

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ**

**HZ. İSA'NIN DAĞDAKİ VAAZININ HRİSTİYANLIK
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

DOKTORA TEZİ

**Hazırlayan
Hülya ÇETİN**

**Danışman
Prof. Dr. Hidayet IŞIK**

KONYA 2012

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sosyal Bilimler Enstitüsü Mezuniyet Dilekçe Formu

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin

Adı Soyadı HÜLYA ÇETİN

Numarası 054145031002

Ana Bilim / Bilim Dalı DİN FELSEFESİ VE DİN BİLİMLERİ

Programı Tezli Yüksek Lisans ☐ Doktora ☒

Tezin Adı HZ.İSA'NIN DAĞDAKİ VAAZININ HRİSTİYANLIK AÇISINDAN
İNCELENMESİ

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası

(İmza)

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

DOKTORA TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	HÜLYA ÇETİN		
	Numarası	054145031002		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ / DİNLER TARİHİ		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☐	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	PROF.DR.HİDAYET IŞIK		
Tezin Adı		HZ.İSA'NIN DAĞDAKİ VAAZININ HİRİSTİYANLIK AÇISINDAN İNCELENMESİ		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan HZ. İSA'NIN DAĞDAKİ VAAZININ HİRİSTİYANLIK AÇISINDAN İNCELENMESİ başlıklı bu çalışma 18/01/2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Danışman ve Üyeler

İmza

PROF.DR. HİDAYET IŞIK

DANIŞMAN

Prof. Dr. Dilem Çiğdem

Doç. Dr. A. Kerim BAHADIR

[Handwritten signatures]

Adı Soyadı

HÜLYA ÇETİN

Numarası

054145031002

Ana Bilim / Bilim Dalı

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ /DİNLER TARİHİ

Programı

Tezli Yüksek Lisans ☐Doktora ☒

Tez Danışmanı

PROF.DR.HİDAYET IŞIK

Tezin Adı

HZ.İSA'NIN DAĞDAKİ VAAZININ HRİSTİYANLIK AÇISINDAN
İNCELENMESİ

ÖZET

Ağırlıklı olarak Matta, kısmen de Luka İncilinde yer alan Hz. İsa'nın Dağdaki Vaazı Hristiyanlık açısından çok büyük önem taşımaktadır. Söz konusu vaazda iman, ibadet ve ahlakla ilgili hususlar Hristiyan dini anlayışının merkezinde yer almaktadır.

Vaazda, Hz. İsa'nın halka yönelik temel mesajlarını üç ana noktada özetlemek mümkündür: Bunlardan ilki, insanları Tanrı'nın Krallığına davet etmektir. Bu davet Tanrı'nın emir ve yasaklarına bağlanmak suretiyle ona iman etmeyi ve yaklaşan hesap/yargı gününe karşı hazırlıklı olmayı içermektedir.

Temel mesajlardan ikincisi, Musa hukuku olarak da adlandırılan ilahî yasalara ya da haram ve helal kurallarına sıkı sıkıya bağlanmakla ilgilidir. Vaazda, Hz. İsa bu kurallara bağlılığı (Matta, 5: 18-19) belirtmiştir.

Hız. İsa'nın mesajları arasında öne çıkan üçüncü husus ise, toplumda özellikle din adamları ve yöneticilerle ilişkili olarak görülen ahlâksızlıklara karşı mücadeledir. Kendisi, yaşadığı dönemde toplumsal yapıya egemen olan sosyokültürel çöküşe karşı bizzat tavır almış, hukukun ve ahlâkın önemini vurgulamıştır. Bu dönemde toplumu kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmeye çalışan ve özellikle Ferisi ve Saduki ileri gelenlerinden oluşan gruplar, hukuku da menfaatlerine göre yorumlayıp uygulamakta; dinsel inanç, beklenti ve mekânları kişisel amaçlarına uygun şekilde anlayıp kullanmaktaydılar. Ayrıca hem Yahya hem de İsa ile ilgili hadiselerde görüldüğü gibi, toplumsal yapı, kendi otoritesine karşı oluşabilecek her türlü muhalefeti şiddetle bastırmaktan veya ortadan kaldırmaktan asla çekinmeyen bir siyasal mekanizmanın tahakkümü altında bulunuyordu. İşte Hz. İsa söz ve eylemleriyle bütün bu güç odaklarına karşı mücadele etmiştir.

Burada üzerinde durulan ana konu, şekil dindarlığından çok, iç ve deruni dindarlığın makbul olduğudur. Bütün dinlerin hedefi özle şekil arasındaki dengenin ve ahengin tesisidir.

Hız. İsa, önce insanın ruhi yönüne hitap etmiş; ruhun, maddenin esiri olmasının önüne geçmesinin önemini belirtmiştir. Bunun için vaazın ilk bölümünde ruhta fakir olanları, dertli olanları, yumuşak huylu olanları, mutluluğu isteyenleri, merhametli olanları, temiz kalpli olanları, barışçıları, barış için eziyet çekenleri övmüştür. İsa'ya göre bunlar, İsa'nın mesajını kabul edenlerin özellikleridir.

Numarası	054145031002
Ana Bilim / Bilim Dalı	FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ /DİNLER TARİHİ
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☐ Doktora ☒
Tez Danışmanı	PROF.DR.HİDAYET IŞIK
Tezin İngilizce Adı	Study of the Jesus on the Mount in Terms of Christianity.

SUMMARY

Predominantly located in part of Matthew, Luke İncilinde of Jesus in terms of very great importance to Christianity of the mountain Vaazı. I believe that in the sermon, worship and ahlakla in the Centre of the Christian religious issues. In the sermon, Christ's ring, it is possible to summarize the main point for three basic messages: the first of these is to invite people to the Kingdom of God. This invitation to believe in him by God's commandments and yasaklarına, and to connect to the account/being prepared against the day of judgment, the upcoming. Basic traffic laws divine, also called the law of Moses, the second, or the haram and halal rules closely relates to the bağlanmakla. Commitment to these guidelines in the sermon, Christ (Matthew, 5: 18-19). Among the messages of Jesus, the third issue featured in the community especially the clergy and administrators are seen as related to the challenge against the ahlâksızlıklara. He lived in the period of social structure have taken the stance against the sovereign in person, rule of law and the sociocultural çöküşe the importance of morality. During this period, the interests of their community, and in particular Ferisi and Saduki running Routing groups according to the interests of the dignitaries also interpret and apply the law; religious beliefs, expectations and venues to suit your purposes to understand and is notable. Also, regarding both Yahya and İsa, the social structure, as seen in their father's against any opposition vigorously suppressing or not afraid of a political mechanism under tahakkümü that never removing. Here is Jesus lyrics and actions against all these power odaklarına. Adjustments of the main topic here, the shape is very dindarlığından they liked the Interior and cordiales. The goal of all religions, and the balance between shape özle ahengin facility. Christ, before people have addressed the direction of psychic; given the importance of the item to be gripped by the spirit, are acquired. To do this in the first part of the spirit of the poor ones, vaazın, afflicted ones, the ones who is mild-mannered, compassionate ones, clean-hearted ones happiness, barışçıları, praised notably grind for peace. According to the message of Jesus Christ.

ÖNSÖZ

Dinlerin varlığı insanlık tarihi ile birlikte başlamıştır. İnsanlar şu veya bu şekilde her zaman inanma, tapınma ihtiyacı hissetmiş ve farklı dinleri benimsemiştir. Bütün dinler kendilerinin en üstün, en mükemmel din olduğunu ve kurtuluşun yalnızca onlara tâbi olmakla gerçekleşeceğini iddia ederler. Hiç kimsenin, doğruluğuna inanmadığı bir dine girmeyeceği gerçeği bu iddiayı makulleştirmektedir.

Ortadoğu, bulunduğu coğrafi konumundan dolayı tarih boyunca birçok kavmin bu bölgeye yerleşmesine neden olmuştur. Farklı milletlerin bölgeye yerleşmeye başlaması, bu etnik farklılık tarihinde birçok önemli gelişmelerin bu coğrafyada meydana gelmesine neden olmuştur. Birçok ilahi dinin Ortadoğu’da cereyan etmesi coğrafi konumun önemli özelliğine dinsel bir hüviyetin kazandırılmasına neden olmuştur ki bu durum da bölgenin insanlığın göz diktiği önemli merkezlerden biri olmasına neden olmuştur.

Hıristiyanlıkta Eski Ahit geleneğinden hareketle Tanrı’nın suretinde yaratıldığı düşünülen insan bedeninin, Tanrı’nın bir mabedi olduğu anlayışı mevcuttur. Dolayısıyla insan bedeninin temiz tutulması ve kirletilmemesi gerekir. Ahlâklı olmak, iyi olmanın şartıdır. İyi ve ahlâklı olmak tutkuların esiri olmamak, sağduyu, adalet, cesaret ve itidal gibi temel erdemlere sahip olmaktır.

Dinler arasında Hıristiyanlık yaklaşık iki bin yıllık tarihi ve bir buçuk milyarı aşkın müntesibiyle dünyanın önemli inanç sistemlerinden biridir. Hz. İsa da kendisine tabii olanlara ve kitlelere sesini duyurmuştur. Hıristiyan geleneğine göre Hz. İsa’nın “Dağdaki Vaazı” olarak bilinen deyişleri, Hıristiyan inancının, ibadetinin ve ahlakının temel özelliklerini içermektedir. Bu dönem, eldeki kaynaklardan anlaşıldığı kadarıyla, özellikle yöneticilerle ve din adamlarıyla ilgili skandalların, siyasi ve ahlâkî suiistimallerin sıkça görüldüğü bir zaman dilimi olarak dikkat çeker. Din adamları ve bilginleri hiyerarşisindeki menfaat kavgaları, dinî kuralların keyfi yorumlanması ve yöneticilerin dinî kurallara aykırı tutum ve tavırları bu vaazın verilmesine zemin oluşturmuştur.

Hz. İsa’nın Dağdaki Vaazını konu alan bu çalışmamızda Kutsal Kitap metni içinde yer alan Yeni Ahit’te bulunan Dağdaki Vaazın konularına nasıl yaklaştığını ortaya koymayı amaçladık. Dağdaki Vaazı incelerken Dinler Tarihinde kullanılan

metotları kullandık. Her bilim dalının kendine özgü bir metodu vardır. Dinler Tarihi, metodolojik açıdan tarafsız olmayı ve bilimsel yaklaşmayı gerektiren bir alandır. Biz de bu bağlamda Hristiyanlığın kendi ölçütlerinin olduğunu ve bu dinin ortaya çıktığı ve yaşadığı zamanın koşullarının da önemli olduğunu farkında olarak çalışmamıza olabildiğince bilimsel bakmaya gayret ettik. Dinler Tarihi, tarih ve filoloji bilimlerin desteğiyle dinlerin ortaya çıkışını, gelişimini, inanç, ibadet ve ahlaki değerlerini tarihsel süreç içerisinde inceleyen ve fenomenolojik metodundan da faydalanarak dini inançları inceleyen bir bilim dalıdır. Bizde bu bağlamda objektif olmaya gayret göstererek çalışmamızı oluşturduk.

Dağdaki Vaazı incelerken öncelikle kaynağımız Kutsal Kitap olmuştur. Çünkü Dağdaki Vaaz Kutsal Kitap'ta yer alan Yeni Antlaşma'nın (İncil'in) içerisinde yer almaktadır. Kitab-ı Mukaddes, Eski Antlaşma'yı ve Yeni Antlaşma'yı içeren, Hristiyan inancının temelini oluşturan ve Hristiyanlarca kutsal sayılan kitaptır. Kitab-ı Mukaddes'in 2001 yılında yayımlanan Türkçe çevirisi (Yeni Çeviri) ise Kutsal Kitap olarak adlandırılmıştır. Kutsal Kitap Yunanca'dan Türkçe'ye çevrilmiştir. Çalışmamızda bu çeviriyi kullandık.

Dağdaki Vaazla ilgili diğer kaynaklarımız ise; öncelikle bu konuda müstakil olarak yazılmış olan kitaplardır. Stott John, *The Message of The Sermon on The Mount*, bir diğeri ise; Fox Emmet, *The Sermon on The Mount*. Ayrıca Yeni Ahit'le ilgili yazılmış bir çok kitaba ulaştık. Bunlardan bazıları şunlardır: James.J. Price, *Interpreting The New Testament*; Leland Ryken, *The New Testament in Literary Criticism*; Gilbert Fuller, *New Bible Commentary*; Martin Drucker, *Commentary on a Harmony of The Evangelist, Matthew, Mark And Luka*; Malka Cheyenne, *New Testament Interpretation*; Oscar Cullman, *The Christology of The New Testament*, Hillman Barnet, *Interpretation of St. Matthew's Gospel*.

Kullandığımız kaynakların büyük bir çoğunluğu Hristiyan İlahiyatında kullanılan temel kitapları oluşturmaktadır. Bunlardan bazıları yukarıda ismini zikrettiğimiz kitaplarla birlikte Meeks, A.W. *The Writings of St. Paul*, Leeuwen V, *A.T. Christianity in World History* dir. Bu temel kitapların yanında popüler olan kaynaklarımız da vardır. Bunların bilimsellik yönü Dinler Tarihi açısından tartışılabilir. Bu tür kaynakları çok az kullandık. Bunlardan birkaç tanesi şunlardır: Manton, J, *Women and Religion*, Jackson P, *Marriage and Virginity*.

Kaynaklarımızın çoğunun yabancı dilde olması bizi yoğun bir şekilde çevirimlerini yaparak onlar üzerinde çalışmaya sevk etti. Bu kaynaklar üzerindeki çalışmalarımızın büyük bir çoğunluğunu tamamladıktan sonra bilgileri en iyi şekilde kullanmaya ve yorumlamaya gayret ederek tezimizi yazıya geçirdik

Tezimizi hazırlarken; Hristiyanlığın ana hatlarına ve Hz. İsa'nın hayatına kısaca değindik. Tezin birinci bölümünde Dağdaki Vaazda imanla ilgili geçen hükümleri inceledik. Tezimizin ikinci bölümünde Dağdaki Vaazda ibadetle ilgili hükümleri inceledik. Üçüncü bölümde ise; Dağdaki Vaazda ahlâkla ilgili hükümleri inceledik. Tezimizin son bölümünde de iman, ibadet ve ahlâk dışında kalan hükümleri incelemeye çalıştık.

Bireysel ve toplumsal hayatta böylesine önemli hususları içeren dağdaki vaazla ilgili temizi oluştururken, bu tezin tespitinde ve çalışmamızın her aşamasında yardımlarından dolayı danışman hocam Prof. Dr. Hidayet Işık Bey'e çok teşekkür ederim. Tez izleme komitesinde bulunan ve yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Dilaver Gürer ve Doç. Dr. Abdülkerim Bahadır hocalarıma da teşekkür ederim. Ayrıca bana yaptığım çalışmamda zamanını ayırarak değerli katkılarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Mahmut Salihoğlu ve Yrd. Doç.Dr. Nermin Öztürk hocalarıma da müteşekkirim.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
1. ANA HATLARIYLA HİRİSTİYANLIK VE HZ. İSA	1
1.1-Hıristiyanlığın Doğuşu ve Hz. İsa Zamanındaki Durumu.....	2
1.2. Hz. İsa'nın Hayatı	4
2. DAĞDAKİ VAAZLA İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1 Dağdaki Vaazın Verildiği Zamandaki Dini Ve Siyasi Durum	8
2.2 Dağdaki Vaazın Muhatapları	10
2.3 Dağdaki Vaazın Metni	11
2.4 Dağdaki Vaazda İsa Mesih Karakteri ve İsa Mesih Yaklaşımları	16
2.4.1.Hıristiyanlıkta Mesih İnancı	16
2.4.2.Dağdaki Vaazda İsa Mesih Yaklaşımları.....	18
2.4.2.1. Bir Öğretmen Olarak İsa Mesih.....	21
2.4.2.2. Rab Olarak İsa Mesih.....	22
2.4.2.3. Kurtarıcı Olarak İsa Mesih	23
2.4.2.4.Tanrıoğlu Olarak İsa Mesih	28
2.4.2.5. Tanrı Olarak İsa Mesih	33
I. BÖLÜM.....	36
DAĞDAKİ VAAZIN İMANLA İLGİLİ HÜKÜMLERİNİN İNCELENMESİ.....	36
1.1 Hıristiyanlık İnanç Esasları.....	36
1.2.Dağdaki Vaazın İmanla İlgili Hükümlerinin Tahlili.....	39
1.2.1. Göklerin Egemenliği.....	40
1.2.2. Yargı ve Cehennem	42
1.2.3. Yalancı Peygamberlik.....	52
II. BÖLÜM	57
DAĞDAKİ VAAZIN İBADETLE İLGİLİ HÜKÜMLERİNİN İNCELENMESİ ...	57
2.1. Hıristiyanlıkta İbadet Esasları.....	57
2.2. Dağdaki Vaazın İbadetle İlgili Hükümlerin Tahlili	59
2.2.1. Dua ve İhlas	62
2.2.2 Sadaka ve İhlas	74
2.2.3. Oruç ve İhlas.....	78

2.2.4. Ant İçme/Yemin	88
2.2.5. Tevekkül	92
2.2.6. Azimet Ve Ruhsat.....	97
2.2.7.Zina Ve Boşanma.....	105
2.2.7.1. Dağdaki Vaazda Zina.....	106
2.2.7.2. Dağdaki Vaazda Boşanma	113
III. BÖLÜM.....	126
DAĞDAKİ VAAZIN AHLAKLA İLGİLİ HÜKÜMLERİNİN İNCELENMESİ..	126
3.1. Genel Hatlarıyla Hristiyanlıkta Ahlak	126
3.2. Dağdaki Vaazın Ahlakla İlgili Hükümlerin Tahlili	130
3.2.1. Fakirlik.....	130
3.2.2. Hüzün.....	132
3.2.3. Yumuşak Huyluluk	135
3.2.4. Doğruluk	139
3.2.5. Kalp Temizliği Ve Merhamet	143
3.2.6. Barış	146
3.2.7. Zulüm.....	149
3.2.8. Komşu Sevgisi Ve Düşman Sevgisi	154
3.2.8.1-Komşu Sevgisi.....	154
3.2.8.2. Düşman Sevgisi	157
IV. BÖLÜM.....	170
DAĞDAKİ VAAZIN DİĞER HÜKÜMLERİNİN İNCELENMESİ	170
4.1.Şeriat Sorunu.....	170
4.1.1. Hz. İsa ve Tevrat.....	170
4.1.2. Pavlus'un Hristiyan Olması ve Kutsal Yasa.....	171
4.1.3. Şeriat Sorununa (Kutsal Yasa'ya) Dair Çeşitli Yorumlar	173
4.2. Sağlam Temel Çürük Temel Benzetmesi/Metaforu	184
4.3. Tuz Ve Işık Sembolü	185
SONUÇ.....	198
KAYNAKÇA.....	201

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
Bkz.	: Bakınız
c.	: cilt
ev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
H.	: Hicrî
Hız.	: Hazreti
M.	: Miladî
Mat.	: Matbaacılık
M.S.	: Milattan Sonra
M.Ö.	: Milattan nce
St.	: Saint
s.	: sayfa
nv.	: niversitesi
vd.	: ve diğerkleri
vb.	: ve benzeri
Yay.	: Yayınları

GİRİŞ

1. ANA HATLARIYLA HİRİSTİYANLIK VE HZ. İSA

Hristiyanlık, Hristiyanların dinidir. Hristiyanlar, Mesihe bağlı, ona inanan kimselerdir. Christos, İbranice Mesih sözünün yunancasıdır. Aslında christos, yağlanmış ve takdis edilmiş demektir.¹

Hristiyanlık günümüzden yaklaşık 2.000 yıl önce yaşayan Nasıralı İsa'nın çevresinde gelişen bir dindir. Hareketin doğuşu Yahudilikteki Mesiyanizm ümit ve inancına dayanır. Hz. İsa da İsrailoğullarını istikbalde bahsedilecek Tanrı'nın Krallığına hazırlamak üzere tebliğine başlamıştı. Onun tebliğleri ve varlığı dünyadan ayrılmasında sonra cemaata giren Pavlus'un karizmatik yorumlarıyla yeni bir yön kazanmış ve bugünkü Hristiyanlığın temellerini oluşturmuştur.²

Hristiyanlık Monoteist (Tek Tanrıcı) dinler içerisinde yer almasına rağmen, Hristiyan monoteizmi açıklık arzetmez. Baba-Oğul-Ruh'ul-Kudüs üçlüsü içinde tek Tanrı kavramını kurmaya çalışır.³

Hz. İsa'nın yolundan giden ilk havarilerle başlayan Hristiyanlık, önceleri bir cemaat inancından başka bir şey ifade etmiyordu. Hatta bu ilk toplum, daha çok Yahudi örf ve âdetlerine bağlı bir toplumdur.⁴

Kaynağını İncillerden alan Hristiyanlık, Tanrının yanına, O'nun oğlu olan İsa'yı koymaktadır. Geleneksel Yahudi düşüncesine göre o Mesih'tir; İsrail'i kurtarmak için Tanrı'nın gönderdiği insandır. Hristiyan düşüncesine göre ise İsa; Meryem'den doğma Tanrısal bir varlıktır.⁵

Hz. İsa'nın kimliği konusunda mevcut kaynaklar, bize iki farklı İsa tipolojisi sunmaktadır. Bunlardan ilki, Miladî takvimin başlarında Filistin bölgesinde yaşayan tarihsel bir şahsiyet olan İsa'dır ki, bu figür araştırmacılara genellikle "Tarihsel İsa" ya da "Tarihin İsa'sı" diye isimlendirilir. Tarihsel İsa, Yahudi toplumu içerisinde doğan, bir Musevi olarak yaşamını sürdüren ve toplumdaki inançsızlıklara ahlâkî zafiyetlere

¹ Gündüz, Ş; *Hristiyanlık*, s.48-50, G.Tümer-A.Küçük; *Dinler Tarihi*, s.261

² Sarıkçıoğlu, E; *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, s.293.

³ G.Tümer-A.Küçük; *Dinler Tarihi*, s.262-263.

⁴ Gündüz, Ş; *Hristiyanlık*, s.24.

⁵ Sarıkçıoğlu, E; *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, s.307.

karşı mücadele eden bir şahıs olarak dikkat çeker. Diğer figür ise Hristiyan inancına konu olan, teslisin ikinci unsuru, ilahî Oğul İsa Mesih, bedenleşen kelâm olarak ilahî kurtarıcıdır.⁶

Hristiyanlar onun Oğul olarak Tanrısal bir cevhere sahip olduğuna, insanların kurtuluşu için insan şeklinde tecessüd ettiğine, yeryüzünde hukuka bağlı bir insan şeklinde yaşayarak çile çektiğine ve insanlığın temizlenmesi için çarmıha gerilerek kendi kanını akıttığına inanırlar. Hristiyanlara göre çarmıhta ölen Tanrı İsa mezara gömülmüş, ancak gömülüştüğünün üçüncü gününde mezardan çıkarak semaya yükselmiş ve orada Tanrısal krallığını ilan etmiştir.⁷

Hz. İsa'nın insan şeklinde bir ilâh olarak kabul edilmesi, Hz. İsa'daki ulûhiyet ile beşeriyetin münasebeti meselesini ortaya çıkarmıştır. M.S. 431'de Efes'te toplanan konsil Hz. İsa'da hem ulûhiyet hem de beşeri tabiatın birlikte var olduğunu kabul etmiştir. Ayrıca bu konsilde Hz. Meryem “Tanrı Annesi-Tanrı doğuran” (Teotokos) olarak kabul edilmiştir. M.S.451 Kadıköy Konsili'nde bu görüşler teyit edilmiştir. M.S. 680'de İstanbul'da toplanan III. İstanbul Konsili'nde Hz. İsa'daki bu iki tabiatın her birinin bir iradesi bulunduğu ilân edilerek, Hz. İsa'da iki iradenin varlığı kabul edilmiştir. Bu konsillerde alınan kararlar kiliseler tarafından bir dogma olarak kabul edilmiştir.⁸

A-Hristiyanlığın Doğuşu ve Hz. İsa Zamanındaki Durumu

Hz. İsa'nın doğduğu yıllarda Filistin, Roma imparatorluğunun hâkimiyeti altında idi. Yahudiler, çeşitli mezheplere bölünmüş, dini konular çıkar meselesi olmuştu. Kudüs'teki, Kutsal mâbet ticaret yeri haline getirilmiş, şekilcilik samimiyeti boğmuştu. Tek Tanrı inancına sahip Yahudiler, Putperest Romalılarından kurtulma yollarını aradı. Bunun için bir kurtarıcı, Mesih bekliyorlardı. Hz. İsa bu sırada ortaya çıktı.⁹

⁶ Gündüz, Ş; *Hristiyanlık*, s.17.

⁷ Gough,M; *The Early Christians*, s. 78.

⁸ Aydın, M; *Hristiyan Kaynaklara Göre Hristiyanlık*, s.17-18, Aydın, M; *Hristiyan Genel Konsilleri ve II. Vatikan Konsili*, s.43-45, Tümer ,G – Küçük, A; *Dinler Tarihi*, s.254-255; Sarıkcıoğlu, E; *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, s.238-239.

⁹ Tümer, G – Küçük, A; *Dinler Tarihi*, s.268.

Hız. İsa bir Yahudi Peygamberi olarak I. yüzyılda Filistin bölgesinde yaşamıştır. Onun İsrail oğullarına yönelik mesajı, kendisinden sonra havariler tarafından yorumlanarak, zamanla Yahudilikten ayrı Hristiyanlık adında bir din olmuştur. Hristiyan dininin inanç esaslarının oluşmasında da Hız. İsa'nın şahsiyeti ve misyonu önemli rol oynamıştır. Hız. İsa doğumu, hayatı ve ölümü ile hem yaşadığı dönemde hem de ölümünden yüzyıllar sonra bile adından en çok söz edilen şahsiyetlerden biri olarak tarihe damgasını vurmuştur.¹⁰

Hız. İsa'nın otuz yılı aşkın hayatı ve üç yıl gibi kısa süren görevi geçmişte birçok tartışma ve araştırma konusu olmuştur. Bu tartışma ve araştırma konuları; O'nun olağanüstü doğumu, tebliği sırasında birçok olağanüstü olayda rol oynaması, ölmesi ve mucizevî bir şekilde yeniden dirilmesi, Tanrı veya insan olmasıdır. Hristiyan teologları bu kadar önemli bir şahsiyet olan Hız. İsa ve onun yaptıklarını inceleyen Kristoloji (Christology) adında bir ilim dalı bile oluşturmuşlardır.¹¹

Dini ve sosyal açıdan ise fikhî meselelerin yoğun bir biçimde tartışıldığı, Yahudi mezheplerinin ortaya çıktığı bir dönemdi. Yahudi din adamları genel olarak Sadukiler, Ferisiler ve Esseniler şeklinde mezheplere ayrılmıştı. Bu mezheplerin mensuplarının hepsi tek Tanrı'ya inanmakla beraber, geleneklere verdikleri değer bakımından birbirlerinden ayrılmaktaydı.¹² Sadukiler; Şeriatın yazılı metnine titizlikle bağlı olmakla beraber, tefsirleri ve yeniden dirilişi kabul etmiyordu. Bu grup toplumun en etkili ve en zengin kesimini oluşturmuyordu.¹³ Ferisiler; Şeriatın sıkı hükümlerine çok sayıda gelenek ve görenek ilave ediyor, Musa'ya ve Sinai Vahye kadar varan şifahi geleneklere önem veriyordu.¹⁴ Bu bağlamda toplumun üst kesimlerinde ve büyük şehirlerde büyük bir ahlaki çöküntü yaşanmakta; yoksul, zayıf ve namuslu insanlar ezilmekteydi. Halkın büyük çoğunluğu Tanrı'nın kendilerini yalnız bırakmayacağı, Davut soyundan bir Mesih'in geleceği ve bütün insanları kurtaracağı, her şeyin düzeleceği ümidi ve beklentisi içindeydi.¹⁵

¹⁰ Aydın, M; "Yahudi Bir Peygamberden Gentile Tanrı'ya: İsa'nın Tanrılaştırma Süreci" s.47-74.

¹¹ Borb, M; *Jesus*, s.43; Brooke G.J; *The Birth Of Jesus*, s.78.

¹² Burg, H; *Christentum und Jesus*, s.85.

¹³ Lapide, P - Ulrich, L; *Jesus In Two Perspectives A Jewish-Christian Dialog*, s.38.

¹⁴ Burg, H; *Christentum Und Jesus*, s.102.

¹⁵ Bihlmeyer, K -Tuchle, H; *I ve IV. Yüzyıllarda Hristiyanlık*, s.7-8.

Bu dönem, eldeki kaynaklardan anlaşıldığı kadarıyla, özellikle yöneticilerle ve din adamlarıyla ilgili skandalların, siyasi ve ahlâkî suiistimallerin sıkça görüldüğü bir zaman dilimi olarak da dikkat çeker. Din adamları ve bilginleri hiyerarşisindeki menfaat kavgaları, dinî emir ve kuralların keyfi yorumlanması ve yöneticilerin dinî kurallara aykırı tutum ve tavırları, bunlardan rahatsız olan çeşitli kişilerce sıkça tenkit konusu yapılmaktaydı. Tarihsel kaynaklarda, kutsal kişiler ya da peygamberler olarak tanımlanan (ya da kendilerini böyle tanımlayan) bu şahıslar bazen insanlar arasında dolaşarak bazen de etraflarında oluşturdukları cemaatler aracılığıyla bu ahlâkî ve siyasi bozulmuşluğa karşı mücadele ediyorlardı.¹⁶ Çoğunluğu yüzeysel ve sınırlı kalan bu tür hareketlerin bir kısmı oldukça etkili olmuş ve geniş halk kitlelerini etrafında toplamıştır. Doğal olarak bu hareketlerin öncüleri de gerek siyasi yöneticileri gerekse topluma yön veren din adamları hiyerarşisini rahatsız etmiş, onların tepkisini çekmiştir.

B. Hz. İsa'nın Hayatı

Hz. İsa Filistin bölgesinde Kudüs şehrinin güneyindeki Beytlehem kasabasında dünyaya gelmiştir. Hristiyan dünyası onun doğumunu miladi çağın başlangıcı olarak kabul etmiş ve miladi sıfır yılı onun doğum tarihi olarak kabul görmüştür.¹⁷ Ancak son yüzyıllarda yapılan araştırmalar, bu tarihin yanlış olduğunu ve Hz. İsa'nın belirtilen tarihten dört veya altı yıl kadar önce (M.Ö.4 veya 6 yıl) dünyaya geldiğini göstermiştir.¹⁸ Bu konuda Matta İncilindeki bilgiler¹⁹ esas alınarak yapılan bir hesaplama göre, Hz. İsa, Kral Herod saltanatının son zamanlarında, yani M.Ö 4 yılında veya bundan bir iki yıl kadar önce doğmuştur. Luka'daki bilgilere dayanılarak yapılan bir hesaplama göre ise M.S. 6 yılında veya daha sonraki bir tarihte dünyaya gelmiştir. Ancak bu tarihin hem Luka'nın kendi bilgileriyle hem de Matta bilgileriyle çeliştiği ifade edilerek, Hz. İsa'nın doğum tarihinin M.Ö. 4 yılında veya bu tarihten iki veya üç yıllık kadar önce olduğunun tahmin edildiği bildirilmektedir.²⁰ Hz. İsa'nın doğum gününün belli olmadığı vurgulanarak, Noel

¹⁶ Kevin, J.D; *Christian Faith And Social Action*, s.164.

¹⁷ Thomas, M; *Hristiyan Tanrı Bilimine Giriş*, s.58.

¹⁸ Brown E.R; *The Birth Of Messiah*, s.204.

¹⁹ Matta 2:1.

²⁰ Williams, R; *On Christian Theology*, s.67; Brown E.R, *The Birth Of Messiah*, s.208.

denilen bu doğum gününün, dördüncü asırdan itibaren 25 Aralıkta kutlanıldığı belirtilmiştir.²¹

Hız. İsa'nın bakire Meryem'den mucize bir biçimde babasız doğduğu ve daha bebekliğinden itibaren farklı özellikler sergilediği İncillerde belirtilmektedir. Yeni Ahit'in Matta ve Luka İncillerine göre, Allah'ın Meleği Cebrail, Galile'nin Nâsıra şehrindeki nişanlı bir genç kız olan Meryem'e gelerek kendisinin Allah'ın dilemesiyle bir erkek çocuk doğuracağını; onun adının İsa olacağını, büyük olacağını, babası Davud'un tahtına oturup ebediyen saltanat süreceğini ve ona Yüce Allah'ın oğlu denileceğini haber vermiştir.²² İncillere göre Hız. Meryem hamile kaldıktan sonra Zekeriya'nın evine yani akrabası Elizabet'in yanına gitmiş ve orada üç ay kaldıktan sonra evine dönmüştür.²³ Birkaç ay sonra Roma İmparatoru Augustus (M.Ö.7-M.S.14) Bütün imparatorluğun sayımının yapılmasını emretmiştir.²⁴ Buna göre herkesin nüfus kütüğüne yazılmak için kendi şehrine gitmesi gerekmiştir. Yusuf ve Meryem de kütüğe yazılmak için Galile'deki Nasıra şehrinde atalarının yurdu olan Beytlehem'e gitmişlerdir. Beytlehem'de handa yer bulamadıkları için bir ağılda kalmışlar ve burada iken İsa doğmuştur.²⁵

İncillere göre İsa'nın doğumu esnasında mucizevî olaylar da olmuştur. Bu mucizevî olaylar etrafı bir ışık kaplaması; tabiatın ve bütün canlıların hareketsiz kalması, Hız. Meryem ve Yusuf'un ve çevredeki çobanların korkması, sancısız doğum olması ve meleklerin Allah'a hamd etmesi, doğan çocuğun gülmesi gibi çeşitli versiyonlarda anlatılmıştır.²⁶

Yine İncillere göre Hız. İsa'nın doğumundan hemen sonra, şarktan münecimler kral Hirodes'e gelerek, onun doğumunun alâmeti olan yıldızı gökte gördüklerini ve ona "Yahudilerin Kralı" olarak secde etmek istediklerini söylemişlerdir. Yahudilerin kralı olacak bir çocuğun doğacağını haber alan kral Hirodes ise, krallığının elinden alınacağı korkusuna kapılarak, yeni doğan çocuğu

²¹ Işık, H; *Dini Kökeni Açısından Noel Ve Yılbaşı*, s. 45; Erbaş, A; *Noel Ve Yılbaşının Dini Ve Kültürel Boyutu*, s.46-47; Carpenter, H; *Jesus*, s. 19.

²² Luka 1:25-34.

²³ Luka 1:56.

²⁴ Luka 2:1-2.

²⁵ Luka 2:1-7, Crossan, J.D; *The Historical Jesus*, s.19-20.

²⁶ Luka 2:8-20.

öldürmek için planlar yapmıştır. Hirodes bu sebeple adamlarını ve müneccimleri çağırarak yeni doğan çocuğun nerede olduğunu haber vermelerini, çünkü kendisinin de çocuğa secde etmek istediğini; bunun için Beytlehem'e gidip; çocuğu bulmalarını istemiştir. Müneccimler söyleneni yapıp Beytlehem'e gittiklerinde, çocuğu görmüş ve ona secde etmişlerdir. Fakat müneccimlere rüyalarında, "çocuğu gördüklerini krala bildirmemeleri" söylenmiş ve onlar da krala haber vermeden gizlice, farklı yollardan memleketlerine geri dönmüşlerdir.²⁷ Bu arada Meryem ile Yusuf'a yine rüyalarında "çocuğu alıp Mısır'a kaçmaları, izin verilinceye kadar da geri dönmemeleri" emredilmiştir. Hirodes, müneccimlerin geri dönmediğini görünce, kendisinin aldatılmış olduğunu düşünmüş ve çok kızmıştır. Bunun üzerine adamlarına Beytlehem ve civarındaki iki ve daha küçük yaştaki bütün erkek çocuklarının öldürülmesini emretmiştir.²⁸ Kral Hirodes'in ölümünden sonra Meryem ve Yusuf İsa'yı alarak Mısır'dan Nasıra'ya dönmüşlerdir.²⁹

Matta ve Luka İncillerinde Hz. İsa'nın doğumu sırasındaki olaylardan çocuğun Mısır'a götürülüşünden, tekrar Nasıra'ya getirilmesinden, onun büyüüp geliştiğinden ve anne-babasının her yıl Fısıh Bayramı için Yeruslaim'e gittiğinden bahsedilmektedir. Bu olaylardan sonra Hz. İsa'nın küçükken herhangi bir öğrenim görmediği halde on iki yaşında iken mabette muallimlere ders verdiğinden söz edilmektedir. Hz. İsa'nın belli bir okula gitmediği İncil'deki şu ifadelerden anlaşılmaktadır: "Artık bayramın yarısı olunca, İsa mabede çıkıp öğretiyordu. İmdi Yahudiler şaşır: Hiç öğretilmemiş olduğu halde, bu adam yazıları nasıl biliyor? dediler."³⁰

Yahya insanları suyla vaftiz yaparken; kendisinin beklenen kişi olmadığını ancak bu beklenenin de çok yakında geleceğini haber vermiş ve böylece zımnın Hz. İsa'yı müjdelemiştir. O kendisinin insanları suyla vaftiz ettiğini; gelecek olanın ise Ruh'u-Kudüs ve ateşle vaftiz edeceğini haber vererek halkı bu büyük kurtarıcıya ve gelecek döneme hazırlamıştır.³¹

²⁷ Matta2:39, İannitto, L; Jacob, X ve Hıdıroğlu, N; *Hristiyan İnancı*, s.77.

²⁸ Matta 2:13-19.

²⁹ Matta 2:19-23.

³⁰ Yuhanna 7:14-15.

³¹ Markos 1:4-9, Luka 3:15-17, İannitto, L - Jacob, X ve Hıdıroğlu, N; *Hristiyan inancı*, s.65.

Yahya bu şekilde tebliğini ve insanları vaftiz etmeyi sürdürürken Hz. İsa da Yahya tarafından vaftiz olunmak için Galile'nin Nâsıra şehrinden Erden'e gelmiştir. Fakat Yahya, İsa'yı kendisinden üstün biri olarak gördüğü için onu vaftiz etmekten kaçınmıştır. Ancak İsa, Yahya'nın itiraz etmesini dinlemeden vaftiz olmak için Ürdün nehrine girmiştir. Vaftiz olup sudan çıktığında, gök açılmış, Ruh'ul-Kudüs güvercin şeklinde inerek, omuzları üzerine konmuştur. Bu arada gökten "Sen benim oğlumsun, senden razıyım" diye bir ses duyulmuştur.³² İnciller'in bir kısmına göre Hz. İsa'nın göreve başlaması, Yahya'nın zindana atılmasından sonra,³³ Yuhanna İncil'ine göre ise Yahya'nın tutuklanmasından öncedir.³⁴ Bu durum İnciller arasındaki bir çelişkiyi göstermektedir. Yahya, İncil'i vaaz ederken, dönemin Kralı Hirodes'i kardeşinin karısı Hirodiya'yla ilgili olayı ve kralın yapmış olduğu bütün kötülükleri yüzüne vurunca zindana atılmıştı.³⁵ Yahya zindana atıldıktan sonra İsa, Nâsıra'dan Galile'ye gitmiş ve "Vakit tamam oldu, ve Allah'ın melekûtu yakındır; tövbe edin ve İncil'e iman eyleyin diyerek" görevinin başladığını işaret etmiştir.³⁶ Hz. İsa göreve başladıktan sonra İblis tarafından denenmek üzere Kutsal Ruh tarafından çöle sevk edilmiştir. İsa çölde kırk gün boyunca oruç tutup kendini murâkabeye vermiştir. Bu kırk günün sonunda açlıktan zayıf düştüğünde ise İblis onunla uğraşmaya ve günaha sokmaya çalışmış, fakat başarılı olamamıştır. İsa onun bütün cazip tekliflerini reddetmiş, sonunda İblis onu bırakmak zorunda kalmıştır.³⁷

Hz. İsa görevlendirildikten sonra ilk olarak Taberiye gölü kıyısındaki Kefernahum kasabında tebliğ faaliyetine başlamış; ardından faaliyetlerini Nâsıra da sürdürmenin daha iyi olacağını düşünerek, oraya gitmiştir. Ancak o, Nâsıralılarca sosyal statüsü yüksek olmayan, bir köylü çocuğu olarak görülmüş ve bu sebeple kabul edilmemiştir. Hz. İsa Nâsıra da kabul görmemesi üzerine Kefernahum'a geri dönerek görevini burada yapmaya çalışmıştır.³⁸ Bazı kaynaklarda Yahudi din

³² Markos 1:9-11, Luka 3:21-22, Matta 3:13-17.

³³ Matta 4:12-17, Markos 1:14-15.

³⁴ Yuhanna 3:22-24, Katar, M; Hristiyanlık, Yahudilik ve İslam'da Tövbe, s.92.

³⁵ Luka 3:18-20, Jomier, J; Tevrat, İncil ve Kur'an, s. 20.

³⁶ Matta 5:17, Markos 1:14-15, Jomier, J; Tevrat, İncil ve Kur'an, s. 22, İannitto, L - Jacob, X ve Hıdıroğlu, N; Hristiyan inancı., s. 85.

³⁷ Matta 4:1-11, Luka 4:1-13, İannitto, L - Jacob, X ve Hıdıroğlu, N; Hristiyan inancı, s. 21-22, Jomier, J; Tevrat, İncil ve Kur'an, s.23-25.

³⁸ Carpenter, H; Jesus, s.79-80, Jomier, J; Tevrat, İncil ve Kur'an, s.25.

adamlarının; kurban ve dini törenlerin uygulayıcısı olmaları sebebiyle toplumda itibar sahibi oldukları; bu işlerden belli bir gelir elde ettikleri belirtilmekte ve onların bu konumunu eleştirdiği için İsa'ya düşman oldukları ifade edilmektedir.³⁹

Yahudi din adamlarının özellikle de Ferisi cemaati olmak üzere pek çok kişinin yoğun muhalefeti ile karşılaşmıştır. Ferisiler ve din adamları önceleri sadece İsa'yı gözlemiş; zaman geçtikçe onu tenkit etmeye, onunla münakaşa etmeye başlamışlardır. Sonra şeytanla işbirliği yaptığı, Yasayı çiğnediği ve Sebt yasaklarına muhalefet ettiği iddiasıyla onu suçlamışlardır.⁴⁰

Hız. İsa din adamlarına ulaşamayınca mesajını halktan insanlara ulaştırmaya çalışmıştır. Ancak Yahudi din adamları, halktan ve devlet memurlarından bir kısım insanları aşağılamış ve onları günâhkar olarak nitelendirmiş olduklarından; İsa'nın bu adamlarla görüşmesini, onun günâhkarlarla düşüp kalkması olarak kabul etmişler ve onu bu konuda da eleştirmişlerdir.⁴¹ İncillerden anlaşıldığı kadarıyla Hız. İsa mesajını halktan fakir, acı çeken, hasta insanlara ulaştırabilmiş; bunun yanında söylemleriyle mevcut siyasi ve dini otoritelere meydan okumuştur.

2. DAĞDAKİ VAAZLA İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE

A. Dağdaki Vaazın Verildiği zamandaki dini ve siyasi durum

Hız. İsa öncesindeki dini ve siyasi duruma göz attığımızda şöyle bir tablo görürüz: Filistin bölgesi M.Ö.332'de Büyük İskender'in işgaliyle birlikte Yunan Medeniyeti'nin etkisini hissetmeye başlamıştı. M.Ö.63'ten itibaren ise Roma'ya bağlı bir Yahudi Krallığı haline geldi. Hız. İsa'nın doğduğu yıllarda bu krallığın başında "Büyük Hirodes" (M.Ö.37-M.S.4) vardı. Daha sonraki bazı gelişmeler sonucunda Yahuda ve Samireye'yi içine alan bölge Roma valilerince idare edilmeye başlandı. M.S. 26-36 yılları arasında görev yapmış olan ve İsa'nın idamını onaylayan Pontius Platus da bunlardan biridir. Bu idare tarzı içerisinde Yahudiler bir tür yargılama özerkliğine sahipti.⁴² Özel mahkemeleri vardı. Ancak, idam cezası için

³⁹ Jomier, J; *Tevrat, İncil ve Kur'an.*, s.28.

⁴⁰ *Markos 2:23-27, Markos 2:21-22.*

⁴¹ *Matta 9:12, John, R; Basic Christianity*, s.76.

⁴² Gough, M; *The Early Christians*, s.130.

valinin onayı gerekmektedir. Anlaşılan Roma, idaresi altındaki milletlere dini inanç konusunda belli bir özgür saha bırakmaktadır. Fakat otoritesine karşı tehdit olarak gördüğü eylemlere çok sert mukabelede bulunmaktadır. Bu şartlar altında Yahudilere belli düzeyde hoşgörü gösteren Putperest Roma ile, tarihleri siyasi mücadelelerle geçmiş ve dini anlayışları dünyevi hakimiyeti gerektiren “Tanrı’nın seçilmiş halkı”nın barış ve huzur içerisinde yaşamaları imkansız olmuştur. Yahudiler, boyun eğmek zorunda olsalar da, Roma egemenliğini hazmedemez durumdadırlar. Bekledikleri Mesih de -o gün Roma esaretinden bulundukları için- onları Romalıların elinden kurtaracak bir şahsiyettir.⁴³

Hiz. İsa’nın Dağdaki Vaazını verdiği dönemde Filistin’in dini coğrafyasına baktığımızda, Yahudilik ve Putperestliğin bölgede hakim inançlar olduğunu görmekteyiz. Putperestler Roma Devletinin himayesi altındadır, ancak nüfus açısından bölge halkının çoğunluğu Yahudidir. Romalılar politeisttir. Böyle bir inançta bir takım gelenekler var olmakla birlikte, sınırları açıkça belli bir teolojik ve ritüel yapı söz konusu değildir. Hiz.İsa öncesinde Yahudilik ise yekpare bir yapı arz etmez. Genel hatlarıyla bu yapı şu şekilde tasvir edilebilir: Mabet’i merkez edinmiş olan Ferisiler ve Sadukiler’den oluşan Yahudilik; Esseniler ve diğer vaftizci hareketler gibi Filistin-Ürdün bölgesinde yer alan ve merkezi Yahudilikten ayrı gruplar ile sentezci bir nitelikte olup, kendi inançları ile yerel ve kültürel bazı unsurları birleştirmiş olan Samiriler, yani Heretik Yahudilik.⁴⁴

Hiz. İsa’nın, hangi Yahudi akımı içerisinde doğup büyüdüğü hakkında farklı görüşler varsa da, onun hitap ettiği kesim Ortodoks Yahudilerdir. Bu Ortodoks Yahudiliğe inanç ve dini uygulamalar açısından baktığımızda şu hususlar dikkati çeker: Hiz. İsa’nın yaşadığı döneme gelinceye dek Yahudilikte yerleşik bir akidenin, yani üzerinde genel mutabakat oluşmuş bir inanç sisteminin henüz var olmadığı anlaşılmaktadır⁴⁵ Bununla birlikte dönemin Yahudileri arasında Tevrat’ta ifadesini bulan bazı temel inanç unsurlarının varlığı muhakkaktır. Bunlardan en başta geleni Tanrı inancıdır. Dini hayatın merkezinde ise mabet vardır. Diğer yandan Yahudi

⁴³ Leeuwen, A.T; *Christianity In World History*, s.36-89.

⁴⁴ Gündüz Ş, “İslam da Ötekinin Bilimi”, s.177-189.

⁴⁵ Vermes ,G; *Jesus The Jew*, s.102-11; Doran, R; *Birth Of A Worldview In Early In Its Jewish And Pagan Context*, s.93-98.

“Kanun”u(Şeriatı) özellikle Ortodoks Yahudiliğin ana bünyesini oluşturan Ferisiler nezdinde hayati bir öneme sahiptir. Buna ilaveten, şimdi olduğu gibi, o dönemde de Yahudilik bu dünya ile son derece ilgili bir din görünümündedir. Öyle ki, bu dini asıl unsurları itibariyle tarihten ve siyasetten ayrı düşünmek neredeyse mümkün değildir.⁴⁶ Önemli dini fenomenler ya tamamen bu dünyaya yöneliktir ya da bunların bu dünyaya yönelik bir tarafı mevcuttur. Yahudi kutsal metinlerine baktığımızda da, çoğunlukla bir milletin dini ve siyasi mücadele tarihini görürüz. Rabb’in ve Hz. Musa’nın İsrailoğullarına telkinleri çoğunlukla bu dünyaya dairdir. İlahi ceza da mükâfat da bu dünyadadır. Rabbe itaat veya itaatsizlik, sonuçlarını net bir biçimde siyasi ve toplumsal planda gösterir. Meselâ, Hâkimler dönemi boyunca, İsrail oğulları başka ilahlara taptığında Rab öfkelenip onları diğer milletlerin eline verir. Pişman olup tekrar Rabb’e yöneldiklerinde onları esaretten kurtarır.⁴⁷

B. Dağdaki Vaazın Muhatapları

Yeni Ahit’te yer alan ve Sinoptik İnciller olarak adlandırılan ilk üç İncil’de çarmıh hadisesi öncesi İsa’nın, mesajını, öncelikle içinde yaşadığı İsrail oğulları arasında yaymayı hedeflediği anlatılır. Örneğin Hz. İsa, Matta İnciline göre “Ben yalnız İsrail halkının kaybolmuş koyunlarına gönderildim” der.⁴⁸ Ayrıca Hz. İsa talebelerinin de kendilerine öğrettiği mesajı İsrail halkı arasında yaymalarını ister: “Hz. İsa, on ikileri şu buyrukla halkın arasına gönderdi: ‘Diğer uluslara ait yerlere gitmeyin. Samiriyelilere ait kentlerin de hiçbirine uğramayın. Bunun yerine, İsrail halkının kaybolmuş koyunlarına gidin. Gittiğiniz her yerde göklerin egemenliğinin yaklaştığını duyurun’”⁴⁹ Böylelikle ikişerli gruplar halinde İsa’nın talebeleri, İsa’nın kendilerine öğrettiği mesajı yayarak köy köy dolaşmaya başladılar.⁵⁰

Burada bizi ilgilendiren kısım ise; Hz. İsa Dağdaki Vaazını havarilerine ve kendisine inanan İsrail halkına yapmıştır. Dağdaki Vaazın muhatapları Hz. İsa’ya gönülden bağlı olan kimselerdi diyebiliriz. Çarmıh hadisesinden sonra bütün uluslara

⁴⁶ Holfen, D; *Judaism.*, s.34-40; Bultman,R ; *Theologie Des Neuen Testaments.*, s.93.

⁴⁷ *Hakimler* 1-20.

⁴⁸ *Matta* 15:24.

⁴⁹ *Matta*10:5-7.

⁵⁰ *Markos* 6:7; *Luka* 9:3-6.

gitmeleri Dağdaki Vaazla doğrudan ilgili değildir. Dağdaki Vaazın özelde muhatapları havariler ve İsrail halkından Hz. İsa'ya inan kimselerdi.

C. Dağdaki Vaazın Metni

Hız. İsa'nın talebeleri ve hayranları karşısında dağın yamacına çıkarak yaptığı konuşma Hristiyan ilahiyatında "Dağdaki Vaaz" olarak isimlendirilmiştir. Hız. İsa bu vaazında, Hristiyanlığın önemle üzerinde durduğu ahlâki prensipleri ifade etmiştir. İsa'nın yaptığı bu konuşma Matta İncilinde ve Luka İncilinde geçmektedir.

"Ne mutlu ruhta fakir olanlara, çünkü göklerin egemenliği onlarındır. Ne mutlu yaşlı olanlara! Çünkü onlar teselli edilecekler. Ne mutlu yumuşak huylu olanlara! Çünkü onlar yeryüzünü miras alacaklar. Ne mutlu doğruluğa acıkıp susayanlara! Çünkü onlar doyurulacaklar. Ne mutlu merhametli olanlara! Çünkü onlar merhamet bulacaklar. Ne mutlu yüreği temiz olanlara! Çünkü onlar Tanrı'yı görecekler. Ne mutlu barışı sağlayanlara! Çünkü onlara Tanrı oğulları denecek. Ne mutlu doğruluk uğruna zulüm görenlere! Çünkü göklerin egemenliği onlarındır.

*Benim yüzümden insanlar size sövüp zulmettikleri, yalan yere size karşı her türlü kötü sözü söyledikleri zaman ne mutlu size! Sevinin, sevinçle çoşun! Çünkü göklerdeki ödülünüz büyüktür. Sizden önce yaşayan peygamberlere de böyle zulmettiler."*⁵¹

*"Yeryüzünün tuzu sizsiniz. Ama tuz tadını yitirirse, bir daha ona nasıl tuz tadı verilebilir? Artık dışarı atılıp ayak altında çiğnenmekten başka işe yaramaz."*⁵²

Dünyanın ışığı sizsiniz. Tepeye kurulan kent gizlenemez. Kimse kandil yakıp tahıl ölçeğinin altına koymaz. Tersine kandilliği koyar; evdekilerin hepsine ışık sağlar. Sizin ışığınız insanların önünde öyle parlasın ki, iyi işlerinizi görerek göklerdeki Babanız'ı yüceltsinler!"

Kutsal Yasa'yı ya da peygamberlerin sözlerini geçersiz kılmak için geldiğimi sanmayın. Ben geçersiz kılmaya değil, tamamlamaya geldim. Size doğrusunu söyleyeyim, yer ve gök ortadan kalkmadan, her şey gerçekleşmeden, Kutsal Yasa'dan ufacak bir harf ya da bir nokta bile yok olmayacak. Bu nedenle, bu buyrukların en küçüğünden birini çiğner ve başkalarına öyle öğretirse, Göklerin Egemenliğinde en küçük sayılacak. Ama bu buyrukları kim yerine getirir ve başkalarına öğretirse, Göklerin Egemenliğinde büyük sayılacak. Size şunu söyleyeyim: Doğruluğunuz din bilginleriyle Ferisiler'inkini aşmadıkça, Göklerin Egemenliğine asla giremezsiniz!"

"Atalarımıza, 'adam öldürmeyeceksin. Öldüren yargılanacak' dendiğini duyduunuz ben size diyorum ki, kim kardeşine aşağılayıcı bir söz söylese, Yüksek Kurul'da yargılanacaktır. Kim kardeşine ahmak derse, cehennem ateşini hak edecektir. Bu yüzden sunakta adak sunarken kardeşinin sana karşı bir şikayeti olduğunu anımsarsan, adağını orada, sunağın önünde bırak git önce kardeşinle

⁵¹ Matta 5:1-12, Luka 6:20-23.

⁵² Matta 5:13, Luka 14:34-35.

barış; sonra gelip adağını sun. Senden davacı olanla daha yoldayken çabucak anlaş. Yoksa o seni yargıca, yargıç da gardiyana teslim edebilir; sonunda da hapse atılabilirsin. Sana doğrusunu söyleyeyim, borcunun son kuruşunu ödemededen oradan asla çıkamazsın.”

“ ‘Zina etmeyeceksin’ dendiğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, bir kadına şehvetle bakan her adam, yüreğinde o kadınla zina etmiş olur. Eğer sağ gözüün günah işlemene neden olursa, onu çıkar at. Çünkü vücudunun bir üyesinin yok olması, bütün vücudunun cehenneme atılmasından iyidir. Eğer sağ elin günah işlemene neden olursa, onu kes at. Çünkü vücudunun bir üyesinin yok olması, bütün vücudunun cehenneme gitmesinden iyidir.

“ ‘Kim karısını boşarsa ona boşanma belgesi versin’ denmiştir. Ama ben size diyorum ki, karısını fuhuş dışında bir nedenle boşayan onu zinaya itmiş olur. Boşanmış bir kadınla evlenen de zina etmiş olur.”

“Yine atalarımıza, ‘yalan yere ant içmeyeceksin, ama Rab’bin önünde içtiğin antları yerine getireceksin’ dendiğini duydunuz. Oysa ben size diyorum ki, hiç ant içmeyin: Ne gök üzerine, çünkü orası Tanrı’nın tahtıdır; ne yer üzerine, çünkü orası Tanrı’nın tahtıdır; ne yer üzerine, çünkü orası O’nun ayak taburesidir; ne de Yeruşalim üzerine çünkü orası Büyük Kral’ın kentidir. Başınızın üzerine de ant içmeyin. Çünkü saçınızın tek telini ak ya da kara edemezsiniz. Evet’iniz evet, ‘hayır’ınız hayır olsun. Bundan fazlası Şeytan’dandır.”⁵³

“ ‘Göze göz, dişe diş’ dendiğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, kötüye karşı direnmeyin. Sağ yanağınıza bir tokat atana öbür yanağınızı da çevirin. Size karşı davacı olup mintanınızı almak isteyen abanızı da verin. Sizi bin adım yol yürümeye zorlayanla iki bin adım yürüyün. Sizden bir şey dileyene verin, sizden ödünç isteyen geri çevirmeyin.”⁵⁴

“ ‘Komşunu seveceksin, düşmanından nefret edeceksin’ dendiğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, düşmanlarınızı sevin, size zulmedenler için dua edin. Öyle ki, göklerdeki Babanız’ın oğulları olasınız. Çünkü O, güneşini hem kötülerin hem iyilerin üzerine doğurur; yağmurunu hem doğruların hem eğrilerin üzerine yağdırır. Eğer yalnız sizi sevenleri severseniz, ne ödülünüz olur? Vergi görevlileri de öyle yapmıyor mu? Yalnız kardeşlerinize selam verirsiniz, fazladan ne yapmış olursunuz? Putperestler de öyle yapmıyor mu? Bu nedenle, göksel Babanızın yetkin olduğu gibi siz de yetkin olun.”⁵⁵

“Doğruluğunuzu insanların gözü önünde gösteriş amacıyla sergilemekten kaçının. Yoksa göklerdeki Babanız’dan ödül alamazsınız.

“Bu nedenle, birisine sadaka verirken bunu borazan çaldırarak ilan etmeyin. İkiyüzlüler, insanların övgüsünü kazanmak için havralarda ve sokaklarda böyle yaparlar. Size doğrusunu söyleyeyim, onlar ödülleri almışlardır. Siz sadaka

⁵³ Matta 5:14-37.

⁵⁴ Matta 5:38-42, Luka 6:29-30.

⁵⁵ Matta 5:43-48, Luka 6:27-28, 32-36.

verirken, sol eliniz sağ elinizin ne yaptığını bilmesin. Öyle ki, verdiğiniz sadaka gizli kalsın. Gizlice yapılanı gören Babanız sizi ödüllendirecektir.⁵⁶

Dua ettiğiniz zaman ikiyüzlüler gibi olmayın. Onlar, herkes kendilerini görsün diye havralarda ve caddelerin köşe başlarında dikilip dua etmekten zevk alırlar. Size doğrusunu söyleyeyim, onlar ödülleri almışlardır. Ama siz dua edeceğiniz zaman iç odanıza çekilip kapıyı örtün ve gizlide olan Babanız'a dua edin. Gizlilik içinde yapılanı gören Babanız sizi ödüllendirecektir. Dua ettiğinizde, Putperestler gibi boş sözler tekrarlayıp durmayın. Onlar söz kalabalığıyla seslerini duyurabileceklerini sanırlar. Siz onlara benzemeyin! Çünkü Babanız nelere gereksinmeniz olduğunu siz daha O'ndan dilemeden önce bilir.

“Bunun için siz şöyle dua edin:

Göklerdeki Babamız,

Adın kutsal kılınsın.

Egemenliğin gelsin.

Gökte olduğu gibi, yeryüzünde de

Senin isteğin olsun.

Bugün bize gündelik ekmeğimizi ver.

Bize karşı suç işleyenleri bağışladığımız gibi,

Sen de bizim suçlarımızı bağışla.

Ayartılmamıza izin verme.

Bizi kötü olandan kurtar.

Çünkü egemenlik, güç ve yücelik

Sonsuzlara dek senindir. Amin.

“Başkalarının suçlarını bağışlarsanız, göksel Babanız da sizin suçlarınızı bağışlar. Ama siz başkalarının suçlarını bağışlamazsanız, Babanız da sizin suçlarınızı bağışlamaz.”⁵⁷

Oruç tuttuğunuz zaman, ikiyüzlüler gibi surat asmayın. Onlar oruç tuttıklarını insanlara belli etmek için kendilerine perişan bir görünüm verirler. Size doğrusunu söyleyeyim, onlar ödülleri almışlardır. Siz oruç tuttuğunuz zaman, başınıza yağ sürüp yüzünüzü yıkayın. Öyle ki, insanlara değil, gizlide olan Babanız'a oruçlu görünesiniz. Gizlilik içinde yapılanı gören Babanız sizi ödüllendirecektir.⁵⁸

“Yeryüzünde kendinize hazineler biriktirmeyin. Burada güve ve pas onları yiyip bitirir, hırsızlar da girip çalarlar. Bunun yerine kendinize gökte hazineler biriktirin. Orada ne güve ne pas onları yiyip bitirir, ne de hırsızlar girip çalar. Hazineniz neredeyse, yüreğiniz de orada olacaktır.

⁵⁶ Matta 6:1-4.

⁵⁷ Matta 6:5-15, Luka 11:2-4.

⁵⁸ Matta 6:16-18.

“Bedenin ışığı gözdür. Gözünüz sağlamsa, bütün bedeniniz aydınlık olur. Gözünüz bozuksa, bütün bedeniniz karanlık olur. Buna göre, içinizdeki ‘ışık’ karanlıksa, ne korkunçtur o karanlık!

“Hiç kimse iki efendiye kulluk edemez. Ya birinden nefret edilip öbürünü sever, ya da birine bağlanıp öbürünü hor görür. Siz hem Tanrı’ya hem de paraya kulluk edemezsiniz.”⁵⁹

“Bu nedenle size şunu söylüyorum: ‘Ne yiyip ne içeceğiz?’ diye canınız için, ‘Ne giyeceğiz?’ diye bedeniniz için kaygılanmayın. Can yiyecekten, beden de yiyecekten daha önemli değil mi? Gökte uçan kuşlara bakın! Ne eker, ne biçer, ne de ambarlarda yiyecek biriktirirler. Göksel Babanız yine de onları doyurur. Siz onlardan çok daha değerli değil misiniz? Hangi biriniz kaygılanmakla ömrünü bir anlık uzatabilir? Giyecek konusunda neden kaygılanıyorsunuz? Kır zambaklarının nasıl büyüdüğüne bakın! Ne çalışırlar, ne de iplik eğirirler. Ama size şunu söyleyeyim, bütün görkemine karşın Süleyman bile bunlardan biri gibi giyinmiş değildi.

Bugün var olup yarın ocağa atılacak olan kır otunu böyle giydiren Tanrı’nın sizi de giydireceği çok daha kesin değil mi, ey kıt imanlılar?

“Öyleyse, ‘Ne yiyeceğiz? Ne içeceğiz?’ ya da ‘Ne giyeceğiz?’ diyerek kaygılanmayın. Uluslar hep bu şeylerin peşinden giderler. Oysa göksel Babanız bütün bunlara gereksinmeniz olduğunu bilir. Siz öncelikle O’nun egemenliğinin ve doğruluğunun ardından gidin, o zaman size bütün bunlar da verilecektir. O halde yarın için kaygılanmayın. Yarının kaygısı yarının olsun. Her günün derdi kendine yeter.”⁶⁰

“Başkasını yargılamayın ki, siz de yargılanmayasınız. Çünkü nasıl yargılasanız öyle yargılanacaksınız. Hangi ölçekle verirsenez, aynı ölçekle alacaksınız. Sen neden kardeşinin gözündeki çöpü görürsün de kendi gözündeki merteği fark etmezsin? Kendi gözündeki mertek varken kardeşine nasıl, “izin ver, gözündeki çöpü çıkarayım” dersin? Seni ikiyüzlü! Önce kendi gözündeki merteği çıkar, o zaman kardeşinin gözündeki çöpü çıkarmak için daha iyi görürsün.”⁶¹

Kutsal olanı köpeklere vermeyin. İncilerinizi domuzların önüne atmayın. Yoksa bunları ayaklarıyla çiğnedikten sonra dönüp sizi parçalayabilirler.”⁶²

“Dileyin, size verilecek; arayın, bulacaksınız; kapıyı çalın, size açılacaktır. Çünkü her dileyen alır, arayan bulur, kapı çalana açılır. Hanginiz kendisinden ekmek isteyen oğluna taş verir? Ya da balık isterse yılan verir? Sizler kötü yürekli olduğunuz halde çocuklarınıza güzel armağanlar vermeyi biliyorsanız, göklerdeki Babanız’ın, kendisinden dileyenlere güzel armağanlar vereceği çok daha kesin değil mi?⁶³

⁵⁹ Matta 6:19-24, Luka 12:33-36, Luka 16:13.

⁶⁰ Matta 6:25-34, Luka 12:22-31.

⁶¹ Matta 7:1-5, Luka 6:37-38, 41-42.

⁶² Matta 7:6.

⁶³ Matta 7:7-11, Luka 11:9-13.

İnsanların size nasıl davranmasını istiyorsanız, siz de onlara öyle davranın. Çünkü Kutsal Yasa'nın ve peygamberlerin söylediği budur"⁶⁴

"Dar kapıdan girin. Çünkü yıkıma götüren kapı geniş ve yol enlidir. Bu kapıdan girenler çoktur. Oysa yaşama götüren kapı, yol da çetindir. Bu yolu bulanlar azdır."⁶⁵

"Sahte peygamberlerden sakının! Onlar size kuzu postuna bürünerek yaklaşırlar, ama öзде yırtıcı kurtlardır. Onları meyvelerinden tanıyacaksınız. Dikenli bitkilerden üzüm, devedikenlerinden incir toplanabilir mi? Bunun gibi, her iyi ağaç iyi meyve verir, kötü ağaç ise kötü meyve verir. İyi ağaç kötü meyve kötü ağaç da iyi meyve veremez. İyi meyve vermeyen her ağaç kesilip ateşe atılır. Böylece sahte peygamberleri meyvelerinden tanıyacaksınız."⁶⁶

"Bana 'Ya Rab, ya Rab!' diye seslenen herkes Göklerin Egemenliğine girmeyecek. Ancak göklerdeki Babam'ın isteğini yerine getiren girecektir. O gün birçokları bana diyecek ki, 'Ya Rab, ya Rab! Biz senin adınla peygamberlik etmedik mi? Senin adınla cinler kovmadık mı? Senin adınla birçok mucize yapmadık mı? O zaman ben de onlara açıkça, 'Sizi hiç tanımadım, uzak durun benden, ey kötülük yapanlar! Diyeceğim."⁶⁷

"İşte bu sözlerimi duyup uygulayan herkes, evini kaya üzerine kuran akıllı bir adama benzer. Yağmur yağar, seller basar, yeller eser, eve saldırır; ama ev yıkılmaz. Çünkü kaya üzerine kurulmuştur. Bu sözlerimi duyup da uygulamayan herkes, evini kum üzerine kuran budala adama benzer. Yağmur yağar, seller basar, yeller eser, evi sarsar. Ev yıkılır; yıkılışı da korkunç olur."⁶⁸

İsa konuşmasını bitirince, halk O'nun öğretilerine şaşırıp kaldı. Çünkü onlara kendi din bilgileri gibi değil, yetkili biri gibi öğretiyordu.⁶⁹

Dağdaki Vaazın Yeni Antlaşmanın başlangıcına yakın bir yere konulmasının rastlantı eseri olmadığı belirtilerek Vaazın içeriğinde bir Hristiyan'ın yapması gereken davranışın ve bulunması gereken karakterin özetlendiği dile getirilmiştir.⁷⁰ Vaazdaki prensiplerin Hz. İsa'nın krallığı zamanında insanları yönetmek için anayasa ya da yasalar sistemi olarak tasarlandığı belirtilmiştir.⁷¹ Hz. İsa'yı Mesih Kral olarak kabul eden bütün insanlar için bu prensiplerin geçerli olacağı söylenmiştir. Hz. İsa'nın şu anda cennette krallık yaptığına inanılarak, Hz. İsa'yı

⁶⁴ Matta 7:12.

⁶⁵ Matta 7:13-14, Luka 13:24.

⁶⁶ Matta 7:15-20, Matta 12:33-35, Luka 6:43-44.

⁶⁷ Matta 7:21-23.

⁶⁸ Matta 7:24-27, Luka 6:47-49.

⁶⁹ Matta 7:28-29.

⁷⁰ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.102; Fox, E; *The Sermon On The Mount*, s.73.

⁷¹ Bultman, R; *Theologie Des Neuen Testaments*, s. 81-84.

yüreklerinde kral olarak kabul edenler için bu yasanın geçerli olduğu belirtilmiştir. Hz. İsa'nın yeryüzüne tekrar dönüşünde Dağdaki Vaazda ortaya konulan ilkelerin davranış kanunu olacağı kabul edilmiştir.⁷²

D. Dağdaki Vaazda İsa Mesih Karakteri ve İsa Mesih Yaklaşımları

a. Hristiyanlıkta Mesih İnancı

Hristiyan ilahiyatında İsa'ya verilen en önemli kristolojik unvan Mesih'tir. İsa Mesih, Hristiyanlıkta dünyaya ve insanlığa yönelik Tanrısal iradenin açılımı ve Tanrı'nın kurtuluş planının ifadesidir. Mektuplarında Pavlus, Tanrı'nın sır olan planının ya da İsa'ya ilişkin "Mesih sırrının" kendisine açıklandığını ve kendisine açıklanan/bağışlanan bu sırrı insanlara bildirmekle görevlendirildiğini söylemektedir.⁷³

Mesih yeryüzünde bedenleşen ve ölüp dirilen bir kurtarıcıdır. Onun ölüp dirilmesi, İsa Mesih'in ve şahsında bütün inanan insanlığın, yeryüzünün sonlu ve günahkar yaşamından ölümünü (bu yaşamı terk etmesini) ilahi alemin ebedi yaşantısına dirilmesini (ulaşmasını) sembolize etmektedir.⁷⁴ İsa Mesih, yeryüzündeki yaşamında, kurtuluşun konusu olan insanlara, önce kurtuluşun neyle mümkün olamayacağını göstermiş, daha sonra kendisinde bulunan Tanrısal ruhla ölümden dirilerek kurtuluşun ya da ebedi hayatın yolunu öğretmiştir.⁷⁵

İsa Mesih'in bedenleşmesinin insanlık açısından önemi, iman ve sevgi ilkesi bağlamında kurtuluş planını yürürlüğe koymasıyla ilişkilidir. Mesih, bireysel olarak her insana "iman" olgusunun kurtuluş açısından değerini öğretmiş ve ebedi yaşama kavuşmanın yalnızca imanla (Mesih'e imanla) mümkün olduğunu ilan etmiştir.⁷⁶ Ayrıca Mesih, insanlar arasında "sevgi" (komşunu sev) ilkesinin önemini de vurgulamıştır. Kurtuluş için gerekli olan yeğane şey, Mesih hukukuna ya da Mesih'te

⁷² Wingate, A; *Commentary On The Synoptic Gospels*, s.43.

⁷³ Efesliler 3:1-4, Koloseliler 4:1-4, Paçacı ,M; *Kur'an ve Kitab-ı Mukkades'te Ahiret İnancı*, s.310-313.

⁷⁴ Neil, M; *A History Of The Christian Mission*, s.154.

⁷⁵ Holt, B; *Jesus God Or The Son Of God?*, s.28.

⁷⁶ Geoffrey, M; *Catholicism*, s.17

mevcut olan “hayat ruhu hukukuna” bağlanmaktadır.⁷⁷ Bunun yolu da Mesih’e iman ve sevgi ilkesini gözetmekten geçer. Mesih hukuku, insana sonsuz hayat bahşetmek; onu, günah-ölüm hukukundan ve “bu çağın yöneticilerinden” kurtararak temizlemektedir.⁷⁸ Bu çağın yöneticileri, günahkarların ölümü için hukuku kullanmışlardır; zira “ölümün dikenidir; günah ise gücünü Tanrısal hukuktan almaktadır”⁷⁹ sözünü dikkate almışlardır.

İsa, Tanrısal Oğul’un, insanlığın kurtuluşu için bedenleşmiş halidir. “Görünmez Tanrı’nın görüntüsü, bütün yaratılışın ilk doğanı odur. Nitekim gökte ve yeryüzünde, görünen ve görünmeyen şeyler, tahtlar, egemenlikler, yönetimler, hükümler, her şey onda yaratıldı. Her şey onun aracılığıyla ve onun için yaratıldı. Her şeyden önce var olan odur ve her şey varlığını onda sürdürmektedir.”⁸⁰

İsa Mesih, birey açısından, kişinin kurtarıcısı olarak kozmik bir öneme sahiptir. İnananlar topluluğu açısından ise cemaatin (kilisenin) başı, ruhu ve hayatıdır; başka bir ifadeyle cemaat Mesih’in vücudu olarak görülür.⁸¹ Mesih, Tanrı’nın yüce kudreti, ilahi maksadın bir açılımı olmasının yanı sıra, “Tanrı’nın gücü ve hikmeti”dir.⁸²

Mesih’in bedeni sembolizmi de dikkat çekicidir. O Mesih’e inanan ve bazı ritüelleri yerine getiren fertlerin, Mesih’e katıldığını ve O’nun bedeninin birer üyesi haline geldiklerini düşünmektedir: “Bedenlerinizin Mesih’in üyeleri olduğunu bilmiyor musunuz? Rab’le birleşen kişi, onunla tek bir beden olur”.⁸³ Pavlus, Mesih’e iman edenlerin Tanrı’dan kutsal ruhu aldıklarını, dolayısıyla onların bedenlerinin, içlerinde bulunan kutsal ruhun tapınağı olduğunu da ileri sürer.⁸⁴ Böylelikle ona göre, inananlar Mesih’le Mesih bedeninde birleşmekte, bir bütün oluşturmaktadır. İman ifadesi olan Kutsal Ruh’u içinde taşıyan her beden, nasıl

⁷⁷ Cantril, H; *The Words Of The Lord Jesus*, s.78

⁷⁸ *Romalılar* 8:1-2

⁷⁹ *1Korintliler* 15:56.

⁸⁰ *Koloseliler* 1:15-17.

⁸¹ Wingate, A; *Commentary On The Synoptic Gospels*, s.80.

⁸² *1Korintliler* 1:24.

⁸³ *1Korintliler* 6:15-17.

⁸⁴ *1Korintliler* 6:19.

bireysel birer tapınak ise, inananlar topluluğunun oluşturduğu cemaat de bir bütün olarak “Tanrı’nın tapınağı”⁸⁵ ve Mesih’in bedenidir⁸⁶ ve Mesih’e aittir.⁸⁷

Hristiyan geleneğinde Tanrı Oğlu İsa Mesih’in ileride melekler eşliğinde yeniden yeryüzüne gelmesi beklenir. Yeni Ahit’te, “... Yüce Tanrı ve kurtarıcımız olan İsa Mesih’in yücelik için gelmesini bekliyoruz”⁸⁸ denir. Mesih’in ikinci gelişine yönelik bu beklenti, Praousia inancı olarak adlandırılır. Yeryüzüne melekler eşliğinde gelecek olan Mesih, dirileri ve ölüleri yargılayacaktır. Mesih’in gelişiyile birlikte bütün yeryüzü yönetimleri fesh olunacak ve yalnızca Tanrısal hükümler hüküm sürecektir.⁸⁹ İnsanlara yönelik yargılama sonunda kötüler yok olacak; iyiler ise İsa Mesih’le birlikte yeryüzünde ölümsüzlük elbisesine bürünmüş vaziyette bin yıl yaşayıp bu sürenin sonunda onunla beraber ilahi aleme yükseleceklerdir.⁹⁰

Yeni Ahit metinlerinden Vahiy kitabı, özellikle Mesih’in ikinci gelişini öncesinde gerçekleşmesi beklenen olaylara ayrıntılı bir yer verir. Burada, yeryüzünde çıkacak olan büyük çatışmalar, iyilerle kötüler arasında görülecek olan nihai savaş ve Mesih’in yeryüzüne inerek olaylara müdahale etmesi tasvir edilir.⁹¹ Mesih’in ikinci gelişini, Pavlus döneminden itibaren Hristiyanlarca beklenmektedir. Pavlus döneminden beri hemen her zaman diliminde Mesih’in gelişinin an meselesi olduğuna inanılmıştır.⁹²

b. Dağdaki Vaazda İsa Mesih Yaklaşımları

Dağdaki Vaazda konu olarak Mesih’ten açıkça söz edilmediği halde Hz. İsa Mesih olarak konuştuğu için Vaazda konuşan Mesih’in niteliklerini anlayabilmek için Mesih karakterini analiz edeceğiz. Hz. İsa’nın Yahudi toplumu içinde nasıl algılandığını ve Mesih olarak kendisinden neler beklenildiğini açıklamaya çalışacağız.

⁸⁵ 1Korintliler 3:16-17.

⁸⁶ Efesliler 1:23, 1Korintliler 12:27.

⁸⁷ 1Korintliler 3:23.

⁸⁸ Titus 2:13.

⁸⁹ Woodhead, L; *An Introduction To Christianity*, s.30; Crossan, J,D; *The Historical Jesus*, s.145.

⁹⁰ Werner, M; *Die Entstehung Des Christlichen Dogmas*, s.65; John,R; *Basic Christianity*, s, 92; Geoffrey,M, *Catholicism*, s. 110.

⁹¹ Heim, M; *Jesus*, s.77.

⁹² Hengel, M; *Between Jesus And Paul*, s.48.

Hız. İsa zamanındaki Yahudilikte yerleşik bir akide sistemi olmamasına rağmen, Yahudilerin genelinin sahip olduğu temel bir inanç çerçevesinin var olduğu bilinmektedir. Bu inancın ana unsurlarını; Tanrı, (Musa başta olmak üzere) diğery peygamberler, kutsal metinler, İsrail halkının seçilmişliğı ve Mesih beklentisi oluşturmaktadır.⁹³ Öncelikle, Yahudilerin Mesih beklediğı bir ortamda, beklenen Mesih olduğı iddiasıyla ortaya çıkan birinin bu inanç yapısına muhalif bir söylemde bulunması, en azından mantıksal olarak imkânsızdır. Nitekim İncillerde de Hız. İsa'nın, yukarıda saydığımız ana unsurlar açısından Yahudi inancıyla mutabık olduğı görülebilir.⁹⁴

Dağdaki Vaazda Hız. İsa'nın halka tebliğ ettiğı mesaj, başlıca üç husus etrafında yoğunlaşmaktaydı. Bunlardan ilki Tanrı'nın egemenliğine halkı davet etmesiydi. Tanrı'nın (ya da göklerin) egemenliğı ise bir taraftan insanların Tanrı'ya iman ve onun emirlerine bağlanmakla yaşamlarında onun emrettiğı yola girmelerini, bir taraftan ise yaklaşan hesap gününe inanmalarını ve ona hazırlık yapmalarını ifade etmekteydi. İsa'nın diğery temel mesajları ise, toplumdaki ahlaksızlıkların ve din istismarının tenkit edilmesiyle toplumdaki seçkinler/elit grubuyla din adamlarından kaynaklanan sosyal bozuklukların ve halkın üzerinde estirilen şiddet, sömürü ve terör düzeninin reddedilmesiydi.⁹⁵

Tebliğ faaliyetlerinde bulunan Hız. İsa'yla ilgili olarak etrafındaki insanlarca yapılan birtakım değerlendirme ve adlandırmalarla karşılaşılmalıdır. Bunlar arasında en dikkate değer olanlar, onun bir “peygamber” ya da “Mesih” olduğı kanaatidir.⁹⁶ Bir başka değerlendirme ise onun “yeniden dirilen Yahya ya da Eski Ahit'te, “kasırgalar arasında ilahi âleme yükseldiğı” ifade edilen⁹⁷ ve Musevi geleneğinde her an ortaya çıkıp hakkı ve hakikati temsil edeceği ve yoksulları gözeteceğı düşünölen İlyas (İlya) olduğı yönündedir. Örneğın, İncillerden Markos, Yahya'nın öldürölmesinin ardından faaliyetlerini sürdüren İsa'ya ilişkin duyum ve

⁹³ Witte, J; *Christianity And Law*, s.189.

⁹⁴ Strange, R; *The Catholic Faith*, s.19.

⁹⁵ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.15; Fox, E; *The Sermon On The Mount*, s.34.

⁹⁶ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.27; Fox, E; *The Sermon On The Mount*, s.40.

⁹⁷ 2Kral 2:11.

söylentiler yaygınlaştığında, halkın İsa'nın kimliğiyle ilgili üç ihtimal ön plana çıkardığından söz eder. Bu ihtimallerden birincisi onun öldükten sonra yeniden dirilen Yahya, ikincisi İlyas ve üçüncüsü ise Eski Ahit peygamberleri gibi bir peygamber olduğu şeklindedir.⁹⁸

İsa'nın öldükten sonra dirilen Yahya olarak değerlendirilmesi, büyük ihtimalle her iki şahsiyetin mesaj ve faaliyetleri arasındaki paralellikten kaynaklanmış olmalıdır. Diğer taraftan genelde halk onu “Galilee'nin Nasıra kentinden İsa peygamber” olarak tanımlamaktadır.⁹⁹ Halkın onu bir peygamber olarak görmesi, İncil metinlerinde başka yerlerde de geçer.¹⁰⁰ Hz. İsa'nın çeşitli mucizeler göstermesi, halk tarafından “Aramızdan büyük bir peygamber çıktı” şeklinde yorumlanır.¹⁰¹ Ayrıca, Hz. İsa'nın yanında yer alan talebelerinin onu bir peygamber olarak gördüğünü ve Hz. İsa'nın kendisini de bir peygamber olarak ima eden ifadeleri bulunmaktadır.¹⁰²

Hz. İsa'nın bir Mesih olarak görülmesine dair rivayetler de dikkat çekicidir. Bazı talebelerinin ve etrafındaki insanların onu bir Mesih olarak nitelemesine rağmen bizzat onun kendisiyle ilgili böylesi bir isimlendirmede bulunmayarak ısrarla “insanoğlu” ifadesini kullandığı görülmektedir. Hz. İsa'nın Mesih unvanıyla ilişkisi konusunda üzerine en fazla konuşulan rivayet, İncillerde geçen Petrus'un Mesih'i nasıl tanıdığını anlatan bölümüdür.¹⁰³ Burada İsa'nın “Siz benim kim olduğumu biliyor musunuz? Sorusuna Petrus'un “Sen Mesih'in diye cevap vermesi işlenmektedir.

Diğer taraftan Hz. İsa'ya yönelik Mesih tanımlaması, onun Yahudilerin bekledikleri “Mesih Kral” olduğu kanaatinden kaynaklanmaktadır. Yahudilerin bekledikleri bu kurtarıcı figür, yalnızca dini ve ahlaki anlamda bir canlanmayı değil, aynı zamanda siyasi bağlamda bir değişimi de gerçekleştirecek olan kişidir.¹⁰⁴ Hz. İsa, etrafındaki insanlarca böylesi bir Mesih olarak görülmüştür. Nitekim İncillerde

⁹⁸ Markos 6:4-15; Matta 16:14; Markos, 8:28; Luka 9:19.

⁹⁹ Matta 21:10-11.

¹⁰⁰ Markos 14:65, Matta 26:67-78, Luka 22:63-64.

¹⁰¹ Luka 7:16, Matta 21:46.

¹⁰² Luka 24:19.

¹⁰³ Matta 8:27-30, Matta 16:13-20, Luka 9:18-21.

¹⁰⁴ Vermes, G; *Jesus The Jew*, s.87, Casey, P.M; *From Jewish Prophet To Gentile God*, s.193.

yer alan yargılanma sahnelerinde, yöneticilerce kendisine krallık iddiasında bulunduğu yönünde bir ithamın yapılması da bundan dolayıdır.¹⁰⁵ Öte yandan İncil metinlerinde İsa'nın kendisini İşaya ile ve Tanrı'nın İşaya'ya mesh etmesiyle kıyasladığı görülmektedir. Bu durumda onun, doğrudan kendisiyle ilgili olarak – Mesih unvanını kullanmasa da- İşaya peygamberin Tanrı tarafından mesh edilmesi (seçilmesi) gibi bir mesh edilmeden bahsettiği söylenebilir.¹⁰⁶

1. Bir Öğretmen Olarak İsa Mesih

Hız. İsa'nın öncelikle kendisini bir öğretmen olarak takdim ettiğinden bahsedildi. Hız. İsa'yı işitenlerin hem öğretisine hem de öğretme yoluna ve şekline şaşıp kaldıkları belirtildi.¹⁰⁷

Hız. İsa risaletinin Yahudilik olmadığı fakat Hız. Musa'nın yasasını en belirgin şekilde tefsir ederek onun Tanrı'nın yasası olduğunu belirtti. Ayrıca Hız. İsa, belirli bir halkı ilgilendiren ahlak veya belirli bir yeri kapsayan bir öğreti olarak onu takdim etmediğinden söz etti.¹⁰⁸

Yeni Ahit yorumcuları Hız. İsa'nın öğretisini anlamak için dil müfredatı üzerine araştırmalar yaptılar.Hız. İsa hiçbir zaman Yazıcılardan ders almadı, öğrenim görmedi.¹⁰⁹ Aksine Yahudi din adamlarının gelenek ve taklitlerinden ibaret olan öğretilerinin ruhunu ortaya çıkardı ve onları izaha çalıştı. Dağdaki Vaazda Hız. İsa Yahudi toplumunu sükûnete davet eden toplumsal yetkili biri gibi konuşmamıştı. Fakat Hız. İsa'nın söylemleri kimilerini memnun etmiş kimilerini de rahatsız etmişti. Hız. İsa'nın söylemleri ile Yazıcıların söylemleri farklıydı. Yazıcılar ve Ferisiler o günkü siyasi otoritenin gölgesinde konuştular. Hız. İsa ise; mutlak yetkinlikle konuştu.¹¹⁰

¹⁰⁵ Cullmann, O; *The Christology Of The New Testament*, s.18.

¹⁰⁶ Luka 4:18-19.

¹⁰⁷ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s. 241; Fox, E; *The Sermon On The Mount*, s. 87.

¹⁰⁸ Druck, L; *Early Christian Doctrines*, s.162; Casey, P.M; *From Jewish Prophet To Gentile God*, s.67, Carpenter, H; *Jesus*, s.80.

¹⁰⁹ Yuhanna 7:15.

¹¹⁰ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.242.

Hiz. İsa öğretisinin Yazıcılar ve Ferisilerin öğretileriyle uyuşmadığını; aynı zamanda Yazıcılar ve Ferisilerin geleneklerine uymayan diğer Eski Ahit peygamberlerinin öğretisine de benzemediğini belirtti. Hiz. İsa söylediği sözlerin Tanrı sözü olduğunu söyledi. “Benim öğretim benim değil, beni gönderenindir” diye açıkladı.¹¹¹ Hiz. İsa, Eski Ahit peygamberleriyle kendi arasındaki farkın söylem farkı olduğunu dile getirdi. Peygamberler “Rab, şöyle buyuruyor” diyerek öğretilerine başlarken; Hiz. İsa bu ibareyi kesinlikle hiç kullanmadı. Hiz. İsa söze başlarken; “size doğrusunu söyleyeyim” ifadelerini kullandı. Hiz. İsa’nın kendi ismi ve yetkinliği ile konuştuğuna vurgu yapıldığını görmekteyiz.¹¹² Böylece Hiz. İsa yasayı sıradan tefsir eden biri olarak değil, yüksek bir öğretmen olarak kendini ortaya koydu. Kendi yüce şahsiyetiyle yetkinliğiyle yasa koyan öğütler veren sakındırmalar yapan ve vaadler sunan bir öğretmen tablosu çizmiştir.¹¹³

Hiz. İsa sıradan bir yasa öğreticisi değildi. Fakat Eski Ahit dönemindeki Tevrat’ı öğrenmek için, öğrencilerin öğretmenlerinin etrafında toplandıkları geleneği aynen tekrar etmişti. Hiz. İsa aynı zamanda Eski Yasa’nın da öğretmeni idi. Çünkü Hiz. İsa Tevrat’ın gerçek manasına sahipti.¹¹⁴

2. Rab olarak İsa Mesih

Hristiyanların İsa’ya verdikleri unvan ve sıfatlardan biri de Rab’dır. Hristiyanlar, bu yetki ve otoritenin İsa’ya Tanrı tarafından ölümden diriltildiği zaman verildiğine inanırlar.¹¹⁵ Bu unvan, İsa’nın Tanrı ile insanlar arasındaki tek aracı olduğuna işaret eder. Özellikle Pavlos’un mektuplarında Rab kelimesi sıkça kullanılır.¹¹⁶ Hristiyanlığa göre İsa, Rab sıfatıyla hesap gününde Tanrı’nın sağına oturup yargıç olarak insanları hesaba çekecektir.

Hiz. İsa’ya “Rab” lakabının uygunluğunun, zorunlu olarak “Allah, Tanrı” anlamına gelmediği ifade edilmiştir. Yunancadan tercüme edilen “Rab” kelimesinin Yeni Ahit yorumlarında elastiki yapıya sahip olduğu ve her tarafa çekilebileceğine

¹¹¹ Yuhanna7:16.

¹¹² Dodd, C.H; *Historical Tradition In The Fourth Gospel*, s.94.

¹¹³ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.242; Beare, W.F; *The Gospel According To Matthew*, s.290.

¹¹⁴ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.245-246.

¹¹⁵ Macquarrie, J; *Jesus In Modern Thought*, s. 72

¹¹⁶ Meeks, A.W, *The Writings Of St. Paul*, s.115

dikkat çekilmiştir.¹¹⁷ Dolayısıyla bundan her zaman “ O, Rab’dir” , “Tanrıdır”, “Allahdır” anlamının çıkarılamayacağı söylenmiştir. Mesih için “O Rab”dır denildiğinde de kastedilen lakabın Tanrıya karşılık gelmediği dile getirilmiştir.¹¹⁸

Yeni Ahitteki söz dizininde “Rab” kelimesinin nasıl ilahlık ve efendilik manası taşıdığı hükmünün çıkarıldığı gösterildi. Mesala Hz. İsa’ya “Ey Rab, Ey Rab” diye çağrılmalarının yorumunda¹¹⁹ Hz. İsa bu lakabı kullanmalarını onlara söylemedi bilakis onlar bu lakabı Hz. İsa’nın adına ve şanına layık gördüler. Böylece Hz. İsa da bu lakabı kabul etti.¹²⁰

Hz. İsa’nın etrafındaki insanların “Rab” lakabını kullanırken; asıl anlamına vakıf olmadıkları dile getirilmiştir. Onların “muhterem, efendi” anlamında zannedip kullandıkları belirtilmiştir. Yeni Ahit yorumlarında “Rab” kelimesinin kendisine itaat anlamı taşıdığı iddia edilmiştir.¹²¹

3. Kurtarıcı Olarak İsa Mesih

Hz. İsa’nın kurtuluş yolunu bildiği ve öğrettiği “Dağdaki Vaaz”da açıkça yansıtılmıştır. Hz. İsa, kimin müjdelenmiş mutlu kimin de perişan olduğunu açıklamıştı. Hz. İsa’nın mesajında daha fazla derinleşme sağlanabilirse onun sadece ahlaki ölçütler öğretmediği aynı zamanda bu mesajların kurtuluşun da anahtarı olduğu belirtilmiştir.¹²²

Dağdaki Vaazında Hz. İsa’nın müjdelerinde ödüller dağıttığı ve egemenlik sözü verdiği görüldü. Bu müjdeler yaşlılar ve yoksullar için gizli kurtuluş berati taşıdığı iddia edildi.¹²³

Hz. İsa halka seslenip şöyle demiştir: “Ben dünyanın ışığıyım. Benim ardımdan gelen, asla karanlıkta yürümez, yaşam ışığına sahip olur”.¹²⁴

¹¹⁷ Neil, M; *A History Of The Christian Mission*, s.46.

¹¹⁸ Kung, R; *The Five Gospel, Words Of Jesus*, s.190.

¹¹⁹ Matta 7:21-23.

¹²⁰ John, R; *Basic Christianity*, s.453.

¹²¹ Macquarrie J; *Jesus In Modern Thought*, s. 110; Neil, M, *History Of The Christian Mission*, s.76;

Neil, S.W, *The Interpretation Of The New Testament*, s.92.

¹²² Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount* S.247.

¹²³ Hurst, L.D; *New Testament Theology*, s.183.

¹²⁴ Yuhanna 8:12.

Hristiyanlar vaad edilen kurtarıcı kişinin İsa olduğuna inanırlar. Katolik Hristiyanlara göre Mesih İsa, acı çeken, ölen ve insanları kurtarmak için yeniden dirilmiş olan Kurtarıcı Mesih'tir.¹²⁵ Ortodokslar ve Protestanlar da aynı inanca sahiptir.

Hristiyan ilâhiyatında Oğul inancıyla birlikte ele alınan önemli bir öğretisi de kefareti doktrini'dir. Bu doktrinin özünü, Tanrı Oğlu İsa Mesih'in neden acı çekerek öldüğü ya da kurban edildiği sorusu ve bu soruya cevap olarak sunulan, İsa Mesih'in çarmıha gerilerek kurban edilmesinin insanların günahına bir kefareti olduğu inancı oluşturmaktadır.¹²⁶

Pavlus'un Romalılara Mektubu'nda¹²⁷, çarmıh teolojisi kapsamında, acı çekerek ölen İsa Mesih'in Tanrı tarafından insanların günahlarının bağışlanması için bir kurban olarak sunulduğu ve bununla Tanrı'nın adaletini gösterdiği belirtilir. Buna göre İsa, insanların suçlarına karşılık, bir kefareti olarak ölmüş ve günahattan aklanmaları için yeniden dirilmiştir. İsa Mesih'in insanlık için ölmesi, Tanrı'nın insanlığa olan sevgisinin bir kanıtıdır. Zira Tanrı, kendi öz oğlunu kurban olarak göndermiş ve bizim için onu kendi elleriyle ölüme teslim etmiştir.¹²⁸

Kefareti doktrini konusunda geleneksel Hristiyan ilâhiyatında üç temel yorum ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisi çarmıhta ölen ve sonra yeniden dirilen İsa'nın, "Muzaffer Mesih (Christus Victor)" olduğunu vurgulayan erken dönem Hristiyanlarının yaygın kanaatidir.¹²⁹ Bu yorum kendi içerisinde iki farklı yaklaşım içermektedir. Bunlardan ilkinde göre İsa Mesih, insanların ruhlarını tutsak etmiş ve onları günah ve ölüme bağımlı kılmış olan Şeytan'a (İblise) fide olarak verilmiştir. Tanrı, Şeytan'ın, ruhlar üzerindeki bu egemenliğine son vermek için İsa'yı ona teslim etmiş ve Şeytan da onu çarmıhta öldürmüştür.¹³⁰ Her ne kadar böylelikle insan ruhları Şeytan'ın tahakkümünden kurtarılmış olsa da bu, görünürde kötülük güçlerinin açık bir zaferidir. Ancak İsa'nın yeniden dirilmesiyle Tanrı Şeytan'a karşı

¹²⁵ Strange,R; *The Catholic Faith*, s.192-195.

¹²⁶ Canon, J; *Fundamentals Of Catholic Dogma*, s.149; Geoffrey,M; *Catholicism*, s.138.

¹²⁷ *Romalılar* 3:25-26.

¹²⁸ *Romalılar* 4:25; 5:8-10; 8:3,32.

¹²⁹ Gough, M; *The Early Christians*, s.26-30.

¹³⁰ Funk, R; *The Five Gospels*, s.94.

bir zafer elde etmiştir.¹³¹ Christus Victor motifiyle ilgili ikinci anlayışa göre ise, Şeytan'la Tanrı arasında kainâtın yönetimi konusunda bir kozmik savaş cereyan etmektedir. Bu savaşta Tanrı'nın Oğlu önce şeytani güçlerle öldürülmüş, fakat sonradan yeniden dirilmesi üzerine Şeytan'a karşı kesin bir zafer kazanılmış ve böylece Tanrı'nın kâinatın yöneticisi olduğu açığa çıkmıştır.¹³²

İsa'nın çarmıhta ölümüyle ilgili ikinci yorum tarzı ise, St. Anselm ve takipçileri tarafından geliştirilmiştir. Buna göre Adem'le birlikte ortaya çıkan insanın günahkarlığı Tanrı'yı rahatsız etmiş ve kâinata yönelik düzeni bozmuştur.¹³³ Dolayısıyla Tanrı'yı/Tanrısalsal iradeyi memnun etmek için ilâhi Oğul İsa Mesih'in insan suretinde ölümü gerekli hale gelmiştir. Bu "Tanrısalsal iradeyi memnun/tatmin etme" motifi, Protesten reformistlerce geliştirilerek farklı bir boyutta yeniden yorumlanmıştır.¹³⁴ Buna göre, Tanrı'yı tatmin için değil, günahın cezalandırılacağına dair Tanrısalsal yasanın gereğini ifa etmek için, İsa'nın ölümü söz konusu olmuştur. Böylelikle İsa, günahkârlar için ceazaya katlanmış, kendisini günahkârların yerine ölüme göndermiştir.¹³⁵

İsa'nın çarmıhta ölümüyle ilgili üçüncü bir yorum tarzı ise, bu hadisenin etik yönünü vurgulamaktadır. Buna göre İsa'nın ölümü, Tanrı'nın inananlara yönelik sevgi aktivitesinin bir göstergesidir. Tanrı Hristiyanlara olan sevgisini, en değerli varlığını, öz oğlunu, inananlar için ölüme göndermek suretiyle göstermiştir.¹³⁶

İsa'nın acı çekerek çarmıha gerilmesi ve ölmesi, Hristiyan geleneğinde anahtar bir öğretilerdir. Bu öğreti, kurtuluş anlayışı açısından, ilâhi Oğul İsa Mesih'in iki haydudun arasında çarmıha gerilerek ve acı çekerek ölmesi inancını merkez alan Hristiyanlığın temel doktrinlerindendir.¹³⁷ Çarmıh teolojisi, özellikle Pavlus'un mektuplarında özenle işlenir. İlâhi yasa, insanın kurtuluşu ve benzeri konularda

¹³¹ Gough, M; *The Early Christians*, s.81.

¹³² Werner, M; *Die Entstehung Des Christlichen Dogmas*, s.72.

¹³³ Gough, M; *The Early Christians*, s.36.

¹³⁴ Witte, J; *Christianity And Law*; s.53; Macquarrie, J; *Jesus Christ And Modern Thought*, s.78; Wingate, A; *Commentary On The Synoptic Gospels*, s.106.

¹³⁵ Werner, M; *Die Entstehung Des Christlichen Dogmas* s. .84.

¹³⁶ Keith, W; *Ethics And Christianity*, s.164; Kennedy, A.G; *New Testament Interpretation Through Rhetorical Criticism*, s.243.

¹³⁷ Herring, G; *Introduction To The History Of Christianity*, s.127.

anahtar bir kavram olarak kullanılır.¹³⁸ Çarmıhta ölme, Yeni Ahit metinlerinde Tanrısal irade tarafından takdir edilen bir olay olarak tanımlanır; zira İncil yazarlarına göre İsa daha tutuklanmadan önce, başına gelecek çarmıh hadisesinden haberdardır.¹³⁹ Esasen, İncil yazarlarınca kurtarıcı bir Tanrısal varlık olarak düşünüldüğü dikkate alındığında, bu durum gayet doğaldır.¹⁴⁰

İsa'nın çarmıhta ölmesi, insanlık tarihinde bir devrin, hukuk ve günaha bağımlılık döneminin kapanmasının ve yeni bir devrin, yani iman ve sevgi aracılığıyla kurtuluş döneminin başlangıcını simgeler.¹⁴¹ Zira böylece insanların aleyhine yürürlükte olan anlaşma, yani ilahi yasalara riayet etme yoluyla kurtuluş modeli ortadan kalkmıştır.¹⁴² Tanrı'nın öz oğlu olan Mesih, "günahkâr insan suretinde günaha kurban olarak" gelip günahı insan benliğinde yargılamış¹⁴³ günahın gücünü kırabilmek amacıyla kendisinin hukuk tarafından bir günahkâr addedilip çarmıha gerilmesine razı olmuş ve ölümüyle insanları Tanrısal hukukun lanetinden (insanı günaha ve ölüme mâhkum eden ilâhi hukuk bağından) kurtarmıştır.¹⁴⁴ Kurbanlık kuzu olan Mesih, insanların günahtan kurtuluşu için kurban edilmiştir.¹⁴⁵ Mesih'in çarmıha çivilenip öldürülmesiyle Tanrı, kurallarıyla insanların aleyhine işleyen yazılı anlaşmayı (hukuku) da çarmıha çivileyip ortadan kaldırmış; böylece bu çağın yönetimlerinin ve hükümlerlerinin en güçlü silahını ellerinden alarak onları yenmiştir.¹⁴⁶

İsa Mesih'in çarmıha gerilişi, hukukun insanı kurtaramadığının ilanıdır.¹⁴⁷ Hristiyanlığın ilk ve en önemli ilâhiyatçısı Pavlus, hukukun kesinlikle insanları günahtan ve ölümden kurtarıp ölümsüzlüğe kavuşturamayacağını belirtmiştir.¹⁴⁸

¹³⁸ Scott, C.A; *Christianity According To St. Paul*, s.132.

¹³⁹ Urban, L; *Christian Thought*, s.135.

¹⁴⁰ Scott, C.A; *Christianity According To St. Paul*, s.130; Urban, *Christian Thought*, s.102; Keith, W; *Ethics And Christianity*, s.176.

¹⁴¹ Scott, C.A; *Christianity According To St. Paul*, s. 187.

¹⁴² *Koloseliler* 2:14.

¹⁴³ *Romalılar* 8:3.

¹⁴⁴ *Galatyalılar* 3:14; *1Korintliler* 15:3.

¹⁴⁵ *1Korintliler* 5:7.

¹⁴⁶ *Koloseliler* 2:14-15.

¹⁴⁷ Strange, R; *The Catholic Faith*, s.157.

¹⁴⁸ Fitzmyer, J.A; *Pauline Theology*, s.69.

Musa'dan İsa dönemine kadar Tanrı, insanlara hukuk yoluyla kurtuluş reçetesini sunmuş; ancak hukuk vasıtasıyla günah ve ölümün üstesinden gelmek mümkün olmamıştır.¹⁴⁹ Günahı alt etmek bir tarafa, hukuk günaha neden olmuş, insanın günahkârlığını ortaya çıkarmıştır. Pavlus teolojisine göre, Mesih dönemine kadar kurtuluş için hukuka bağlılığı şart koşan Tanrı, bir bakıma insanlara, kurtuluşun neyle mümkün olamayacağını göstermeye çalışmıştır.¹⁵⁰ Pavlus'a göre hukukun öne çıktığı bu devir, insanlığın çocukluk ve kölelik dönemidir. Zamanı geldiğinde Tanrı insanları bu çocukluk/kölelik döneminden kurtarmak ve özgürlüğe kavuşturmak için kendi öz oğlunu hukuka bağlı bir kişi suretinde yeryüzüne göndermiştir.¹⁵¹ Nitekim hukukun egemenliğinde doğan ve hukuka göre yaşayan Tanrı Oğlu İsa Mesih de hukuk tarafından günahkâr sayılmış ve çarmıha gerilerek ölüme mahkûm edilmiştir. İsa Mesih'in çarmıhta ölmesi, bu bağlamda insanlara verilen önemli mesajdır.¹⁵² Zira bir bakıma bununla insanlara, "Bakın kurtuluş ümidiyle bağlandığınız hukuk, günah ve ölümü alt etmek şöyle dursun, Tanrı Oğlunu bile ölüme mahkum etmiştir" mesajı verilmektedir.¹⁵³ Pavlus, "Şayet kurtuluş hukuk aracılığıyla elde edilebilseydi, o zaman Mesih boş yere ölmüş olurdu" diyerek¹⁵⁴, bu anlayışı dile getirmektedir.

Yeni Ahit metinleri, insanlığın kurtuluş tarihini iki aşamalı olarak ele alır: Birinci aşama, Musa ile başlayıp İsa Mesih'in çarmıhta ölümüyle sona eren Tanrısal hukuk dönemidir.¹⁵⁵ Bu dönemde Tanrı, insana hukuk yoluyla günahı ve kendi günahkar tabiatını tanıtmış; hukukun günah, günahın da ölüm doğurduğunu anlatmaya çalışmıştır.¹⁵⁶ Hukuk dönemi, Mesih'in gelişine daha da önemlisi haça gerilmesi birlikte Tanrısal hukuk da işlevini tamamlamıştır; zira çarmıhta Mesih'in ölümü insanların kurtuluşu için bir kefarettir.¹⁵⁷ Mesih, insanları kötü çağdan

¹⁴⁹ Vermes, G; *Jesus The New*, s.73.

¹⁵⁰ Strange, R; *The Catholic Faith*, s.187-189.

¹⁵¹ *Galatyalılar* 4:1-4.

¹⁵² Enochpowel, J; *The Evolution Of The Gospel*, s.90.

¹⁵³ Fitzmyer, A.J; *Pauline Theolog*, s.125; Funk, R; *The Five Gospels*, s.93.

¹⁵⁴ *Galatyalılara* 2:21.

¹⁵⁵ Doran,R; *Birth Of A Worldview In Early Christianity In Its Jewish And Pagan Context*, s. 27.

¹⁵⁶ Fitzmyer, A.J; *Pauline Theolog*, s.108.

¹⁵⁷ Brown, E,R; *The Birth Of Messiah*, s.86.

kurtarmak için onların günahlarına karşılık kendisini feda etmiş;¹⁵⁸ insanları Tanrısal hukukun lanetinden kurtarmak için kendisinin hukuk tarafından günahkar addedilmesine razı olmuştur.¹⁵⁹ Aslında burada, hukuka bağlı olarak yaşamak suretiyle İsa'nın da lanet altında kaldığı vurgulanmaktadır. Çünkü Tanrısal hukukun gereklerini yapmış olmaya güvenenlerin hepsi lanet altındadır ve hiç kimse Tanrı katında hukuk yoluyla aklanıp kurtulamaz.¹⁶⁰ Ancak İsa Mesih, insanları lanetten kurtarmak için onlar uğruna lanetlenmeye katlanmış ve çarmıhta ölümü göze almıştır. Mesih, insanların kurtuluşu için çarmıhta kurban edilmiştir.¹⁶¹

Pavlus, Mesih'e iman edenlerin çarmıh aracılığıyla dünya için ölü olduklarını, dünyanın da onlar için ölü olduğunu söyler.¹⁶² Bu ifadeyle, çarmıh hadisesiyle hukuk-günah-ölüm kısır döngüsüne mahkûm olan dünyanın öldüğünü ve insanların çarmıhta ölen Mesih'e iman yoluyla ölümsüzlüğe kavuştuklarını dile getirmektedir.¹⁶³

4-Tanrıoğlu Olarak İsa Mesih

Hz. İsa Dağdaki Vaazda Tanrı hususunda kapsamlı bir öğreti sunmuştur.¹⁶⁴ O, yaratıcıdır. O diri olan Tanrıdır ki, güneşini doğurur ve yağmur yağdırır. O ki gökteki kuşları doyuran ve zambak tarlalarını giydirendir. İnsanı yaşam talepleriyle donatır. Fakat aynı zamanda insana kurtuluş yolunu ve doğruluk yasalarını Hz. İsa'nın dilinden sunandır.¹⁶⁵

Hz. İsa öğrencilerine Tanrı hususunda konuşmasında ona şu sözüyle işaret etmekteydi: "Göklerdeki babanız". Hristiyanları ise evlatları olarak ifade etmekteydi. Hz. İsa rahmetinin belirmesini, Onun sevgisinden medet bekleme güveni içinde olmaları, ona gelip dua ile onda özdeşleşmelerini, salih ve samimi bağışlardan başka, verilen her şeyin boş olduğunu öğrencilerinin bilmesini istemiştir.¹⁶⁶

¹⁵⁸ Galatyalılar 1:4.

¹⁵⁹ Galatyalılar 3:4.

¹⁶⁰ Galatyalılar 3:10-11.

¹⁶¹ 1Korintliler 5:7.

¹⁶² Galatyalılar 6:14-15.

¹⁶³ Bultman, R; *Theologie Des Neuen Testaments*, s.19.

¹⁶⁴ Borb, M; *Jesus*, s.112.

¹⁶⁵ Holt,B; *Jesus God Or The Son Of God?*, s.139.

¹⁶⁶ Witte, J; *Christianity And Law*, s.76.

Hiz. İsa Tanrı'yı "Babamız" diyerek çağırıyordu. Bir defa da kendisine işaret ederek: "Göklerdeki Babam'ın isteğini yerine getiren"¹⁶⁷ diye açıklamıştır. Öğrencilerine dua öğretirken de şöyle demiştir: " Göklerdeki Babamız, adın kutsal kılınsın" Fakat asla Göksel babamız ifadesini öğrencilerinin kullanmasını öğütlememiştir.¹⁶⁸

Dağdaki Vaazda Hiz. İsa'nın Tanrı oğul ilişkisinden açıkça bahsedilmemiştir.¹⁶⁹

Hristiyanlarca İsa'ya aynı zamanda insanoğlu, sıfatı verilir. Onlara göre İsa Tanrı olduğu gibi aynı zamanda kamil bir insandır.¹⁷⁰

Hristiyanlara göre İsa görünmez Allah'ın suretidir. O, her insan gibi elleriyle çalışmış, aklıyla düşünmüş özgür iradesini kullanmış ve kalbiyle insanları sevmiştir. Onu bakire Meryem doğurmuştur. O insanlardan biri olarak kabul edilmiş ama günah işlemediğine inanılmıştır.¹⁷¹ Çarmıha gerildiği zaman onun insan olduğu açıkça görülmüştür. Çünkü o, fiziki ve ruhi yönden büyük acı çekmiş, kamçılanmış ve sonunda çarmıha gerilip gerçekten ölmüştür.¹⁷²

Buna mukabil Hristiyanlara göre İsa tam bir insan kişiliğine sahip değildir. İsa ancak Tanrı'nın Oğlu olan bir insandır. Ne var ki ondan, ezelden sonsuza kadar Tanrı'nın Oğlu olan kişi diye söz edilir.¹⁷³

Hristiyan iman ikrarında Tanrı'nın biricik oğlu ve "Tanrı'dan Tanrı, ışıktan ışık ve hakiki Tanrı'dan hakiki Tanrı" olarak nitelenen Oğul, teslisin ikinci unsurunu oluşturmaktadır.¹⁷⁴ Oğul'un cevher bakımından Tanrı'yla (Babayla) aynı tabiata sahip ve ezeli olarak Tanrı'dan sudur etmiş olduğuna inanılır. Ayrıca Yuhanna İnci'nin giriş kısmında açıkça vurgulandığı gibi, her şeyin onun sayesinde yaratıldığı düşünülür.¹⁷⁵

¹⁶⁷ Matta 7:21.

¹⁶⁸ Urban, L; *Christian Thought*, s.86.

¹⁶⁹ Vorster, W,S; *Speaking Of Jesus*, s.235.

¹⁷⁰ Sutherland, S,R; *God, Jesus And Belief*, s.123.

¹⁷¹ Williams, R; *On Christian Theology*, s.14.

¹⁷² Phanyk, T.J; *Christianity and God*, s.87.

¹⁷³ Sakioğlu, M,U; *Hiz. İsa Nasıl Tanrılastırıldı?*, s.65-66.

¹⁷⁴ Strange, R; *The Catholic Faith*, s.128.

¹⁷⁵ Dietrich, D.J; *Human Rights And The Catholic Tradition*, s.113.

Yeni Ahit derlendiği dönemde ve hemen sonrasında, Suriye, Filistin ve Anadolu’da “Tanrı oğlu” nitelemesini kullanan çeşitli kişilerin varlığı bilinmektedir. Örneğin Kilise Babası Origien, kendilerini Tanrı, Tanrı Oğlu ya da Tanrısal Ruh olarak adlandıran ve insanları kurtarmak istediklerini söyleyen çeşitli kişilerden bahsetmektedir.¹⁷⁶ Ayrıca çeşitli Apokrif metinlerde, Pavlus’un çağdaşı olan Simon Magus’un da Roma’da, kendisinin Tanrı Oğlu olduğunu iddia ettiği anlatılmaktadır.¹⁷⁷ Eski Mısır, Asur ve Babil’de Tanrıların soyundan geldiklerine inanan krallar ve yöneticiler için de bu unvan kullanılırdı.¹⁷⁸ Mısır firavunları kendilerini Tanrı Re’nin oğulları olarak görürlerdi. Yeni Ahit zamanında Roma İmparatorları için de bu unvanın (divi filius) kullanıldığı bilinmektedir.¹⁷⁹ Ancak bundan başka, doğrudan Tanrı’nın soyundan geldikleri düşünülme bile, Yunan geleneğinde şu ya da bu şekilde Tanrısal güç sahibi olduğuna ya da mucize gösterdiğine inanılan kişiler de Tanrı Oğlu unvanıyla taltif edilmişlerdir. Örneğin, MS. 98’de ölen Tyanalı Apollonius, aslında insanları bir Tanrı’ya tapınmaya çağıran, mucizeler gösteren ve şifa dağıtan bir kişi olduğu ve kendisini “insanoğlu” diye adlandırdığı halde, taraftarlarınca “Tanrı oğlu” olarak nitelenmiştir.¹⁸⁰

Hristiyan inancında Oğul’un taşıdığı fonksiyonel özellikler açısından şu üç husus dikkat çekicidir: yaratılıştaki asli unsur olma, kurtarıcılık ve yargılayıcılık.¹⁸¹ Bu özellikler doğrultusunda Yeni Ahit’te (özellikle Yuhanna İncili’nde ve Pavlus’un mektuplarında) Oğul ile ilişkili iki temel kavram olan kelim/söz ya da Logos ile Mesih üzerinde durulur. Oğul, yaratılıştaki asli unsur olmak bakımından kelimdir; kurtarıcılık ve yargılayıcılık özellikleri açısından da Mesih’tir.¹⁸²

Yine Hristiyan kutsal metinlerinde Baba ile Oğul arasında çeşitli açılardan karşılıklı ilişkilere dikkat çekilir. Bunların başta geleni Baba ile Oğul’un birliğidir.¹⁸³

¹⁷⁶ Chapman, G.A; *Catechism Of The Catholic Church*, s.213.

¹⁷⁷ Druck, L; *Early Christian Doctrines*, s.71.

¹⁷⁸ Dodd, C.H; *The Founder Of Christianity*, s.316.

¹⁷⁹ Cullmann, O; *The Christology Of The New Testament*, s.421.

¹⁸⁰ Chapman, G.A; *Catechism Of The Catholic Church*, s.319.

¹⁸¹ Swinburne, R; *The Christian God*, s.109.

¹⁸² Cullman, O; *The Christology Of The New Testament* s.104; Druck, L; *Early Christian Doctrines*, s.208; Crossan, J.D; *The Historical Jesus*, s.184.

¹⁸³ Neil, M; *A History Of The Christian Mission*, s.100.

Yuhanna, İsa Mesih'in Baba Tanrı ile birliğini, İncildeki İsa ile Filip arasında geçen konuşmada şöyle dile getirir:

“ Filip, “Rab, bize Baba'yı göster; bu bizim için yeterli olacaktır” dedi. İsa ona şöyle dedi: “Filip, bunca zamandır sizinle birlikteyim, daha beni tanımadın mı? Beni görmüş olan Baba'yı görmüştür. Sen nasıl, ‘Baba'yı bize göster’ diyorsun? Benim Baba'da, Baba'nın da bende olduğuna inanmıyor musun? Size söylediğim sözleri kendiliğimden söylemiyorum, ama bende duran Baba, kendi işlerini yapıyor. Buna iman edin; ben Baba'dayım, Baba da bendedir.”¹⁸⁴

Ayrıca Baba ile Oğul arasında çeşitli ilahi nitelikler açısından da birliğin olduğu zaman zaman vurgulanır. Örneğin, Oğul'un da tıpkı Baba gibi, ölüleri diriltip onlara yaşam verdiği ifade edilir.¹⁸⁵ Yargılama konusunda Yuhanna İncili'nde bir yerde, Baba'nın kimseyi yargılamayacağı, tüm yargılama işini Oğul'a verdiği belirtilirken,¹⁸⁶ bir başka yerde “Çünkü ben yalnız değilim, ben ve beni gönderen Babayla yargıların”¹⁸⁷ denilmektedir.

Görüldüğü gibi İsa'nın günümüz Hristiyan teolojisi bağlamında Tanrı Oğlu olarak nitelemesine yönelik en açık ve vurgulu ifadeler, İnciller arasında gerek içeriği gerekse ait olduğu tarihi dönem itibarıyla diğer üçünden (sinoptiklerden) ayrılan bu nedenle-farklılığını belirginleştirmek üzere- genellikle “Dördüncü İncil” diye adlandırılan Yuhanna'da yer alır.¹⁸⁸ Bu İncilde İsa, varlık öncesi mevcut olan (pre-existent) bir Tanrısal varlık olarak tanımlanır. “Başlangıçta logos (kelâm) vardı ve logos Tanrı'yla birlikteydi ve logos Tanrı'ydı”¹⁸⁹ ifadesiyle başlayan bu incile göre logos, ete-kemiğe bürünerek aramızda yaşadı¹⁹⁰ ve onun adı İsa Mesih'ti¹⁹¹ “Kendisi Tanrı olan ve Tanrı'nın bağrında bulunan Oğul (İsa Mesih)”, böylelikle Tanrı'yı ifşa etti”¹⁹² Yuhanna'ya göre, henüz İbrahim yokken pre-existent bir varlık

¹⁸⁴ Yuhanna 14:8-11.

¹⁸⁵ Yuhanna 5:21.

¹⁸⁶ Yuhanna 5:22.

¹⁸⁷ Yuhanna 8:16.

¹⁸⁸ Beare, W.J; *The Gospel According To Matthew's*, s.85.

¹⁸⁹ Yuhanna 1:1.

¹⁹⁰ Yuhanna 1:14.

¹⁹¹ Yuhanna 1:17.

¹⁹² Yuhanna 1:18.

olarak var olan¹⁹³ İsa, kendisini Oğul ya da bedenleşmiş ilahi Oğul, Tanrı'yı ise Baba'sı olarak takdim eder; "Ben Tanrı'nın oğluyum... öyle ki Baba'nın bende benim de Baba da olduğumu bilesiniz ve anlayasınız".*Yuhanna, Oğul ifadesini özel bir anlamda kullanmaya özen gösterir: Tüm insanlar Tanrı'nın çocuklarıdır, ama oğulları değildir; Oğul olan (Tanrı'nın biricik/tek oğlu), yalnızca İsa Mesih'tir.¹⁹⁴ Yuhanna'ya göre İsa, Baba Tanrı ile ilişkisi dikkate alındığında, diğer insanlardan yalnızca işlevsellik bakımından değil, ontolojik açıdan da bir farklılık göstermektedir. Bu doğrultuda İsa, Baba ile kendisinin "bir" olduğunu¹⁹⁵ vurgulamakta; Yahudiler de, "insan olduğu halde kendisinin Tanrı olduğunu ileri sürmesi"¹⁹⁶ ve "Tanrı'nın kendi babası olduğunu söyleyerek kendisini Tanrı'yla "eşit" hale getirmesi"¹⁹⁷ nedeniyle onu yargılamaktadır.

Birçok Yeni Ahit araştırmacısı, İsa ile ilgili Yuhanna İncili'nde bu materyalin Sinoptik İnciller olarak da adlandırılan diğer üç Kanonik İncilden farklı olduğuna dikkat çekmekte ve Yuhanna İncili'nde görülen tarihsel gerçeklerden ziyade, İncil yazarı Yuhanna'nın da dahil olduğu Helenistik bir cemaatin görüşlerini yansıttığını düşünmektedir.¹⁹⁸

Diğer taraftan İsa'nın, kendisiyle ilgili olarak Sinoptik İncillerde "Tanrı Oğlu" ifadesi kullanmamış olması dikkat çekicidir.¹⁹⁹ Sinoptik İncillerde "oğul" niteliğiyle ilgili en çarpıcı ifadeyi, İsa'nın vaftiz olması sahnesinde rastlanmaktadır. İncil yazarlarına göre, vaftiz olan İsa tam sudan çıkarken gökler yarılr; ruh, beyaz bir güvercin şeklinde İsa'nın üzerine doğru iner ve gökten,"Sen benim sevgili oğlumsun" diyen bir ses duyulur.²⁰⁰ Ayrıca bu İncillerde birkaç yerde geçen "Tanrı Oğlu" ifadesi de İsa tarafından değil, etrafındaki çeşitli varlıklar ve kişiler tarafından kullanılmıştır. Bunlar arasında Şeytan²⁰¹, kötü ruhlar²⁰², cinli kimseler²⁰³ ve diğer

¹⁹³ Yuhanna 8:58.

* Yuhanna İncilinde İsa hakkındaki "Oğul" ve "Tanrı Oğlu" ifadelerini en az 23 kez kullanır.

¹⁹⁴ Yuhanna 10:36-38.

¹⁹⁵ Yuhanna 10:30.

¹⁹⁶ Yuhanna 10:33.

¹⁹⁷ Yuhanna 5:18.

¹⁹⁸ Backus, I; *The Church Fathers In The West*, s.37.

¹⁹⁹ Barnet, H.G; *The Interpretation Of St. Matthew's Gospel*, s.81

²⁰⁰ Markos 1:9-11, Matta 3:16-17, Luka 3:21-22.

²⁰¹ Matta 4:3-6, Luka 4:3.

kişiler²⁰⁴ yer alır. Ağızdan bu yönde bir söz çıkmadığı halde, bazıları onun kendisiyle ilgili böyle düşündüğünü iddia etmekteydiler; daha doğru bir ifadeyle bu iddia, kendisine yönelik bir suçlama mahiyetindeydi: “Tanrı onu seviyorsa, kurtarsın bakalım! Çünkü, Ben Tanrı’nın oğluyum” demişti.²⁰⁵ “Oradan geçenler başlarını sallayıp İsa’ya sövüyor, ‘Hani sen tapınağı yıkıp üç günde yeniden kuracaktın? Haydi, kurtar kendini! Tanrı’nın oğluysan, çarmıhtan in!’ diyorlardı.²⁰⁶ Öte yandan İsa’nın dirilen “Tanrı Oğlu” ifadesi, Dördüncü İncil’de (Yuhanna’da) açıkça yer alır: “Baba beni kendine ayırıp dünyaya gönderdi. Öyleyse Tanrı’nın oğluyum’ dediğim için bana nasıl küfür ediyorsun’ dersiniz?”²⁰⁷ Bu durum, İnciller arasında en geç dönemde, Hristiyan teolojisinin şekillenmiş olduğu bir ortamda derlenen Yuhanna’nın Hristiyan akidesine yerleşen İlahi Oğul İsa Mesih inancını yansıttığından kaynaklanmaktadır.²⁰⁸ Bu yöndeki dönüşüm, yaratıcı ve bedenleşen kelâm ve kurtarıcı Mesih öğretilerinin savunulmasında baştan sona Yuhanna İncili’ne egemen olan Helenistik/Gnostik felsefi temada da gözlenebilir.²⁰⁹

5. Tanrı Olarak İsa Mesih

Yeni Ahit yorumlarında, Dağdaki Vaazda ilk sekiz müjdenin bu müjdelerin aslında son müjdeler olduğu dile getirilerek gaib zamiriyle geldiği ifade edildi. “Ne mutlu yumuşak huylulara... merhametli olanlara... barışı sağlayanlara” Fakat dokuzuncu müjdenin muhatap zamiriyle geldiği belirtildi.²¹⁰ “Benim yüzümden insanlar size sövüp zulmettikleri, yalan yere size karşı her türlü kötü sözü söyledikleri zaman ne mutlu size! “Sevinin sevinçle coşun! Çünkü göklerdeki ödülünüz büyüktür. Sizden önce yaşayan peygamberlere de böyle zulmettiler.”²¹¹ Bu müjdenin yorumunda; Dağdaki Vaazda Hz.İsa inananlara, peygamberlerin

²⁰² Markos 3:11.

²⁰³ Markos 5:7;8:29.

²⁰⁴ Matta 14:33, 16:16, 26:63, 27:54; Markos 15:39.

²⁰⁵ Matta 27:43.

²⁰⁶ Matta 27:39-40.

²⁰⁷ Yuhanna 10:36.

²⁰⁸ Borb, M; *Jesus*, s.23.

²⁰⁹ Howard, W.F; *The Four Gospel And The Mandaean Gnosticism*, s.13.

²¹⁰ Kung, R; *The Five Gospel, Word Of Jesus*, s.37.

²¹¹ Matta 5:11-12.

birbirlerine benzerliğinden bahsetti.²¹² Hz. İsa kendisine inananları zulüm karşısında sabra davet etti. Hz. İsa kendisine inananlara peygamberlerin çektikleri zulümleri hatırlatarak ortak noktalarına işaret etti. Hz. İsa kendisine bağlı olanlara, Tanrı'nın peygamberleri gibi olduğunu vurguladı. Zorlayıcı bir yorum olsa da bu ifadelerin ardından Hz. İsa'nın kendisini Tanrı olarak ilan ettiği iddia edildi.²¹³ Diğer taraftan Luka da geçen ifade de Hz. İsa beni Ya Rab Ya Rab diye çağırıyorsunuz ama söylediklerimi yapmıyorsunuz demiştir.²¹⁴ Bu ifadelerin ardından Hz. İsa burada kendisine itaati Rabb'e itaat olarak algıladı, istedikleriyle amel edilmesini de Tanrı'nın isteği ve iradesi olarak itibar edilmesi olarak algıladı. Bu ibarelerin ardından kendisini de Tanrı mertebesine koyduğu iddia edildi.²¹⁵

Hz. İsa son günün yargısından bahsetti. Hz. İsa kendisini dinleyenlere Tanrıdan yargılayıcı olarak bahsetmedi.²¹⁶ Hz. İsa Tanrı'nın kendisine dünyayı yargılama hakkı verdiğini söylemedi. Fakat Hz. İsa'nın söylediği sözlerden anlaşılan, yargı günü insanların kendi önünde duracağıdır. Hz. İsa, hüküm veren bir yargıç olarak algılandı.²¹⁷ Yorumlarda Hz. İsa'nın bu ifadelerle kendisini Tanrıyla eş tuttuğu iddia edildi.²¹⁸

Hristiyanlar İsa'ya Tanrı'nın Oğlu deyip İsa'nın ezeli ve yaratılmamış olduğuna inanırlar. Onlara göre “Tanrı tüm evreni Mesih İsa'da, Mesih İsa'nın aracılığıyla ve Mesih İsa için yaratmıştır. İsa Peder (Allah'ın kendisi) değildir. O'nu peder göndermiştir. İkisi ayrı kişilerdir. Sonsuza dek bir arada bulunacaklardır.”²¹⁹

Hristiyanlığın en muhafazakar mezhebi olan Katolik inancına göre İsa gerçekten Tanrı'dır. O, ebedi Peder'in ebedi Kelamı ve Oğlu'dur. Bu husus, Hristiyan inancının verdiği büyük bir müjde olarak kabul edilir.²²⁰

²¹² Hurst, L.D; *New Testament Theology*, s.65.

²¹³ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.250.

²¹⁴ Luka 6:46.

²¹⁵ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.251.

²¹⁶ John, R; *Basic Christianity*, s.36.

²¹⁷ Kennedy, A.G; *New Testament Interpretation Through Rhetorical Criticism*, s. 57.

²¹⁸ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.251.

²¹⁹ John, R; *Basic Christianity*, s.77; Williams, R; *On Christian Theology*, s. 117.

²²⁰ Chapman, G.A; *Catechism Of The Catholic Church*, s.119; Werner, M; *Die Entstehung Des Christlichen Dogmas*, s.209.

Hristiyanlığın ilk yıllarından itibaren bir kısım Hristiyan din adamları, Hz. İsa'nın gerçekte Tanrı olmadığını, sadece bir peygamber olduğunu iddia etmişlerdir. Daha ilk dönemde ortaya çıkan bu tevhidci görüşlerin öncülüğünü İskenderiye Kilisesi papazı Aryüs ve onun takipçilerinin bu görüşleri resmi kilise tarafından sapıklık olarak nitelendirilmiş, bu görüşleri dile getirenler yakın takibe alınmış; bu nedenle kimileri sürgüne gönderilmiş, kimileri de öne sürdükleri fikirlerin bedelini canı ile ödemişlerdir. İlk devirlerde başlayan bu tartışmalar, daha sonraki dönemlerde de devam etmiştir.²²¹ Pavlus da Şam vizyonu ile dirilen Rab İsa Mesih'i gördüğünü ve mesajını milletlere ulaştırmak üzere, onun tarafından görevlendirildiğini iddia eder. Pavlus'un ayrıcalığı, ilk dönem Hristiyanların kaçındıkları ya hafiften bir göz attıkları ya da ruhsal anlayış temelinde çözmeye çalıştıkları Şeriat ve Yahudileri milletlerden ayırma meselesi üzerine düşünmesi ve onu çözüme kavuşturmasıdır. Bu özelliği ile Pavlus, ilk nesil kilise içindeki, tek teolog ve entelektüeldir.²²² Pavlus döneminde Hristiyanlık yeni bir devre girmiş; teslis inancı ortaya atılmış, Mesih düşüncesi yani Hz. İsa'nın Tanrı'nın oğlu olarak insanlığı kurtaracağı kabul görmüştür.²²³ Daha sonra ise Hz. Meryem'in Tanrı İsa'nın annesi olduğu iddia edilmiş ve 553 İstanbul konsilinde de iman esaslarına Kutsal Ruh kavramı ilave edilerek Hristiyan inancının temeli olan teslis (üç Tanrı) fikri Hristiyanlarca ortodoks inanç olarak yer almıştır.

²²¹ Ataurrahim, M; *Bir İslam Peygamberi*, Hz. İsa , s.87-114.

²²² Stendahl K; *Paul Among Jews and Gentiles*, s.69-73.

²²³ Gündüz ,Ş; *Pavlus: Hristiyanlığın Mimarı*, s.35-48.

I. BÖLÜM

DAĞDAKİ VAAZIN İMANLA İLGİLİ HÜKÜMLERİNİN İNCELENMESİ

Dağdaki Vaazdaki imanla ilgili meselelerin daha iyi anlaşılabilmesi için Hristiyan inançlarını ana hatlarıyla sunmak istiyoruz. Hristiyanlıkta vahiy ve kelim İsa'nın ete ve kemiğe dönüşmüş varlığıdır. İsa'nın kendisi vahiy ve kelimdir. Hristiyanlıkta Hz. İsa'nın ölümü ve ölümden dirilen İsa'nın yorumu, doğum ve hayatından, vaazlarından çok daha önemlidir. Bunların yorumları Hristiyan inanç esaslarının temellerini oluşturur.

1. Hristiyanlık İnanç Esasları

Hristiyanlar tarafından Tanrı olarak kabul edilen Hz. İsa, Hristiyanlığın temelini oluşturmaktadır. Hristiyanlık bütünüyle, onun gizemli doğumu, haçta ölümü ve sonra tekrar dirilmesi etrafında odaklanmaktadır. Bugünkü İnciller, Hz. İsa'nın gizemli hayatını ve sözlerini aktaran bir siyer kitabı niteliğindedir. İncilerde, Tevrat'ta ve Kuran'da olduğu gibi Allah'ın buyrukları yer almaz. Bu bakımdan, Hristiyanlıkta Hz. İsa Allah'tan önce gelmektedir.²²⁴ Hristiyanlar, Hz. İsa'yı Allah'ın oğlu olan bir Tanrı olarak görmüşlerdir. Onların inancına göre Hz. İsa kurtarıcı Tanrıdır. O, yalnızca bir peygamber değildir. Allah, insanları kurtarmak için onu insanların arasına göndermiştir. Haça gerilip öldürülmesi ile insanların günahına kefarete olmuştur. Onun kurtarıcı Tanrı'lığına inanıp vaftiz olan insanlar kurtuluşa ereceklerdir. Allah gibi bir Tanrı olan İsa, kıyamet gününde insanları yargılayacak, iyileri cennete kötülerini ise cehenneme gönderecektir.²²⁵

Günümüzde Hristiyanlığın inanç esaslarının Hristiyanlığın ilk birkaç yüzyılında şekillenmiş olduğu kabul edilir. İnanç ilkelerinin belirlenmesiyle Yeni Ahit metinlerinden oluşan kutsal literatürün ve çeşitli tarihlerde düzenlenen konsillerin önemli bir yeri vardır.²²⁶ Pavlus, çeşitli bölgelerde yaşayan cemaatlerine

²²⁴ Adam, B; *Karşılaştırmalı Dinler Tarihi*, s.75.

²²⁵ Tümer, G – Küçük, A; *Dinler Tarihi*, s.73.

²²⁶ Witte, J; *Christianity And Law*, s.37-38.

yazdığı mektuplarda, savunduğu inanç esaslarını sıkça vurgulamış ve bu mektuplar daha sonra derlenen Yeni Ahit'in bel kemiğini oluşturmuştur. İncil yazarları Pavlus'un yorum ve fikirlerinden hareketle kendi metinlerini kaleme almışlar; ayrıca Resullerin işleri gibi diğer Yeni Ahit metinleri de bu bağlamda derlenmiştir.²²⁷ Yeni Ahit metinleri içerisinde günümüz Hristiyanlığının inanç esasları en açık biçimde Pavlus'un mektuplarıyla Yuhanna İncili'nde ifadesi bulunmaktadır.²²⁸

Hristiyanlık monoteist bir dindir, İncillerde ve diğer mukaddes metinlerde bu anlayışı destekleyen ifadeler mevcuttur. Ancak yine aynı metinlerde ve kilisenin sahih kabul ettiği İncil metinlerinde İsa için "Tanrı'nın Oğlu" Allah için de "Baba" terimlerinin kullanıldığı görülmektedir.²²⁹

Hristiyanlıktaki iman ikrarına giren esasların nelerden oluştuğu İncil metinlerinde açık bir şekilde yer almamakla beraber, bu prensiplerin ilk Havariler Konsili'nden itibaren tesbite başlandığı, son şeklini ise IV. ve V. yüzyıldaki konsillerde aldığı yaygın bir kanaat halindedir. Bununla beraber inançlar konusunda gerek kiliseler, gerek mezhepler arasında bazı ortak ana unsurlar bulunduğu gibi farklı anlayışlar da vardır. Günümüz Hristiyanlarının da hemen büyük bir kesiminin kabul ettiği Havariler inanç sistemi²³⁰ şu maddelerden oluşmaktadır:

- 1- Ben, Tanrı'ya Kudretli Baba'ya, 2- Biricik oğlu Rab İsa'ya,
- 3- İsa'nın Bakire Meryem ve Ruhul'-Kuds'ten doğduğuna,
- 4- Pilatus zamanında çarmıha gerilerek gömüldüğüne,
- 5- Ölüler arasından üçüncü gün dirildiğine,
- 6- Göklere yükseldiğine,
- 7- Baba'nın sağında oturduğuna,
- 8- Ölülerini ve dirileri yargılamak üzere oradan ineceğine,
- 9- Ruhul'-Kuds'e,
- 10- Mukaddes Kilise'ye
- 11- Günahların bağışlanacağına,
- 12- Bedenin dirileceğine, inanırım.²³¹

²²⁷ Scott, C.A; *Christianity According To St. Paul*, s.71-80.

²²⁸ Kung, R; *The Five Gospel, Words Of Jesus*, s.90.

²²⁹ G.Tümer-A.Küçük; *Dinler Tarihi*, s.281.

²³⁰ Pike, E.R; *"Apostles Creed, s.25., Gündüz, Ş; Din Ve İnanç Sözlüğü*, s.162-163.

²³¹ Murphy, F.X; *"Creed"*, s.433., G.Tümer-A.Küçük; *Dinler Tarihi*, s.281

Hristiyan Mukaddes Kitabı'nda "teslis" kelimesi veya O'na iman etmeye çağırın açık bir ifade mevcut değilse de İsa'nın , "Baba, Oğul ve Ruh'u'l-Kudus ismiyle vaftiz eyleyin" ²³² şeklinde Havarilere emir verdiği bilinmektedir. Ancak ilk konsillerde bu konu tartışılmış, İznik Konsili (325) 'nde Ruh'u'l-Kuds'ün Tanrılığı karara bağlanmıştır.²³³

. Hristiyanlığın peygamber inancı ise; Hristiyanlar, Eski Ahid'i kabul ettikleri için Hz. Musa, Davud, Süleyman gibi Eski Ahit'te adı geçen bütün peygamberlere inanırlar. Nitekim Yeni Ahit'te bu peygamberlere zaman zaman atıfta bulunulur.²³⁴ Yine Hristiyanlar, Yahudilerden farklı olarak Hz. Zekeriyya ve onun oğlu vaftizci Yahya'yı da peygamber olarak kabul ederler.

İncillerde iki kez İsa kendisinin peygamber olduğunu belirtir. Nitekim Markos incilinde şöyle denilir: "İsa onlara dedi: Bir peygamber kendi memleketinden, akrabaları arasından ve evinden başka bir yerde itibarsız değildir".²³⁵

Bu konuya son vermeden önce Hristiyanlıkta melek inancına birkaç cümle ile değinelim. Hristiyanlıktaki melek inancının temeli onların masum ve ruhanî varlık oluşlarıdır. Ancak kilise bu ruhanî varlığı cisimlendirerek açıklamaktadır. Onlara göre melekler Allah'a yardımcı olmakla görevlidirler. Ancak bazı Hristiyan mezheplerinde melekler, insanlar gibi günah işleyebilir olarak algılanmıştır. Onlardan bazılarına "Tanrı'nın Kızları" adı verilmiştir.²³⁶

Dağdaki Vaazda imanla ilgili üç noktaya vurgu yapılmıştır. Bunlardan birincisi Göklerin Egemenliğine girebilmenin şartlarını taşıyan insanlara kurtuluş müjdelenmektedir. İkincisi Hz. İsa'nın, kıyamet gününde insanları yargılayacak, iyileri cennete kötüler ise cehenneme gönderecektir. Dağdaki Vaazda imanla ilgili üçüncü vurgu ise; yalancı peygamberlere dikkat edilmesidir.

²³² Matta 28:19

²³³ G.Tümer-A.Küçük; *Dinler Tarihi*, s.281.

²³⁴ Matta 1:22, 2:17, 3:3, 24:15; Luka 4:27; *Resullerin İşleri* 1:16-19; 3:24

²³⁵ Markos 6:4; Luka 3:33

²³⁶ Erbaş, A; *Melekler Alemi*, s.132; Sarıkçıoğlu, E; *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, s.230.

2. Dağdaki Vaazın İmanla İlgili Hükümlerinin Tahlili

Hız. İsa'nın halka yönelik temel mesajlarını üç ana noktada özetlemek mümkündür. Bunlardan ilki, insanları Tanrı'nın krallığına davet etmektir. Bu davet, Tanrı'nın emir ve yasaklarına bağlanmak suretiyle ana iman etmeyi ve yaklaşan hesap/yargı gününe karşı hazırlıklı olmayı içermektedir.²³⁷ Temel mesajlardan ikincisi, Musa hukuku olarak da adlandırılan ilahi yasalara ya da haram ve helal kurullarına sıkı sıkıya bağlanmakla ilgilidir. Bu konuda Hız. İsa, hitap ettiğı insanlara şöyle demektedir:

“Kutsal Yasa'yı ya da peygamberlerin sözlerini geçersiz kılmak için geldiğimi sanmayın. Ben geçersiz kılmaya değil, tamamlamaya geldim. Size doğrusunu söyleyeyim, yer ve gök ortadan kalkmadan, her şey gerçekleşmeden, Kutsal Yasa'dan ufacak bir harf ya da bir nokta bile yok olmayacak. Bu nedenle, bu buyrukların en küçüğünden birini çiğner ve başkalarına öyle öğretirse, Göklerin Egemenliğinde en küçük sayılacak. Ama bu buyrukları kim yerine getirir ve başkalarına öğretirse, Göklerin Egemenliğinde büyük sayılacak.”²³⁸

Hız. İsa'nın mesajları arasında öne çıkan üçüncü husus ise, toplumda özellikle din adamları ve yöneticilerle ilişkili olarak görülen ahlaksızlıklara karşı mücadeledir. Kendisi, yaşadığı dönemde toplumsal yapıya egemen olan sosyo-kültürel çöküşe karşı bizzat tavır almış, hukukun ve ahlakın önemini vurgulamıştır.²³⁹ Bu dönemde toplumu kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmeye çalışan özellikle Ferisi ve Saduki ileri gelenlerinden oluşan gruplar, hukuku da menfaatlerine göre yorumlayıp uygulamakta; dinsel inanç, beklenti ve mekanları kişisel amaçlarına uygun şekilde anlayıp kullanmaktaydılar.²⁴⁰ Ayrıca hem Yahya, hem de İsa ile ilgili hadiselerde görüldüğü gibi, toplumsal yapı, kendi otoritesine karşı oluşabilecek her türlü muhalefeti şiddetle bastırmaktan veya ortadan kaldırmaktan asla çekinmeyen bir siyasal mekanizmanın tahakkümü altında bulunuyordu. İşte Hız. İsa söz ve eylemleriyle bütün bu güç odaklarına karşı mücadele etmiştir.²⁴¹ Ve şöyle demiştir:

²³⁷ Backus, I; *The Church Fathers In The West*, s.114-119.

²³⁸ Matta 5:18-19.

²³⁹ Bowden, J; *Jesus*, s.1.80.

²⁴⁰ John, R; *Basic Christianity*, s.116.

²⁴¹ Armstrong, K; *A History Of God From Abraham To The Present*, s.111.

“Hiç kimse iki efendiye kulluk edemez, Ya birinden nefret edip öbürünü sever, ya da birine bağlanıp öbürünü hor görür. Siz Tanrı’ya, hem de paraya kulluk edemezsiniz.”²⁴²

a. Göklerin Egemenliği

Hristiyanlıkta Tanrı’nın egemenliği metafizik boyutlarıyla ele alınır. İnsanların bu egemenliği kabullenmeleri, Tanrı’ya inançla sağlanır; ahlaki ve dinsel niteliklere sahip olmak suretiyle inananlar Tanrı’nın krallığına katılırlar.²⁴³ Hristiyanlıkta Tanrı’nın krallığı Tanrı melekûtu veya göklerin melekûtu, aynı anlamı ifade etmektedir. Kısaca bu yeryüzünde Tanrı iradesinin gerçekleşmesidir. Hristiyan ilahiyatına göre; Tanrısal krallığın tesisi için dünyanın sonunu beklenilmesi gerekecektir. Bu aynı zamanda son yargının başlama zamanı olacaktır.²⁴⁴

Hristiyan geleneğinde Tanrı Oğlu İsa Mesih’in ileride melekler eşliğinde yeniden yeryüzüne gelmesi beklenir. Yeni Ahitte, “...Yüce Tanrı ve kurtarıcımız olan İsa Mesih’in yücelik içinde gelmesini bekliyoruz”²⁴⁵ denir. Mesih’in ikinci gelişine yönelik bu beklenti, Praousia inancı diye adlandırılır. Yeryüzüne melekler eşliğinde gelecek olan Mesih, dirileri ve ölüleri yargılayacaktır. Mesih’in gelişiyile birlikte bütün yeryüzü yönetimleri fesh olunacak ve yalnızca Tanrısal hükümler hüküm sürecektir. İnsanlara yönelik yargılama sonunda kötüler yok olacak; iyiler ise İsa Mesih’le birlikte yeryüzünde ölümsüzlük elbisesine bürünmüş vaziyette bin yıl yaşayıp bu sürenin sonunda onunla beraber ilahî âleme yükseleceklerdir.²⁴⁶

Dağdaki Vaazda sağlam gözle ilgili ifade, tek arzusu Tanrı’nın yolunda olan ve Hz. İsa’nın söylemlerini gerçekten kabul etmede istekli olan kişiye ait olacaktır.²⁴⁷ Böyle kişilerin tüm yaşamının ışıkla dolu olacağı dile getirildi. Hz. İsa’nın sözlerine inanır, dünyasal zenginliği terk eder, hazinelerini gökte biriktirir ve bunun tek gerçek güvenlik olduğunu bilirse, bir Hristiyan için istenilen nokta olduğu

²⁴² Matta 6:24.

²⁴³ Gündüz, Ş; *Din ve İnanç Sözlüğü*, s.59.

²⁴⁴ Raymond, M; “God”, XV, s.450-456.

²⁴⁵ Titus 2:13.

²⁴⁶ Borb, M; *Jesus*, s.221.

²⁴⁷ Buckley, M- Poorta, S; *Cinselliğin Doğası*, s 70.

vurgulandı.²⁴⁸ Öte yandan, bozuk göz iki dünyada yaşamaya çalışan kişiye aittir. Dünyasal hazinelerini kaybetmek istemez, ama göksel hazineleri de olsun ister. Hz. İsa'nın söylemleri ona olanaksız ve uygulanamaz görünür.²⁴⁹ Hem Tanrı hem de para için yaşamamanın olanaksızlığı, burada efendiler ve köleler terimleriyle belirtildi. Hiç kimse iki efendiye kulluk edemez. Biri kaçınılmaz olarak kişinin bağlılığında ve itaatinde başta gelecektir. Bu Tanrı ve para için de geçerlidir. Rakip talepleri gösterirler ve bir seçimin yapılmasının gerekliliğinden söz edilmiştir.²⁵⁰ Tanrı'nın hakkının verilebilmesi için önceliğin Tanrı'ya verilmesi gerektiği belirtilerek; maddeciliğe dayanan yönetimin reddedilmesi veya geçici şeyler için Tanrı'nın hakkının geri plana atılmaması gerektiği söylenmektedir.²⁵¹ Hz. İsa daha sonra, O'nu Rab olarak kabul etmedikleri halde, O'nu kurtarıcı olarak tanıdıklarını söyleyen sahte kişilere karşı uyarıyor. İsa'yı Rab! Rab! diye çağıran herkes Göklerin Egemenliğine girecek değildir. Yalnızca Tanrı'nın isteğini yerine getirenler Göklerin Egemenliğe girecektir.²⁵² Tanrı'nın isteğini yerine getirmenin ilk adımı Rab İsa'ya iman etmektir.²⁵³ Burada tekrar edelim. Hz. İsa'yı Mesih olarak kabul etmedikten sonra, yapılan şeylerin anlamsız olduğunu altını çizmek istiyoruz.

Hz. İsa Vaaz'ında "Ne mutlu ruhta yoksul olanlara! Çünkü Göklerin Egemenliği onlarındır"²⁵⁴ diyerek insanın ruhi yönüne hitap etmiş; ruhun maddenin esiri olmaması gerektiğini belirtti.²⁵⁵ Vaazın devamında ise; "Ne mutlu doğruluk uğruna zulüm görenlere! Çünkü Göklerin Egemenliği onlarındır."²⁵⁶ İfadesinde Hz. İsa; kendisi için Hristiyanların, acı çekeceğini söyledi. İsa'ya göre bütün peygamberler aynı eziyeti çekmişlerdir ve yeryüzüne tat verecek olanlar İsa'nın mesajını kabul edenlerdir. Bunun için İsa'nın talebelerinin mutlaka bu özellikleri olmalıdır. Aydınlık da sadece bunlardır. Onların ışığı insanlara rehber olmalıdır.²⁵⁷

²⁴⁸ Beare, W, F; *The Gospel According To Matthew*, s.139.

²⁴⁹ Bireley, R; *The Refashion Of Catholicism*, s.57.

²⁵⁰ Bultman, R; *Theologie Des Neuen Testaments*, s.90.

²⁵¹ *Matta* 6:24.

²⁵² *Matta* 7:21.

²⁵³ *Yuhanna* 6:29.

²⁵⁴ *Matta* 5:3.

²⁵⁵ Bultman, R; *Theologie Des Neuen Testaments*, s.94.

²⁵⁶ *Matta* 5/10.

²⁵⁷ Bultman, R; *Theologie Des Neuen Testaments*, s.155

İsa buyruklarını kim yerine getirir ve başkalarına öğretirse, Göklerin Egemenliği'nde büyük sayılacağını fakat buyruklarını yerine getirmeyenlerin Göklerin Egemenliği'nde en küçük sayılacağını²⁵⁸ söylerken Yahudi şeriatını yıkmaya değil, yapmaya geldiğini; bu şeriat kurallarının dünyanın sonuna kadar devam edeceğini söyledi. Bunun için, en küçük emirleri bile değiştirmeyeceğini ifade etti.²⁵⁹ Göklerin Egemenliği müjdesi dünyanın her yerinde tüm uluslara bir tanıklık olmak üzere duyurulacaktır. Göklerin Egemenliği müjdesi, Mesih'in Egemenliği'nin, yeryüzünde kurmak için gelişinin ve kendisine iman edenlerin, sıkıntılarının ve çektikleri acıların, yine kendisinin bin yıllık Egemenliğinde son bulacağı ve kendisine inananların feraha kavuşacakları müjdesini verdi.²⁶⁰

Hristiyan düşüncesine göre insanlığın kurtuluşu için yeryüzüne gelen Mesih, semaya yükselip orada krallığını başlatmıştır. İnsanlığın kurtuluşunu tamamlayacağı ikinci gelişinde ise bu krallığını yeryüzüne yayacak ve kötülüğe ve inançsızlığa son verecektir.

Mesih'in ikinci geliş, Pavlus döneminden itibaren Hristiyanlarca beklenmektedir. Pavlus döneminden beri hemen hemen her zaman diliminde Mesih'in gelişinin an meselesi olduğuna inanılmıştır.²⁶¹ Örneğin Pavlus, cemaatine, Mesih'in gelişini göreceklerini söylemiştir.²⁶² Pavlus sonrası dönemde Orta Çağ'da ve günümüzde de bu geliş beklenmektedir. Özellikle Mesihçi ve Binyılcı öğretileri ön plana çıkaran mezhepler, temel kurgularını bu beklenti üzerine bina etmişlerdir.²⁶³

b. Yargı ve Cehennem

Yargılama üzerine olan bu bölümün, Rab'bin dünyasal zenginlikle ilgili söyleminin hemen ardından geldiği belirtildi.²⁶⁴ Bu iki konu arasındaki ilişki önemlidir. Her şeyi bırakmış Hristiyan için, zengin olan Hristiyanı eleştirmek

²⁵⁸ Matta 5:17-20.

²⁵⁹ Bultman, R; *Theologie Des Neuen Testaments*, s.157.

²⁶⁰ Wingate, A; *Commentary On The Synoptic Gospels*, s.152.

²⁶¹ Hengel, M; *Between Jesus and Paul*, s.32-40.

²⁶² *Romalılar* 15:20-21.

²⁶³ Scott, C.A; *Christianity According To St. Paul*, s.132; Hengel, M; *Between Jesus and Paul*, s. 46-48.

²⁶⁴ Stock, A; *The Method and Message Of Matthew* s.90.

kolaydır.²⁶⁵ Tam tersine ailenin gelecekteki gereksinimlerini sağlama görevini ciddiye alan Hristiyanların son bölümdeki Hz. İsa'nın sözlerine harfi harfine itaat etmeyi yaşatma eğiliminde oldukları vurgulanmıştır.²⁶⁶

Başkalarını yargılamayın buyruğu aşağıdaki kısımları içermektedir. Güdülerin yargılanmaması gerektiği; onları yalnızca Tanrı'nın bilebileceği; dış görünüşe göre yargılama yapılmaması;²⁶⁷ kendilerinden doğru ya da yanlış olan vicdanı tereddütleri olanları;²⁶⁸ diğer bir inananın hizmetini²⁶⁹ ve başka bir inanan hakkında kötü konuşarak yargılama yapılmaması²⁷⁰ gerektiği vurgulandı.

Hz. İsa'nın yaşadığı dönemde Yahudiler, Tanrı'nın cinayeti yasakladığını ve katilin cezaya maruz kalacağını biliyorlardı. Bu yasak, Yasa verilmeden önce vardı²⁷¹ ve daha sonra Yasa ile birleştirildi.²⁷² “Ama ben size diyorum ki” sözleriyle Hz. İsa cinayet yasağına değişiklik getiriyor. Artık hiç kimse cinayet işlemediği için gurur bile duyamayacak çünkü Hz. İsa'nın söyleminde ortaya çıkan şudur ki; İsa'nın egemenliğinde cinayet işlemeyi bırakın, cinayet düşüncesi bile olmamalıydı.²⁷³ Hz. İsa bu söyleminin ardından cinayete götürecek öfkenin üç yoluna vurgu yaparak inanan insanları uyarmaya çalıştı.²⁷⁴ İlk durumdaki kişi nedensiz yere bir Hristiyana öfkelenendir. Bu suçla suçlanan kişinin yargılama tehlikesi içinde olacağı ve mahkemeye götürülebileceğini ifade etti. Çoğu kişinin öfkeleri için geçerli bir neden bulduklarını fakat öfkenin yalnızca Tanrı'nın onuru tehlike de olduğu zaman ya da başka birine haksızlık yapıldığı zaman geçerli olabileceğini vurguladı.²⁷⁵ “Başkasını yargılamayın ki siz de yargılanmayasınız. Çünkü nasıl yargılırsanız öyle yargılanacaksınız. Hangi ölçekle verirseniz, aynı ölçekle alacaksınız. Sen neden kardeşinin gözündeki çöpü görürsün de kendi gözünde ki merteği fark etmezsin?-

²⁶⁵ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.74.

²⁶⁶ Stock, A; *The Method and Message Of Matthew*, s.93-98.

²⁶⁷ Yuhanna 7:24, Yakup 2:1-4.

²⁶⁸ Romalılar 14/1-5.

²⁶⁹ 1Koloseliler 4:1-5.

²⁷⁰ Yakup 4:11-12.

²⁷¹ “Kim insan kanı dökerse, kendi kanı da insan tarafından dökülecektir. Çünkü Tanrı insanı kendi suretinde yarattı.” (Yaratılış 9:6.)

²⁷² Çıkış 20:13; Yasanın Tekrarı 5:17.

²⁷³ Bultman, R; *Theologie Des Neuen Testaments*, s.179.

²⁷⁴ Matta 5:21.

²⁷⁵ Stock, A; *The Method and Message Of Matthew*, s.112-114.

Kendi gözünde mertek varken kardeşine nasıl, ‘izin ver gözünde ki çöpü çıkarayım’ dersin? Seni ikiyüzlü! Önce kendi gözündeki merteği çıkar, o zaman kardeşinin gözündeki çöpü çıkarmak için daha iyi görürsün.”²⁷⁶ Kişisel hataların hiçbir zaman misilleme olarak kullanılmaması gerektiği vurgulandı. Bir Hristiyanı aşağılamanın ise daha ciddi bir günah olduğu söylendi.²⁷⁷ Hz. İsa’nın zamanında, insanları küçümseme ve hakaret sözcükleri olarak Raka sözcüğünü kullanırdı, bu sözcük Aramice bir terim olup “Boş Kafalı” anlamında kullanılırdı.²⁷⁸ Bu sıfatı kullananlar bulundukları memlekette yargılanacakları en yüksek mahkeme olan Yüksel Kurul önüne çıkmak tehlikesi ile karşı karşıya kalacağı belirtildi.²⁷⁹

Eğer bir kişi başka birini, öfke ya da başka bir sebeple, gücendirirse, Tanrı’ya adakta bulunmasının bir yararı yoktur.²⁸⁰ Rab adaktan memnun kalmaz. Gücendiren kişi hemen gidip hatasını düzeltirse o zaman adağı kabul edilir.²⁸¹

Hz. İsa Dağdaki Vaazda, kavgacı ruha ve suçu kabul etmedeki isteksizliğe karşı uyarıyor. Davacıyla derhal anlaşmanın yargıca gitme riskinden daha iyi olduğu belirtiliyor. Aksi halde inananların kaybedeceğini söylüyor. Buradaki amacın belli olduğuna vurgu yapılıyor. Hatalı olanın, hatasını kabul etmede acele etmesi gerektiği ve durumu düzeltmesi gerektiği öğütleniyor.²⁸² Dağdaki Vaazda tövbe etmeden bekleyen Hristiyanların, günahının (suçunun) sonunda kendisini yakalayacağı ve yalnızca durumu eski haline getirmekle kalmayıp karşılaşacağı cezalara katlanmak zorunda kalacağı ve yargıca gitmesi için acele edilmemesi öneriliyor.²⁸³ Eğer yargıca gitmekte acele ederse; yasanın kendisini bulacağı ve sonunda zarar görebileceği vurgulanıyor.²⁸⁴

Hz. İsa’nın bu söyleminin bazı Hristiyan gruplar tarafından yanlış anlaşıldığı önemle vurgulanıyor.²⁸⁵ Burada ne olursa olsun her şeye boyun eğen bir Hristiyan

²⁷⁶ Matta 7:1- 5.

²⁷⁷ Stock, A; *The Method and Message Of Matthew*, s.119.

²⁷⁸ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.123.

²⁷⁹ Matta 5:27.

²⁸⁰ Neil, S.W; *The Interpretation Of The New Testament*, s.106.

²⁸¹ Matta 5:23-24.

²⁸² Price, L.J; *Interpreting The New Testament*, s.140-152.

²⁸³ Neil, S.W; *The Interpretation Of The New Testament*, s.109-110.

²⁸⁴ Matta 5:25-26.

²⁸⁵ Macquarrie, J; *Jesus*, s. 457.

portresi çizilmemiştir .”Başkasını yargılamayın ki, siz de yargılanmayasınız”.²⁸⁶ Fakat Hz. İsa Hristiyanların anlayışsız olmasını istemiyor ayrıca Hz. İsa Dağdaki Vaazda Hristiyanların eleştirel ya da muhakeme yeteneğini bırakması gerektiğini söylemiyor. Yeni Antlaşmada başkalarının öğretisiyle, hareketiyle ve durumuyla ilgili birçok yasal yargılama örnekleri mevcuttur. Buralara ek olarak, iyi ve kötü arasında ya da iyi ve en iyi arasında ayırım yapmak gibi birçok alanda Hristiyanların karar vermesi bekleniyor.²⁸⁷

Hristiyanların birbirlerine karşı davaları olursa, bu kişiler davalarını davaya karar verecek üyeler önünde halletmelidir.²⁸⁸ Yerel kilisenin, üyelerinin ciddi günahlarını yargılaması gerektiği ve yargılama sonucu gereken ceza verilmelidir.²⁸⁹ Hristiyanların, öğretmenlerin ve vaizlerin, doktrin ve öğrettiklerini Tanrı’nın sözüyle yargılamalıdır.²⁹⁰ Kilisedeki kişilerin, kimlerin topluluk gözetmeni ve görevlisi olmak için gerekli özellikleri taşıdığını bilmelidir.²⁹¹ Kimlerin ise, asi, yüreksiz ve zayıf olduğunun fark etmelidir.Hristiyanlar Kutsal Kitap’taki söylemleri dikkate alarak yaşamalıdır.²⁹² Dağdaki Vaazda Hz. İsa doğru olmayan yargılamanın aynı şekilde karşılık bulacağını söylüyor. “Başkasını nasıl yargılasanız, siz de aynı yoldan yargılanacaksınız” Bu “ne ekersen onu biçersin” kuralının insan yaşamının her alanında geçerli olduğunun göstergesidir.²⁹³ Hz. İsa, kişinin kendisindeki aynı hataları göz ardı ederek başkalarının küçük hatalarını görme eğiliminde olduğunu ortaya seriyor.²⁹⁴ Durumun önemini belirtmek için amaçlı olarak abartılı bir dil kullanılıyor.²⁹⁵ Gözünde mertek olan kişi durumunun farkına bile varmayarak, sık sık gözünde çöp olan başkasının hatasını gördüğü ifade edilmiştir. Kişinin kendisinde daha büyük hata varken, hatası olan bir başka kişiye yardım edebileceğini iddia

²⁸⁶ Matta 7:1; Leeuwen, A.T; *Christianity In World History*, s.210-213.

²⁸⁷ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s. 53-55; Price, L.J; *Interpreting The New Testament*, s. 111-113; Williams, R; *On Christian Vision*, s.90-99.

²⁸⁸ 1Korintliler 6:1-8.

²⁸⁹ Matta 18:17; 1Kolosliler 5:9-13.

²⁹⁰ Matta 7:15-10; 1 Kolosliler 14:29; 1 Yuhanna 4:1.

²⁹¹ 1 Titus 3:1-13.

²⁹² 1 Sel 5:14.

²⁹³ Matta 7:2.

²⁹⁴ Price, L.J; *Interpreting The New Testament*, s.113-114; Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.81

²⁹⁵ Williams, R; *On Christian Vision* ,s.112.

etmesinin ikiyüzlülük olacağı dile getirilmiştir. Başkalarının hatalarını eleştirmeden önce kişinin kendi hatalarını düzeltme yolunu seçmesi gerektiği vurgulanmıştır.²⁹⁶

Hız. İsa öğrencilerini kutsal şeyleri köpeklere vermemeleri ya da İncileri domuzların önüne atmamaları için uyarmıştır.²⁹⁷ Musa'nın Yasasında köpekler ve domuzlar murdar hayvanlardı ve burada bu terim kötü kişileri betimlemek için kullanıldı. Tanrısal gerçeklere tamamen küçümsemeyle yaklaşan ve İsa Mesih'in isteklerini içeren öğretime kötülük ve şiddetle karşılık verenlere, müjde verilmesi sonuçsuz kalacaktır.²⁹⁸

Dağdaki Vaazda Hız. İsa; "Atalarımıza, adam öldürmeyeceksin, öldüren yargılanacak dediğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, kardeşine öfkelenen yargılanacaktır. Kim kardeşine ahmak derse, cehennem ateşini hak edecektir."²⁹⁹ diyerek öldürmenin değil hakaret etmenin bile cezayı gerektirdiğini vurgulamıştır.³⁰⁰

Dağdaki Vaazda Hız. İsa'nın önemli vurgularından birisi de, "Başkasını yargılamayın ki, siz de yargılanmayasınız. Çünkü nasıl yargılırsanız öyle yargılanacaksınız. Sen neden kardeşinin gözünde çöpü görürsün de kendi gözündeki merteği fark etmezsin? Kendi gözündeki mertek varken kardeşine nasıl, izin ver gözündeki çöpü çıkarayım dersin? Seni ikiyüzlü! Önce kendi gözündeki merteği çıkar, o zaman kardeşinin gözündeki çöpü çıkarmak için daha iyi görürsün"³⁰¹ ifadeleridir. Dağdaki Vaazın yedinci bölümünde, başkalarının kusurları ile meşgul olmayı insanların size ne yapmalarını istiyorsanız, onlara öyle yapmayı önermekte, helâke giden kapının geniş olduğunu hatırlatmaktadır.³⁰²

"Öldürme!" vasiyetini "Sakın ha öldürme günahını yüklenme!" diye tercüme etmenin daha doğru olduğu İncil yorumlarında belirtilir. Hangi zaman ve durumun içinde olursa olsun bu vasiyet insanlığın öldürülmesini haram kılar. Ama

²⁹⁶ Matta 7:3-5.

²⁹⁷ Matta 7:6.

²⁹⁸ Schniller, J.P; *Christ And Jesus*, s. 70

²⁹⁹ Matta 5:21-23.

³⁰⁰ Kungur,R; *The Five Gospel, Words Of Jesus*, s.93.

³⁰¹ Matta 7:1-5.

³⁰² Hurst, L.D; *New Testament Theology*, s.156.

öldürülmeyi gerektiren bir suçu yüklenmişse eğer, o zaman öldürmenin haramlığı ortadan kalkar.³⁰³

Burada dikkat çekici bir İncil yorumuna değinmek istiyoruz. İdam hükmünü kaldıranlar eleştirilmektedir. Bırakın adam öldürmeyi kim kardeşine aşağılayıcı bir söz söylese yargılanacaktır ibaresinden adam öldüren bir kimsenin mutlak suretle yargılanması ve aynı cezaya çarptırılması istenmiştir.³⁰⁴

Şartsız bir şekilde barış fikrini savunanlara karşı bir tepki belirtilmiştir. İnsanlığın öldürülmesini, ah vah ettiren olayları ve artık geriye döndürülmeyen işlerin oluştuğunun unutulmamasıdır.³⁰⁵ Tanrının toplumlara gerçekleri getirdiği, ister bu devletin hükmü ile gerçekleşsin veya onu kapsayan bir şeyle gerçekleşsin, isterse devletin arasındaki diğer güçlerle gerçekleşsin ortaya konan kötülüklerin cezalandırılmadan ortada bırakılmasının sorumsuzluktur.³⁰⁶

Yazıcılar ve Ferisilerin, “adam öldürmeyeceksin öldüren yargılanacak dendiğini duydunuz ama ben size diyorum ki, kardeşine öfkelenen herkes yargılanacaktır”³⁰⁷ ifadesinin, uygulanışının sınırlandırılması konusunda epeyce uğraş verdikleri ileri sürülmüştür. Öldürme fiilinin, sadece kurban kanı akıtma anlamındadır. Bir insan öldürme fiilini gerçekleştirmekten uzak durursa; o zaman Tanrı’nın “öldürme!” emrini korumuştur.³⁰⁸ İsa Mesih yasaların gerçek uygulanışını halka öğrettiklerini ve bu yüzden Ferisiler ve Yazıcılarla fikri anlamda ters düştüklerini dile getirmiştir.³⁰⁹ Öldürme olayının öyle insanın kendi arzusuna göre değil, bundan daha derin konuları kapsamıştır. Mesih’in fikir, söz, iş, kızgınlık, sövmek gibi içine öldürmeyi de alan şeylerin hepsini kapsadığı ele alınmıştır.³¹⁰

³⁰³ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.91; Hurst, L.D; *New Testament Theology*, s.162; Kung, R; *The Five Gospel, Words Of Jesus*, s.94

³⁰⁴ Macquarrie, J; *Jesus Christ In Modern Thought*, s.210; Dodd, C.H; *Historical Tradition In The Fourth Gospel*, s. 65-68.

³⁰⁵ Kung, R; *The Five Gospel, Words Of Jesus*, s.95-96

³⁰⁶ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.92, Drucker, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s. 183.

³⁰⁷ *Matta 6:21-22*.

³⁰⁸ Hurst, L.D; *New Testament Theology*, s.171.

³⁰⁹ Kennedy, A.G; *New Testament Interpretation Through Rhetorical Criticism*, s. 285.

³¹⁰ Wingate, A; *Commentary On The Synoptic Gospels*, s.82.

Kızgınlığın anlamı bazı tefsirlerde “ Kim ki kardeşine kızdı, onun yaptığı bu iş batıldır” ibaresini Yunancada bulunan tercümelerde batıl kelimesini bir sebep olmaksızın kızılması durumunda o zaman yapılan işin batıl olduğu vurgulanmıştır.³¹¹

Mesih’in kastettiği doğru tefsirin anlamının delillerle sabit olduğu söylenmiştir. Her kızgınlığın kötü olmadığı ifade edilmiştir. Bunun nedeni olarak da kutsal ve tertemiz Tanrı’nın kızgınlıklarının da olduğu dile getirilmiştir.³¹²

Yeni Ahit yorumlarında farklı yorumlara rastlanmıştır. Örneğin burada Luther’in işaret ettiği “Sevgi Kızgınlığı”na vurgu yapılmıştır.³¹³ Luther, hiçkimse hakkında kötülüğü dokunmayacak olan kızgınlık halinin önemini ve böyle bir tavrın hatalı olan kimseye fayda verdiğini ve hatayı ortadan kaldıracağını ifade etmiştir.³¹⁴ Fakat Mesih’in işaret ettiği kızgınlık; hatalardan bilerek dönmeyenlere yapılan kızgınlıktır. Kibirliler, çirkin davranışlarında ısrarcı davrananlara, kinlerinden vazgeçmeyenlere ve intikam duygusunu bitirmeyenlere karşı olması gerektiğinin altı çizilmiştir.³¹⁵

Hz. İsa Hristiyanların birbirlerine Raca demesini yasaklamıştır. Bu Yunanca bir kelime ve anlamı da “ahmak, önemsiz şey” demektir. Yine “ey ahmak!” kelimesini de yasaklamıştır.³¹⁶ Raca kelimesi, insanın zekâsını dalgaya almaktır. Çünkü akli olmayan anlamındadır. Birçok Yorumcu bu kelimeyi bu şekilde açıklamıştır.³¹⁷ Bunun yanında başka yorumcular da bu sözün “geri zekalı” anlamına geldiğini söylemişlerdir. Veya “düşüncesiz” anlamı da yükleyenler olmuştur. Veya “anlayışı kıt” diyenler de olmuştur. Hz. İsa’nın kendisi bizzat bunu ferisiler için kullanmıştır.³¹⁸

³¹¹ Drucker, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.110; Price, J; *Interpreting The New Testament*, s.114.

³¹² Efesliler 4:26, 27 ; Yakup 1:19.

³¹³ Price, J; *Interpreting The New Testament*, s.139; Kennedy, A.G, *New Testament Interpretation Through Rhetorical Criticism*, s.290-294.

³¹⁴ John, R; *Basic Christianity*, s.143.

³¹⁵ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s. 72-74.

³¹⁶ Ryken, L; *The New Testaments In Literary Criticism*, s.150; Ramsey, I.T; *Christian Ethics And Contemporary Philosophy*, s.120-127.

³¹⁷ Funk, R; *The Five Gospels*, s.169; Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s. 76-78.

³¹⁸ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount* s. 79-80; Heim, M; *Jesus*, s. 159, Schniller, J.P; *Christ and Jesus*, s.87.

Ahmak kelimesini Hz. İsa'nın kendi öğrencileri için de kullandığını görüyoruz.³¹⁹ Kutsal kitap da bazı zamanlar elçilerin gevşeyen okuyucularına aynı tarzda ayıplama yaptığına rastlamaktayız.³²⁰ Bu kelimenin Hristiyanların dini ve ahlaki noktada gevşeyenleri kınamak için kullanıldığı görülmektedir.³²¹ Eski Ahitte bu kelimenin Tanrı'nın varlığını inkar edenler için kullanıldığına rastlanılmaktadır. Ayrıca pis ve kötü işlere dalanlar için kullanıldığına dair kanıtlar vardır.³²²

“Kardeşine kızan her kimse, aslında bir kişi öldürmüştür”³²³ ifadesini kızgınlık ve sövmenin ancak Tanrı'nın yoluna engel çıkaran insanlara uygulanabileceği belirtilmiştir. Kişinin kendi yolundaki engeller için kızgınlığının hiçbir şekilde kabul görmemesinden söz edilmiştir.³²⁴

Burada vurgulanmak istenen, “Kim öldürürse; hüküm ona uygulanır”³²⁵ anlayışıdır. Hz. İsa bu söze şunları da eklemiştir. Bir neden olmaksızın kim öfkelenirse, ona da bu hüküm uygulanır.³²⁶ Bu istenen uygulamanın gereken hükmünün Tanrı'nın hükmü olmasıdır. Yoksa insanlığın öfkelenmesinden dolayı onu yargılayacak ve cezaya çarptıracak bir hukuk kuralı, bir mahkeme kararının olamayacağıdır.³²⁷ Bu ifadeleri açıklığa kavuşturan diğer açıklamalara da yer verelim. Sövmek, kötü davranışlarda bulunmak, toplumun mahkemesinin önüne sunduğu gibi; aynı zamanda Hristiyanları cehennem ateşine sunuyor.³²⁸ Bu iki durumda da, İsa Mesih inananlara işlenen suçların tabii sövmeye dahil olmak üzere öldürmeye eşit tutuyor. Fakat onların cezasının; ilahi dinin cezası olduğu; bu cezanın ise cehennem ateşi olduğunu açıklıyor.³²⁹

Hz. İsa eğer kızgınlık ve sövmek bu kadar tehlikeli ise; veba hastalığından nasıl insanlar kaçırıyorsa, bundan da insanların o kadar kaçınmak zorunda olduğunu bildirmiştir. Yeni Ahitte “Sunak sunarken kardeşinin sana karşı bir şikayeti olduğunu

³¹⁹ Matta 23:17.

³²⁰ 1Korintliler 15:36; Galatyalılar 3:1; Yakup 2:20.

³²¹ Ramsey, I.T; *Christian Ethics And Contemporary Philosophy*, s.128-129.

³²² Mezmurlar 14:1-4; 53:1-4.

³²³ 1Yuhanna 3:15.

³²⁴ Kungur, R; *The Five Gospel, Words Of Jesus*, s.146.

³²⁵ Matta 5:21; Kungur, R; *The Five Gospel, Words Of Jesus* s.148.

³²⁶ Matta 5:22.

³²⁷ Neil, S.W; *The Interpretation Of The New Testament*, s. 130-132.

³²⁸ Kungur, R; *The Five Gospel, Words Of Jesus*, s.149-150.

³²⁹ Amalados, M; *The Christian Faith*, s. 90-98.

anımsarsan adağını orada sunağın önünde bırak git önce kardeşinle barış; sonra gelip adağını sun” denilmektedir.³³⁰ Yeni Ahit yorumcuları bu ifadeleri günümüze şu şekilde yorumlamışlardır: “Kilisede ibadetin ortasında bir anda kardeşinin üzülmüne neden olduğun bir konuyu hatırlarsan o esnada kiliseyi terk et ve ona git. İbadetin bitmesine kadar bekleme. Kardeşini ara ve ondan bağışlanma dile sonra da gel ve ibadetini Tanrı’ya sun.”³³¹

Yeni Ahitteki ilk örnek, ”Sunakta adak sunarken kardeşinin sana karşı bir şikayeti olduğunu anımsarsan, adağını orada, sunağın önünde bırak, git önce kardeşinle barış; sonra gelip adağını sun” ifadesi ibadet yerinden alınandır.³³² İkinci örnek “ Senden davacı olanla daha yoldayken çabucak anlaş yoksa o seni yargıca yargıç da gardiyana teslim edebilir; sonunda da hapse atılırsın” ifadesi ise mahkemeden alınandır.³³³ İlk sunulan örnek kardeşliğe özeldir. İkincisi ise düşmanlığa özeldir. Fakat her iki durumda da örnekler birbirine benzemektedir. Bir tarafta bir kişi var kişilerin yaptığından dolayı ezaya uğramış buradan alınacak dersler aynıdır. Bu olaylar karşısında kişinin hemen konumunu belirlemesi gerekir.³³⁴ İbadet esnasında bir kişiye üzüntü verildiği hatırlanırsa hemen ibadetinin kesilerek üzüntü verilen kişiye ulaşılması gerektiği ve o kişinin gönlünün alınması gerektiğidir.³³⁵ Mahkemeye gidiş yolunda ise kişinin aklında bulunması gereken şeyin borcunu ödemek olduğudur.³³⁶

Tanrı’nın nazarında öldürme işinden kaçınılması isteniyorsa, barış ve sevgi içinde yaşayabilmek için Tanrı’nın insanlığa sunduğu şeylerin yerine getirilmesi gerekmektedir.³³⁷

Hız. İsa kilise toplumunun her türlü kusur ve ayıptan uzak durmasını istemiştir. Tam aksine o diğer cemaatlerle gerilime yol açacak bazı hatalara veya ilişkilerde

³³⁰ Matta 5:23-24.

³³¹ Barnet, H.G; *The Interpretation Of St. Matthew’s Gospel*, s.102.

³³² Matta 5:23.

³³³ Matta 5:25.

³³⁴ Beare, W.F; *The Gospel According To Matthew*, s.123.

³³⁵ Drucker, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.49-57.

³³⁶ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.94, Cantril,H; *The Words Of The Lord Jesus*, s. 83-84.

³³⁷ Wingate, A; *Commentary On The Synoptic Gospels*, s.87-89.

problemlere düşmeme üzerinde durmuştur. Hz. İsa toplumu düzeltmeye yönelik öğütler vermiştir.³³⁸

Yorumlarda dikkatimizi çeken önemli hususlardan biri de, Tanrı'nın insanlara verdiği eleştiri hakkını kullanmama olarak algılanmasının yanlışlığı üzerinde durulmuştur. Burada yasaklanan yıkıcı eleştiri olduğu yapıcı eleştirinin ise Hristiyanların hayatında gerekli olduğu vurgusu yapılmıştır. Yıkıcı eleştirinin temelinde kin ve nefretin olduğu belirtilmiştir. Pavlos: "Sen kimsin ki, başkasının kulunu yargılıyorsun? Kulu haklı çıkaran da haksız çıkaran da efendisidir"³³⁹ demiştir. Pavlos önemli bir noktaya temas etmiştir. O da insanın Tanrı olmadığı ve kendisi gibi insan olan arkadaşını yargılamayacağıdır. Tanrı'nın yargılama hak ve yetkisinin gasp etmenin Tanrı'nın rolü ile eğlenmek olduğu vurgusu yapılmıştır.³⁴⁰

"Yargılamayın" tavsiyesinin hatalara karşı kör olunması anlamına gelmediği söyleniyor. Tanrı, hayvanlardan farklı olarak insanlık tabiatının unutulmamasını istiyor. İnsanlara faydalı olmanın temel prensip olduğu vurgulanıyor.³⁴¹

Yeni Ahit yorumlarında; yıkıcı eleştirinin, yani kendi hatası varken onu görmeden karşı tarafı eleştirmenin, Ferisilere ait bir durum olduğunun altı çizilmiştir. Bu özelliğin kişinin kendisini yüceltme, karşısındakini de hor görme politikası olduğu söylenmiştir. Hz. İsa, Ferisi ve vergi görevlisi örneğini vermiş ve Tanrıya güvenip kendi nefsi ile ona yönelenlerin mutlu, diğerlerinin ise hakir kılındıklarını söylemiştir.³⁴²

Hz. İsa, yargılamayı ve ikiyüzlülüğü yasaklamıştır. Fakat insanların birbirine göstereceği kardeşlik sorumluluğunun yerine getirilmesini istemiştir. Dağdaki Vaazda kişi kendi gözündeki merteği çıkarırsa kardeşine daha çok yardımcı olabileceği dile getiriliyor. Hristiyanların birbirlerine yardımcı olmaları

³³⁸ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.192.

³³⁹ *Romalılar 14:4*; Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount* s.193.

³⁴⁰ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.194.

³⁴¹ Stott, , J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.195.

³⁴² *Luka 18:9*; Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.196.

öğütleniyor.³⁴³ Kısaca Hz. İsa kendi nefsini ıslah etmeyen, başka insanları ıslah etmeye kalkışamaz demektir.

Aziz Yuhanna hatalı kişiye karşı davranışın altın kuralını şöyle ifade etmiştir: “Kardeşini bir düşman veya azabı hak etmiş bir günahkarmış edasıyla değil, onu tedavi edecek bir doktormuşsun gibi ıslah et”.³⁴⁴ Orta yolu bularak uygun bir şekilde kişilere yardımcı olunması öğütleniyor.

Hristiyanların, gösteriş ve eleştiri ile diğer insanları nasıl yargılamaları istenmiyorsa; aynı şekilde hataları da görmemezlikten gelmeleri ve tüm insanların eşit olduğunun savunulmasının doğru olmadığı belirtilmiştir.³⁴⁵

Pavlus: “ Köpek kusmuğuna döner; domuz ise yıkandıktan sonra çamurda yuvarlanmaya gider.”³⁴⁶ demiştir. Burada hatasından dönmeyen kişiler işaret edilmiştir. Onlar için ruhi ve ebedi değil ama bedeni ve hayvani bir hayat olduğu belirtilmiştir. Yahudiler, inanmayan diğer insanları “köpekler” diye isimlendirmiştir.³⁴⁷

Hz. İsa’nın önlerine incilerini atmamalarını istediği köpek ve domuzlar inanmayan kişiler değil bilakis İncil’in mucizelerini işiterek kabul etme fırsatı yakalamış oldukları halde bunu inatla kabul etmemiş olanlardır. Aziz Yuhanna da köpekler hakkında bu manada bir görüş belirterek şöyle demiştir: “ Onlar günah içinde yaşayan ve şifaya imkan bulamayan kişilerdir” Böyle kişilere İncili sunmanın, İncil’i alay konusu yapacağı vurgulanmıştır.³⁴⁸ Hz. İsa Havarilerine, bu prensibi emretmiştir. Kendilerini dinlemeyen ve sözünü kabul etmeyen kişilerin evlerinden şehirlerinden ayaklarını tozunu silkerek çıkmalarını istemiştir.³⁴⁹

c. Yalancı Peygamberlik

İncillerde iki kez İsa kendisinin peygamber olduğunu belirtir. Nitekim Markos İncil’inde şöyle denilir: “İsa onlara dedi: Bir peygamber kendi

³⁴³ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.197.

³⁴⁴ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.198.

³⁴⁵ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.199.

³⁴⁶ 2.Petrus 2:22.

³⁴⁷ Matta 15:26-27; Vahiy 22:15.

³⁴⁸ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.200.

³⁴⁹ Matta 10:14, Luka 10:10,11.

memleketinden, akrabaları arasından ve evinden başka bir yerde itibarsız değildir”³⁵⁰ Hz. İsa İncillerde her ne kadar peygamber olduğunu belirten ifadeler kullansada Hristiyanlar O’nu Allah’ın oğlu olan bir Tanrı olarak görmüşlerdir. Onların inancına göre Hz. İsa kurtarıcı Tanrı’dır. O, yalnızca bir peygamber değildir. Allah, insanları kurtarmak için onu insanların arasına göndermiştir. Haça gerilip öldürülmesi ile insanların günahına kefarete olmuştur. Onun kurtarıcı Tanrılığına inanıp vaftiz olan insanlar kurtuluşa ereceklerdir. Allah gibi bir Tanrı olan İsa, kıyamet gününde insanları yargılayacak, iyileri cennete kötülerini ise cehennemine gönderecektir.³⁵¹

Dağdaki Vaazda Yalancı Peygamberlerin ortaya çıkmasının her dönem kaçınılmaz olduğu dile getirildi.³⁵² İnsanlar gerçekten doğruyu aramaya yöneldikleri zaman, onlara daha kolay yol olduğunu iddia ederek inananları yolundan çevirmeye kalkanlar olacağına dikkat çekildi.³⁵³ Gerçek inanan görüntüsü vererek ve Tanrı adına konuştuklarını ilan ederek kuzu postu içinde geldikleri ifade edilmiştir. Ama özde yırtıcı kurtlar oldukları, olgun olmayan, dengesiz ve kolay aldananları avlayan kötü ruhlu insanlar grubu olduğu ileri sürülmüştür.³⁵⁴ “Onları, meyvelerinden tanıyacaksınız”.³⁵⁵ Uçarı yaşamları ve yıkıcı söylemleri onları ele vermektedir. Bir ağaç ya da bitki meyvesini karakterine göre vermektedir. Dikenli bitkilerden üzüm, devedikenlerinden incir toplanamayacağı belirtilmiştir. İyi ağacın iyi meyve verdiği, kötü ağacın ise; kötü meyve verdiği vurgulanmıştır. Bu kuralın, doğanın ve ruhsal yaşamın gerçekleri olduğu söylenmektedir.³⁵⁶ Tanrı adına konuştuklarını söyleyenlerin yaşamlarının ve söylemlerinin Tanrı’nın sözüne göre sınanması gerektiği belirtilmiştir. “Eğer bu söze göre söylemezlerse, gerçek onlar için tan ışığı olmaz.”³⁵⁷ Sahte peygamberlerin sonunun ateşe atılmak ve “ani yıkım” olacağı belirtilmiştir.³⁵⁸

³⁵⁰ Markos 6:4; Luka 3:33

³⁵¹ Kaya, Y; *Hristiyanlık ve Felsefesi*, s.23

³⁵² Drucker, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.93

³⁵³ Beare, W, F; *The Gospel According To Matthew*, s.90.

³⁵⁴ Matta 7:15; Funk, R; *The Five Gospels*, s.120-123.

³⁵⁵ Matta 7:16.

³⁵⁶ Matta 7:16-18, Kung, R; *The Five Gospels*, s.184.

³⁵⁷ Yeşaya 8:20; Hurst, L.D; *New Testament Theology*, s.140-142.

³⁵⁸ Matta 7:19-20, 2 PE 2:1.

Hristiyanlıkta Allah’la ilişki kuran veya Kutsal Ruh’un gücünün üzerinde taşıyan kişilerin peygamberlik yapabileceği belirtilmektedir.³⁵⁹ Bunun için Kutsal Ruh’la dolarak peygamberlikte bulunulduğu,³⁶⁰ gaibi bilen peygamber olabileceği,³⁶¹ öleceğini bilen peygamber olabileceği³⁶² şeklindeki yaklaşımları, Hristiyan ilahiyatında, peygamberliğin olağanüstü bir güçle dolu olduğunu göstermektedir.³⁶³

Hz. İsa Vaazının son kısmında yalancı peygamberlere dikkat çekmiştir: “Sahte Peygamberlerden sakının! Onlar size kuzu postuna bürünerek yaklaşırlar, ama özde yırtıcı kurtlardır. Onları meyvelerinden tanıyacaksınız. Dikenli bitkilerden üzüm, dededenlerden incir toplanabilir mi? Bunun gibi, her iyi ağaç kötü meyve, kötü ağaç da iyi meyve veremez. İyi meyve vermeyen her ağaç kesilip ateşe atılır. Böylece sahte peygamberleri meyvelerinden tanıyacaksınız. Bana ‘Ya Rab ya Rab’ diye seslenen herkes Göklerin Egemenliğine girmeyecek. Ancak Göklerdeki Baba’nın isteğini yerine getiren girecektir. O gün birçokları bana diyecek ki, Ya Rab, Ya Rab biz senin adıyla peygamberlik etmedik mi? Senin adıyla cinler kovmadık mı? Senin adıyla bir çok mucize yapmadık mı? O zaman bende onlara açıkça ‘Sizi hiç tanımadım, uzak durun benden, ey kötülük yapanlar! diyeceğim.’³⁶⁴

Hz. İsa; Yalancı ve sahte din propagandacılarından kaçınmayı öğütlemiş, her Allah diyenin Göklerin Egemenliğine giremeyeceğini bildirmiştir.³⁶⁵

Yeni Ahit yorumlarında yalancı peygamberlerin, Hristiyanları basit insanlar olarak gördüğü belirtilmiştir. Yalancı peygamberlerin en belirgin özelliğinin ise, sevgi perdesi altında saklamaya çalıştıkları kötü fikirlerdir. Onların sürekli takva ile gösteriş yaptıklarına ve ruhi bir dil kullandıklarına vurgu yapılmıştır. Bu yorumlara ek olarak teoloji fakültelerinde Profesör olmak ya da kilise de keşiş ve piskopos gibi rütbelere sahip olmanın çok önemli olmadığı söylenmiştir. Önemli olan fikirlerinin

³⁵⁹ Funk, R; *The Five Gospels*, s.87.

³⁶⁰ Luka 1:67.

³⁶¹ Luka 22:67.

³⁶² Yuhanna 11:51.

³⁶³ Funk, R; *The Five Gospels*, s.89.

³⁶⁴ Matta 7:15-23.

³⁶⁵ Gough, M; *The Early Christians*, s. 156; Wingate, A; *Commentary On The Synoptic Gospels*, s.75-77.

arka planıdır. Kurt fikirli mi yoksa kuzu fikirli mi asıl önemli olan şeyin bu olduğu dile getirilmiştir.³⁶⁶

Yalancı Peygamberlerin hakiki şahsiyetlerini, ahlaklarını ve gidişatlarını ortaya çıkaran Hz. İsa'ya benzeyip benzememesinden anlaşılır denilmiştir. Pavlus'un "Ruhun Meyvesi" diye bahsettiği şeyin bu olduğu söylenmiştir.³⁶⁷

Din öğreticilerinin sahte olup olmadıkları Hz. İsa da olan özelliklerin olup olmamasına göre karar verilebilir. Eğer bir din öğreticisinde emanet, sevgi, sabır, lutuf, iyilik ve iffetli gibi özellikler mevcutsa bu öğreticinin sahte olmadığının kanıtıdır.³⁶⁸ İnsanın kalbinin nasıl olduğunu sözünden anlaşılır. Burada Hristiyanlara düşen görevin; öğreticilerin söz ve davranışlarına bakmasıdır. "Doğru Öğreti", imana, sevgiye ve fazilete götürür.³⁶⁹ Sahte öğreticilerin özellikleri her zaman fark edilmeyebilir. Meyvenin olgunlaşması için zamana ihtiyaç olduğu gibi kendini din öğreticisi olarak sunan kişinin de nasıl bir anlayışa sahip olduğu ancak zamanla anlaşılabilir.

Hristiyanın, davetçi olarak, düzeltici ve İncil'i takdir edici özelliği olduğu ve İncil'i hafife alanları, isyancılar ve asillerle mücadele etmesi istenmiştir.³⁷⁰ Ayrıca, Hristiyan'ın koruyucu olarak, Tanrı'nın öğretilerini koruduğu, Hz. İsa'nın uyarılarına dikkat ettiği ve Hz. İsa'nın topluluğunu yok etmek isteyen, hakikatı bozan yalancı öğreticileri ayırt etmek için onlara karşı uyanık olduğu söylenmiştir.³⁷¹

Hz. İsa'nın Hristiyanları itaat ve isyan arasında önemli bir seçime yönlendirdiği dile getirilmiştir. Dağdaki Vaaz'ın son iki pasajının büyük bir benzerlik içinde olduğu belirtilmiştir. Vaazda Hz. İsa'nın öğretisini doğru bir şekilde kabul etme ya da bu öğretileri yanlış kabul ederek reddetme arasında başka yol olmadığından bahsedilmiştir. Ayrıca Vaazda gerçek itaat üzerinde durulduğu ve bunun dışında başka bir çözümün olmadığı açıklanmıştır. Dünya hayatında, yargı günü için Hz. İsa'ya ve öğretilerine bağlılığın önemi ve Hz. İsa'nın yolunda

³⁶⁶ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.221;

³⁶⁷ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.222.

³⁶⁸ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.223.

³⁶⁹ 1Petrus 1:4-5; 1Petrus 4:7; 1Petrus 6:3; 2Petrus 3:16-17.

³⁷⁰ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.224.

³⁷¹ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.225.

şaşmadan ilerlemenin Hristiyan'ın hedefleri arasında olması gerektiği vurgulanmıştır.³⁷²

Hiz. İsa: “Niçin beni ‘Ya Rab, ya Rab’ diye çağırıyorsunuz da söylediklerimi yapmıyorsunuz”³⁷³ demiştir. Yeni Ahit yorumlarında buradaki en derin farkın “söz” ile “amel” arasında olduğu belirtilmiştir. Pavlus da “Rabbin adını anan herkes kötülükten uzak dursun”³⁷⁴ demiştir. Dağdaki Vaazda Hiz. İsa Hristiyanlara samimi bir tavır ortaya koymalarını söylemiştir.

³⁷² Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount* ,s.229.

³⁷³ Luka 6:46.

³⁷⁴ 2Titus 2:19.

II. BÖLÜM

DAĞDAKİ VAAZIN İBADETLE İLGİLİ HÜKÜMLERİNİN İNCELENMESİ

1.Hristiyanlıkta İbadet Esasları

İbadet deyince Hristiyanlık'ta ilk akla gelen kilisedir. Çünkü ibadetler genellikle kiliselerde ve toplu olarak yapılır. Bütün ibadetler ve ayinler mutlaka bir din adamının yönetiminde yerine getirilir. Bu sebeple rahip takdisi sakramentine, yani din adamı yetiştirme konusuna çok yer verilmiştir.³⁷⁵ Kilisede ve toplu olarak yapılan bu ibadetlerin yanında ferdi olarak yapılan dua ve oruç ta ibadetler arasında yer almaktadır.

İbadete çağrı, çanla olmaktadır. Hristiyanlıkta ibadetleri günlük, haftalık ve yıllık yapılanlar olarak üçe ayırmamız mümkündür. Günlük olarak yapılanlar, genellikle sabah ve akşam rahip nezaretinde yapılmaktadır. Haftalık ibadetleri ise Pazar günü yapılır ve bu güne çok önem verilir. Çünkü Hz. İsa'nın mezardan pazar günü dirildiğine inanılır ve bugün kesinlikle kilisede değerlendirilir. O gün hiçbir iş yapılmaz, dünyevi işlerle meşgul olunmaz. Pazar tamamen Tanrı'ya ayrılmıştır. Vaftiz ve diğer manevi merasimler daima pazarları yapılır. Düğün törenleri ise dünyaya ait işlerden kabul edildiklerinden ikindiden sonra yapılır. Zira o vakit artık pazartesiye dâhil sayılır. Yıllık olarak yaptıkları ibadetlerin başında ise Noel Bayramı ile Paskalya Bayramı gelmektedir. Noel, Hz. İsa'nın doğum gününün hatırasına kutlanmaktadır. Paskalya ise Hristiyanlar için Hz. İsa'nın ikinci gelişini simgelemektedir. Bu bayramda İsa'nın havarileriyle yediği son yemek, İsa'nın çarmıha gerilişi ve mezardan dirilişi gibi üç önemli olay hatırlanmaktadır. Meryem Ana Günü ve Haç Yortusu da büyük bayramlardan kabul edilmektedir.³⁷⁶

Yahudiliğin bir devamı niteliğinde ortaya çıkan Hristiyanlık, Eski Ahid'i kendi kutsal kitabı olarak kabul etmesi nedeniyle İsrail oğulları'nın dini ibadet geleneğini benimsemiş, fakat bu ibadetleri yeniden yorumlamak suretiyle şekil

³⁷⁵ Erbaş, A; *Hristiyanlıkta İbadet*, s.19-22

³⁷⁶ Aydın, M; *Hristiyan Kaynaklarına Göre Hristiyanlık*, s.68.

itibariyle yeni bir kisvede devam ettirmiştir. Gerçekten, Hz. İsa'nın Matta İncilinde nakledilen “Ben şeriatı ve peygamberleri iptale değil, bilakis tamamlamaya geldim”³⁷⁷ sözleri dikkate alındığında, Hristiyanlık başlangıçtan itibaren Eski Ahid geleneği ile olan bağlantısını teyid etmiştir. Bu durumda, Yahudiliğin temel ibadeti olan “kurban” ibadeti de şüphesiz Hristiyanlıkta yine merkezi bir ibadet olmaya devam edecektir. Ancak, kurban ibadeti, yeni bir anlam kazanacak ve bütün bir Eski Ahid geleneği yeniden “Hz. İsa” merkez alınmak suretiyle yeniden anlamlandırılacaktır.

Her ne kadar İncillerde verilen bilgilere göre Hz. İsa, kurban ibadetine açıkça karşı çıkmamış olsa dahi, önemli olan şeriatın kurallarının harfiyen yerine getirilmesi değildir; onun ruhunun ve ahlaki boyutunun önemli olduğuna dair çeşitli vesilelerle söylediği sözler vardır.³⁷⁸ Hatta şeriatın emirlerini hafife aldığı yönünde kendisine yöneltilen eleştirilere karşılık olarak, Eski Ahit'teki Hoşea kitabından alıntı yaparak, Allah'ın “Ben sizden dindarlık istiyorum, kurban değil!” sözünü aktardığı belirtilmektedir.³⁷⁹ Ancak bu açıklamalar kurban ibadetinin Hristiyanlıkta nasıl bir şekil aldığı yeterince izah etmemektedir. Bunun için, Hristiyan ilahiyatının Pavlus sonrası alacağı yeni şekli, yani merkeze Tanrı'nın yerine “İsa Mesih”in konuşacağı paradigma değişimini anlamak gerekecektir.

Hristiyanlıktaki kurban ibadetinin yeniden formülasyonunun Yahudilikteki kurban ibadetinin geçirdiği dönemle aynı zamanlara denk gelmesi ilginçtir. Gerçekten, Hz. İsa hayatta iken henüz Mabet Romalılar tarafından yıkılmadığı için, Mabet'de sunulan kurbanlar devam etmekte idi. Ancak Hz. İsa'dan kısa bir zaman sonra Mabet'in yıkılmasıyla, daha önce de işaret edildiği üzere, Yahudilikte kurban ibadetinin yerini “Tevrat”ın okunması alacaktır. Bu durumda, Yahudilikte kurbanın yerini nasıl Tanrı'nın sözü olan Tevrat aldıysa; erken dönem Hristiyanlıkta da “Tanrı'nın Kelamı” (Logos) olarak kabul edilen “İsa Mesih” alacaktır. Buna göre, Tanrı'ya takdim edilen kurban, bir hayvan değil, bizzat İsa Mesih'in kendisidir. Mabet'de kutlanan günlük, haftalık ibadetlerin ve sunulan kurbanların yerini, İsa

³⁷⁷ Matta, 5:17-18.

³⁷⁸ Matta 5:21-22; 12:1-5.

³⁷⁹ Hoşea 6:6; Matta 12:7.

Mesih'in etini ve kanını temsil eden "ekmek-şarap" ayini alacaktır. Hatta öyle ki, Roger Arnaldez'in de dediği gibi Hristiyanlık, bütün bir Eski Ahit tarihini ve İsrail oğulları tarihini İsa Mesih'e hazırlık ve ona işaret eden uygulamalar olarak yorumlayacak ve kabul edecektir.³⁸⁰ Bu yüzden, söz konusu anlayışı merkeze alan Hristiyanlığın bütün ibadetlerinin İsa Mesih'in kurban edilişi etrafında şekillendiğini söylemek doğru bir tespit olacaktır.

2. Dağdaki Vaazın İbadetle İlgili Hükümlerinin Tahlili

Hz. İsa'nın, Dağdaki Vaazına, Hristiyanın müjdelerde belirtilen özelliklerini açıklamakla başladığı dile getirilmiştir. Daha sonra, bu müjdeler ışığında yaşaması karşılığında toplum içerisindeki sağlamlığını açıklamak için de onu tuz ve ışığa benzetmiştir. Sonra sözlerine Hristiyan kişinin doğruluğunun Tanrı yasasını kabul etmesi ve hiçbir öğüdü görmemezlikten gelmemesi ve ilahi öğretiye hiçbir engel koymamasıyla da, din bilginleri ve Ferisilerin doğruluğundan daha üstün gelmesi gerektiğini ifade etmiştir.³⁸¹ Hristiyanın doğruluğu, sadece söz ve davranışlarla ortaya koyduğu sınırsız bir doğruluk değil, yüreğinde kaynayan, fikirlerinde ve müdafaasında ortaya çıkan bir doğruluk olması gerektiği belirtilmiştir. Bu doğruluğun Hristiyanın içinde bulunup gizlilik içinde yaptığı bir doğruluk olduğu vurgulanmıştır.³⁸²

Hz. İsa'nın öğretisine uygun olan doğruluğun, dini ve ahlaki olmak üzere iki uzantısını kapsadığını anlamanın önemli olduğu söylenmiştir. Kimileri İnanan Hristiyanlara gerekli olan şeyin genel ya da özel anlamda kiliseye gitmenin dini bir canlılık olduğunu söyler.³⁸³ Bunların aksine takva ve sakınmayı terk ederek dinden soyutlanmış bir Hristiyanlığı anlatma gayretinde olanların var olduğundan söz edilmiştir.³⁸⁴ Onlara göre Tanrı'ya yapılan dua sanki dünyalık bir çağırma ya da komşularıyla günlük sıradan konuşmayı ifade etmektedir.³⁸⁵ Fakat Hz. İsa İnananlara

³⁸⁰ Arnaldez, R; *Trois Messagers Pour Un Seul Dieu*, s. 16-17.

³⁸¹ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.118-123

³⁸² Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Moun.*, s.133.

³⁸³ Fox, E; *The Sermon On The Mount*, s.78-86.

³⁸⁴ Candy, M.; "Sermon" s.601-610.

³⁸⁵ Witte, A; *Commentary On The Synoptic Gospels*, s.76.

gerçek Hristiyan kişinin doğruluğunun, iki hususu birlikte kapsadığını söylemiştir: Takva ve ahlak, Kilisede ve dünyada hizmet.³⁸⁶

Hız. İsa, Hristiyanın doğruluğunun, kutsal yasaya uyan din bilginlerinin doğruluğundan daha fazla olması gerektiğini öğretmiştir. İtaatin yürekten olması ve sevginin, bazılarını sevmekle yetinen Putperestlerin din sevgisinden daha büyük olması gerektiğini söylemiştir. Hristiyanın sevgisinin aynı zamanda düşmanlarını da kapsaması gerektiğini söylemiştir.³⁸⁷

Yeni Ahit, Hristiyanların diğer insanlara benzemediğinden epeyce bahsetmektedir. Hız. İsa kendisine tabii olanları sözde kilisenin riyakâr vaziyetine bürünmemelerini, Hristiyan bir toplum olmaya, bunu yaşantısında ve amellerinde dini kurumlardan üstün tutmaya ve büyük kilisenin ortasında küçük ama hakiki bir kilise kurmaya davet etmiştir.³⁸⁸ Dindarlık yolunda ve ahlak hususunda en temel ihtilaf; “Hristiyanın doğruluğunun”, soyut bir dış görünüşten ibaret değil, yüreğinin derinliğinde olması gerektiği vurgulanmıştır.³⁸⁹

Dağdaki Vaazda Hız. İsa, iyi amellerini görmeleri için insanların gözleri önünde yapan hristiyanları uyarmıştır. İlk anda bu vasiyet daha evvel geçmiş olan “Sizin ışığınız insanların önünde öyle parlansın ki, iyi işlerinizi görerek göklerdeki Babanızı yüceltsinler!”³⁹⁰ vasiyetiyle çelişiyor gibi görünmektedir.³⁹¹ İyi amellerde bulunma hususunda Dağdaki Vaazda iki metne rastlamaktayız. Her ikisinde de “Görsünler diye” ya da “Size baksınlar diye” lafızlarıyla ifade edilmiştir. İlk sözde Hristiyanlara öğüt veren söylem, ikincisinde ise Hristiyanları sakındıran söylemle karşılaşılır.³⁹² Bunun tahlilinin şu şekilde yapıldığı vurgulanmıştır. Bu söylemlerin temel anlamda çelişkili olmadığı sadece zahiri bir çelişki olduğu belirtilir.³⁹³ Mesih iki muhtelif tabiatla konuşmuştur. Hız. İsa Hristiyanlara, Tanrı’ya korkuyla baktıkları zaman; “Bu ışığınız insanlar önünde öyle parlansın ki!” demelerini istemiş, gururlu olduğu bir

³⁸⁶ Fox; E; *The Sermon On The Mount*, s.87-88.

³⁸⁷ Matta 5, Brill, E; *The İdeal Of The Self-Goverining Church.*, s.90.

³⁸⁸ Stock, A; *The Method And Message Of Matthew*, s.80.

³⁸⁹ Swinburne, R; *The Christian God*, s.209.

³⁹⁰ Matta 5:16.

³⁹¹ Guthrie, D; *New Bible Commentary*, s.302.

³⁹² Matta 6:5, Matta 5:16.

³⁹³ Guthrie, D; *New Bible Commentary*, s.320-322.

anda ise “iyi amellerinizi insanların önünde yapmaktan sakının!” demiştir. Hristiyanın ışığının yayılması için güzel amellerini açıktan yapması, takvasından dolayı da beliren amellerini gururlanmaması için gizliden yapmasının uygun olduğu açıklanmıştır.³⁹⁴ Burada iki yorumu da kapsayan bir emir var oda “Tanrı’ya yücelmektir” O halde iyi amellerin insanların önünde yapmamanın nedeni insanları değil Tanrı’ya yüceltmek için olmalıdır. Güzel işlerin insanların önünde ışık gibi tutmanın nedeni ise Tanrı’nın şanını yüceltmek içindir.³⁹⁵

Dağdaki Vaazda Hz. İsa’nın “dinsel doğrulukla” ya da “iyilikle” ilgili sunduğu doğruluk, dua ve oruçtur. Bunlar da tüm dinlerde yapılması istenilen şeylerdir. Bununla Yahudilerin fakirlere yardım etmeleri, dua etmeleri, oruç tutmaları istenmiş ve huzurda bütün bunlardan hesaba çekileceklerdir. Hz. İsa da öğrencilerinden bu işleri yapmalarını istemiştir.³⁹⁶

Hız. İsa “ eğer dua ve yardım edersen ya da oruç tutarsan” diyerek cümlelerini kurmamıştır. Aksine iyilik yaptığında, dua ettiğinde veya oruç tuttuğunda³⁹⁷ diyerek konuşmasına başlamıştır.³⁹⁸ Burada Hz. İsa’nın sunduğu bu emirler Hristiyanın Tanrı’ya, kendisine ve başkalarına karşı görevlerini ifade etmektedir.³⁹⁹ Mesela yardım edilğinden dolayı fakir ve muhtaç kimselerin sevindirilmiş olmasının önemli olduğu söylenmiştir. Dua edilgi zaman ise; Tanrı’nın rızasını dileyerek Tanrı’ya olan güvenin tam ortaya çıkmış olacağı vurgulanmıştır. Oruç tutulduğu zaman (Ruhi yükselmenin vesilesi olan, yemekten sakınma ile)nefsi yererek kişiliğini düzeltme noktasında fırsat yakalanabileceği söylenmiştir.⁴⁰⁰ Hz. İsa öğrencilerine bu emirleri yerine getirip getirmediğini sormadı onlara nasıl ve neden uymaları gerektiğini öğretmiştir.⁴⁰¹

³⁹⁴ Holt, B; *Jesus God Or The Son Of God?*, s.211.

³⁹⁵ Cantril, H; *The Words Of The Lord Jesus*, s.134.

³⁹⁶ Herring, G; *Inroduction To The History Of Christianity*, s.156.

³⁹⁷ *Matta* 5:2,5, 16.

³⁹⁸ Heim, M; *Jesus*, s.107.

³⁹⁹ Wingate, A; *Commentary On The Synoptic Gospels*, s.413-415.

⁴⁰⁰ Cullmann, O; *The Christology Of The New Testament*, s.129.

⁴⁰¹ Macquarrie, J; *Jesus Christ In Modern Thouht*, s. 120-23.

1. Dua ve İhlas

Dua kelimesi, çağırmak, seslenmek ve istemek manasında kullanılır. Duanın ana hedefi, insanın Tanrı'ya halini arz etmesi ve O'na niyazda bulunması olduğuna göre dua, kişi ile Tanrı arasındaki diyalogdur. İbadetin aslını oluşturan dua, en kısa şekliyle, Tanrı'nın yardım ve merhametini kazanmak adına kişinin içinde bulunduğu duruma göre yakarışlarıdır. Dua, her yerde yapılabildiği halde tarih boyunca çeşitli dinlerde dua için özel mekanlar tespit edilmiş ve buralarda dua etmenin daha verimli olacağı düşünülmüştür.⁴⁰²

Hristiyanlıkta ibadet, iki esasa dayanmaktadır ki onlardan biri duadır. Dua, kişisel istekleri içerdiği gibi Tanrı'ya tapınma, şükran ve başkaları için sunulan yalvarışları içeren bir ibadettir. Yine dua, bir yürek atılımı, göğe doğru çevrilen yalın bir bakış, sıkıntı içindeyken de mutlu iken de atılan minnet ve sevgi feryadıdır. Dua, ruhun Tanrı'ya doğru yükselişidir veya uygun dilekleri Tanrı'dan istemektir. İnsan her durumda Tanrı'ya sık sık yaklaşmak ve bu dünyada O'na hizmet etmek amacıyla yaşamak üzere teşvik edilmektedir. Ferdi duanın yanında toplu duaların da baştan savılmaması gereklidir. İlk kilisenin bulguladığı gibi toplu yalvarışlara karşılık olarak özel bir bereket sözü verilmektedir.⁴⁰³ Düzenli şekilde toplanıp dua eden imanlılar, kişisel olarak zayıf bir dua yaşamı sürdürseler bile, bir araya geldiklerinde yeni bir yaşam ve güçle kuşanmaktadırlar. Kutsal Yazı'nın vaadi, Tanrı'nın duaları işittiği ve yanıtlamaktan hoşlandığıdır. Yanıt her zaman istenilen gibi gelmeyebilir ancak en derin sevgiyle en iyi olanının verileceğine tam olarak güvenilmelidir.⁴⁰⁴ Tüm bunlara ilaveten insanlardan istenen şey, duada samimi olmaktır ve nitekim bu konuda Dağdaki Vaaz şunu der: “Dua ettiğiniz zaman iki yüzlüler gibi olmayın. Onlar herkes kendilerini görsün diye havralarda ve cadde başlarında dikilip dua etmekten zevk alırlar. Dua ettiğinizde Putperestler gibi boş sözler tekrarlayıp durmayın. Onlar söz kalabalığıyla seslerini duyurabileceklerini sanırlar. Siz onlara benzemeyin. Çünkü babanız nelere gereksinmeniz olduğunu siz daha ondan

⁴⁰² Jomings, D; “Prayer” s.908-910.

⁴⁰³ Folder, M; “Prayer” s. 109-115.

⁴⁰⁴ Milne, B; *Tanrı Öğretisi*, s.259; Pamir ,D; *Katolik Kilisesi Din Ve Ahlak İlkeleri*, s.580-624.

dilemeden önce bilir.”⁴⁰⁵ Yine bir başka bölümde “dileyin size verilecek; arayın bulacaksınız. Kapıyı çalın, size açılacaktır. Çünkü her dileyen alır, arayan bulur, kapı çalana açılır” denilmiştir.⁴⁰⁶ Dua edildiğinde icabet edileceğine dair bir inanç mevcuttur. Ayrıca duanın daimi olarak yapılmasını isteyen şu ifadeler de bulunmaktadır: “İsa öğrencilere hiç usanmadan her zaman dua etmeleri gerektiğini belirten şu benzetmeyi anlattı: Kentin birinde Tanrı’dan korkmayan insana saygı duymayan bir yargıç varmış. Yine o kentte bir dul kadın varmış. Yargıca sürekli gidip ‘davacı olduğum kişiden hakkımı al’ diyormuş. Yargıç bir süre ilgisiz kalmış ama sonunda kendi kendine: ben her ne kadar Tanrı’dan korkmaz, insana saygı duymazsam da bu dul kadın beni rahatsız ettiği için onun hakkını alacağım yoksa tekrar tekrar gelip beni canımdan bezdirecek’ demiş. Rab şöyle devam etti: Adaletsiz yargıcın ne söylediğini duydunuz. Tanrı’da gece gündüz kendisine yakaran seçilmişlerin hakkını almayacak mı? Onları çok bekletecek mi? Size şunu söyleyeyim, onların hakkını tez alacaktır.”⁴⁰⁷ Burada duanın sürekli yapılması ve kabul olmadığını düşünüp duadan vazgeçilmemesi istenmektedir.

Dua ile alakalı bir başka sözde ise Hz. İsa’nın öğrencilerine yaptığı tavsiyeden söz edilmektedir: “İsa, sabah erkenden dönerken yol kenarındaki bir incir ağacına yaklaştı. Ağaçta yapraktan başka bir şey bulamayınca ağaca: ‘Artık sonsuza dek meyven olmasın’ dedi. İncir ağacı hemen o anda kurudu. Öğrenciler bunu görünce şaşkına döndüler. Onlara İsa şu cevabı verdi: ‘Size doğrusunu söyleyeyim, eğer imanınız olur da kuşku duymazsanız, yalnız incir ağacına olanı yapmakla kalmazsanız; şu dağa ‘kalk denize atıl’ derseniz, dediğiniz olacaktır. İman ederek dua ettiğinizde dilediğiniz her şeyi alacaksınız.”⁴⁰⁸ Yine bu sözde de duanın mutlaka yapılması gerektiği, zira yapılan duaların boşa gitmeyeceği bildirilmiştir. Çünkü dua sırasında kabul edileceğine dair tam bir inanç gereklidir.⁴⁰⁹ Yukarıda bahsettiğimiz metinler, duanın, Dağdaki Vaazda önemli bir yer tuttuğunu ve dolayısıyla duaya ne kadar önem verildiğini göstermektedir. Yine dini hayatlarında da önemli bir yer teşkil ettiğini görmekteyiz. Dua, Tanrı’ya ulaşma, O’nu tanıma ve vicdanın sesi

⁴⁰⁵ *Matta 6:9-13; 7:7-11; Luka 11: 2-4.*

⁴⁰⁶ *Matta 7:7; Luka 11: 9-13.*

⁴⁰⁷ *Luka 18:1-6.*

⁴⁰⁸ *Matta 21:21; Markos 11:12-14, 20-24; 1Korintliler, 13:2.*

⁴⁰⁹ *Milne, B; Tanrı Öğretisi, s.259.*

olarak kabul edilmektedir. Duanın temelinde Allah’a güvenme ve yüce bir güce inanış vardır. Dağdaki Vaazda belirtilen ilkeler göz önüne alınarak Hristiyanlıkta duanın belirli esaslar çerçevesinde yapılması ilk defa İznik Konsilinde kararlaştırılmış, daha sonra Vatikan tarafından bazı değişiklikler yapılarak son şekli verilmeye çalışılmıştır.⁴¹⁰ Ancak yine de Hristiyanlıkta dua, belirli metinler şeklinde olmayıp kurallar dışına çıkmamak şartıyla isteğe bağlı bir durum arz eder. Aynı şekilde dua yapılması gereken vakit, kesin olarak belirli olmadığından ve Yahudilerin sabah ve akşam dua etmelerinden dolayı Hristiyanlarda bu iki vakitte dua etmenin gerekliliği hükmünü çıkarmışlar ve bunu uygulamışlardır. Ancak dua için vakitler tam olarak tayin edilmeyince, devamlı olarak dua etmek tavsiye edilmektedir.⁴¹¹ Genel olarak İncil’de, en güç anlarda,⁴¹² dine davet yapılırken,⁴¹³ başkalarını kurtarmak adına⁴¹⁴ ve mucizeler gerçekleştirilirken yapılan⁴¹⁵ dualara değinilmiştir.

Dağdaki Vaazda Hz. İsa, öğrencilerini dua ettikleri zaman ikiyüzlü olmamaları için uyarıyor. Hristiyanların dua ederken herkesin görüp dindarlıklarından etkilenmeleri için kasten ortalık yerlerde bulunmamalarını söylüyor.⁴¹⁶ Dua etmedeki tek güdü şöhret olma isteği ise o zaman Hz. İsa kazanılan şöhretin tek ödül olduğunu bildirmiştir.⁴¹⁷

Dağdak Vaaz için yapılan yorumlarda açıkta duayı yasaklamanın aşırıya gitmek olacağı vurgulanmıştır. İlk kilise topluluğu toplu dua için bir araya gelmiştir.⁴¹⁸ Nerede dua edildiğinin çok önemli olmadığı söylenmiştir. Dua, hazır cümlelerin olduğu tekrarlanan boş sözleri içermemelidir. Kurtulmamış kişiler böyle dua edecektir. Ama Dağdaki Vaazda Hz. İsa, Tanrı’nın önemsiz söz kalabalığından etkilenmediğinin altını çizmiştir. Tanrı’nın, kişinin yüreğinin içindeki samimi ifadeyi

⁴¹⁰ Cilacı, O “Dua”, IX, s.350.

⁴¹¹ Yıldırım, S; *Mevcut Kaynaklara Göre Hristiyanlık*, s.150-153.

⁴¹² Matta 26:41; Luka 9:18-29; Luka 5:15-16.

⁴¹³ Markos 6:46; Luka 11:1.

⁴¹⁴ Luka 23:34; Luka 22:32.

⁴¹⁵ Matta 14:19-21.

⁴¹⁶ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.107.

⁴¹⁷ Matta 6:5.

⁴¹⁸ *Resullerin İşleri* 2:42, 12:12, 13:3, 14:23, 20:36.

duymak istediğini belirtmiştir.⁴¹⁹ Tanrı'nın insanların nelere gereksinimi olduğunu O'ndan daha dilemeden önce bilebildiğine göre⁴²⁰ şöyle bir soru sorulmaktadır: “O zaman duaya niçin gerek var?” Bunun nedeninin dua da gereksinimlerin ve O'na bağlılığın kabul edildiğinin ifadesi olarak algılanmasıdır. Tanrı ile olan iletişimin temelini bu nokta vardır.⁴²¹

Dağdaki Vaazda Hz. İsa'nın bizzat kendisinin dua öğretmediği hatırlatılmaktadır. Sadece “Göklerdeki Babamız” diye başlayan duayı öğrettiği bunun dışında Hz. İsa'nın duayı anlatırken kendisine bağlı olanlara bir dua şekli öğretmeyip, öğrencilerinin kendi dualarını şekillendirmelerini istemiştir. Tanrı'nın bu sözcükleri aynen kullanmaları için vermediğini belirtmiştir. Çünkü ezbere dayanan tekrarlanan söz kalabalığının boş sözler olabileceği vurgulanmıştır.⁴²²

“Göklerdeki Babamız”⁴²³ diyerek dua edilirken, Tanrı'ya evren üzerindeki egemenliğini ifade eden hitabın kullanıldığı belirtilmiştir.

“Adın Kutsal kılınsın”⁴²⁴ diyerek dualara, hamtlara ve övgüyü hak eden Tanrı'ya tapınmayla başlanması gerektiği vurgulanmıştır.

“Egemenliğin gelsin”- diyerek tapınmadan sonra, ilk olarak Tanrı'nın işinin ve amacının ilerlemesi için dua edilmesinin önemi belirtilmiştir. Özellikle Kurtarıcı Tanrı Rab İsa'nın yeryüzünde kuracağı egemenlik ve doğruluk içinde hüküm süreceği gün için dua edilmesi istenmiştir.⁴²⁵

Gökte olduğu gibi, yeryüzünde de Tanrı'ya tapınma, Tanrı'nın egemen yönetimi ve O'nun isteğinin yerine gelmesi gökteki gerçektir. Buradaki dua gökte olan bu durumun yeryüzünde olmasıdır.⁴²⁶

“Senin istediğin olsun”-bu ricayla Tanrı'nın en iyisini bildiği kabul edilerek ve kişi kendi isteğini Tanrı'ya teslim ederek sonucu Tanrı'ya bırakmasıdır. Aynı

⁴¹⁹ Matta 6:7; Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.112-114.

⁴²⁰ Matta 6:8.

⁴²¹ Fox, E; *The Sermon On The Mount*, s.98.

⁴²² Matta 6:9; Dodd, C.H; *The Founder Of Christianity*, s.104.

⁴²³ Matta 6:9.

⁴²⁴ Matta 6:9.

⁴²⁵ Druck, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.38-40; Fox, E; *The Sermon On The Mount* s.102; Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.78-85.

⁴²⁶ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.103-104.

zamanda Tanrı'nın isteğinin tüm dünyada kabul edilmesine duyulan özlemi ifade etmesidir.⁴²⁷

“Bugün bize gündelik ekmeğimizi ver”⁴²⁸ diyerek Tanrı'nın işini ilk sıraya koyduktan sonra, kişinin kendi gereksinimlerini dile getirmesine izin verilmiştir. Bu rica, ruhsal ve fiziksel açıdan günlük yiyecek için Tanrı'ya bağımlı olduğunu göstermiştir.⁴²⁹

“Bize karşı suç işleyenleri bağışladığımız gibi sen de suçlarımızı bağışla”⁴³⁰ diyerek, Hristiyanın günahının cezasının hukuki affını ifade etmeyeceği söylenmiştir. Bu affın Tanrı'nın oğluna iman etmeyle kazanılacağı belirtilmiştir. Eğer Hristiyanlar kendilerine karşı suç işleyenleri affetmede isteksiz olurlarsa, kendi suçlarını karşılıksız bağışlayan Tanrı ile birlikte olmalarının imkansız olacağı belirtilmiştir.⁴³¹

“Ayartılmamıza izin verme”⁴³² ifadesi Yakup 1/13'te Tanrı'nın kimseyi hiçbir zaman ayartmadığı ifadesiyle çelişki gibi görünebilir. Bununla birlikte, Tanrı, halkının sınanmasına ve denenmesine izin vermiştir. Bu ifade kişinin, ayartılmaya karşı gelmede ya da denenme altında dik durabilmede kendisine olan güvensizliği ortaya koymuştur. Korunma için tamamen Rabbe bağımlılığı kabul ettiği belirtilmiştir.⁴³³

“Kötü olandan bizi kurtar”, Tanrı'nın gücüyle günden uzak olmayı ümitsizce arzulayanların duasıdır. Kişinin yaşamındaki şeytanın ve günahın gücünden günlük kurtuluş için yüreğinin yakarmasıdır.⁴³⁴

Dağdaki Vaazın öğrettiklerini Hristiyanın kendi gücüyle yaşayabileceğini düşünmenin, Hz. İsa'nın Hristiyanları davet ettiği nitelikli yaşamı anlamada yetersiz olacağı belirtilmiştir. Bu tür yaşamın hikmeti ya da gücünün Hristiyanlara Tanrı'dan

⁴²⁷ Matta 6:10; Wingate, A; *Commentary On The Synoptic Gospels*, s.109-110.

⁴²⁸ Matta 6:11.

⁴²⁹ Druck, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.27.

⁴³⁰ Matta 6:12.

⁴³¹ Cullmann, O; *The Christology Of The New Testament*, s.104.

⁴³² Matta 6:13.

⁴³³ Craknell, K; *The Christian Faith*, s.305; Woodhead, L; *An Introduction To Christianity*, s.117-124.

⁴³⁴ Matta 6:13; Neil, M; *A History Of The Christian Mission*, s.77.

verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.⁴³⁵ İşte dilemek ve dilemeye devam etmek, aramak ve aramaya devam etmek, kapıyı çalmak ve kapıyı çalmaya devam etmek, için bir davetiyenin olduğunun her zaman hatırd tutulması istenmiştir. Hristiyanın yaşamı için gerekli hikmet ve güç, bunlar için istekle devamlı dua edenlere verilecektir.⁴³⁶ Örneğin, Mezmurlarda dua eden kişinin yaşamında itiraf etmediği günahın olmaması gerektiğini görüyoruz.⁴³⁷

Hristiyanlar imanla,⁴³⁸ ve Tanrı'nın isteğine boyun eğerek⁴³⁹ dua etmelidir. Dua ısrarla⁴⁴⁰ ve içtenlikle⁴⁴¹ sunulmalıdır.

Hristiyan'ın genel inanışında daha azdan daha büyüğün tartışılması yapılır.⁴⁴² Eğer insan olan ana babalar çocuklarının dileklerini, onlar için en iyi olanıyla ödüllendirirlerse, göklerde olan Tanrı da çok daha güzel şeyler yapabilir.⁴⁴³

Hristiyan Kutsal Kitabında Hz. İsa tarafından tavsiye edilmiş dini bir uygulama bulunmaz. Ancak, kalben dua edilmesi yer almıştır.⁴⁴⁴ Hz. İsa Dağdaki Vaazında, cemaatine dua hususunda şöyle demiştir:

“Dua ettiğiniz zaman da ikiyüzlüler gibi olmayın, çünkü insanlar kendilerini görsünler diye havralarda ve köşe başlarında durup dua etmeyi severler. Doğrusu size derim: Onlar karşılıklarını aldılar. Fakat sen dua ettiğin zaman, kendi iç odana gir ve kapını kapayarak gizlide olan Babana dua et; gizlide gören Baba sana ödeyecektir. Dua ederken Putperestlerin ettiği gibi boş tekrarlar yapmayın; zira onlar sanırlar ki, çok söylemeleri ile işitecekler. Bundan dolayı, onlara benzemeyin; çünkü Babanız nelere ihtiyacınız olduğunu siz ondan dilemeden önce bilir.”⁴⁴⁵

⁴³⁵ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s. 130-132; Fox, E; *The Sermon On The Mount*, s.98-109.

⁴³⁶ Matta 7:7-12, Schniller, J.P; *Christ And Jesus* ,s.61.

⁴³⁷ Mezmurlar 66:18.

⁴³⁸ Yakup 1:6-8.

⁴³⁹ 1Yuhanna 5:14

⁴⁴⁰ Luka 18:1-8.

⁴⁴¹ İbraniler 10:12.

⁴⁴² Kungur, R; *The Five Gospel*, s.56; Kennedy, A.G; *New Testament Interpretation*, s.209.

⁴⁴³ Matta 7:11.

⁴⁴⁴ Amadolos, M; *The Christian Faith*, s.75.

⁴⁴⁵ Matta 6:5-8.

Bu cümlelerdende anlaşılacağı üzere dua konusunda Hz. İsa'nın telkinleri menfi ve müsbet olmak üzere iki şekildedir. Hz. İsa'nın cemaatine Putperestler ve Ferisiler gibi ibadet ve dua etmemelerini söylemesi dua hususundaki menfi telkini olarak, bir odaya kapanarak gizlilik içerisinde ibadet ve dua etmelerini emretmesi ise müsbet telkini olarak değerlendirilmiştir.⁴⁴⁶ Hz. İsa riyakarlıktan kaçınmayı ve samimiyetle dua etmeyi öğütlemiştir. Hz. İsa burada dua eden iki kişiyi tanımlarken; birinin gösteriş yaptığından diğerinin ise dürüst olduğundan söz etmiştir. İkisinin dua etme usulünü ve ödülleri karşılaştırmıştır.⁴⁴⁷

Hz.İsa'nın burada Ferisileri örnek vermesi Hristiyanlığa gönül vermiş bütün Hristiyanları kapsamaktadır. Hristiyanların da Feriselere benzemesini istemediğinden sıklıkla vurgu yapmıştır. Feriselerin havralarda yaptıkları yanlışları Hristiyanların kilisede yapmaması üzerinde durmuştur.⁴⁴⁸

Dağdaki Vaazda dua ile ilgili yorumlarda Hristiyanın duasının gösteriş için olmaması gerektiği vurgulanıyor. Hz. İsa'nın “ Odana gir ve kapını kitle” ifadesinden yola çıkarak acılara, kalabalıklara, insanların gözlerine ve kişinin kendi gözlerine karşı kapıyı üzerine kilitlemesi gerektiği ifade ediliyor.⁴⁴⁹

Duayı insanların gözü önünde yapmaktan daha fazla ifsat eden, Tanrı huzurunda tek başına yapmaktan da daha fazla olgunlaştıracak bir şey yoktur. Dış görünüşle değil, kalple ve sadece dua edip karşılık bekleyen değil, dua için çırpınıp onun için dua eden olmalıdır. Hristiyan duasının en önemli şeyi Tanrı'yı istemektir. “Ya Rab! İçimden bir ses duydum: “yüzümü ara!” dedin, işte yüzünü arıyorum.”⁴⁵⁰ Hristiyanlar şükretmek için onu isterler. Yaratan O Tanrı'dır derler. Bir Hristiyanın maksadının, Tanrı'nın huzurunda yakararak mütevazî ameli ile öz benliğini ve sevgisiyle Tanrı'ya ulaşmak olduğu belirtilmiştir.⁴⁵¹

Yeni Ahit yorumlarında çok farklı yorumlarla karşılaşırız. “Oda” olarak Yunancadan tercüme edilen kelimenin, aslında “Hücre” anlamına geldiği

⁴⁴⁶ Tümer, G - Küçük, A; *Dinler Tarihi*, s.448; John, R; *Basic Christianity*, s. 287.

⁴⁴⁷ Wingate, A; *Commentary On The Synoptic Gospels*, s.89.

⁴⁴⁸ Kevin; J.D; *Christian Faith and Social Action*, s. 124.

⁴⁴⁹ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s. 126.

⁴⁵⁰ Mezmurlar 27:8.

⁴⁵¹ Leeuwen, A.T; *Christianity In World History*, s. 136-139.

belirtilmiştir. Hücresinin ise, hazine ve mücevheratın saklandığı yer olduğu söylenmiştir. O halde bu sözden: “Orada, dua ederken Hristiyanları bekleyen hazineler vardır” anlamı çıkabileceği vurgulanmıştır.⁴⁵²

Riya, dua da kaçınılması gereken tek günah olmadığı dua ederken boş sözleri tekrarlayanın da günah olduğu belirtiliyor. Yani anlamının düşünce ve gayesi olmayan boş tekrarlamalardır. Burada dikkat çekici bir ayrım da bulunulmuştur. Riya hatasının Feriselerle ait bir iş olduğu, tekrarlayanın ise Putperestlere ait bir iş olduğu.⁴⁵³

Riya; Tanrı’nın zatını kutsama değil, kendi nefisini yüceltmeye dönüştürmesi sebebiyle duanın maksadını kötüye kullanmaktır. Dua, gerçek anlamda kişinin Tanrı’ya yakınlığına vesile olması gereken bir vasıta olmasına rağmen, tekrarlama işi duanın tabiatını kötüye kullanmaktadır. Bu, bilinen birtakım somut kelimeleri tekrar etmeye dönüşüyor.⁴⁵⁴

Dağdaki Vaazda Hz. İsa kendi yolunu Hristiyanlara açıklamak için, iki değişik yaşam tarzını karşılaştırarak olayı ele almaktadır. Bu yaşam tarzlarına sahip iki gruptan biri Ferisiler diğer ise Putperestlerdir. Hz. İsa, Ferisilerin takva işleri adı altında övünmeyi ve enaniyeti ortaya koyduklarını belirtti. Hz. İsa Putperestlerin ise boş ve anlamsız sözlerle Tanrı’ya dualarını eleştirdi.⁴⁵⁵ Hz. İsa ise Tanrı’nın Hristiyanlardan böyle bir tutum beklemediğini söyledi. Tanrı daima kendisine tabii olanları, din bilginlerinin ve dindarların asla ulaşamayacakları yüksek gayelere ulaşmaya çağırmıştır.⁴⁵⁶ Hristiyan’ın doğruluğu ve yardım severliğinin yüceliğini vurgulamış, Hristiyanlığın (dilde en geniş mana ile) sevgisini ve en derin duasını (çünkü bizzat samimi anlamdadır) inanmayan toplumda gördüğü her şeyden daha üstün olduğunu ortaya koymuştur.⁴⁵⁷

⁴⁵² Neil, M; *A History Of The Christian Mission*, s.98.

⁴⁵³ *Matta* 6:7-10.

⁴⁵⁴ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s. 147.

⁴⁵⁵ Price, L.J; *Interpreting The New Testament*, s. 276

⁴⁵⁶ Ulrich, J.N; *The God*, s.118.

⁴⁵⁷ Funk, R; *The Five Gospels*, s.167.

Yorumların bir çoğunda “boş sözleri tekrarlamayın” ibaresinin, “batıl sözleri tekrar etmeyiniz” anlamında ele alındığı söylendi.⁴⁵⁸ Hz. İsa soyut kelimelerin tekrarının değil, batıl ve boş sözlerin tekrarının doğru bir iş olmadığını açıkladı.⁴⁵⁹ Bunun nedeni ise Hz. İsa her sözün tekrarından sakındırmamıştı. Aksine kendisi de dua hususunda tekrar yapmıştır. “Onları bırakıp tekrar uzaklaştı, yine aynı sözlerle üç kez dua etti”.⁴⁶⁰ Yakarma ve sebatla dileme, isteme, Hz. İsa’nın dua için ortaya koyduğu meziyetlerdendir. Fakat burada yaptığı ayrım düşünmeden ve bezginlik veren sözleri ret etmiştir. Duada sarf edilen sözlerin kalpten ve zihinden geçirmeksizin ağızdan çıkması bir anlam sağlamaz. Yani kelimelerin seyri, sadece sözdendir, özde değildir.⁴⁶¹

Hristiyanların dua geleneklerinden bahsedilmiştir. Dua edenlerin parmaklarıyla sayı düğmesine basarak, hatta bazı kelimeleri tekrar eden, düşünceden yoksun bir tesbih aletiyle dua etmenin bu tesbih aletinin zihni bağlayıp, dua üzerinde yoğunlaşmaya yardımcı olmadığı gibi duanın gerçek anlamından yoksun bırakmıştır.⁴⁶²

İncillerde aynı şekilde tekrar ederek, dua eden kişinin, Tanrı’ya yaklaşma umuduyla ezberlediği bazı duaları sadece ağızyla şifahen dua etmesi batıldır zira kalbi uzakta meşgul haldedir denir. Şifahi dualarda zihin başka yerlere dalmış haldeyken bile, “boş ibareler” tilavet edilmesi ve onu ruhsal-manevi ibarelerle önemsiz hale getirilmesi mümkündür. Hz. İsa’nın yasakladığı şey, zihinden geçirilmeden ağızdan çıkan duadır.⁴⁶³

Hz. İsa, duada buna benzer tekrarlama konusunda der ki; “Onlar söz kalabalığıyla seslerini duyurabileceklerini sanırlar. Ey azıcık fikri olup inanmayan! Sözde duayla ve çok tekrarlanan kelimelerle yalvarmayı dahi istemeyen, hatta kullanılan kelime ve dua edilen saatler sayısınca, duaya icabeti tesis eden bu ilah

⁴⁵⁸ Ramsey, I.T; *Christian Ethics And Contemporary Philosophy*, s.762.

⁴⁵⁹ Schniller, J.P; *Christ And Jesus*, s.243.

⁴⁶⁰ Matta 26:44.

⁴⁶¹ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.124; Neil, M; *A History Of The Christian Mission*, s.134.

⁴⁶² Tamela, J; *The Cristology Of The New Testament*, s.90-92.

⁴⁶³ Barnett, H.G; *The Interpretation Of St. Matthew’s Gospel*, s.67.

kimdir? “Onlara benzemeyin!”⁴⁶⁴ Hz. İsa’ya bağlı olanların böyle bir Tanrı’ya inanmadıkları belirtilmiştir. Hz. İsa: “Çünkü Babanız nelere gereksinmeniz olduğunu siz daha O’ndan dilemeden önce bilir” demektedir.⁴⁶⁵ İhtiyaç duyulan şeyler arz edildiğinde Tanrı’nın gafil olmadığı icabet edilmesi durumunda tereddüt etmeden istenileni vereceğidir. Çünkü Tanrı evlatlarını seven ve ihtiyaçlarını bilen babadır.⁴⁶⁶

Feriselerin duaları riya dolu dualarsa, Putperestlerin duaları da sadece sözde dualar ise, Hristiyanların dualarının riya ve sözde olmaktan uzak olması istenmiştir. Hristiyanların duasının doğru hakiki ve samimi olması konusunda hem fikir vardır. Hz. İsa’nın duada istediği şeyin kalbi ve aklı da duada kullanmaktır.⁴⁶⁷

Duadan önce hikmetle davranılması gerektiği vurgulanmıştır. Tanrı’nın sıfatlarında bütünleşerek, umutlu bir zaman dilimi içinde bulunulduğunun idrak edilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir.⁴⁶⁸

Dağdak Vaazda vurgulanan şey duada önce Tanrıda özelleşen “Adın, egemenliğin ve dileğin” etrafında olması gerektiğidir. Daha sonra ise şahsi ihtiyaçların ikinci dereceye konularak Tanrı huzurunda “Bize ver! Bizi bağışla! gibi dualarla istenilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Duada esas olanın önce Tanrı yüceliğini belirtmek olduğu sonra ise insanın ihtiyaçlarını dile getirilmesidir.⁴⁶⁹

İnsanların bu dünyadaki ölçütlerinin kendi nefislerini ve çıkarlarını ön planda tutmak olduğundan bahsedilmektedir. İnsanların tek önemsedikleri şeyin kendi adı ve sanın ne olduğu noktasına dikkat çekilmiştir.⁴⁷⁰ Kişilerin kendileriyle alakalı şeyleri itina ile duyurulmasını istediklerini fakat şahıslarıyla alakalı olumsuz şeylere karşı da özel bir üslupla kendilerini savundukları ifade edilmiştir.⁴⁷¹ İnsanların kendi küçük egemenliklerine önem verdiklerini kendileri için, başkalarına karşı nüfuz ve tehakküm kurmak istedikleri belirtilmiştir.⁴⁷² İnsanları, kendi benliklerini doyurmak

⁴⁶⁴ Matta 6:8.

⁴⁶⁵ Matta 6:8.

⁴⁶⁶ Urban, L; *Christian Thought*, s.102.

⁴⁶⁷ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.67; Kung, R; *The Five Gospel*, s.114.

⁴⁶⁸ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.78.

⁴⁶⁹ Hanner, E.; “Prayer” C.: XII, s.561.

⁴⁷⁰ Vorster, W.S; *Speaking Of Jesus*, s.209; Cheyenne, M; *New Testament Interpretation*, s.209.

⁴⁷¹ Cheyenne, M; *New Testament Interpretation*, s. 348-350.

⁴⁷² Kevin; J.D; *Christian Faith And Social Action*, s.209.

için duayı aracı olarak kullandıkları eleştirilmiştir.⁴⁷³ Ve insanların bu kendi nefislerini ispatlama çabasını gerçekleştirmezse adeta başarısızlık ve üzüntü içinde kalacakları dile getirilmiştir.⁴⁷⁴ Ancak dünyanın ahlaki ölçütlerinden farklı olan samimi Hristiyanlık ahlakı ile yaşanan bir hayat; kişilerin isimlerini, memleketini ve iradelerinin öncelediklerini bir Hristiyan için temsil etmemesidir. Çünkü öncelikli olan; Tanrı'nın adı, egemenliği ve onun dilemesidir.⁴⁷⁵ Kutsal Kitapta geçen: “Bugün bize gündelik ekmeğimizi ver” cümlesine Hristiyanlık geleneğinde farklı anlamlar yüklenmiştir. İlk Kilise babaları Hz. İsa'nın bu istekten bedene gıda veren maddi ekmeği kast etmediğini ileri sürdüler. Bunun nedeni olarak da bu gibi isteklerin Tanrı'nın yüceliği ile alakalı olan ilk üç istekten sonra gelmesinin münasip olamayacağını söylemişlerdir. Maddi ekmeğe isteme talebini –şiddetle maneviyata ihtiyaç duyulan halden alıkoyup- dünyalık maddiyata önem vermekten kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir. Burada ekmeğten maksat manevi ekmeğe olup, mecaz bir taleptir dediler. Bazı İlk Kilise (Tertullian M.S.160-225) ve (Agustinus M.S 354-430 gibi) babaları bu görüşü benimsemişlerdir.⁴⁷⁶ Agustinus ekmeğe isteme talebi hususunda üç görüş beyan etmiştir: 1- Hayatta ihtiyaç duyulan her şey olduğu, 2- Rabbin sofrası olduğu, 3- Ruhsal yemek (Gündelik kendisine uymamız gereken Tanrı vasiyetleridir). Bu üçüncü görüşte “gündelik ekmeğimizi ver” yorumu, “bedenimizin ihtiyaç duyduğu, zaruri yemeği veya Rabbin sofrası kast ediliyor” denilmiştir. Agustinus burada özetle şunu ifade ettiğini söylemiştir: “Ekmeğimizi; Rabbin beklenen ekmeğine, o da Rabbin sofrasına, sofraya da Tanrı sözüne delalet etmektedir.”⁴⁷⁷ Fakat reformcuların çoğu bu talebin, maddi talep olduğu görüşüne varmışlardır. İlk Kilise Babalarının ve daha sonra bu görüşe katılan diğer insanları eleştirmişlerdir. Reformculara göre kilise babaların bu ekmeğe taleplerini “ Ruhani kalıba” dönüştürmeleri akla uygun düşmeyen bir görüş olarak algılanmıştır.⁴⁷⁸ Martin Luther'in görüşü ise; bu, -ekmeğe isteği- hayatta kişiyi muhafaza edecek olan tüm önemli şeyler olabileceğidir. Yemek gibi bedensel sağlık, güzel hava, ev, eş

⁴⁷³ Allison, A; *The New Testament Commentary*, s.305.

⁴⁷⁴ Morgan, D; *The Christology Of The New Testament*, s.143-146.

⁴⁷⁵ Kung, R; *The Five Gospel* s.63; Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.113.

⁴⁷⁶ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.159.

⁴⁷⁷ Edward, A; *Interpretation Of The Church Fathers*, s.120-123

⁴⁷⁸ Hector, I; *According To Reformers In The New Testament Commentary*, s.159.

çocuklar, barış ve esenlikle idare eden hükümet gibi işlerdir. Ayrıca Luther; Mesih'in burada ekmek ile hayatın refah ve lüksünü değil, zaruretlerini kast etmiş olabileceği görüşüne ulaşılabilceğinden söz etmiştir.⁴⁷⁹

Dua ile ilgili Hz. İsa'nın hristiyanlara bir anahtar sunduğu belirtilmiştir. Edilen duaların bütünlük içinde ve kapsamlı olduğu belirtilmiştir. Bunların esasen insanı ihtiyaçlara vurgu yaptığı söylenmiştir. Bunlar, Maddi (gündelik ekmek), Manevi (suçların bağışlanması isteği), Ahlaki (kötü olandan kurtulma isteği) ihtiyaçları ifade eder.⁴⁸⁰

Riyakar olanların duasının enaniyet (bencillik) içerdiği belirtilmiştir. Hatta riyakar olan kişinin duasında her zaman kendi nefsi olduğu belirtilmektedir. Ancak Rabbani duanın (Hristiyanın duasının) kendi nefsiyle değil, Tanrı'nın adıyla, egemenliğiyle, dilemesiyle meşgul olması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Hristiyanın gerçek duasının, Tanrı'nın şanını yüceltmek olduğu söylenmiştir. Bundan dolayı kendi nefisleri için dua eden riyakarlara Hristiyanın duasının ters düştüğü belirtilmiştir.⁴⁸¹

Putperestlerin duasının ise düşünmeksizin anlamsız sözlerin lakırtı ve tekerlemesinden ibaret olduğu, ne söylediklerinin anlamına ne de içeriğine bakmaksızın lafkalabalığı yaptıkları belirtilmiştir. Ancak Tanrı'nın böyle bir dua istemediği belirtilmiştir. Hz. İsa inananların bütün ihtiyaçlarını tutarlı bir fikirle Tanrı'dan istemesini öğretmiştir. Hakiki Hristiyanların duası ile sıradan olan duanın farkının ortaya konulduğu belirtilmiştir. Hakiki duanın merkezinde Tanrı vardır.⁴⁸² Böylece, çeşitli muhtelif dualar arasında bulunan en önemli farkın, dua edenin zihninde beliren Tanrı düşüncesi etrafında odaklandığı ortaya çıkmaktadır. Ferisilerin, diğer milletlerin, riyakarların ve Putperestlerin sözde inançlarında beliren en vahim hatanın, hayal ettikleri bir sahte Tanrı suretinin yattığıdır. Ferisilerin ve Putperestlerin kesinlikle Tanrı'yı merkeze almadıkları hususu eleştirilmiştir.

⁴⁷⁹ Yancy, E; *Martin Luther Interpretation Of The New Testament*, s.264-270.

⁴⁸⁰ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.161.

⁴⁸¹ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.162.

⁴⁸² Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*,s.163.

Ferisilerin kendi nefislerini dikkate aldıkları, Putperestlerin ise maddiyata olan düşkünleri belirtilmiştir.⁴⁸³

Hız. İsa'nın Dağdaki Vaazda ifade ettiğı dua da samimiyet bilinmelidir.Eğer Tanrı iyilik vermiyorsa bildiğı bir şey var demektir. Hristiyanlara düşen görev, Tanrı'nın iradesini bilmeye çalışmaktır. İkinci olarak duaya boyun eğerek bir imana sahip olmayı gerektirir. Tanrı'nın iradesini bilmek başka, mesaja boyun eğmek başka bir şeydir. Çünkü boyun egme, Tanrı'nın iradesini kayıtsız olarak kullanacağına inanmaktan ibarettir. Son olarak dua, çok istemeyi gerektirir. Tanrı'nın dua'yi insanların yoğun isteklerine vesile olması için bahşettiğı söylenmiştir.⁴⁸⁴

Dağdaki Vaazda dua da öncelikli olarak Tanrının adının yüceltilmesi olsa da ikinci aşamada kişilerin kendi isteklerini dile getirilmeside istenmiştir.

2. Sadaka ve İhlâs

İnsanlara kendi emeğı ile kazanma tavsiye edildikten sonra elde edilen malların da sadaka olarak verilmesi gerektiğı emredilmektedir: “Mallarınızı satın, sadaka olarak verin. Kendinize eskimeyen keseler, göklerde tükenmeyen bir hazine edinin. Orada ne hırsız ona yaklaşır ne de güve onu yer. Hazineniz neredeyse yüreğinizde orada olacak.”⁴⁸⁵ İnsanlara, mallarını sadaka vermeye teşvik ederken verilen bu malların ihlâsla verilmesi ve bunları yaparken de gösterişe kaçılmaması emredilmektedir.

Vaazının bu kısmında, başkaları tarafından görölmek amacıyla doğru işlere başlanıldığının ifade edilmesi yapılan işi suçlamak olmadığı belirtilmiştir. Burada dikkati çeken önemli faktörün insanın içindeki o güdü olduğunun belirtilmesidir. Başkalarının görmesi güdüleyici faktörse o zaman tek ödöl görölmektir, çünkü Tanrı ikiyüzlüleri ödüllendirmeyeceğini belirtmiştir.⁴⁸⁶

Dağdaki Vaazda İkiyüzlülerin, havralarda para ya da sokaklarda dilencilere sadaka vererek gürültölü bir şekilde dikkatleri üzerlerine çektiklerinden

⁴⁸³ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.162-163.

⁴⁸⁴ *Romalılar* 10:1, Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.204.

⁴⁸⁵ *Luka* 12:33.

⁴⁸⁶ Oswald, N; “Charity” C.: XIV, s.480-485.

bahsedilmiştir.⁴⁸⁷ Hz. İsa onların davranışını kısa bir ifadeyle açıklamıştır. “Onlar ödülleri almışlardır” Onların tek ödülü yeryüzündeysen kazandıkları şöhrettir.⁴⁸⁸

Hz. İsa öğrencilerine : “Sol eliniz sağ elinizin yaptığını bilmesin” demiştir. Hz. İsa bu benzetmeyi hayır işlerinin şöhret kazanmak için değil, yalnızca Tanrı için yapılması gerektiğini vurgulamıştır.⁴⁸⁹ Kişinin bütün bağışlarını kesinlikle isimsiz olarak yapması hemen hemen olanaksız olduğundan bu ifade, başkalarının herhangi bir armağanı görmesini yasakladığı anlamına gelmemektedir. Sadece herkesin görmesini sağlayarak bir şeyler verilmesinin doğru olmadağı söylenmiştir.⁴⁹⁰

Dağdaki Vaazda Hz. İsa; insanların Göklerin Egemenliğine girebilmesi için cimriliği bırakıp, zenginliğiyle övünmeyip, sevdiklerini, mallarını kolayca bağışlayan insan olmasını istedi.⁴⁹¹ Hz. İsa Fakirlere şefkat edilmesi gerektiği konusunu sıkça vurguladı. Eski Ahit’te birçok öğreti vardır. Yunanca olan bu kelime (eleemosune) Arapçaya “sadaka” diye tercüme edildi ve (merhamet fiili) kast edildi.⁴⁹² Zira Tanrının da merhametli olduğu dile getirildi. Hz. İsa, Tanrı’ya şükretmeyenlere bile Tanrı’nın rızık verdiğini bildirdi. Hz. İsa, kendisine inananlardan, Tanrı nasıl kendisine karşı nankörlere merhamet ediyorsa, insanlarında Tanrı’ya benzeme noktasında merhametli olmasını istedi.⁴⁹³

Cömertlik tek başına yeterli değildir. Hz. İsa, nefsi müdafaaya ve yürek derinliğinde bulunan düşüncelere önem vermiştir. Hatta altıncı ve yedinci vasiyetlerde⁴⁹⁴ cinayet ve zina suçlarının kalben de işlenebileceğini bildiriyor. Makul olmayan öfke kalben işlenen bir cinayet, nefsi arzularla bakmanın, kalben işlenen bir çeşit zina olduğunu bildiriyor.⁴⁹⁵ Dağdaki Vaazda Hz. İsa, “Cömertlik” konusunda da, içimizden geçenlere önem veriyor. Asıl soru ellerimizin sunduğu değil, kalbimizden geçenlerdir.⁴⁹⁶ Buna üç ihtimal verildiği belirtiliyor; ya insanların bizi övmesini

⁴⁸⁷ Carpenter, H; *Jesus*, s.139.

⁴⁸⁸ *Matta* 6:2.

⁴⁸⁹ *Matta* 6:3-4.

⁴⁹⁰ Newman, W; *Christian Law*, s.509.

⁴⁹¹ *Matta* 19:16-30.

⁴⁹² Dodd, C.H; *The Founder Of Christianity*, s.157.

⁴⁹³ Wingate, A; *Commentary On The Synoptic Gospels*, s.114.

⁴⁹⁴ *Matta* 6, 7.

⁴⁹⁵ Tamela, J; *The Christology Of The New Testament*, s.352.

⁴⁹⁶ Drucker, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.125-128.

umarız, ya da bu işleri gizli yaparak içimizden kendimizi överiz. Veya tamamen gizli tutarız. Asıl amaçlanan hedefin, Gökteki Babanın razı edilmesidir.⁴⁹⁷

Yahudi din âlimlerinin din bilginlerinin hatasının daima insanların övgüsüne mazhariyeti hedeflemiş olmaları gösteriliyor. “Birbirinizden övgüler kabul ediyor, ama tek olan Tanrı’nın övgüsünü kazanmaya çalışmıyorsunuz. Bu durumda nasıl iman edebilirsiniz? demiştir.⁴⁹⁸ Yuhannada onlar hakkında: “Çünkü insandan gelen övgüyü, Tanrı’dan gelen övgüden daha çok seviyorlardı”⁴⁹⁹ diye bahsediliyor. Eğer kişinin talebi insanların övgüsüne yönelik ise bunun boşa çıkacağı bildiriliyor. Hz. İsa böyle insanların yaptığı sadaka ve iyilikleri şiddetle kınıyor.⁵⁰⁰

Hz. İsa fakirlere sadaka vermeye giderken, önünde borazan çalan bir tellal eşliğinde parasını havra veya mabetteki sadaka sandığına koyan Yahudi din bilginlerinin halini tasvir etmiştir.⁵⁰¹

Hz. İsa’nın “ikiyüzlü ve riyakâr” olarak kullandığı kelimelerin aslının Yunanca karşılığının “hupokrites” olduğu belirtilmiştir.⁵⁰² Bu kelimeyi şu anlamlarda da kullandığı dikkat çekmiştir: “konuşmacı veya oyuncu”.⁵⁰³ İnsanlarla iç içe olduğu halde bir tiyatro sahnesinde rol yapan kendi kişiliğinden sıyrılıp başka bir kişiliğe bürünen, kendisini değil sanki başka biri olarak gördüğümüz şahısları tasvir etmek için kullanmıştır.⁵⁰⁴ Bilindiği gibi tiyatrodaki oyuncu insanları aldatmaz ve onlara bir zarar gelmesine sebebiyet vermez. Sadece makul bir çerçevede rolünü icra eder. İzleyicilerde onun bir oyun olduğunu bilir ve gördüklerine aldanmazlar. İşte ikiyüzlüler (İlk asırda Tevrat’la amel ettiklerini ileri süren sözde hayırsever zengin tabaka) de ki problem, onların bile bile insanı aldatmalarıdır ki bu halleriyle “ikiyüzlü” tiyatro oyuncusuna benzemektedirler.⁵⁰⁵ Bu gibi riyakâr kimse özel sahne kıyafetini çıkardığı zaman onun gerçek şahsiyetini göremeyiz. Onun rolü ve yaptığı davranışı, izleyenlerde gerçek olduğu izlenimini uyandırması yönüyle de tiyatro

⁴⁹⁷ Tamela, J; *The Christology Of The New Testament*, s.376-377.

⁴⁹⁸ Yuhanna 5:44.

⁴⁹⁹ Yuhanna 12:43.

⁵⁰⁰ Tamela, J; *The Christology Of The New Testament*, s. 398.

⁵⁰¹ Dietrich, D.J; *Human Rights And The Catholic Traition*, s.139-141.

⁵⁰² Drucker, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.124.

⁵⁰³ Barnett, H.G; *The Interpretation Of St. Matthew’s Gospel*, s.132.

⁵⁰⁴ Dodd, C.H; *The Founder Of Christianity*, s.197.

⁵⁰⁵ Dodd, C.H; *The Founder Of Christianity*, s.201.

oyuncusunun rolünden farklıdır. Zira bu haliyle o insanların alkışlarına ve övgülerine mazhar olmak için bir tiyatro oyunu icra etmiştir.⁵⁰⁶

Dağdaki Vaazın yorumlarında çok önemli bir noktaya vurgu yapılmıştır. Ferisilerin yaptığı yanlıştan kurtulamayan Hristiyanların aynı duruma düştüğü vurgulanmıştır. Hristiyan dünyasının da kendisine öz eleştiri yapması gerektiği vurgulanmıştır. Kiliseye yardım yapanların amaçlarında kendi nefislerini ön plana çıkarmaksa bunun tam anlamıyla Ferisiler gibi olduğunun altı çizilmiştir.⁵⁰⁷

Yapılan yardımların insanların övgüsünü kazanmaksa onların bu övgü karşısında ücretlerini tam anlamıyla aldıkları vurgulanmıştır.⁵⁰⁸

Hız. İsa kendisine tabi olanlara, ferisilerin, muhtaçlara yardım ettikleri gibi davranmalarını yasaklamıştır. Yardım ve gizlilik hususunda Hristiyanın takip edeceği yoldan bahsetmiş ve “sadaka verirken sadakanın gizli kalması için sağ elin ne yaptığını sol elin bilmesin” demiştir. Burada farklı bir yorum görülmüştür. Hız. İsa’nın sağ elin vermesini tercih etmesinin sebebi sağ elin güçlü olduğunu ifade etmiş olması gösterilmiştir.⁵⁰⁹

Hristiyanca bir bağışın nasıl olması gerektiği belirtilmiştir. Yapılan sadakanın sadece başkasına bildirmemenin yeterli olmadığını insanın kendi nefisine bile haber vermemesi gerektiği söylenmiştir. Yani verilen sadakanın üzerinde sürekli düşünüp durulmaması gerektiği dile getirilmiştir. Çünkü kişinin nefsanîyet üzerine yoğunlaşması kişiyi bencil bir iyiliğe götüreceği vurgulanmıştır. Kötü kalbin kurnazlığı önünde insanların durabilmesi için ancak bağışların başkalarına karşı gizlilik çerçevesinde tutarak muhafaza etmekle olacağı belirtilmiştir.⁵¹⁰

İnsanlara verilen yardımlardan salt mükafat beklemenin yanlış olduğunun altı çizilmiştir. Yalnız hedefine ulaşması için tamamlayıcı olmasının umulduğu belirtilmiştir.⁵¹¹

⁵⁰⁶ Wingate, A; *Commentary On The Synoptic Gospels*, s.187

⁵⁰⁷ Barnett, H.G; *The Interpretation Of St. Matthew’s Gospel*, s.141.

⁵⁰⁸ John, R; *Basic Christianity*, s.78.

⁵⁰⁹ Funk R; *The Five Gospels*, s.180; Neil, M; *A History Of The Christian Mission*, s. 234; Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s. 58.

⁵¹⁰ John, R; *Basic Christianity*, s.80-81.

⁵¹¹ Guthrie, D; *New Bible Commentary*, s.135-139.

Sadaka verenin istediği tek mükâfat; muhtaçların ihtiyacını gidermesinden, açın doymasından, çıplağın giyinmesinden, hastanın iyileşmesinden, esirin hürriyetine kavuşmasından ve hata edenin hatasından dönmesinden duyduğu sevinçtir. Bu sevinç onun ruhuna işler. Bunun gibi bir de insanın ona mukabil başka bir mükâfat istemeyeceği, kendisini derin bir sevinçle kaplayan Tanrı'nın diğer insanlar arasından ona göstereceği özel bir sevgisi vardır.⁵¹²

Hristiyanların cömertliği, alkış beklentisiyle insanların önünde, sol elinin, sağ elinin cömertliğini övmemesi için kendi nefsinin önünde olması gerektiği vurgulanıyordu. Ancak kalbin gizliliğini bilen ve Hristiyanları ödüllendirecek olan Tanrı'nın önünde olması gerekliliği belirtildi. O zaman “ Vermek, almaktan daha büyük mutluktur”⁵¹³ sözünün çok iyi anlaşılması ve idrak edilmesi gerekmekte idi.

Yeni Ahitte yer alan vermek almaktan daha büyük mutluluktur sözünü yine Yeni Ahitte yer alan bir olayla açıklayalım. Hz. İsa tapınakta bağış toplanan yerin karşısında oturmuş kutulara para atan halkı seyrediyordu. Birçok zengin kişi kutuya bol para attı. Yoksul bir dul kadın da geldi, birkaç kuruş değerinde iki bakır para attı. Hz. İsa öğrencilerini yanını çağırarak, “Size doğrusunu söyleyeyim, bu yoksul dul kadın kutuya herkesten daha çok para attı. Çünkü ötekilerin hepsi, zenginliklerinden artanını attılar. Bu kadın ise yoksulluğuna karşın, varını yoğunu, geçinmek için elinde ne varsa, tümünü verdi”⁵¹⁴ demiştir. Ayrıca burada bağış yapanların da Tanrı tarafından izlenip gözetildiği vurgulandı. Tanrı'nın riyayı hoşnut görmediği asıl istediğinin doğruluk ve sadakat olduğunun altı çizildi. Tanrının huzurunda yapılan riyasız şeylerin bağışların duaların ve oruçların samimiyet kazanacağı ifade edildi.⁵¹⁵

3. Oruç ve İhlâs

Kutsal Kitap, “dua ve oruç” ikilisinden çokça bahsettiği gibi, “tövbe ve oruç” ikilisini de öğretmektedir. Bunun her zaman dua edileceği zaman oruç tutulacağı

⁵¹² Kenndy, A; *New Bible Commentary*, s.188-189.

⁵¹³ *Resullerin İşleri* 20:35.

⁵¹⁴ *Markos* 12:41-44.

⁵¹⁵ Tamela, J; *The Christology Of The New Testament*, s.405-409.

anlamına gelmediği söylenmiştir.⁵¹⁶ Özel bir ödöl ya da kazanım için Tanrı'ya sığınmak istenildiği bazı zamanlar geçerli olduğu vurgulanmıştır.⁵¹⁷ Sırtımızı gıdalara dönmemiz ve bizi meşgul eden her şeyi Tanrı ile bütünleşebilmemiz için terk etmemiz gerekir. Hz. Musa'nın halkıyla beraber Ahdi yenilediğinde oruç tuttuğu bildirilmektedir.⁵¹⁸ Kutsal Kitap'ın muhtelif yerlerinde oruçla ilgili ifadeler rastlamaktayız. “Yahuşafat Moavlılar ve Ammonluların ordularının kendilerine yaklaştığını görünce de oruç ilan ettiğini görüyoruz. Korkuya kapılan Yehoşafat Rab'be danışmaya karar verdi ve bütün Yahuda'da oruç ilan etti.⁵¹⁹ Ester Mordekay da hayatını tehlikeye atarak krala haber vermeden önce saraya girdiğinde kendisi için Yahudilerin toplanıp oruç tutmalarını talep etmiştir. Sus kenti halkının ve etraf halkının da kendisi için oruç tuttuklarına şahit olmaktadır: “Git Sus'taki Yahudileri topla; benim için oruç tutun; üç gün, üç gece hiçbir şey yemeyin, içmeyin. Hizmetçilerimle bende sizin gibi oruç tutacağız. Ardından, kurala aykırı olduğu halde kralın huzuruna çıkacağım; ölürsem ölürüm”⁵²⁰ Haşavya'yı, Merarioğulları'ndan Yeşaya'yı ve kardeşleriyle oğullarını, toplam yirmi kişiyi de gönderdiklerinde Ezra onlara şöyle demiştir: “Tanrımızın önünde alçakgönüllü davranmak, O'ndan kendimiz, çocuklarımız, mallarımız için güvenli bir yolculuk dilemek üzere orada, Ahava Kanalı yanında oruç ilan ettim.”⁵²¹ Daha sonra Hz. İsa'nın açıktan yaptığı hizmeti esnasında oruç tuttuğuna şahit olmaktadır. “Bundan sonra İsa, iblis tarafından denenmek üzere Ruh aracılığıyla çöle götürüldü.”⁵²² “İsa kırk gün kırk gece oruç tuttuktan sonra acıktı.”⁵²³ Barnaba ve Pavlus'un ilk Antakya ya yolculuk yaptıklarında da Antakya halkı sevinçten oruç tutmuşlardır.⁵²⁴ Kutsal Kitapta geçen bu cümleler, bazı özel durumlarda özel dualara ihtiyaç duyduğumuzda oruç tutmaya gereksinim duyulduğunu açıkça göstermektedir.

⁵¹⁶ Dominac, R; “Fast”, X, s.506.

⁵¹⁷ Schniller, J.P; *Christ And Jesus*, s.302.

⁵¹⁸ *Çıkış* 24:18.

⁵¹⁹ *2.Tarihler* 20:1-4.

⁵²⁰ *Ester* 4:16.

⁵²¹ *Ezra* 8:19-21.

⁵²² *Matta* 4:1.

⁵²³ *Matta* 4:2.

⁵²⁴ *Resullerin İşleri* 13:1-3.

Yahudilikte olduğu gibi Hristiyanlıkta da oruç önemli bir ibadet olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevcut İncillerde Hz. İsa'dan intikal eden bir oruçtan söz edilmemektedir. Ancak O'nun tuttuğu oruç, herhalde Yahudilerin geleneksel oruçları idi. İlk Hristiyanlar, Çarşamba ve Cuma oruçları tutarlardı. Çarşamba orucu, Hz. İsa'nın ele veriliş günü, Cuma orucu ise Hz. İsa'nın çarmıha gerildiği günü temsilen tutulurdu. Ferdi oruçlar, genellikle Kefaret oruçlarıdır. Özellikle büyük günahlar sebebiyle bazıları yıllarca oruç tutarlar. Bu belirli oruçlardan başka sağlık için tutanlara da rastlanmaktadır.⁵²⁵

Hristiyanlıkta oruç ve perhiz genellikle aynı anlamda mütalaa edilmiştir. Maksat, vücuda belli dönemlerde eziyet etmek, kötü duyguları yok etmek, günah işlemiş olanları bu dünyada cezaya alıştırmaktır. Oruçta esas, kişinin gururunun kırılması, günahına tövbe etmesidir. Zira oruç, insanın kendisi içindir. Değişmesi gereken Tanrı değil insanın kendisidir. Oruç tutarken kavga eden, kötülük işleyen insanlar kendi suçlarını görmemektedirler. Oruç ile insan, ailesinin, kültürünün, alışkanlıklarının ve yetiştirme şeklinin yönlendirdiği yanlışları fark etmeli, tövbe ile değişmeye çalışmalıdır.⁵²⁶ Hz. İsa'nın, oruçlu kimsenin ikiyüzlülükten sakınması ve orucunu Allah rızası için tutması gerektiği hakkında Dağdaki Vaazda şöyle dediğini görüyoruz: “Oruç tuttuğunuz zaman ikiyüzlüler gibi surat asmayın. Onlar oruç tuttuklarını insanlara belli etmek için kendilerine perişan bir görünüm verirler. Size doğrusunu söyleyeyim, onlar ödülleri almışlardır. Gizlilik içinde yapıları gören babanız sizi ödüllendirecektir.”⁵²⁷ Hz. İsa'nın Dağdaki Vaazında olan bu örnekte başkalarına oruç tuttuğunu gösteren bir insan, bir anlamda insanlar ne düşünür korkusu ya da onların övgüsünü kazanmak için tutmuş sayılır ve bunun da Tanrı'nın yanında değerinin olmadığını söyler. Oruç tutulurken de dikkat edilmesi istenen davranışlardan biridir.⁵²⁸ Ayrıca mevcut İncillerde Hz. İsa'nın Şeytan tarafından sınanmak üzere Ruh tarafından çöle sevk edildiği ve bu durumda iken Hz. İsa'nın acıktığı vb. hususlar da yer almaktadır.⁵²⁹ Hristiyanlık'ta belli bir takım esaslara

⁵²⁵ Aydın, M; “Hristiyanlık”, C. XVII, s.351; Sarıkçıoğlu, E; *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, s.107.

⁵²⁶ Erbaş, A; *Hristiyanlıkta İbadet*, s.53.

⁵²⁷ *Matta 7:16-18; Matta 9:14-17; Markos 2:18-22; Luka 7:33-38.*

⁵²⁸ Ali Erbaş, *Hristiyanlıkta İbadet*, s.55.

⁵²⁹ *Matta 7 :1-11.*

dayanmadan çeşitli sebeplerle aç kalmak, bazı dönemlerde oruç olarak kabul edilmiştir. Hristiyanlık'ta oruç tutmayı gerektiren bazı konularda⁵³⁰ vardır. Bunlar, evlilik, iş değiştirme, göç etmek, yeni bir vazifeye başlamak, tövbe etmek, sevinçli ya da üzüntülü anlarda, gururun kırılması gerektiği durumlarda, acizlikten kurtulmak için, Tanrı'dan kuvvet alınması istenmesi durumlarında tutulmaktadır.⁵³¹ Yine Hristiyanlık tarihine baktığımızda birkaç çeşit orucun mevcut olduğu görülmektedir. Bunların en önemlileri, bir gün, iki gün, birkaç gün ve birbiri arkasına devam eden kırk gün oruçlarıdır. Ancak Hristiyanlıkta oruç, M.S. II. asırdan itibaren, şartları belirli hale getirilmiş bir ibadet haline döndürülmüş, daha ileriki asırlarda ise bugünkü halini almıştır. Bunlara ilave olarak Hristiyan geleneğinde en önemli oruç, kaynaklara göre M.S. IV. yy.'dan itibaren ortaya çıkan Lent orucudur. Paskalyadan kırk gün önce başlayan bu oruç, Lent adını alan tövbe günlerinin bir bölümünü oluşturmaktadır.⁵³²

Oruç tutmak, fiziksel iştahı tatmin etmekten kaçınmak olarak açıklanmıştır. Bu bölümde ifade edildiği gibi gönüllü olarak da yapılabileceğinden ya da gönülsüz olarak da yapılabileceğinden söz edilmiştir.⁵³³ Yeni Antlaşmada orucun, yas tutmayla⁵³⁴ ve duayla⁵³⁵ birlikte yapıldığından bahsedilmektedir. Orucun, kişiyi Tanrı'nın isteğini anlamada istekli kılacağı belirtilmiştir.⁵³⁶

Kurtuluş açısından orucun bir değeri yoktur; Hristiyana Tanrı'nın önünde özel bir konum da sağlamaz. Ferisinin biri haftada iki kez oruç tutmakla övünmüştü; bununla birlikte, bu aradığı aklanmayı getirmemiştir.⁵³⁷ Fakat bir Hristiyan ruhsal egzersiz olarak gizlice oruç tutarsa, Tanrı görür ve ödüllendirir. Dağdaki Vaazda buyrulmamıştır ama ödül vaadiyle teşvik edilmiştir.⁵³⁸ Kişinin sıkıntısını ve uyuşukluğunu alarak duanın yaşamına yardımcı olabileceği dile getirilmiştir. Ve

⁵³⁰ *Resullerin İşleri* 27:3.

⁵³¹ Erbaş, A; *Hristiyanlıkta İbadet*, s.56.

⁵³² Aydın, M; *Hristiyanlık*, s.351.

⁵³³ *Resullerin İşleri* 27:33, 2Koloseliler 11:27.

⁵³⁴ *Matta* 9:14-15.

⁵³⁵ *Luka* 2:37, *Resullerin İşleri* 14:23.

⁵³⁶ Heim, M; *Jesus*, s.110.

⁵³⁷ *Luka* 18:12, 14.

⁵³⁸ Ryken, L; *The New Testament In Literary Criticism*, s.147-149.

kişiyi özdenetimini sağlamada katkısının çok olduğu belirtilmiştir.⁵³⁹ Oruç tutma, kişi ile Tanrı arasında olan bir konudur ve yalnızca O'nu memnun etme arzusuyla yapılması gerektiği bildirilmiştir. Dışardan zorlandığı zaman değerini yitirdiği ifade edilmiştir.⁵⁴⁰

Dağdaki Vaazda oruç konusunda Hz. İsa şöyle demiştir: “Ve oruç tuttuğun zaman, ikiyüzlüler gibi surat asmayın; zira onlar oruç tuttuklarını insanlar görsünler diye, suratlarını asarlar. Doğrusu size derim: Onlar karşılıklarını aldılar. Fakat sen oruç tuttuğun zaman, başına yağ sür ve yüzünü yıka; ta ki, insanlar değil, gizli de olan Babana oruçlu görünesin ve gizlide gören Baban sana ödeyecektir.”⁵⁴¹ Bu cümlelerden de anlaşılacağı üzere Hz. İsa, oruç konusunda nasıl ve ne zaman tutulacağına dair hükümler koymamış sadece gösteriş için oruç tutulması, oruç tutanın yüzünü asmaması ve orucunun karşılığını Tanrı'dan beklemesi gibi bazı prensipleri tavsiye etmiştir. Hz. İsa'nın orucu konusunda hükümler koymaması, oruç hususunda kiliseye serbestlik tanıdığı fikrine yol açmış bu da orucun çeşitli kiliselerce farklı farklı anlaşılıp tutulmasına sebep olmuştur. Mesalâ, bazıları normal yiyeceğin üçte ikisini yemek suretiyle oruç tutmuş, bazıları muhtaçlara ve hayır cemiyetlerine yardım etmeyi oruç saymış, bazıları yumurta ve meyve yemekten kaçınmak suretiyle, bazıları sadece kuru ekmek yemek suretiyle yine bazıları da hayvani besinler yemeyip, nebati besinler yemeyi oruç tutmak olarak kabul etmiştir.⁵⁴²

Ferisiler haftada iki defa oruç tutmuşlardır.⁵⁴³ Bunlar Pazartesi ve Perşembe günleriydi. Yahya ve öğrencileri de düzenli olarak oruç tutarlardı. Belki iki günden de fazla tutarlardı. Fakat Hz. İsa'nın öğrencileri oruç tutmuyorlardı.⁵⁴⁴ Hz. İsa kendisine uyanların oruç tutmasını umuyor ve nasıl oruç tutacaklarına dair öğretiler sunuyordu. Burada dikkat çekici bir eleştiri bulunmaktadır. Kutsal Kitapta insanların ihmal ettiği bir konunun bulunduğu ifade edilmiştir. Ve ihmal edilen bu konunun oruç olduğu dile getirilmiştir. Hristiyanlığa bağlı olduklarını söyleyen bazı kişilerin

⁵³⁹ Allison, A; *The New Testament Commentary*, 190-197.

⁵⁴⁰ Hector, I; *According To Reformers In The New Testament Commentary* s.701.

⁵⁴¹ *Matta* 6:16-18.

⁵⁴² Yıldırım, S; *Mevcut Kaynaklara Göre Hristiyanlık*, s.153.

⁵⁴³ *Luka* 18:12.

⁵⁴⁴ *Matta* 9:14 *Luka* 5:33.

böyle bir konu yokmuş gibi davranmalarının garip bir davranış olduğu vurgulanmıştır. Dua ve Sadaka konusunda gösterilen bu hassasiyetin oruçta gösterilmediğinden yakınılmıştır. Çok az inananın bu konuya riayet ettiği söylenmiştir. Özellikle İncil'e uyan, kalbi ve ruhu arındırmaya önem veren Hristiyanların, aslında oruç gibi bedeni ibadetlere önem vermeyi kavrayamadıklarından söz edilmiştir.⁵⁴⁵

“Siyon'da boru çalın, oruç için gün belirleyin, özel bir toplantı yapın”⁵⁴⁶ Kraliçe Ester'le birlikte daha önce kararlaştırdıkları gibi, Purim günlerini belirlenen tarihte kutlamalarını buyuruyordu. Bu kutlamalara kendilerinin, soylarından gelenlerin de katılmalarını, oruç tutma da ve ağıt yakmada belirlenen kurallara uymalarını istedi.⁵⁴⁷ Hz. Musa'nın Şeriatı, büyük gün için kefarete orucu tutmayı emretmiştir. Eski halkın Babil topraklarını bırakıp döndükleri zaman, yılın muayyen günlerinde oruç tuttıkları bilinmektedir. Fakat Hz. İsa'nın bunları kaldırdığı belirtmiştir.⁵⁴⁸

Hristiyanlık tarihinde inançtan doğan ibadetlerin, kutsal kitapta geçen bazı emirlerin kilise tarihi ile açıklanabileceği vurgulanmıştır.⁵⁴⁹

Hz. İsa Dağdaki Vaazda orucun keyfiyetinden bahsetmiştir. Resullerin İşleri bölümünde, Yeni Ahit sayfalarında bazı elçilerin oruçları hususunda birçok işaret vardır. Hristiyanlar, ne Eski Ahit geleneği olması itibariyle, Yeni Ahit onu kaldırmıştır ne de Geleneksel Kilisenin âdeti diye İncil Kiliseleri onu ret etmiştir.⁵⁵⁰

Dağdaki Vaazda oruç Tanrı sözünde bir emir olarak nefsi küçük düşürme ilişkisidir. Oruç ve benliği zelil görme, Tanrı huzurunda aynı görülmüştür.⁵⁵¹ Orucun tövbeyi işaret ettiği durumlardan bahsedilmiştir. İnsanlar kötülüklerinden ve hatalarından dolayı hüznü kapılır, ağlar ve oruç tutarlar. “Aynı ayın yirmi dördüncü günü İsraililer toplandı. Hepsi oruç tutmuş, çul kuşanmış, başına toprak serpmişti”⁵⁵²

⁵⁴⁵ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.144.

⁵⁴⁶ Yoel 2:15.

⁵⁴⁷ Ester 9:31.

⁵⁴⁸ Mobre, J.H; *Jesus The Jew*, s.265-278.

⁵⁴⁹ Calder, J.; *Historic Church*, s.104-119.

⁵⁵⁰ Funk, R; *The Five Gospels*, s.129.

⁵⁵¹ Mezmurlar 35:13; Yeşaya 58.

⁵⁵² Nehemya 9:1.

“İsrail soyundan gelenler bütün yabancılardan ayrılmıştı. Günahlarını ve atalarının yaptığı kötülükleri ayakta itiraf ettiler.⁵⁵³ Ninova halkı da Yunanlıların davetlerinden sonra çul kuşanmış, oruç tutmuşlardır. Danyel, halkının günahları için temizlenerek oruç dua ve yalvarışla Tanrı’ya yönelmiş, yardım dilemiştir.⁵⁵⁴ Günümüzde de Hristiyan dünyasında hataya düşüldüğü takdirde günahlarının affı için tövbe ile Tanrı’ya dönerek bunu ağlamayla yakarıyla ve oruçla ifade etmeye çalışıldığı vurgulanmıştır.⁵⁵⁵

Yahya’nın öğrencileri gelip İsa’ya, Neden biz ve Ferisiler oruç tutuyoruz da senin öğrencilerin tutmuyor?” diye sordular. İsa şöyle karşılık verdi: “Güvey aralarındayken, davetliler yas tutar mı? Ama güveyin aralarından alınacağı günler gelecek, o zaman oruç tutacaklar”⁵⁵⁶ Hz. İsa’nın bu öğretileri iki şekilde açıklanmıştır. Birincisi, Mesih manen aramızda mevcuttur. Bu kurtuluşumuzun sevinci dolayısıyla, o düğün sevincinden faydalanmamız anlamındadır. Fakat ikincisi ise; damadın bizden alınıp yükseltildiği görülür. Düğün töreni ertelenmiştir. Bu durum hezimet, zulüm, baskı ve hüznün zamanlarında tatbik edilebilir. “Burada güçlü olan Tanrı’nın huzurunda oruçla, ağlamakla hatalarımıza pişmanlık ve kırık bir kalp ile gururumuzu kırmak için yapılması” anlamlarına geldiği belirtilmiştir.⁵⁵⁷

Hristiyan din anlayışında kişinin sadece tevazu ile Tanrı huzurunda durmadığı aynı zamanda gelecekte merhamet etmesi içinde kalben inanarak Tanrı önünde gururların kırılması gerektiği vurgulanmıştır. Bunun için de orucun Tanrı huzurunda gururların kırılması anlamını ifade ettiği söylenmiştir.⁵⁵⁸

Oruç için başka sebeplerde dile getirilmiştir. Açlık insan tabiatında var olan bir şeydir. Hırs ve iştah ise yine insanlarda bulunan zaaflardandır. Bundan dolayı orucu bedene uygulamadıkça, nefsi zapt etmenin anlamsız olacağı belirtilmiştir. Bunun da nefislerle uğraşmadıkça imkânsız olduğu söylenmiştir.⁵⁵⁹ Pavlus, karşılaşma için hazırlanan bir sporcunun adeta fotoğrafını ortaya koyarak konuya bir bakış açısı

⁵⁵³ Nehemya 9:2.

⁵⁵⁴ Daniel 9:3.

⁵⁵⁵ Mobre, J.H; *Jesus The Jew*, s.259.

⁵⁵⁶ Matta 9:14-15.

⁵⁵⁷ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.146.

⁵⁵⁸ Calder, J; *Historic Church*, s.120-126.

⁵⁵⁹ Enochpowel, J; *The Evolution Of The Gospel*, s.271.

getirmektedir. Karşılaşma da yarışabilmesi, bedenlen hazır ve layık olabilmesi için de sürekli antreman yapmalıdır. Bu da onun antremanda yemekte ve uykuda kendisini dizginlemesini gerekli kılmaktadır.⁵⁶⁰ Kim ki çalışmak istiyorsa, bu şekilde kendisini sakındırıp dengelemesi gerekmektedir. Hristiyanlarda bu sporcu gibi nefesine sahip çıkması, bedenini de gözetmesi gerekmektedir.⁵⁶¹ Fakat bir çeşit nefsi tahrip edip Mazoşizm anlamına gelmez. Bir nevi kaba saba eski elbiseler giyip, tahtadan yapılmış yataklarda yatmak gibi yalan bir sufizm de değildir. Ferisilerin yaptığı gibi, insanların dikkatini çekme amaçlı bir şeyde değildir. Hristiyanların bunları yapmaması gerektiği dikkate sunulmuştur.⁵⁶²

Dağdaki Vaazın yorumlarında orucun amacı insanların bedenlerinin cezalandırılması değildir. Çünkü bedenler Tanrı tarafından yaratılmıştır. Tanrı'ya itaatimizin gereği nefislerimizi güzelleştirmemiz gerekir. Oruç bilerek ve isteyerek gıda yemeklerden sakınmaktır. Oruç nefsin zapt edilmesi ve faziletçe gelişmeyi sağlayan bir vesiledir.⁵⁶³ Dağdaki Vaazın farklı bir yorumunda da oruçla ilgili bir başka husus da dile getirilmiştir. Tutulan oruçların insanların iradesi ile tutulduğu ve oruç tutulan zamanda da yenilen ve içilen şeylerin başkalarıyla da paylaşılmasını sağlamaktır.⁵⁶⁴

Eyüp lokmasını yalnız yemediğini, yetim ve dul kadınlarla paylaştığını söylemektedir.⁵⁶⁵ Tanrı Yerusolimde gösteriş yapanların oruçlarını kınadığında o da kınamıştır. Çünkü onlar oruçlu oldukları günlerde nefislerini mutlu etmek için çabaladılar. İnsanları kendi çıkardıkları bu tür amelleriyle meşgul ettiler.⁵⁶⁶ Yaptıkları işle, oruçları arasında bir ilişki kalmamıştı. Onlar yanlarında çalıştırdıkları işçilerin maddi ihtiyaçlarını da gözetmiyorlardı. Bu şekilde sevgi ve adalet olmaksızın bir dindarlık ortaya koymuşlardı. Tanrı onlara şöyle buyurdu: “Benim istediğim oruç, haksız yere zincire, boyunduruğa vurulanları salıvermek, ezilenleri özgürlüğe kavuşturmak, her türlü boyunduruğu kırmak değil mi? Yiyeceğinizi açla

⁵⁶⁰ Golf, T.; *Paul Chirstian Understanding*, s.147-153.

⁵⁶¹ *1Korintliler* 9:24-28.

⁵⁶² Golf, T.; *Paul Chirstian Understanding*, s.102-104.

⁵⁶³ Cracknell, K; *The Chirstion Faith*, s.137.

⁵⁶⁴ Drucker, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.187.

⁵⁶⁵ *Eyüp* 3:16.

⁵⁶⁶ *Yeşeya* 58:1-3.

paylaşmak değil mi? Barınaksız yoksulları evinize alır, çıplak gördüğünüzü giydirebilir, yakınlarınızdan yardımınızı esirgemezseniz ışığınız tan gibi ağaracak, çabucak şifa bulacaksınız. Doğruluğunuz önünüzden gidecek, Rabbin yüceliği artçınız olacak o zaman yardım çağrılarınızı Rab yanıtlayacak”⁵⁶⁷ Hz. İsa’nın bu olaya temsili bir şekilde İncilde yer verdiği belirtilmiştir. “Zengin bir adam vardı. Mor, ince keten giysiler giyer, bolluk içinde her gün eğlenirdi. Her tarafı yara içinde olan Lazar adında yoksul bir adam bu zenginin kapısının önüne bırakılırdı; zenginin sofrasından düşen kırıntılarla karnını doyurmaya can atardı. Bir yandan da köpekler gelip onun yaralarını yalardı”⁵⁶⁸ Bu olayda anlatılan iki kişinin de öldükten sonrası durumu için ifade edilenlere baktığımızda Lazar’ın diğer tarafta huzura kavuşturulduğu zengin adamın ise sıkıntı çektiğinden bahsedilmektedir. Zengin adamın dünyada yaşayan kardeşlerine bir uyarı gönderilmesini istediği çünkü kendi düştüğü duruma düşmesini istemediği belirtilmiştir.⁵⁶⁹ Asrımızda da bu gibi durumlarla karşılaşıldığından bahsedilmiştir. Günümüzde ise televizyon ekranlarında dünyanın çeşitli ülkelerinde milyonlarca aç insanın bulunduğu dile getirilmiştir. Hristiyanların fakirler için, haftada bir veya iki öğün yemek yememesi ve israftan kaçınılması sağlanabilir. İsraktan kaçınıp bunların da fakirlere tahsis edildiği zamanda bu da bir çeşit Tanrı’nın razı olacağı oruç hükmüne geçeceği belirtilmiştir. Bu olay fakirlerle toplumsal bir mütabakat sağlama yoludur. Bu ortaya koyulan olgu yani oruç; ister tövbe için, ister dua için, ister nefsi olgunlaştırmak için, ister fakirlerle ortak bir toplum tesis etmek için olsun Kutsal Kitapta bunlarla ilgili delillere rastlamak mümkündür.⁵⁷⁰

Dağdaki Vaazda Hz. İsa orucun Hristiyanların hayatında müstesna yeri olduğunu vurgulamıştır. Orucu, sadaka verirken ve dua ederken gösterilen samimiyet hisleriyle ortaya koyulması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Gösteriş yapanların oruç tuttuğu gibi oruç tutulmaması gerektiği belirtilerek oruç tutanların kendi nefislerini düzeltme eğiliminde olmaları istenmiştir.⁵⁷¹

⁵⁶⁷ Yeşeya 58:6-9.

⁵⁶⁸ Luka 16:19-21.

⁵⁶⁹ Luka 16:22-31.

⁵⁷⁰ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.149.

⁵⁷¹ Barnett,H.G; *The Interpretation Of St. Matthew’s Gospel*, s.170.

Dağdaki Vaazda Hz. İsa, öğrencilerini riyanın bir çeşidinden sakındırıp, diğer bir çeşidine döndürmek istememiştir. Hz. İsa saçı yağlama ve yüzü yıkamanın her gün yapılan bir iş olduğunu düşünüyordu. Oruç tutarkende her hal üzere normal olmak gerekir. Hiçbir insanın, onların oruç tuttuğunu bilmemesi esas kabul edilmiştir. Hz.İsa defalarca “gizlide iken seni gören baban, açıkça seni ödüllendirecektir”⁵⁷² demiştir. Çünkü orucun amacı nefisleri gururlandırmak değil, onu süslemektir. Kendi nefislerin övülmesi değil, Tanrı’ya karşı tevazuyu ve muhtaçların gözetildiğinin ifade edilmesi istenmektedir. Eğer hedefler bu davranışlar olursa istenilen amaca ulaşılabilceği vurgulanmıştır.⁵⁷³

Dağdaki Vaaz yorumlarının birçoğunda şu ifadeye rastlamaktayız. Hz. İsa iki çeşit takva örneği ortaya koymuştur: “Ferisilerin Takvası”, “Mesihilerin Takvası”. Ferisilerin takvası büyüklenmekten doğan gösteriş dolu bir takva olduğu insanlara övgüsünü sunduğunu, “Mesihilerin Takvası” ise gizlilik içinde olup tevazudan doğduğu ve mükâfatının da Tanrı’dan bekleyenleri kapsadığı ifade edilmiştir.⁵⁷⁴ Gösteriş yapanların dindarlıklarının bozulmuş olmasına dikkat çekilmiştir. Duanın, yardımda bulunmanın ve orucun üstün değerler olduğunu görmüştür. Hristiyanlar Tanrı’nın rızasını kazanmak için dua eder, diğer insanların rahatı için sadaka verir ve kendi benliğini güzelleştirmek için oruç tutar. Fakat gösteriş bu ibadetlerin samimiyetini bozar. Bunların ilan edilmesi kişinin riya ile gösterilmesi için birer vesile durumuna dönüşeceği vurgulanmıştır.⁵⁷⁵

İnsanların gözleri önünde sadaka verenler, oruç tutanlar ve dua edenler; bunların sadece övgü için yaptıkları dile getirilerek, zaten riyakar insanlarında, kişilerin dertleriyle değil, bilakis kendi nefisleri için gayret ettiklerinin altı çizilmiştir. Etraftaki insanların takdirini beklemenin asıl amacının kişinin kendi nefsi için olduğu belirtilmiştir. Kendi nefsinin hoşnut edilmesi olarak açıklanmıştır.⁵⁷⁶

⁵⁷² Matta 6:4.

⁵⁷³ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.147.

⁵⁷⁴ Barnett,H.G; *The Interpretation Of St. Matthew’s Gospel*, s.187-188.

⁵⁷⁵ Cantril, H; *The Words Of The Lord Jesus*, s.119-120.

⁵⁷⁶ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.140.

Hz. İsa'nın önemle üzerinde durduğu en önemli konu bütün düşüncelerin Tanrı'ya yönlendirilmesi ve kişilerin nefislerini ön planda tutarak Tanrı'nın istediklerinin önüne geçirilmemesi gerektiğidir.⁵⁷⁷

Dağdaki Vaazın yorumunda gösteriş yapan insanları; rolünü oynamak için tiyatro sahnesinde duran kişilere benzetmiştir. Onların dindarlıklarının tiyatro sahnesinde duranlar gibi olduğu belirtilmiştir.⁵⁷⁸ Hakiki Mesihçiliğin de tiyatro sahnesinde durmak gibi olduğu fakat bir tek seyircisinin olduğu bu seyircinin de Tanrı olduğu vurgulanmıştır.⁵⁷⁹ Burada neden seyirci değişince hüküm değişmektedir gibi bir soru akla gelmektedir. Bunun açıklaması şu şekilde yapılmıştır: “Eğer emelimiz insanların bizi görmesi için ise; bu boş iştir. Fakat Tanrı'nın görmesi için yapılmışsa; Tanrı onu yüceltecek ve değer verecektir. Öyleyse seyircilerin doğru seçilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.⁵⁸⁰ Eğer insanlara önem verilir veya kendi nefsinin seyirciliği yapılırsa; Hz. İsa'nın ortaya koyduğu doğruluktan ve samimiyetten uzaklaşmış olacağı vurgulanmıştır.⁵⁸¹

4. Ant İçme/Yemin

Musa'nın Yasası, Tanrı'nın adını kullanarak yalan yere ant içmeye karşı birkaç yasağı kapsar.⁵⁸² Tanrı'nın adıyla ant içmek, doğru söylediğine dair O'nun şahit olması demektir. Yahudilerin Tanrı'nın adıyla yalan yere ant içme uygunsuzluğundan sakınmak için gök, yer, Kudüs ya da kendi başlarını kullanarak yemin ettikleri dile getirilmiştir.⁵⁸³

Dağdaki Vaazda Hz. İsa Yahudilerin, düpedüz iki yüzlülük yaparak Yasa'yı böyle aldatmalarını doğru bulmuyor ve normal konuşmalarda bile yemin etme ve ant içme şekillerini yasaklıyor. Tanrı'nın adıyla yemin etmekten sakınmaları için O'nun adının yerine başka isimleri bulmanın yalnız iki yüzlülük olmadığını, aynı zamanda boş bir iş olduğu söylüyor. Gök üzerine ant içmenin Tanrı'nın tahtıyla ant içmekle

⁵⁷⁷ Funk R; *The Five Gospels*, s.100.

⁵⁷⁸ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.142.

⁵⁷⁹ Werner, M; *Die Entstehung Des Christlichen Dogmas*, s.161.

⁵⁸⁰ Urban, L; *Christian Thought*, s.70.

⁵⁸¹ Drucker, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.183.

⁵⁸² *Levililer* 19:12, *Sayılar* 30:2, *Yasanın Tekrarı* 23:21.

⁵⁸³ Lapide, P - Ulrich, L; *Jesus In World History*, s.163.

aynı değerde olduğu, Yer üzerine ant içmenin O’nun ayaklarının basamağıyla ant içmek olduğu Kudüs üzerine ant içmenin egemenliğin başkentiyle ant içmek olduğunu belirtiyor. Kişinin başının üzerine bile ant içmesini yasaklıyor çünkü her şeyin yaratıcısı Tanrı olduğu için kişinin böyle bir hakkı bile olmadığını söylüyor.⁵⁸⁴

Dağdaki Vaazda Hz. İsa, Hristiyanlar için ant içmenin gereksiz olduğunu belirtmiştir. Evet’i evet hayır’ı hayır olmalıdır. Bundan daha etkili bir dil kullanmanın, Şeytan’ın “kötü olanın” kişinin yaşamını yönlendirmesini kabul etmektir. Hristiyanın, yalan söylemesinin uygun olacağı bir durum olmadığından bahsedilmiştir.⁵⁸⁵ Bununla beraber, ant içmenin yasak olmadığı yerleride görüyoruz. Mahkemede Hz. İsa ant içmeyi yasaklamamıştır. Bizzat İsa kendisi Başkahin’in önünde yemin altında tanıklık eder.⁵⁸⁶ Pavlus da yazdıklarının doğru oluşuna dair Tanrı’yı tanığı olarak adlandırarak andı kullanmıştır.⁵⁸⁷

Ferisilerin Hz.Musa’nın yasasını bozdukları ileri sürülmüştür. Hz. İsa’nın ise bu yasaları tekrar gerektiği anlama taşıdığı vurgulanmıştır. Buradaki yeminden kastedilen şey; kişinin yeminin de Tanrı’yı anmasıdır. Ta ki Tanrı, onun sözüne şahit olsun! Eğer yeminini yerine getirmezse kendisini cezalandırsın. Birçok zaman Hz. Musa, kötülük üzere yemin etme konusunda vaaz vermiştir. Tanrı’nın önünde söz veren her kimsenin verdiği sözü yerine getirmesinin gerekliliğini anlatmıştı.⁵⁸⁸

Ferisilerin yemini iki kısma ayırdıkları ve halka bu şekilde bir açıklamada bulundukları ifade edilmiştir. Yalancı yemini; bu yeminin pislik ve inkâr içerdini söylemişlerdir.⁵⁸⁹ Çünkü bu yeminin Tanrı’nın ismini kirlettiğini aktarmışlardır.⁵⁹⁰ Bir diğer yeminin ise insanın karşısındakine verdiği sözden dönmesidir ki, bu yeminin diğeri gibi değerlendirilemeyeceğinden söz etmişlerdir.⁵⁹¹ Yemin konusunda kullanılması için kurallar oluşturuldu. İnsanlara yapılabilecek yeminleri kendilerince liste haline getirildi. Sonra döndüler ve dediler ki: Şüphesiz ki Tanrı’nın adı ile bağlı

⁵⁸⁴ Matta 5:33-36.

⁵⁸⁵ Matta 5:37.

⁵⁸⁶ Matta 26:63.

⁵⁸⁷ 2Koloseliler 1:23; Galatyalılar 1:20.

⁵⁸⁸ Druck, L; *Early Christian Doctionary Of The New Testament*, s.190-197.

⁵⁸⁹ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.120.

⁵⁹⁰ Allison, A; *The New Testament Commentary*, s.85-86.

⁵⁹¹ Culmann, O; *The Christology Of The New Testament*, s.139.

bulunan yeminin, mutlaka yemin eden kişi tarafından yerine getirilmesi gerekir. Fakat genel olarak insanın bir başkasına verdiği yemini yerine getirmemesinin sorun olmadığını ancak Tanrı adına bağılı olarak yemin etmişse o zaman o yemini yerine getirmesi gerekir demişlerdir.⁵⁹² Hz. İsa bu karışıklığın ortadan kaldırılması için, Feriseleri “kör kılavuzlar” diye çağırdı.⁵⁹³ “Size yazıklar olsun! Vay başınıza geleceklere! Kim mabet üzerine yemin ederse; bir şey değildir. Fakat kim mabedin altını üzerine yemin ederse; borçlu olur diyorsunuz. Siz ey budalalar ve körler, hangisi daha büyüktür? Altın mı, yoksa altını mukaddes kılan mabet mi? Ve kim kesilen bir hayvan üzerine yemin ederse; bir şey değildir. Fakat kesilen hayvanın üzerindeki sunulana yemin ederse; borçlu olur diyorsunuz. Siz, ey körler! Hangisi daha büyüktür? Sunulan mı? Yoksa sunulana mukaddes kılan kesim yeri mi? Şimdi kesilen ve kesim yapılan yere yemin eden, onun ve üstünde olan her şeyin üzerine yemin etmiş olur. Ve mabet üzerine yemin eden, onun üzerine ve içinde sakın olan üzerine yemin eder.”⁵⁹⁴ Hz. İsa bunları dikkate alarak şunları söylemiştir: “Fakat ben diyorum ki: Hiç yemin etmeyin! Ne gök üzerine; Çünkü o, Tanrı’nın tahtıdır. Ne yer üzerine; çünkü onun ayaklarının basamağıdır. Ne de Yerusâlim üzerine; çünkü o büyük kralın şehridir. Başın üzerine de yemin etmeyeceksin! Çünkü sen bir tek bir saçın ak yahut kara edemezsin. Ancak Evetiniz, evet; Hayırınız, hayır olsun. Bunların dışındakiler kötülüktendir.”⁵⁹⁵

Dağıdaki Vaazda Hz. İsa, yeminde belirli sözlerin kullanımlarını kaldırdı. Feriselerin koyduğu farkları da kaldırdığı gibi. Tanrı’nın adı kullanılarak yapılan yemin ve adı kullanılmadan yapılan yemin diye söylediler.⁵⁹⁶ Eğer gökyüzüne yemin edersen, orası Tanrı’nın tahtıdır. Eğer yeryüzüne yemin edersen; orası O’nun ayaklarının basamağıdır. Eğer Yerusâlime yemin edersen; orası da büyük kral olan Tanrı’nın şehridir. Eğer başına yemin edersen; o da senin egemenliğidir. Bir başkasına ait değildir. Fakat her şeyden önce Tanrı’nın yarattıklarından bir tanesidir

⁵⁹² Allison, A; *The New Testament Commentary*, s.87.

⁵⁹³ *Matta* 23:16.

⁵⁹⁴ *Matta* 23:17-22.

⁵⁹⁵ *Matta* 5:34-37.

⁵⁹⁶ Werner, M; *Die Entstehung Des Christlichen Dogmas*, s.361.

ve O'nun hükmü altındadır. Ve sende başındaki saçının doğal yaratılıştan gelen görüntüsünü bozmaya yeltenemezsin denilmektedir.⁵⁹⁷

Yemine eklenen bazı ibarelerin, yeminin durumunu değiştirmiştir. Yasalar için gerçek içerik verilen sözün yerine getirilmesidir.

Söylenen sözün yanında durulması gerekir. Verilen sözün arkasında durmak yemine gerek olmadığının göstergesidir.⁵⁹⁸

Yemin konusu Kutsal Kitapta farklı yerlerde müteaddit kereler tekrar edilmiştir. “Fakat her şeyden önce, kardeşlerim! Yemin etmeyin! Ne göğe, ne de yere, ne de başka bir şeye! Ama sizin evetiniz evet; hayırınız hayır olsun”⁵⁹⁹ Hz. İsa’da bunların üzerine söz eklemek kötülük getirir diye belirtmiştir.

Yemin konusunda farklı bir diğer konu da bu yeminin kesin bir yasak olup olmadığı konusundaki tartışmalardır. Mahkemede, hakimin önünde, yemin ile karşılaşılırsa ne yapılmalıdır sorusunun cevabı yine kutsal kitaptan atıfla açıklanmıştır. Şüphesiz Mesih, Kâhinler(haham) başının yemin ederek cevaplamasını istediği soruları, cevaplamaktan çekinmedi. “Başkâhin ona: Hay olan Tanrı hakkı için sana yemin ettiririm. Eğer Tanrı’nın oğlu, Mesih isen söyle! dedi. İsa da ona: Söylediğin gibidir. Fakat sana derim şimdiden sonra insanoğlunun kudretin sağında oturduğunu ve göğün bulutları üzerinde geldiğini göreceksiniz dedi.”⁶⁰⁰

İnsanların “Mesih’in hayatına” ve “Cebrail meleğine ve gökteki bütün meleklerle yemin ederim ki” veya “Kutsal kitaba yemin ederim ki”, ibareler kullanarak yemin etmelerin nedeni olarak sağlam görünmek ve kişinin kendisine bağlanmasını sağlamak olduğu belirtilmiştir.⁶⁰¹

Hz. İsa döneminde yaşayan bir gurup Yahudiningerçekten barış elçileri olduğundan söz edilmiş onların sözlerinin herhangi bir yeminden daha doğru ve sağlam kabul edildiği vurgulandı. Ayrıca, yemin konusunda insanlara verdikleri duygunun kesinlikle yemin etmeyin olduğudur. Onlar yemini, yalan yere yeminden

⁵⁹⁷ Matta 23: 13-23; Leeuwen, A.T; *Christianity In World History*, s. 172; Drucker, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.146; Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.107.

⁵⁹⁸ Witte, J; *Christianity And Law*, s. 86.

⁵⁹⁹ Yakup 5:12.

⁶⁰⁰ Matta 26:63-64.

⁶⁰¹ Leeuwen, A.T; *Christianity In World History*, s. 175.

daha kötü sayarlardı. Eğer bir adam Tanrı'ya yemin etmeksizin sözüne güvenilmeyen birisi olarak görülüyorsa; bunların o adama itibar etmedikleri ve onu günahkâr bir kişi olarak saydıklarından söz edilmiştir.⁶⁰²

5. Tevekkül

Tevekkül, gerekli olan tedbirleri aldıktan sonra Tanrı'nın isteğine göre bir yaşam sürülmesidir. Hatta Hz. İsa, dünya zenginliğine önem verenleri, hırsızlar ve güveler için mal biriktirenler olarak tanımlamıştır.⁶⁰³

“Size şunu söylüyorum: “Ne yiyip ne içeceğiz?” diye canınız için “Ne giyeceğiz?” diye bedeniniz için kaygılanmayın. Can yiyecekten, beden de giyecek'ten daha önemli değil mi?” Bu paragrafta Hz. İsa, Hristiyan'ın yaşamını yiyecek ve giyecek etrafında odaklaştırma eğiliminde olduğunu ve bundan dolayı yaşamın gerçek anlamını yitirdiğine dikkat çekiyor.⁶⁰⁴ Sorunun daha çok bugün ne yenildiği ve ne giyildiği değil, daha şimdiden on, yirmi ve hatta otuz yıl sonra ne yenileceği ve ne giyileceğinin ortaya atılmasıdır. Gelecek için böyle kaygılanmanın günah olduğuna vurgu yapılmıştır.⁶⁰⁵ Bu tip kaygıların, kişinin geleceğini güvence altına almaya uğraşırken değerli enerjisini boşa harcamasına neden olacağı, o zaman bunun fark edilmesinden önce yaşamı bitmiş ve yaratılmış olunan gerçek amacı kaçırmış olacağı söylenmektedir.⁶⁰⁶ Tanrı'nın insanı kendi benzerliğinde yaratması yalnızca yemek yemesi için değil, daha büyük bir amaç için olduğunun altı çizilmiştir. O'nu sevmek, O'na tapınmak, O'na hizmet etmek ve O'nun dünyadaki işlerini temsil etmek için insanların yaratıldığına vurgu yapılmaktadır. Kişinin bedeni kendisine efendi değil köle olsun diye yaratıldığı vurgulanmıştır.⁶⁰⁷

Gökteki kuşlar örneğinde Tanrı'nın yarattıklarına nasıl baktığını Hz. İsa Hristiyanlara özetliyor. İnanan bir Hristiyan'ın kaygılanmasının ne kadar gereksiz olduğunu hem Dağdaki Vaazında Hz. İsa hem de Yeni Ahit yorumcuları öğretiyor. Kuşların ne ekip ne biçtikleri olmasına karşın, Tanrı'nın yine de onları doyurduğu

⁶⁰² Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s. 110.

⁶⁰³ *Matta*, 6:19-24.

⁶⁰⁴ Vorster, W.S; *Speaking Of Jesus*, s.89-90.

⁶⁰⁵ Scott, C.A; *Christianity According To St.Paul*, s.168-172.

⁶⁰⁶ Keith, W; *Ethics And Christiannity*, s.176.

⁶⁰⁷ *Matta* 6:2; Keith, W; *Ethics And Christiannity*, s.178.

anlatılmıştır. Tanrı'nın yaratma açısından bir değere tabii tutulacaksa ve insanların yaratılmasının kuşlardan çok daha değerli olduğu düşünülürse, Hristiyanın böyle gereksiz endişe duymasının yadırganacak bir durum olduğundan söz edilmiştir.⁶⁰⁸ Fakat bu söylemlerden bir Hristiyanın gereksinimlerini sağlamak için çalışmasına gerek yok anlamının çıkarılmayacağı vurgulanmıştır. Pavlus şöyle der: "Çalışmak istemeyen yemek de yemesin!"⁶⁰⁹ Bu uğraşlar, şimdiki gereksinimlerini sağlamanın gerekli kısmıdır. Hz. İsa burada, Tanrı'dan bağımsız gelecek güvencesini sağlamak için ambarlara yığma çabasını yasaklamıştır.⁶¹⁰

Gelecek kaygısı yalnızca Tanrı'ya saygısızlık değil, aynı zamanda da yararsızdır. Hz. İsa bunu şu soruyla gösterir. "Hangi biriniz kaygılanmakla boyunu bir arşın (yarım metre) uzatabilir?"⁶¹¹ Kısa boylu bir kişi kaygılanarak boyunu yarım metre uzatamaz. Bununla birlikte, göreceli olarak konuşursak, bu mahareti göstermek kişinin gelecekte ortaya çıkacak gereksinimlerinin karşılanması konusunda kaygılanmaktan çok daha kolaydır.⁶¹² Daha sonra Hz. İsa gelecekle yeterli giysimizin olmayacağı kaygısının mantıksızlığıyla ilgileniyor. Kır zambakları ne çalışırlar, ne de ip eğirirler, yine de güzellikleri Süleyman'ın görkemli giysilerini geçer. Eğer Tanrı, kısa ömürlü olan ve yakılmak üzere ocağa atılan kır çiçekleri için böylesine mükemmel elbise sağlayabilirse kendisine tapınan ve hizmet eden halkına elbette ki bakacaktır.⁶¹³ Sonuç, gelecek için endişe ederek yiyecek, içecek ve giyecek elde etmeye uğraşmakla hayatımızı geçirmememiz gerektiğidir. Kurtulmamış Ulusların, yiyecek ve giyecek sanki tüm yaşamış gibi, maddi şeyleri delicesine biriktirmek için yaşadıkları ifade edilmiştir. Fakat Hristiyanın temel gereksinimlerinin Göksel babası tarafından karşılanacağını bildiği için böyle duruma düşmemesi gerektiği vurgulanmıştır.⁶¹⁴

⁶⁰⁸ *Matta* 6:26.

⁶⁰⁹ *2 Sel* 3:10.

⁶¹⁰ *Luka* 12:16-21.

⁶¹¹ *Matta* 6:27.

⁶¹² Kennedy, A.G; *New Testament Interpretation Through Rhetorical Criticism*, s.381.

⁶¹³ *Matta* 6:28-30.

⁶¹⁴ *Matta* 6:31-32.

Tanrı'nın "Sosyal Güvenlik" programının O'nun yolundan giderek Tanrı'ya tam bir teslimiyet içinde bulunulması olduğu belirtilmiştir.⁶¹⁵ Hz. İsa'nın mal-mülk edinmeyi yasaklamadığı belirtilmiştir. Ve Hz. İsa'nın getirdiği mesajında hiçbir yerinde özel mülkiyete yasak konulmadığının altı çizilmiştir. Kutsal Kitapta değişik durumlarda hayatın isteklerini karşılamak için tasarruf yapmayı ve bu tasarrufun bir türü olarak ortaya çıkan hayat güvencesini yasaklamamıştır. Kışın ihtiyaç duyacağı yiyeceği yazın biriktiren "karınca"yı övmüştür.⁶¹⁶ Tanrı'nın verdiği nimetlerin hor görülmemesi bilakis onlardan yararlanılması istenmiştir. Burada yasaklanan durumun bencilce davranarak biriktirmek olduğu söylenmiştir. İnsanın hayatını malından ibaret sayması ve kalbini bu hoşnut edici şeylere bağlaması eleştirilmiştir bunun cahilliğin göstergesi olduğu vurgulanmıştır.⁶¹⁷ Burada dikkat edilmesi gereken noktanın "Yeryüzünde kendinize hazineler biriktirmeyin" ifadesinin tedbiri elden bırakma veya gelecek için iktisat yapmaya önem vermeme kastedilmemekte, mal-mülk biriktiren ve çok daha fazla biriktirmek isteyen cimrinin hırsına vurgu yapılmaktadır. Tanrı'nın bu hırsı gizli bir şirk olarak algıladığı belirtilmiştir.⁶¹⁸

İnsanların İncili öğrenirken iki önemli tehlike ile karşı karşıya kaldıklarından söz edilmiştir. Bu tehlike ilki yalancı peygamberlerdir, ikincisi ise; kişinin güvenle yol almasını engelleyen hırsır.⁶¹⁹

Dağdaki Vaazda Hz. İsa'nın "Gökteki Hazine" ile ne kastettiği tartışılmıştır. Kişinin kendi benliği haricindeki hiçbir şeyi beraberinde semaya götüremeyeceği için Hz. İsa'nın burada kastının Hristiyanlıkta bulunması gereken vasıflarla nefislerini donatarak Ona benzemesi olabileceği söylenmiştir. Pavlus'un ifade ettiği Gökteki Hazine iman, ümit ve sevgidir.⁶²⁰ Bir başka bakış açısı ise yargı gününde bil müşahede İsa Mesih'i görmektir. Daha başka bir bakış açısı ise; ebedi bir hayatın elde edilmesi için kişinin varını yoğunu Mesih ve Hristiyanlık için biriktirmesidir.⁶²¹

⁶¹⁵ Hawley, J; *Historicising Christian Encounters With The Other*, s.310.

⁶¹⁶ *Süleymanın Özdeyişleri* 6:6.

⁶¹⁷ *Luka* 12:15.

⁶¹⁸ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.168.

⁶¹⁹ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.168.

⁶²⁰ *Romalılar* 13:13.

⁶²¹ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.169.

Tanrı'nın isteme ile ilgili sözü, Hristiyanın öncelikli isteği ile Putperestlerin öncelikli istekleri arasındaki önemli farkı ortaya koymaktadır.⁶²² Bu bölümün çoğunluk kısmı olumsuz amellerden bahsetmektedir. Tanrı üç defa “kaygılanmayın” sözünü kullanmaktadır.⁶²³ Tanrının kaygılanmayı yasak ettiği şeyler ise yeme, içme ve giyinmedir.⁶²⁴ Hz. İsa'nın düşünce ve tefekkürü yasakladığını iddia edenler olmuştur. Bu iddianın anlamsız olduğu Hz. İsa'nın Hristiyanlara gökteki kuşlara ve zambak ekinlerine bakmalarını istediği açıklanmaktadır. Tanrı'nın nasıl özenerek yarattığını düşüncelerini istemiştir. Bunun düşüncesizliğe davet olmadığını altı çizilmiştir.⁶²⁵

Dağdaki Vaazda Hz. İsa gelecek için plan kurulmasına karşı çıkmamıştır. Hz. İsa, Hristiyanın geleceği için tedbir almasının ve düşünmesinin men edilmediğini belirtmiştir. Fakat “kaygı ve endişe” den men ettiği dile getirilmiştir. Bu sözün anlamının; ayakaltına düşen tohumun çiğnenip gökteki kuşlara yem olacağı misali kötülere yem olunmaması ya da aynı şekilde iyi tohumun dikenlerin ortasına düşmesi ve hayat kaygısı sebebiyle boğulması olarak belirtilmiştir.⁶²⁶ Pavlus ise; şu sözlerle Hristiyanlara mesajını vermiştir: “Hiç kaygılanmayın; her konudaki dileklerinizi, Tanrı'ya dua edip yalvararak şükranla bildirin.”⁶²⁷ Ayrıca başka bir ifade de ise; hikmetle geleceğe hazırlığın güzel bir şey olduğu fakat kaygı, sıkıntı, endişe ve nefse eziyetin ise yanlış bir iş olduğu söylenmiştir.⁶²⁸

Dağdaki Vaazda Hz. İsa yiyecek ve giyecek konusunda kaygılananları “kıt imanlılar” diye isimlendirmiştir. Kaygı ve endişe yerine Tanrı'ya dayanılması gerektiği belirtilmiştir. Tanrı insanlara hayat bahsetmiştir. Bedenleri Tanrı yaratmıştır. Gerekli olan itinayı göstererek bedeni korumaktır. Kişi kendi nefsinin yaratmamıştır. Dolayısıyla nefsinin muhafaza edip yaşatmaya güç yetiremez. Tanrı

⁶²² Matta 6:32-33.

⁶²³ Matta 6:25, 31, 34.

⁶²⁴ Matta 6:21.

⁶²⁵ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.177.

⁶²⁶ Luka 8:4, Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.177.

⁶²⁷ Filipililer 4:6.

⁶²⁸ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.117.

insan hayatının birinci sorumlusu olarak kabul edilmiştir. Hayatı ve bedeni yaratan Tanrı, kişilerin yeme ve içmeleri için kolaylıklar gösterecektir.⁶²⁹

Tanrı her şeyi tertip ve düzene koymuştur. İnsana ancak çalışıp çabalaması düşmektedir. Hristiyanların geçimlerini kazanmaktan men edilmedikleri söylenmiştir. Oturup çalışıp çabalamadan “Göksel babamız her şeyi uzatır” denilmesinin imkansız olduğu vurgulanmıştır.⁶³⁰

Yeni Ahit yorumlarında ifade edilen bir önemli husus da; insanlığın açlık sınırında olma sebepleri, Tanrı’nın insanlara yardımının noksanlığından kaynaklanmadığıdır. Bunun sebebinin insanların dağıtım ve paylaşım yönünde haksızlık yapmasıdır. Tanrı insanlara karada ve denizde yedirme ve giydirme hususunda mükemmel kaynaklar sunmuştur.⁶³¹

İsa Mesih’e bağlı insanların sıkıntı çekmeden yaşaması imkansızdır. Fakat kaygı duymamak sıkıntısız bir yaşam anlamına gelmez.⁶³²

Hz. İsa’nın Dağdaki Vaazda Hristiyanlara verdiği mesajın temel noktası kişinin günü gününe yaşamayı öğrenmesidir. Günü anlamlı yaşayan insanların gelecek için de planlı ve programlı yaşamaya kolaylıkla ulaşabileceklerdir.⁶³³

Dağdaki Vaazda Hz. İsa, kendisine Mesih olarak inanan insanların kişisel şeylere değil, ilahi gerçeklere önem verip kaygı duyabileceğini belirtti. Hz. İsa Hristiyanlardan bedeninin ihtiyaçları için endişe etmemelerini istedi. Hristiyanların önceliğinin, Tanrı adı, egemenliği ve yüceliği olması gerektiğini altı söyledi.⁶³⁴

Dağdaki Vaazda Hz. İsa, Hristiyanın, Tanrının Egemenliğini ve yüceliğini arzu etmesi, özlemesi, hırsı ve kaygısının olmasını doğal karşılamıştır. Kişisel arzular için yasaklanan bu zaaflar Tanrı için olduğu zaman değer ifade etmiştir.⁶³⁵

Yeni Ahit yorumlarında; Tanrı’nın Egemenliğini istemenin en önemli göstergesi İncil’i yaymak ve Mesih’te kurtuluşu istemektir. Ayrıca yorumlarda farklı

⁶²⁹ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.178.

⁶³⁰ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.180.

⁶³¹ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.181.

⁶³² Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.182.

⁶³³ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.182.

⁶³⁴ Holt, B; *Jesus God Or The Son Of God?*, s.98.

⁶³⁵ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.185.

bakış açısına rastlanılmıştır. Tanrı'nın Doğruluğunun, Tanrı'nın Egemenliğinden daha büyük bir daireyi kapsadığı iddia edilmiştir. Dağdaki Vaazda Tanrı kendisinin bizzat doğruluğun ilahı olduğunu vurgulamıştır. Tanrı sadece Kilise ve Hristiyanlardan değil, bütün insanlıktan doğruluğu istemiştir.⁶³⁶

Tanrı Egemenliğini ve doğruluğunu istemenin öncelikli anlamı, Mesihçilik anlayışını vaaz etme sorumluluğunu toplumsal ve bireysel anlamda “Işık ve Tuz” un yaptığı gibi Hristiyanlar tarafından üstlenilmesi gerektiği söylenmiştir.⁶³⁷

Hristiyanların, gururla, kibirle kendi çıkar imparatorluğunu kurmak için değil, hayatının her safhasında her şeyden vazgeçerek Tanrı'nın yüceliğini en yükseklerle koymak için çabalaması gerektiği vurgulanmıştır.⁶³⁸

6. Azimet Ve Ruhsat

Kutsal yasanın, “Göze göz, dişe diş” dediği belirtilir.⁶³⁹ Bu yasanın hem cezalandırmak için bir buyruk olduğu hem de cezanın sınırı olduğu belirtilir. Cezanın suçu geçmemesinden söz edilir. Bununla beraber, Eski Antlaşmaya göre ceza yetkisiyle kişinin değil hükümetin yetkilendirildiği bildirilir.⁶⁴⁰

Dağdaki Vaazda Hz. İsa misilleme yapmayı tamamen ortadan kaldırarak Yasa'nın ötesinde daha yüksek bir doğruluktan söz ettiği görülür. Öğrencilerine öğ almanın yasal olduğu yerde, bundan vazgeçmelerini öğütlemiştir. Hz. İsa, öğrencilerine kötüye karşı direnmemeyi öğretmiştir. Sağ yanağına tokat atana, öbür yanağını da çevirmelerini söylemiştir. Mintanlarını almak isteyenlere abalarını da vermelerini önermiştir.⁶⁴¹

Hz. İsa'nın bu söylemdeki son buyruğu, Hristiyanlar açısından en zor yapabilecekleri bir söylem olduğu vurgusu yapılmıştır.”Sizden bir şey dileyene verin, sizden ödünç isteyen den yüz çevirmeyin.”⁶⁴² Kişilerin maddi şeylere olan

⁶³⁶ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.186; Lapide, P - Ulrich, L; *Jesus In World History*, s.187; Neil, M; *A History Of The Christian Mission*, s.301-302.

⁶³⁷ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.186.

⁶³⁸ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.187.

⁶³⁹ Çıkış 21:24, Levililer 24:20, Yasanın Tekrarı 19:21.

⁶⁴⁰ Matta 5:38; Burg, H; *Christentum Und Jesus* s.139.

⁶⁴¹ Matta 5:38-42, Luka 6:29-39.

⁶⁴² Matta 5:42.

düşkünüğü ve malının elinden gideceğı düşüncesi bu söylemden ürkebileceğini akıllara getirmiştir. Fakat Hristiyanların, göksel hazineyi düşündüklerinde ve Hz. İsa'nın vaatlerini dikkate aldıklarında bu isteksiz tavırlarının ortadan kalkacağı belirtilmiştir. Bu ilkelere harfi harfine uymalarının daha kolay olacağından söz edilmiştir.⁶⁴³ Hz. İsa'nın temel amacının, yardım isteyen bir kişinin gerçekten ihtiyacı olduğunun düşünülmesidir. Her durumda kişinin ihtiyacının doğru olup olmadığının bilinmesinin mümkün olmadığı belirtilerek ihtiyaç sahibi olduğunu söyleyen birisinin geri çevrilmemesi üzerinde durulmuştur. Çok sayıdaki sahte dilenciye yardım etmek gerçekten ihtiyacı olan birini geri çevirme riskinden daha iyi olduğunun altı çizilmiştir.⁶⁴⁴

Yeni Ahit yorumlarında, insani açıdan, Hz. İsa'nın olmasını istediğı davranışların olanaksız olduğu bildirilmiştir.⁶⁴⁵ Burada bir ayrıntıya yer verilmiştir ki bu davranışları ancak Kutsal Ruh tarafından kontrol edilen Hristiyanın özverili bir yaşam sürebileceğı yalnızca Kurtarıcı'nın yaşamının içinde yaşamasına izin veren bir Hristiyanın alçaltılmaya⁶⁴⁶, haksızlığa⁶⁴⁷ ve güçlüğe⁶⁴⁸ sevgiyle karşılık verebileceğı anlatılmıştır. İşte "İki Bin Adım Müjdesi"nin bu olduğu belirtilmiştir.⁶⁴⁹

Dağdaki Vaazda geçen Göze göz dişe diş cümlesinde; günahsız suçsuz insanın hakkı yasayla koruma altına alınmıştır. Hz. İsa; şöyle bir yaklaşım sunmaktadır: Günahsız suçsuz olanın hakkı zaten yasayla koruma altına alınmıştır önemli olan dürüst, erdemli, alçak gönüllü başkalarını da düşünen bir karakter ortaya koyabilmektir.⁶⁵⁰

H. İsa, H. Musa'nın getirmiş olduğu ilkeleri daha da genişleterek, insanların yaşamlarını daha anlamlı hale getirmeye ve birbirlerini sevmeyi amaçlamıştır.⁶⁵¹

⁶⁴³ Kevin; J.D; *Christian Faith And Social Action*, s.133.

⁶⁴⁴ John, R; *Basic Christianity*, s.340-343.

⁶⁴⁵ Herring, G; *Introduction To The History Of Christianity*, s.180.

⁶⁴⁶ Matta 5:39.

⁶⁴⁷ Matta 5:40.

⁶⁴⁸ Matta 5:41.

⁶⁴⁹ Herring, G; *Introduction To The History Of Christianity*, s.189-190.

⁶⁵⁰ Gred, H; *The Historical Jesus*, s.131.

⁶⁵¹ Guthrie, D; *New Bible Commentary*, s.232.

Dağdaki Vaazda Hz. İsa, Göklerin Egemenliğine girmenin yolunun kin ve nefretten uzak kalarak olacağını vurgulamıştır. Yine İsa, Yahudiliğin On Emirdeki öldürmeyeceksin emrini daha ileri götürerek, öldürme değil hakaret etmenin bile cezaya müstehak olacağını belirtmektedir.⁶⁵² Kul hakkının ve insanların gönlünü kazanmanın önemini belirten İsa, Tanrı'ya sunulan takdimelerden bunun daha önemli olduğunu belirtmektedir. Bunun için düşmanla dost olmanın yolları gösterilmiştir.⁶⁵³

Dağdaki Vaaz konusunda söylenen şeyin en üstü, zirvesi olarak bu ifadeler alınmıştır. Vaazın içinde bundan daha büyük bir sınırın bulunmadığının altı çizilmiştir.

Hz. İsa'dan geldiği söylenen bu söylemler, Yasa öğreticilerinden gelmiştir. Musa'nın Yasasında gelen ile de uyum göstermektedir. Hz. Musa'nın yasalarının okunması, hatırlanarak üzerinde düşünülmesi istenmiştir. Hz. Musa'nın ahlaki yasaların özetini Eski Ahitte verdiği belirtilmiştir.⁶⁵⁴

Hz. İsa'nın kendi zamanında bu vaazları verdiğini biliyoruz. Göze göz yasayı; Yahudilerin sonradan kendi başlarına esneterek değiştirdikleri yasalarda cezanın karşılığı olarak; 1- Maddi taviz verildiğinden 2- Mal cezasına çevrildiğinden bahsedilmiştir. Bu değişikliklerin Hz. İsa'dan önce tamamlandığı vurgulanmıştır.⁶⁵⁵ Kutsal Kitapta insan kölesine vururda gözünü kör olmasına sebebiyet verirse ya da dişlerlerinden birini düşürürse; bunun bedeli olarak vuran adamın da gözünü ya da dişini kaybetmesinden bahsedilmiştir. (Bu o kölenin hak ettiği bir Yasadır, ama kölesi bunu kendi başına yapmaya güç yetiremez) Fakat Gözüne ya da dişine bedel olarak Kölenin sahibinin, köleyi hür bırakmasının zorunlu olduğundan bahsedilmiştir.⁶⁵⁶

Yazıcılar ve Ferisilerin “göze göz” maddesini uzattıkça uzattıklarından bahsedilmiş. Hâkimlerin uyguladığı bu hükümler, uyum sağlamayan kişisel ilişkileri kapsamaz. Bazıları da kişisel intikam peşine düşerek, kendilerince bu hükmü

⁶⁵² Herring, G; *Introduction To The History Of Christianity*, 203-205.

⁶⁵³ Borb, M; *Jesus In Contemporary Scholarship*, s.309.

⁶⁵⁴ Çıkış 20.

⁶⁵⁵ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.120.

⁶⁵⁶ Çıkış 21:26-27.

uygulamaya çalıştılar. Oysaki Yasa açıkça şunu söylemiştir: “Halkının çocuklarından intikam alma ve kin tutma!”⁶⁵⁷ Emirlerin alt üst edilmek istendiğinden bahsedilmiş. Çünkü ilk başlangıçta da insanların değil, hâkimlerin bu hükmü uygulandığından söz edilmiştir. Yasada beşerin intikam almasının yasaklandığından söz edilmiştir.⁶⁵⁸

Mesih’in getirdiği yasada başlangıçta göze göz, dişe diş, hükmünü kaldırmadığı söylenmektedir. Çünkü başlangıçta hükümlerin adaletli ve doğru olduğundan söz edilmiştir. “Hükmetmeyin ki, hüküm olunmayasınız!”⁶⁵⁹ Dağdaki Vaazda Hz. İsa başlangıçta bütün öğretilerin temelini ahiret günü için ilahi gerçeğinin üzerine kurmuştur. Hz. İsa dünya öğretileri ile kendi öğretisinin arasındaki bu açık delilleri güçlendirmek istedi. Şüphesiz bu başlangıç, beşeri mahkemeler ile Tanrı’nın dinine ve hesap gününe özeldir. Fakat bu yasaların inanan bir Hristiyan’ın kişilik ilişkileriyle uyum sağlamadığından söz edilmiştir.⁶⁶⁰ Öyle ki, Hz. İsa bu yasanın sevgi üzerine kurulması gerektiğinden, hâkimlerin adaleti üzerine kurulmamasından bahsetmiştir. İnanan bir Hristiyan’ın görevinin hata yapıp da hatasını anlayanlara karşı intikam duygusu içinde olmamaları söylenmiştir.⁶⁶¹ Yaptığı hata ile de karşılık vermek olmamalıdır. Hatayı yapan kişiden intikam almadan ve bedelini talep etmeden kabul etmesi istenmiştir. “Kötülüğe direnmeyin”⁶⁶²

Yeni Ahit’in birçok yerinde direnmeyin ifadeleri ile karşılaşmaktayız. Direnme ifadesi Tanrı’ya karşı direnmedir. Ayrıca Tanrının isteğine karşıda direnmemedir⁶⁶³ ve Tanrı’nın gerçeklerine⁶⁶⁴ ve Tanrı’nın egemenliğine⁶⁶⁵ karşı direnmemektir.

Kötülüğe karşı direnmenin önemli bir erdem olduğunun altı çizilmiştir. Ve kutsal kitabın muhtelif yerlerinde geçen ifadeler de “Kötülük, kötülük kuvveti elinde olandadır” denilmiştir. Çünkü İblise karşı direnilmesi öğütlenmiştir.⁶⁶⁶

⁶⁵⁷ Levililer 19:18.

⁶⁵⁸ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.122.

⁶⁵⁹ Matta 7:1.

⁶⁶⁰ Canon, J; *Fundamentals Of Catholic Dogmas*, s.314.

⁶⁶¹ Brill, E.J; *The Ideal Of The Self-Goverining Church*, s.169.

⁶⁶² Matta 5:39.

⁶⁶³ Romalılar 9:19.

⁶⁶⁴ 2 Tim 3, 4:15; Resullerin İşleri 6:10 ve 13:8.

⁶⁶⁵ Romalılar 13:2.

⁶⁶⁶ 1Petrus 5:9, Efesliler 6:13, Yakup 4:7.

İntikam duygusunun insanı egemenliği altına aldığını ve intikama hizmet ettirdiğini oysaki Hristiyanın böyle bir hedefi ve amacının olmadığından bahsedilmiştir.⁶⁶⁷

Dağdaki Vaazda Hz. İsa'nın ifade ettiği sağ yanağına vurana sol yanağını çevir ifadesi insanlara gülünç gelebilir. Hz. İsa'nın buradaki vurma ifadesi ahlaki anlamda büyük bir olgunluğa vurgudur.⁶⁶⁸

Hz. İsa söylediği bu sözleri bu ölçütleri kendi nefsinde uygulandığının kanıtlarını kutsal kitapta görebiliyoruz. Eski Ahitte haber verildiği gibi: “Vuranlar için sırtım soldu, ikiye büküldü, yanağım gevşedi, sarktı ve yüzüm utanmaya ve tükürüğe karşı perde olmadı”⁶⁶⁹ Hz. İsa'nın mahkemesi esnasında onun elçiliğinin herkese gerçek olduğunun gösterildiği ifade edilmiştir. Yahudi askerleri, O'na tükürmeye başladılar ve yüzünü tükürük kapladı. Ve Hz. İsa'yı yumrukluyorlardı. Ve O'na “hadi haber ver!” diyorlardı. Hizmetçiler O'nu tokatlıyorlardı. Sonra Romalı bir asker sıçradı ve elindeki dikenli tacı O'nun kafasına geçirdi. Ve Ona, omuzlarını ve sırtını çökerten bacaklarının gücünü bitiren, derin bir acı veren elbise giydirdiler. Kafasına kamışla vurarak, şöyle söyleyerek O'nunla alay ettiler: “ Ey Yahudilerin kralı selam sana!” Sonra dalgaya alarak dizlerinin önüne çökttiler. Ona secde eder gibi yaptılar ve tükürdüler.⁶⁷⁰ Hz. İsa ebedi gücünden dolayı, yapıcı olan nefsini sevgiyle doldurduğu sakinliğini koruduğu kendisine kötülük yapanlardan intikam almak istemediği bilakis onlara bitirinceye kadar dalgaya almalarını tamamlamalarına izin verdiği görülür.⁶⁷¹

Dağdaki Vaazda Hz. İsa zayıf, direnç gösteremeyen, düşkün bir insan nitelenmesi ortaya koymamıştır. Mahkeme esnasında, kâhinlerin başkasının karşısında nefsini sınırlamayı bilmiştir.⁶⁷² Örnek olarak kendisine inananların önünde kuvvetli bir İsa Mesih modeli olmuştur. Nefsini tutup, başkalarına sevgi gösterdiği esnada

⁶⁶⁷ Grant, C; *Altruism And Christian Ethichs*, s.206.

⁶⁶⁸ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.123.

⁶⁶⁹ Yeşaya 50:6.

⁶⁷⁰ Markos 14:65,15; 16-20.

⁶⁷¹ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.125; Drucker, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.106.

⁶⁷² Yuhanna 18:19-23.

kuvveti ortaya çıkmıştır. Hangi türden olursa olsun; herhangi bir şekilde intikam almamıştır. Hz. İsa'ya İnananlar için tek örnek Mesih'in tutumudur.⁶⁷³

Hız. İsa'nın sözü, burada, azgınları uyanık tutan, basit ucuz bir söz olarak algılanmalıdır. Çirkin bir söz veya istediğini vurdumduymaz bir şekilde yapan bir kişiden kaynaklanmış bir söz gibi alınmaması gerekiyor. Çünkü Hz. İsa, intikam almayı önlemek istemiştir. Kesinlikle emanetsizliği, rezaleti ve zulmü cesaretlendirmeyi istememiştir.⁶⁷⁴

Gerçek sevgi, önemli bir şekilde her insana ve topluma gösterilmelidir. Çünkü bu iki yapının, kötülüğü engelleme ve iyiliğin yayılması konusunda büyük etkisi vardır.⁶⁷⁵

Dağdaki Vaazda Hz. İsa insanlara öylesine tevekkül anlayışı ile kötülüğe cesaretlenmenin sorumluluğunu öğretmemiştir. Özellikle intikamı duygusunun insanların zihinlerinden atılmasını istemiştir. “Direniş göstermeyin” vasiyetinin gerçek anlamı “intikam almayın” olmuştur.⁶⁷⁶

Bazı Yeni Ahit yorumcuları Dağdaki Vaazda “kötülüğe direniş göstermeyin” vasiyetini şüphesiz o her durumda barışa davet etmektir diye, yorumladılar.⁶⁷⁷ Her durumda kuvvet uygulamaktan yasaklanmayı kendilerine itibar edindiler. Luther'in de bu tefsire katıldığı belirtilmiştir.⁶⁷⁸ Luther'in bu vasiyete dayanarak kendi kanını emen keneleri dahi öldürmediğini, kanını emmesine izin verildiği zikredilmiştir.⁶⁷⁹

Hız. İsa'nın Dağdaki Vaazında olan bu öğretisine farklı anlamlar yükleyenler de olmuştur. Bu öğretinin ister kişilere olsun, ister hükümetlere olsun zorba davranışların hepsini yasakladığını vurguluyor.⁶⁸⁰ Hz. İsa'nın öğretisinin temelinde direncin olmaması gerekiyor. Burada dikkat çekici bir diğer açıklama da Hz. İsa'nın hâkimlerin ve insanın kurduğu bütün müesseselerin tamamının ayakta kalmasına

⁶⁷³ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.126.

⁶⁷⁴ Heim, M; *Jesus*, s.101; Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.127.

⁶⁷⁵ Funk, R; *The Five Gospels*, s.86.

⁶⁷⁶ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.126.

⁶⁷⁷ Herring, G; *Introduction To The History Of Christianity*, s.180.

⁶⁷⁸ Golf, T; *Paul Chirstian Understanding*, s.108.

⁶⁷⁹ Drucker, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.298.

⁶⁸⁰ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.127.

karşı olduğu ibaresidir.⁶⁸¹ Bunun nedeni olarak Hz. İsa'nın vasiyetlerine itaat edilmesi "bütün kötülerin kardeş olabileceği birbirleri ile barış içinde yaşayabileceklerine izin verileceği olarak değerlendirilmiştir. Böylece bütün mülkün Tanrı'ya ait olduğu anlaşılır denilmektedir.⁶⁸²

Vaaz'ın en önemli kazandırdığı kavramın "Sivil İtatsızlık" olmasıdır. Gandhi buna örnek olarak gösterilmektedir. Gandhi'nin gençlik yıllarında Dağdaki Vaazı okuyarak etkilendiğinden söz edilmiştir.⁶⁸³ Hindistan'a döndüğünde ise bu inandığı değerleri hayata uyguladığından söz edilmiştir.⁶⁸⁴ Gandhi kendisi ve yanındakilerini direnç göstermeye zorlamayacaktı. "Medeni İsyanı" dediğimiz "Hakkın Gücü", "Doğruluğun Gücüyle" kendisine karşı çıkanları kazanmaya çalıştığından bahsedilmiştir. "Kendi rızası ile acı yüklenmekle", kendisini en büyük örnek yapmak istediği söylenmiştir. Gandhi'nin sergilemiş olduğu davranış sonucunda kuvvetin zorla uygulanmasının nadir bir durum olacağı, cezaların biterek hapishanelerin okullara çevrildiğinden ve hâkimlerin barış sürecine girdiklerinden bahsedilmiştir.⁶⁸⁵

Hz. İsa'nın Dağdaki Vaazdaki bu öğretilerine karşın, Kutsal Kitap Hristiyanlara devleti yönetenlerin vazifelerinin kötülük yapan kimseler üzerine olmasını ilan etmiştir. Devlet yöneticileri, Tanrı'nın kendilerine verdiği yasalardaki ceza hükmünü kötülük yapanlara uygularlarsa; İşte o zaman "kötülük yapan kimseden hak ettiği intikamı alan Tanrı'nın hizmetçisi" unvanını alabilecekleri belirtilmiştir.⁶⁸⁶

Devletin görevlerinin, içinde yaşayan fertlerin görevlerinden tamamen farklı olduğu dikkate sunulmuştur.⁶⁸⁷ Pavlus'un sözünde kötülük fiilleri ile aynı hizada bulunan kişilerin durumları açıkça ortaya konmuştur. "Kötülüğe kötülük ile karşılık vereceğiz diye haddi aşmayın" Kendi içinizden olanlardan intikam almayın ey canlılar! Bilakis kızgınlığa yer verin (Yani Tanrı'nın kızgınlığına.) Çünkü şöyle

⁶⁸¹ Hengel, M; *Between Jesus And Paul*, s.146.

⁶⁸² Neil, M; *A History Of The Christian Mission*, s.287; Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.128.

⁶⁸³ Golds, A; *Understanding Of Civil Disobedience, Gandhi*, s.120-139.

⁶⁸⁴ Golds, A; *Understanding Of Civil Disobedience, Gandhi*, s.142; Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.128.

⁶⁸⁵ Golds, A; *Understanding Of Civil Disobedience, Gandhi*, s.145; Leeuwen, A.T; *Christianity In World History*, s.159.

⁶⁸⁶ *Romalılar* 13:4.

⁶⁸⁷ Manson, T.W; *On Paul And John*, s.413.

yazılmıştır. Benim intikamım vardır ve onu ben alırım. Rab şöyle der: Senin düşmanın aç ise; onu doyur. Eğer susuz ise; ona su ver. Çünkü sen böyle yaparsan onun başında ateş kuru toplarsın (yani o sana yaptığının karşısında utanır ve tövbe eder) Kötülük seni yenmesin! Bilakis sen kötülüğü iyilik ile yen!⁶⁸⁸

Farklı bir Yeni Ahit yorumunda şu ayrım görülmüştür. Özellikle Sezar'ın hakkını Sezar'a Tanrı'nın hakkı Tanrı'ya verin!⁶⁸⁹ cümlesinin açılımı şöyle yapılmıştır: Bu ayette iki mülkten söz edilmiştir. İlahi ve ruhi bir mülk (O Mesih'in egemenliği); dünyalık ve zamanlık bir mülk (dünyanın egemenliği) “Tanrı'nın sağ eli diye adlandırılan birinci mülkte; Hristiyanlar, kişiler gibi yaşarlar. Fakat “ Tanrı'nın sol eli diye adlandırılan” ikinci mülkte; Hristiyan, vatanından sorumlu bir memur gibi yaşar. Ve Hristiyan'ın üzerine düşen (İster baba olsun, ister işinde başkan olsun, ister hâkim, ister yönetici olsun) kişiliği ve görevi konusunda doğru adımlar atması gerektiği vurgulanmıştır.⁶⁹⁰

Hz. İsa'ya bağlı olarak yaşayan bir kişinin bir dünya vatandaşı olarak devletin ona verdiği bütün vasıtalardan yararlanması istenmiştir. Başka ortamlarda gevşek davranabilen bir Hristiyan'ın görevi esnasında (dünyadaki bir kişi olarak), bulunduğu ortamda kötülüğe direnç göstermesi gerektiği söylenmiştir.⁶⁹¹

“Mesih'in egemenliğinin” kuralları; o her ihtimali taşır, bağışlanmayı taşır, kötülüğe karşı iyilik göstermeyi ister. Fakat başka bir açıdan “ Dünya'nın egemenliğinde” de zulmün, haksızlığın taşınması gerekmez. Bilakis buranın tersi olarak orada kötülüğün tersini ve onun cezasında bir savunma vardır. Bu insanın içinde bulunduğu konum ve görevi ile ilişkilidir. Mesih: “Her hangi bir kişinin kötülüğe karşı direnç göstermesi gerekmez! diye bir şey söylememiştir. Eğer böyle bir şey deseydi; o zaman bütün yasalar ve yöneticiler yok olur giderdi. Fakat Hz. İsa “Hristiyanlara bunu yapmanız gerekmez!” demiştir.⁶⁹²

⁶⁸⁸ *Romalılar* 12:17-21.

⁶⁸⁹ *Matta* 22:21.

⁶⁹⁰ Manson, T.W; *On Paul And John*, s.423.

⁶⁹¹ Borb, M; *Jesus In Contemporary Scholarship*, s.94-98.

⁶⁹² Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.130; Drucker, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.108.

Hristiyanlara (Toplum içinde yaşayan kilise olarak); fiili veya niyet ile dahi olsa intikam almanın yakışmayacağı vurgulanmıştır. Fakat sorumlu bir hristiyanın ister devlette isterse kiliside olsun Tanrı onu kötülükten intikam alma ve cezalandırma konusunda vekil tutmuştur serbest bırakmıştır, şahsi intikamı yasakladığının altı çizilmiştir.⁶⁹³

Hz. İsa'nın, adaletin ayakta durmasını asla yasaklamadığı söylenmiştir. O'nun yasakladığı şeyin; Hristiyanın kendisi için kendi elleriyle intikam almasıdır. Göze göz yasasının uygulayıcısı hâkimler olduğu belirtilmiştir. Fakat Hristiyanın şahsi intikam türünden ne varsa onları bitirmesi gerektiği söylenmektedir.⁶⁹⁴

Mesih'in şahsi intikam duygularına yer vermediği; eziyete eziyet ile karşılık vermediği fakat kişinin bu eziyeti kendisinin taşıması istenmekte. Şayet eziyete eziyet ile karşılık verilecek olursa iyiliğin karşısında kötülüğün üstün kılınacağı belirtilmiştir.⁶⁹⁵

Kötülüğe direnç gösterilmez ise o zaman kişilik zayıflıklarının tohumları ekilmeye başlanacağı vurgulanmıştır. Bazı ahlaki işlerde çöküntülerin ortaya çıkacağı siyasetin tamamıyla karışacağı barışın bozulacağı belirtilmiştir.⁶⁹⁶

Hz. İsa'nın asla bir kişinin kendi başına kötülüğün failini durdurmasını istememiştir.⁶⁹⁷

7.Zina Ve Boşanma

Hz.Musa'nın yasalarında, zinanın cezası ölüm idi. Ama bu hatanın karşılığı olan ölüm cezasının kesinlikle Hz. İsa döneminde tatbik edilmediği belirtilmiştir. Eski Ahit'te zinanın cezası ölüm idi. Yeni Ahit'te ise; zaten zinanın kendisi ölüm sayıldı. Hür olan eşlerin, eş olma sözlerinin ortaklığı vardı. Ama zina yapıldıktan sonra zaten bu ölür gider denilmektedir. Ayrıca İhanetin boşanmaya esas neden olmasına asla bir sorgulama yapılamayacağı ve itiraz edilemeyeceği belirtilmiştir.⁶⁹⁸

⁶⁹³ Robert, H.K; *Tanrı'nın Anlamı*, s.114.

⁶⁹⁴ Cantrill, H; *The Words Of The Lord Jesus*, s.172.

⁶⁹⁵ *1Petrus* 2:23.

⁶⁹⁶ Ramsey, I.T; *Christian Ethics And Contemporary Philosophy*, s.100.

⁶⁹⁷ Funk; R; *The Five Gospels*, s191.

⁶⁹⁸ Drucker, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.151-154.

a. Dağdaki Vaazda Zina

Zina, evlilik öncesi ve evlilik dışında yapılan cinsel suçlardan biridir. Zina fiili kutsal inanın dışında bir fiil olduğundan tek Tanrılı dinlerin hepsi onu çok ağır bir suç olarak kabul ederler ve zina suçunu işleyenlere ağır cezalar verirler.⁶⁹⁹ Özellikle monoteist dinler meşru zeminde, yani nikâh ve evlilik şartıyla cinsel ilişkilere izin vermektedir. Böylece evlilik ve aile kurumu din tarafından özel koruma altına alınmaktadır. Bu sebeple zina ve aldatma yasaklanmaktadır.⁷⁰⁰ Semavi dinlerden Hristiyanlığın Kutsal Kitabı olan Yeni Ahitte yer alan Dağdaki Vaaz, erkek ve kadının evli kalmak suretiyle doğru olanı yapacaklarını söylemiş ve bunun dışında yapılan fiillere ise sert bir şekilde karşı çıkmıştır. Çünkü ona göre evlilik dışındaki her türlü cinsel ilişki, haz veya şehvet almaya yönelik her teşebbüs, yasak olan eylemlerdir. Çünkü Hristiyanlık, kadın ve erkeği tek beden olup Tanrı'ya itaat etmeleri için yaratmış, cinsellik yönünden münzevi perspektifli olan bir dindir. Bu yüzden amacı bedensel etkinliklere yönelik olan cinselliği, asla kabul etmez. Dağdaki Vaazda Tanrı, insanlara cinselliği sadece evli olmak şartıyla uygun görmüştür. Bunun dışında yapılan cinsel hareketleri veya birleşmeleri ise yasaklamıştır.⁷⁰¹

Zina, genel bir anlam içerir. Şehvet duymak, başkaların namusuna göz dikmek, kendi eşi dışında başka kişilerin eşleriyle cinsel birleşmeye girmek, Tanrı'nın yasakladığı kişiler veya şeylere karşı cinsi duygular beslemek veya onlarla cinsel temasa girmek ve bu minvalde evlilik dışı yapılan cinsel eylemlerin hepsi, zina kapsamına girer. Her türlü zinayı lanetlemek Dağdak Vaazda bir yeniliktir. İlk uygarlığın tüm yasaları gibi Tevrat da evli bir kadınla cinsel ilişki kurulması olarak tanımladığı zinayı, yasaklıyordu.⁷⁰² Dağdaki Vaaz, bu motif üstünde sıkça durmuş ve inananların bu tür hareketlerden uzak durmasını özellikle vurgulamıştır. “Zina etmeyeceksin dendiğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, bir kadına şehvetle bakan her adam, yüreğinde o kadınla zina etmiş olur.”⁷⁰³ Bu ifadelerde keskin bir

⁶⁹⁹ Çalışlar, O; *İslam'da Kadın Ve Cinsellik*, s.89.

⁷⁰⁰ Yapıcı, A; *Ruh Sağlığı Ve Din*, s.76.

⁷⁰¹ Pelatre, L; *Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri*, s.367-389.

⁷⁰² Russel, B; *Evlilik Ve Ahlak*, s.34.

⁷⁰³ *Matta 5: 27- 28.*

zina tehdidi vardır. Zinanın şehvet kokan özelliği insanları kendinden geçirmektedir. Bakmak bile zina açısından ateşli bir tutkudur. Bu tutkuyla, kadınlara arzulu bakan kişilerin zinakar olduğu kuşkusuzdur. İsa bunu yapan kişinin yüreğinde, baktığı kadınla cinsel ilişkiye girdiğini söylemektedir.

Dağdaki Vaaza göre zina bir ahlaksızlıktır. Zina yapan kişi yükümlülüklerini yerine getirmiyor demektir. Evlilik sözleşmesi denilen bağı yaralamakta, diğer eşin hakkını zarara uğratmakta, evlilik kurumunu zedelemekte ve evliliğin temelini oluşturan sözleşmeyi ihmal etmektedir. Sürekli bir anne babaya ihtiyacı olan çocukların ve insan soyunun selametini tehlikeye düşürmektedir.⁷⁰⁴ Bunun için Yeni Ahit'te cinselliğe ne zaman olumlu olarak bakıldıysa, bu olumluluk evlilik içinde değerlendirilmektedir. Dağdaki Vaazın bakış açısında evlilik sınırları dışındaki cinselliğin yaşanması söz konusu bile edilemez. Tanrı isteminde cinsellik yalnızca evlilik kurumu içinde görülmektedir. Çünkü bir araya gelen iki kişi ruhen ve bedenlen tek beden olmuşlardır. İki kişinin bir beden olması ciddi bir olaydır. Cinsel birleşim, evlilik antlaşmasının bir işareti olarak gerçekleşmektedir. Tanrı öğretisine göre evlilik dışı cinsellik günahıdır.⁷⁰⁵ Bu durum Tanrı'nın birliğine ve çiftlerin tek beden olmasına aykırıdır. Bu yüzden evlilik dışı ilişki yerine Tanrı'nın istediği evlilik içi ilişkiler tercih edilmelidir. Diğer taraftan evlilik dışı ilişkide bulunan kadının, kötü olduğu düşünülürdü. Erkek başkasının karısıyla cinsel birleşimde bulunmadıkça, bu durum bir başkasının mülkiyetine tecavüz etme suçuydu, günahkâr sayılmazdı.⁷⁰⁶ Burada erkek lehine bir tavır söz konusudur. Erkek, gözünü başka erkeklerin eşine göz çevirdiğinde o zaman yanlış yapmaktadır. Bu durumda erkek çok büyük bir günah sergilemektedir. Yuhanna İncil'i bu noktada zinayı doğru bir şekilde ifade etmektedir. "İsa ise zeytin Dağı'na gitti. Ertesi sabah erkenden yine tapınağa döndü. Bütün halk onun yanına geliyordu. O da oturup onlara öğretmeye başladı. Din bilginleri ve Ferisiler, zina ederken yakalanmış bir kadın getirdiler. Kadını orta yere çıkararak İsa'ya, öğretmen, bu kadın tam zina ederken yakalandı, dediler. Musa, Yasa'da bize böyle kadınların taşlanması buyurdu, sen ne dersin? Bunları İsa'yı

⁷⁰⁴ Pelatre, L; *Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri*, s.545.

⁷⁰⁵ Wingate, A; *Commentary On The Synoptic Gospels*, 403-404; Woodhead, L; *An Introduction To Christianity*, s.340-342.

⁷⁰⁶ Russel, B; *Evlilik Ve Ahlak*, s. 35.

denemek amacıyla söylüyorlardı; onu suçlayabilmek için bir neden arıyorlardı. İsa eğilmiş, parmağıyla toprağa yazı yazıyordu. Durmadan aynı soruyu sormaları üzerine doğruldu ve içinde kim günahsızsa, ilk taşı o atsin, dedi. Sonra yine eğildi, toprağa yazmaya başladı. Bunu işittikleri zaman, başta yaşlılar olmak üzere, birer birer dışarı çıkıp İsa'yı yalnız bıraktılar. Kadın ise orta yerde duruyordu. İsa doğrulup ona kadın, nerede onlar? Hiçbiri seni yargılamadı mı? diye sordu. Kadın, hiçbiri, efendim, dedi. İsa, ben de seni yargılamıyorum, dedi. Git, artık bundan sonra günah işleme".⁷⁰⁷ Zina eylemi Yuhanna İncil'inin yukarıdaki bölümünde bir günah olarak kadına yüklenmiş fakat İsa kesin olmadan yapılan suçlamaların yersiz olduğunu dile getirmiştir. Böyle riskli bir günahın başkasına atılmasının tehlikeli olduğunu vurgulayan İncil, kesinlik taşımadan bir kadına zina iftirası atmanın doğru olmadığını belirtmektedir. Ayrıca önce iğneyi kendine sonra çuvaldızı başkasına batırmadan, başkasının günah işleyip işlemediğini bilmenin anlamsızlığına vurgu yapan İsa, önce bu hatayı yapanları yargılamak gerektiğini belirtmektedir.⁷⁰⁸ Kadını suça iten nedenin erkekten kaynaklandığını belirtmek isteyen İsa'nın tavrını masumiyet açısından kadın lehine kullanması da ilginç bir durumdur. İsa Mesih'i neden sınamak istiyorlardı? Çünkü İsa Kutsal Yasa'nın söylediklerini başka bir bakış açısıyla insanlara açıklıyordu. Bu yüzden Kutsal Yasa'ya göre çok ciddi ve ölüm cezası gerektiren bir suçla karşısına gelerek ne yapacağını görmek istediler. Zina Tanrı'nın gözünde çok çirkin bir şeydi. Çünkü böylece Tanrı'nın yaratmış olduğu bedeni ve ruhu kirletiyordunuz. Zina aynı zamanda Tanrı'nın büyük saygı duyduğu evlilik kurumuna karşı işlenmiş büyük bir suçtu.⁷⁰⁹ Bu yüzden İsa'nın bakış açısını bilmek ve böyle bir durum karşısındaki tavrını da görmek istediler. Evlilik dışı cinsel ilişki bedene bulaşan bir günahıdır. Hristiyanlık, bedenle günahı bir araya getirmekten çekinmeyen bir dindir. Bunu ilkçağlardan itibaren görmek mümkündür. Özellikle Yunan felsefesinin Platoncu geleneği ile Hristiyan öğretiyi kaynaştırmaya çalışan, Hristiyanlığın en büyük düşünürlerinden olan Saint Augustinus, itiraflarında beden ve günah arasındaki yakınlığı açıkça ortaya koymaktan çekinmemiştir."Bana bedenin tutkularından, gözün tutkularından ve yaşamın gösterişçiliğinden kaçınmamı buyuruyorsun. Yasal

⁷⁰⁷ Yuhanna 8: 1- 11.

⁷⁰⁸ Jacaux, A.J; *Christian Ethics*, s.421-434.

⁷⁰⁹ Çelik, A; *Benim Adım Kadın*, s.25-26.

olmayan cinsel ilişkileri yasakladın, evliliği onaylamana rağmen ondan daha iyi bir durumun var olduğunu söyledin”.⁷¹⁰ Burada görüldüğü gibi bedenle günah arasında ilişki kuran St. Augustinus, İsa’nın evliliği önermesine rağmen ondan daha iyi bir durum sunduğuna da itiraf etmektedir. St. Augustinus, Hristiyanlıkta kadına karşı olumsuz bakışıyla tanınır. O insanın, daha dünyaya gelmeden önce ilk günahı işlemesinden dolayı, suçlu ve günahkâr olduğuna inanır. Bunun için kadına ve bedene günahkâr olarak bakar. Evlilik dışı cinsel ilişki tehlikeli ve yasak olduğundan bu yasak ilişki, insan bedenine bulaşan ve insanı kirleten bir hastalık olarak ifade edilmiştir. Bu hastalığa yakalanan kişi artık hem bedeninde hem de kalbinde bir çürümeyle karşı karşıyadır.⁷¹¹

Dağdaki Vaaz, Hristiyanların bu kirliliği, bedenlerinden uzaklaştırmasını ister. Onun hükmü altına alınmayı Tanrı’ya ihanet sayar. “Bedenin tutkularına uymamak için günahın ölümlü bedenlerinizde egemenlik sürmesine izin vermeyin. Bedeninizin üyelerini haksızlığa araç ederek günaha sunmayın. Ölümden dirilenler gibi kendinizi Tanrı’ya adayın; bedeninizin üyelerini doğruluk araçları olarak Tanrı’ya sunun. Günah size egemen olmayacaktır. Çünkü kutsal Yasa’nın yönetimi altında değil, Tanrı’nın lütfu altındasınız”.⁷¹² İmanlı kişi kendisini bedeninin tutkularına kaptırmaz aksine bedeni onun imanı için bir araçtır. Kim günahı bedeninde tutsak etmez ve onu azalarından atarsa, o yüceliğin yasasına ulaşır. Kutsal ilahın istediği günahsız ve şehvetsiz bir bedendir.⁷¹³

Dağdaki Vaaz, yasaya uymayı evli kadının kocasına sadık kalmasına benzetir. Nasıl ki insan Tanrı’ya bağlılığını devam ettirip onu başka Tanrılarla aldatmazsa evli kadın da kocasına bağlılığında sadık kalmalıdır. Yoksa Tanrı’nın egemenliğinden çıkar ve zinanın kirliliğinde anlamsız kalır. Nitekim Yeni Ahit bunu şöyle izah eder: “Bilmez misiniz ki, ey kardeşler-Kutsal Yasa’yı bilenlere söylüyorum- yasa ancak insana yaşadığı sürece egemendir? Örneğin evli kadın, kocası yaşadıkça yasayla ona bağlıdır; kocası ölürse, onu kocasına bağlayan yasadan özgür olur. Buna göre kadın,

⁷¹⁰ Augustinus, S; *İtirafılar*; s.244.

⁷¹¹ Gardenia, M; *God And Women*, s.216; Wesley, Y; *Understanding Of The Church Fathers*, s.609-613.

⁷¹² *Romalılar* 6:12- 14.

⁷¹³ Gardenia, M; *God And Women*, s.219.

kocası yaşarken başka bir erkekle ilişki kurarsa, zina etmiş sayılır. Ama kocası ölürse, kadın yasadan özgür olur. Şöyle ki, başka bir erkeğe varırsa, zina etmiş olmaz.⁷¹⁴ Evlilik süreci içerisinde kadın kocasına bağlıken hiçbir şekilde zinaya yaklaşamaz. Fakat kocası öldükten sonra kadın yasadan özgür olur ve istediği kişiyle evlenebilir. Bu bakımdan kadın, hem kocasına hem de Tanrıya bağlılığını bildirerek evlilik dışı cinsel ilişkiye girmemelidir.⁷¹⁵

Dağdaki Vaaz, insanın dizginlenemeyen arzu ve şehvet gerçeğine parmak basmıştır. “Ne mutlu denemeye dayanan kişiye! Denemeden başarıyla çıktığı zaman Rabbin kendisini sevenlere vaat ettiği yaşam tacını alacaktır. Ayartılan kişi, Tanrı beni ayartıyor demesin. Çünkü Tanrı kötülükle ayartılmadığı gibi kendisi de kimseyi ayartmaz. Herkes kendi arzularıyla sürüklenip aldanarak ayartılır. Sonra arzu gebe kalır ve günah doğurur. Günah olgulaşınca da ölüm getirir.”⁷¹⁶

İsa bir anlamda günden uzaklaşıp kendisini saf bir şekilde Tanrı’nın huzuruna götüren kişileri mutlu sona kavuşan imanlılar olarak görmektedir. Bu kişilerin hiçbir günahın ayartmasının etkisinde kalmadan, denemeden başarıyla geçtiğini vurgulamaktadır. Ancak kendi kendisini günahla ayartanların ve Tanrı’nın ayartmasıyla ayartıldıklarını zannedenlerin denemeden geçemeyeceklerini ve günahkâr olarak öleceklerini belirtmektedir. Çünkü İsa Tanrı’nın hiçbir insanı günahla ayartmayacağını ve ancak kendilerinin günaha düşeceklerini vurgulamaktadır.⁷¹⁷

Dağdaki Vaazda Tanrı’nın günahlar konusunda insanların iradesine karışmadığı ancak insanların kendi elleriyle bu bataklığa sürüklendiği, bakış açısı vardır. Onun bu bakış açısına göre, içinde şehvet ateşini gizleyen kimselerin yaptıkları günahı Tanrı’nın ayartması olarak kabul etmemeleri gerekir. Kişi içinde taşıdığı günah dolayısıyla kendisini arzulara kaptırır. Bunun neticesinde kendisini ayartmış olur.⁷¹⁸ Yeni Ahit, bu uyarıya dikkat çekerek inananlarını uyarır. Nitekim Petrus’un İkinci Mektubu’nda, kendisini ayartan insan tipinin özellikleri belirtilirken,

⁷¹⁴ *Romalılar* 7:1- 3.

⁷¹⁵ Gardenia, M; *God And Women*, s.220.

⁷¹⁶ *Yakup* 1:12- 15.

⁷¹⁷ Ericson, T.H; *Sin And Repentance*, s.513-515.

⁷¹⁸ Ericson T.H; *Sin And Repentance*, s.516.

onlar şöyle tarif edilir: “Gözleri zinayla doludur, günaha doymazlar. Kararsız kişileri ayartırlar”.⁷¹⁹ Görüldüğü üzere gözlerinden şehvet akan ve imanı konusunda kararsızlık yaşayan kişiler kendisini, zinanın ayartıcılığına kaptırarak mahvederler. Dağdaki Vaaz, böyle kimselerin bir an önce Tanrı’nın yasalarının egemenliği altına girerek sakinleşmelerini ister. Günah yoluna düşüp kendisi ayartanların kurtuluş ümidi yok mudur? İsa günahı kurtulmanın yolunu ise en açık biçimde şu şekilde ifade etmiştir: “Bu yolda yürüyenler için ayartma yoktur. Bu yol ise şeytandan uzak durup Tanrı’ya sığınmaktır. Ayık olun, uyanık olun. Düşmanınız İblis, kükreyen aslan gibi dolaşarak, yutabileceği birini arıyor”.⁷²⁰ İşte günaha düşenlerin kurtuluş reçetesi şeytanın ayartmalarından olduğunca kaçınmaktır. Bunu yapan kişi eğer Tanrı’ya sığınırsa bu hastalıktan ebediyen kurtulmuş olmaktadır. Ancak bu şekilde kişi doğru yolu bulabilir.

Aslında günahsız olan Mesih bu konuda etkin rolünü ortaya koyarak inananları huzura kavuşturup onları günahı kurtarmaya çalışmaktadır. “Mesih’in günahları kaldırmak için belirgin olduğunu biliyorsunuz. O’nda günah yoktur.”⁷²¹ Mesih, günahsız olduğuna göre inananlar şeytanın ayartmasından kaçıp bir an önce ona sığınmalıdırlar. Çünkü denemeden geçip Tanrı’nın göğünün altında mutlu sona ulaşmanın tek yolu Dağdaki Vaaza göre şeytanın ayartmalarından kaçıp, İsa’ya ve dahası Tanrı’ya sığınmaktır. Ancak bu yolla Hristiyanlar zinadan uzaklaşıp paklanabilirler.

Dağdaki Vaazda Hz. İsa cinsi hataların tarifini genişleterek zinaya gerçek anlamı yüklemiştir. Nasıl ki adam öldürmek kırgınlık düşüncelerini ve sövmek sözlerini kapsıyorsa; zinadan men etmek de aynı şekildedir. Şehvetli bakışların öldürülmesini ve zina hayallerini de fiili zinanın içine almıştır. Mümkünse sözlerin öldürülmesi istenmiştir.⁷²² Dağdaki Vaazda, mümkünse, kalplerimizle ve düşüncelerimizle zinadan yapılan şeylerden uzak durulması istenmiştir. “Kim ki bir kadına şehvet ile bakarsa; onunla kalbinde zina etmiş gibidir.”⁷²³

⁷¹⁹ 2 Petrus 2:14.

⁷²⁰ 1 Petrus 5:8.

⁷²¹ 1 Yuhanna 3:5.

⁷²² Dietrich, D.J; *Human Rights And The Catholic Tradition*, s.93-94.

⁷²³ Matta 5:28.

İster evli ister evli olmasın Tanrı inananlara bir kadına şehvetle bakılmasını haram kılmıştır. Sadece bakmak ve şehvet arzusu ile bakmak arasındaki farkın anlaşılması istenmiştir.⁷²⁴ Burada Tanrı'nın sözü, erkek veya kadınlara şehvetle bakan erkeler hakkındadır. Erkek veya kadınlar ister evli olsunlar ister bekâr, bunun önemli olmadığı vurgulanmıştır. Önemli olan zina ve Tanrı'nın yolundan çıkmadır denilmiştir. Kim bunun tersini iddia ederse de Hz. İsa'nın eleştirdiği Ferisileri temsil ediyor demektir denilmiştir⁷²⁵

Dağdaki Vaazda Hz. İsa'nın öğretisini çok iyi anlamak gerektiğinin üzerinde durulmuştur. Şehvetli bakışların anlamı kalpteki zina olduğu ifade edilmiştir. Çünkü kalbin ve gözün sağlam bir ilişkisi vardır.⁷²⁶ “Gözlerimle antlaşma yaptım şehvetle bir kıza bakmamak için... Eğer gönlümü bir kadına kaptırdıysam”⁷²⁷ Eğer Eyüp bu işleri yaparak bir günah yüklenmişse, hatalı olduğunu itiraf ediyor. Ve o zaman Tanrı'nın azabını hak ettiğini söylüyor. Fakat Eyüp'ün böyle işler asla yapmadığının altı çizilmiştir. Kalbine sahip olduğu ve gözlerininide eğdiği dile getirilmiştir.⁷²⁸

Günümüzde Hristiyanların ihtiyaç duyduğu konunun bu olduğunun altı çizilmiştir. Aşağılık işler; bunu öne geçiren şey; zapt edilmeyen gözden çıkan bakışların aşağılık fikirlerle dolu bir kargoya dönüşmesidir.⁷²⁹ Hayaller ve üretkenlik Tanrı'dan bir vergidir. (Tanrı'nın insan ile hayvanın arasını ayırt etmek için verdiği bir melekedir) Dünyanın bütün bilimleri ve yüksek insanlık yapıları, bu hayalden ve üretkenlikten kaynaklanmaktadır.⁷³⁰ Bununla birlikte zinaya düşenler çoğunlukta ise; onlar hayallerine ve üretkenliklerine izin vermişlerdir. Bu durum, içlerinde olan şehvetlerinin tutuşmasından kaynaklanmıştır.⁷³¹

Dağdaki Vaazda Hz. İsa'nın gözünü çıkar, elini ayağını kes vasiyetinin hayatta bu şekilde kullanılması için söylemediği dile getirilmiştir. Bir benzetmeden ibaret olup hayatın amacının üzerinde düşünmeye sevk etmektir. Hz. İsa'nın burada kast

⁷²⁴ Neil, M; *A History Of The Christian Mission*, s.73; Ericson, T.H; *Sin And Repentance*, s.168.

⁷²⁵ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.96

⁷²⁶ Wingate, A; *Commentary On The Synoptic Gospels*, s.117.

⁷²⁷ *Eyüp* 31: 1;7-9.

⁷²⁸ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.96.

⁷²⁹ Scott, C.A; *Christianity According To St.Paul*, s.87-89.

⁷³⁰ Jacaux, A.J; *Christian Ethics*, s.307.

⁷³¹ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.197; Kunger, R; *The Five Gospel, Words Of Jesus*, s.116; Neil, M; *A History Of The Christian Mission*, s.163.

ettiği şey vücut azalarından herhangi birisini kesip atmak değildir.⁷³² Fakat yapılan olayı aşağılamak için kullanılmıştır.⁷³³

Hız. İsa'nın insanlara vermek istediği mesaj günümüzde de dikkate alınarak hayata geçirilmelidir. Gözler kötü şeyler izlemek istiyorsa buna dur denmesi gerektiği; ayaklar kötü yerlere gitmek istiyorsa buna dur denmesi gerektiği belirtilmiştir. Bunların genel kurallar olmadığı yapılması zorunlu kurallar olduğuna dikkat çekilmiştir.⁷³⁴ Gözleri, elleri, ayakları tökezleyenler kendilerine çok kuvvetli bir duruş almaları gerektiğinin altı çizilmiştir. Tökezlemeyenlerde kendilerini bu kötü şeylerden uzak tutmaya devam etmelerinin zorunlu olduğu yoksa onların tökezlemeyeceklerine dair bir garantilerinin bulunmadığının önemine vurgu yapılmıştır.⁷³⁵

b. Dağdaki Vaazda Boşanma

Boşanma, evliliğin sona erdirilmesi demektir.⁷³⁶ Boşanma, Hristiyanlıkta kabul edilmeyen bir durumdur. Dağdaki Vaaz, karı kocanın boşanmasından yana değildir. O, boşanmayı Tanrı'ya karşı bir saygısızlık olarak görür. Çünkü zaten cinselliğe karşı bir önyargısı olan ve verimli olup soyu sürdürmekten yana olan Hristiyanlık için boşanma, gerçekten iç açıcı bir durum değildir. Bu, Hristiyanlık için onursuz bir davranıştır. Bunun cezası büyüktür. Öyle ki boşanma neredeyse tek affedilmez günah olarak kabul edilmişti; böylece bu gizemli hata İsa tarafından Kutsal Ruh'a karşı işlenen günah olarak tanımlanmıştı.⁷³⁷ Bu durumu Dağdaki Vaazda görmek mümkündür: “Kim karısını boşarsa ona boşanma belgesi versin, denmiştir. Ama ben size diyorum ki, karısını fuhuş dışında bir nedenle boşayan onu zinaya itmiş olur. Boşanmış bir kadınla evlenen de zina etmiş olur”.⁷³⁸ Evliliği sürdürmek temel gaye olmuştur. Boşanma fiilinin kendisi Dağdaki Vaaz için menfi

⁷³² Witte, J; *Christianity And Law*, s.798.

⁷³³ *Markos* 8:34; *Gal* 5:24; *Romalılar* 8:13, *Koloseliler* 3:5.

⁷³⁴ Cahill, S.L; *Christian Ethics*, s.308.

⁷³⁵ Drucker, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.602; Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s. 99-100.

⁷³⁶ Oberle, M.J; *Divorce*, s.123.

⁷³⁷ Parrinder, G., *Dünya Dinlerinde Cinsellik*, s.296; Tex, P; *Christianity, Adultery And Divorce*, s.412-143.

⁷³⁸ *Matta* 5: 31- 32.

bir anlam taşır. Kişi, ne evliliğinden vazgeçip boşanmalı ne de boşanmış bir kadına yaklaşmalıdır. Çünkü boşanma eylemiyle bir şekilde ilişkisi olan kişiler kirlidirler, zina etmişlerdir. Yeni Ahit, normal şekilde bir boşanmayı kabul etse bile yine gizli bir tiksintiyle bu fiile karşıdır. Bu surette boşanma, Kiliseye göre doğa yasasına karşı işlenmiş ciddi bir suçtur. Boşanma, eşler arasında ölünceye dek birlikte yaşamak üzere yapılmış olan sözleşmenin ihlali demektir. Ayrıca, boşanma evlilik sınırının işareti olan esenlik antlaşmasına hakarettir. Aslında yeniden evlenen eş açıkça ve sürekli zina durumunda sayılır.⁷³⁹ Bu durumda kişi Tanrı'ya karşı çok büyük günah işlemektedir. O ya boşanmamalıydı ya da bekâr kalıp Tanrı'ya kendini adamalıydı. Hristiyanlık, boşanmaya karşı gönülsüz olduğundan boşanan eşlere, yaptıkları bu olumsuz davranışlarından dolayı sert yaptırımlar getirmiştir.⁷⁴⁰ Bunu Dağdaki Vaazda görmek mümkündür: “İsa'nın yanına gelen bazı Ferisiler, onu denemek amacıyla şunu sordular: Bir adamın herhangi bir nedenle karısını boşaması kutsal yasaya uygun mudur? İsa şu karşılığı verdi: Kutsal yazıları okumadınız mı? Yaratan başlangıçta insanları erkek ve dişi olarak yarattı. Şöyle dedi: Bu nedenle adam anne babasını bırakıp karısına bağlanacak, ikisi tek beden olacak. Şöyle ki onlar artık iki değil tek bedendir. O halde Tanrı'nın birleştirdiğini, insan ayırmasın. Ferisiler İsa'ya, öyleyse, dediler, Musa neden erkeğin boşanma belgesi verip karısını boşayabileceğini söyledi? İsa onlara: İnatçı olduğunuz için Musa karılarınızı boşanmanıza izin verdi, dedi. Başlangıçta bu böyle değildi. Ben size şunu söyleyeyim, karısını fuhuştan başka bir nedenle boşayıp başkasıyla evlenen, zina etmiş olur. Boşanan kadınla evlenen de zina etmiş olur. Öğrenciler, İsa'ya: Eğer erkekle karısı arasındaki ilişki buysa, hiç evlenmemek daha iyi, dediler. İsa onlara, herkes bu sözü kabul edemez, ancak Tanrı'nın güç verdiği kişiler kabul edebilir, dedi. Çünkü kimisi doğuştan hadımdır, kimisi insanlar tarafından hadım edilir kimisi de Göklerin Egemenliği uğruna kendisini hadım sayar. Bunu kabul edebilen etsin!”.⁷⁴¹ Bu pasaj çetrefilli gibi görünse de aslında ısrarla kadın ve erkeğin tek beden olmasını isteyen Dağdaki Vaazın, boşanmaya karşı menfî tavrını

⁷³⁹ Pelatre, L; *Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri*, s.545; Ericson, T.H; *Sin And Repentance*, s.518-520.

⁷⁴⁰ Wesley, Y; *Understanding Of The Church Fathers*, s.506-510.

⁷⁴¹ Matta 19: 3- 12

göstermektedir. Eğer kişi evlenecekse ya bu davranışına sadık kalıp boşanmayı asla aklından geçirmeyecektir ya da bekârlığı tercih edip evlenmeyecektir. Eğer kişi birinci seçeneği kabul ederse yani evlenmeyi kabul ederse o zaman Tanrı'nın yolundan ayrılmadan ona karşı görevlerini aksatmadan sanki evli değilmiş de sadece Tanrı'ya sürekli bağlılığını ifade eden bir münzeviymiş gibi davranacaktır. Boşanma eylemini gerçekleştirip zina yapmayacaktır.⁷⁴² Çünkü İsa'nın gözünde boşanmış biri zina yapmış olanla eşdeğerdir. Eğer kişi ikinci seçeneği tercih edip hiç evlenmezse o zaman sürekli Tanrı'ya itaat edecek ve onun yolundan çıkmayacaktır. O, evlenmese de olur. Çünkü burada asıl önemli olan Tanrı'ya karşı kayıtsızlığın olmamasıdır. Bunu gerçekleştiren ister evli olsun ister bekâr, medeni hali önemli değildir. Çünkü bunlar Tanrı'nın güç verdiği, onlara ışık olduğu kişilerdir. Gerekirse bunlar, evliken bile hadımmış gibi davranıp kadınlarının evlilikte kendilerini Tanrı'nın yolundan ayırmasına izin vermezler. Bekârken de hiçbir cinsel şehvet duymadan Tanrı'nın kendilerine verdiği güçle yine Tanrı'ya hizmet ederler.⁷⁴³

Dağdaki Vaazda bulunan pasajlara benzer bir diğer ifade de boşanan adamın durumunu açıkça ortaya koyan Yeni Ahit'in Markos İncil'indeki metinlerdir. “Yanına gelen bazı Ferisiler onu denemek amacıyla, bir erkeğin, karısını boşaması Kutsal Yasa'ya uygun mudur? diye sordular. İsa karşılık olarak, Musa size ne buyurdu? dedi. Onlar, Musa, erkeğin bir boşanma belgesi yazarak karısını boşamasına izin vermiştir, dediler. İsa onlara, inatçı olduğunuz için Musa bu buyruğu yazdı, dedi. Tanrı, yaratılışın başlangıcından, insanları erkek ve dişi olarak yarattı. Bu nedenle adam annesini babasını bırakıp karısına bağlanacak, ikisi tek beden olacak. Şöyle ki; onlar artık iki değil, tek bedendir. O halde Tanrı'nın birleştirdiğini insanlar ayırmasın. Öğrencileri evde ona yine bu konuyla ilgili bazı sorular sordular. İsa onlara, karısını boşayıp başkasıyla evlenen, karısına karşı zina etmiş olur, dedi. Kocasını boşayıp başkasıyla evlenen kadın da zina etmiş olur.”⁷⁴⁴ Esasında, Dağdaki Vaazın karşı olduğu şeyin, evliliğin birleştirilmesinden çok boşanmanın ayırması olduğu görülecektir. Boşanan adam, başlangıçtaki yaratılış olayının tekliğine zarar vermiş olacaktır. Kadın ve erkek tek beden olmuş ve Tanrı'nın şahsında birlik

⁷⁴² Benjamin, O.J; *Christianity Extramarital Relationship*, s.56-70.

⁷⁴³ Oberle, M.J; *Divorce*, s.219-221; Tex, B; *Love And Divorce*, s.420-425.

⁷⁴⁴ Markos 10: 2-12.

olmuşlardır. Bu birliğı boşanmayla bozan kişi Tanrı'ya karşı asilik yapmış olmaktadır. Çünkü Tanrı'nın birleştirdiğı şeyi insanlar ayırmış olmakla zina etmiş oldular. Bu hataya düşmek istemeyen kadın, kocasına koca da karısına bağılı olmalı onu başkalarıyla aldatmamalı ve bu şekilde ikisi de zinadan kaçınmalıdır. Ayrıca ikisi de Kutsal birliğin amacına saygı göstermelidir.⁷⁴⁵

Dağıdaki Vaazda İsa; “ Kim karısını boşar ve başkasıyla evlenirse, ona karşı zina eder. Kadın kocasını boşar, başkasıyla evlenirse zina eder” diyordu.⁷⁴⁶ Boşanmayı zina derecesinde gören İsa, Dağıdaki Vaazında şöyle bir ifade de bulunuyordu: “Karısını boşayıp başkasıyla evlenen zina etmiş olur. Kocasından boşanmış bir kadınla evlenen de zina etmiş olur”.⁷⁴⁷ Aynı tema ve sürekli vurgulanan boşanma uyarısı aynı isteğı dile getirmektedir; kadın ve koca evliliğı bağılı olmalıdır. Bu bağı koparsa kişi tehlikeye düşmektedir. Çünkü Hristiyanlık, karısına sevgi göstermeyen kocanın veya kocasına sevgi göstermeyen kadının Tanrı'ya da sevgi göstermeyeceğini ifade etmektedir. Eğer eşler gerçek anlamda birbirlerine sevgi ve saygı çerçevesinde yaklaşırlarsa Tanrı bundan büyük memnuniyet duyacaktır. Ama eşlerin birbirine karşı besledikleri sevginin de ölçüsü yine Tanrı sevgisidir. Tek beden olan çiftler birbirlerini Tanrı'yı sevdiklerinden daha çok sevmeyeceklerdir. O zaman yanlış yola sapmış olurlar. Bu bağlamda boşanma zinayla eşdeğer tutulmuş olmaktadır.⁷⁴⁸

Boşanmada, Dağıdaki Vaaz dikkate alınarak; İncil'in birçok yerinde şiddetle karşı çıkılan bir davranış olarak görülmekle birlikte Korintliler bölümünde yine kendisine karşı çıkılmış fakat burada evlenmeye karşı bir soğukluk da göze çarpmaktadır. Evlilik bir anlamda kocaya fazla ilgi göstermek yüzünden Tanrı'nın arka plana itilmesi olarak ifade edilmektedir. Ayrıca bu durumdan oldukça yakınılmaktadır. Bu ilginç ayrıntı ilginin en çok Tanrı'ya gösterilmesi için bir uyarıdır. “Karın varsa, boşanmayı isteme. Karın yoksa kendine eş arama. Ama evlenirsen günah işlemiş olmazsın. Bir kız da evlenirse günah işlemiş olmaz. Ne var

⁷⁴⁵ Tex, B; *Love And Divorce*, 502-505.

⁷⁴⁶ Kılıç, H; *Antikçağıdan Günümüze Kadın Ve Cinsellik*, s.146.

⁷⁴⁷ Luka 16:18.

⁷⁴⁸ Wesley, Y; *Understanding Of The Church Fathers*, s.613; Ericson, T.H; *Sin And Repentance*, s.341; Cahill, S.L; *Christian Ethics*, s.402.

ki evlenenler bu yaşamda sıkıntılarla karşılaşacak. Ben sizi bu sıkıntılardan esirgemek istiyorum. Kardeşler, şunu demek istiyorum: Zaman daralmıştır. Bundan sonra karısı olanlar karısı yokmuş gibi, yas tutanlar yas tutmuyormuş gibi, sevinenler sevinmiyormuş gibi, mal alanlar malları yokmuş gibi, dünyadan yararlananlar alabildiğine yararlanamıyormuş gibi olsun. Çünkü dünyanın şimdiki hali geçicidir. Kaygısız olmanızı istiyorum. Evli olmayan erkek, Rabbi nasıl hoşnut edeceğini düşünerek, Rabbin işleri için kaygılanır. Evli erkekse karısını nasıl hoşnut edeceğini düşünerek dünya işleri için kaygılanır. Böylece ilgisi bölünür. Evli olmayan kadın ya da kız hem bedence hem de ruhça kutsal olmak amacıyla rabbin işleri için kaygılanır. Evli kadınsa kocasını nasıl hoşnut edeceğini düşünerek dünya işleri için kaygılanır”.⁷⁴⁹ Bunlar çok ilginç ve doğrusu şaşırtıcı pasajlardır. Bu kez evliliğe olmasa da olur, gözüyle bakılmaktadır. Bunlar, sanki evlenen kişiye artık evlendiği için zorunlu olarak katlanması gerektiğini vurgulayan ifadelerdir. Madem evlenmişse bir şey olmaz ama keşke evlenmeseydi, mealindeki bu ifadeler, Yeni Ahit’in belirsiz duruşunun ifadesidir. Ruhani bir bakış açısıyla hareket eden İsa, bekâr kadın ve erkeğin tavrını övmekte ve desteklemektedir. Çünkü onlar Tanrı’ya daha çok bağımlı kalabilirler. Oysaki evli kadın veya erkek birbirlerine ilgi gösterip Tanrı’yı unutacaklardır. Bunun önüne geçmek için İncil, inananlarını adeta bekârlığa özendirilmektedir. Tabî ki, bu da cinselliğin arka plana itilmesi ve Hristiyanların dünya hayatından el etek çekip çileciliğe gömülmeleri anlamına gelmektedir. Buradan hareketle İncil’in cinsel ilişkiye olumsuz baktığını da çıkarabiliriz. Cinsel birleşmeyi ancak evlilikle kabul gören Hristiyanlık, bunu gönül rahatlığıyla önermemektedir.⁷⁵⁰ Çünkü Hristiyanlık, gerçekten çileci ve asketik bir dindir. Özellikle rahip ve rahibeler münzevi hayatı yaşayarak kendilerini evlilikten uzak tutmuşlardır. Günümüzde bile evlenmeyen rahip ve rahibelerin varlığı bunu kanıtlamaktadır. Rahip ve rahibelerin evlenmemesi yani bir anlamda çilecilik (asketizm) ile ilintili bir kavramdır. Asketizm ise başka bir deyişle çilecilik, dünyevi olan her şeyi ret eden içeriğiyle bedeninin denetlenmesinin en uç biçimidir. Dinsel anlamda kendini inkâr; yeryüzünden el etek çekmek; yeme içme ve diğer dünyevi

⁷⁴⁹ 1Korintliler 7: 27-34.

⁷⁵⁰ Wesley, Y; *Understanding Of The Church Fathers*, s.675-677.

şeylerden uzak durarak dinsel disiplini sağlama metodudur.⁷⁵¹ Bir anlamda ruhbanlık gibi bir durum söz konusudur. Zaten ruhbanlığın kelime anlamı da korkmak demektir. Kendini arındırmak için nefsin zevklerinden kaçmaktır.⁷⁵²

Ruhbanlık, özellikle Hıristiyan dünyasında Dağdaki Vaazdan sonra oluşmuş ve günümüze değin var olan bir durumdur. Dağdaki Vaazda evlilikle ilgili olan pasajlar Hıristiyan dünyasında farklı şekillerde yorumlanmıştır. Ruhbanlık sınıfı da bu yorumlardan birisi olmuştur. Esasında Hıristiyan ruhbanlığı, evliliği ve aile hayatını fiilen haram kılarak, acımasızca nikâh bağlarını koparmıştır. Öyle ki IV. ve V. asırlarda “bekâr kalmak” en yüce ahlâkî erdemlerden biri olarak kabul ediliyordu.⁷⁵³ Onlara göre iffetli olmanın anlamı, cinsel ilişkiden kaçınmak ve evlenmemektir. Hatta nikâhlı olsalar bile kadın-erkek ilişkisi onların iffet telakkilerine tersti. Çünkü pak ve temiz bir ruhsal terakki, nefsi öldürmeyi gerekli kıldığından, lezzet ve zevklerden uzak kalınmalıydı. Onlara göre, maddi istekleri yok etmek, insanın hayvanî arzularını öldürmek demektir.⁷⁵⁴ Dolayısıyla lezzet ve günah aynı şeylerdi. Öyle ki, bir şeyden memnuniyet duymak, Tanrı’yı unutmak anlamına geliyordu. Bu yüzden bazı teologlar, gülmeyi ve tebessüm etmeyi dahi yasaklamıştır. Yine aynı nedenler dolayısıyla bir erkek ile kadının evlenmesi kötü bir fiil olarak kabul görüyordu. Rahipler için değil evlenmek, bir kadının yüzüne bakmak bile günahı. Nitekim bir kimse evliya veya rahip olmak istiyorsa hanımını terk etmek zorundaydı.⁷⁵⁵ Aynı husus erkekler gibi kadınların zihinlerine de yerleştirildi. Yani, şayet onlar da semavi saltanatın içine girmek istiyorlarsa, hiç evlenmemelidirler veya evli iseler kocalarından ayrılmalıdırlar. Bazı Hıristiyan düşünürler şöyle diyor: “Şayet bir kadın İsa uğruna bakire kalır ve ömrü boyunca evlenmezse, o artık İsa’nın gelini olur. O kadının annesi de Tanrı’nın yani İsa’nın kayınvalidesi olma şerefine erer.” Yine bazı teologlar, “İffetin kılıcıyla evliliğin ipini kesmek, bu yolun yolcusu için ilk şarttır” demektedir. Böyle bir talimatın evli bir kadın ile erkek üzerindeki ilk etkisi, onların mutlu evliliklerinin son bulması şeklinde tezahür etmekteydi.⁷⁵⁶ Çünkü

⁷⁵¹ Gündüz, Ş; *Mitoloji ve İnanç Arasında*, s.43.

⁷⁵² Wesley, Y; *Understanding Of The Church Fathers*, s. 682-683.

⁷⁵³ Jackson, P; *Marriage and Virginity*, s.218-220.

⁷⁵⁴ Wackny, D; *Contact Jesus*, s.46-50.

⁷⁵⁵ Maxmial, D; *Church And Marriage*, s.302-303.

⁷⁵⁶ Wackny, D; *Contact Jesus*, s.60-74; Maxmial, D; *Church And Marriage*, s.305-308.

Hristiyanlıkta boşanmak söz konusu olmadığından, kadın ve erkek ayrı kalmak zorundaydı. Örneğin iki çocuk babası olan St. Nilus, ruhbanlığın etkisi altına girdiğinde, karısını ağlar bir halde bırakarak ondan ayrılmıştır. St. Amman zıfaf gecesinde, karısına iffet üzerine vazetmiş ve sonunda her ikisi de hayatları boyunca ayrı yaşamak konusunda anlaşmışlardır. St. Abraham ise, daha ilk gece karısını bırakarak kaçmıştır. Aynı davranışı St. Alex de yapmıştır. Öyle ki Hristiyanların Aziz menkıbelerini anlatan kitapları, bu tür örneklerle doludur.⁷⁵⁷

Evlilik, erkek ve kadın cinsinin bir araya gelişinin, bütünleşmesinin ve Tanrı'nın kutsal emrinin uygulanışının diğer adıdır. Kişinin hayat boyu sürmesi dileğiyle bir başkasıyla bütünleşmek istemesi, aynı çatı altında yaşamaya karar vermesi, insanlarda bulunan bir gereksinmedir. Evlilik, gerçekte iki ruhun, iki gönlün, iki bedenin birleşmesidir. Evlilik dostluk, arkadaşlık kaynağı, kişiyi yalnızlıktan kurtaran bir kurum, düzenli ve dengeli cinsel hayat kaynağı, ekonomik destek kaynağı, kişinin hayatında yeni bir bağ, yeni bir uyum gösterme nedenidir.⁷⁵⁸ Bu bağlamda o kutsal ve ulvidir. Semavi dinler onun süreklilik arz eden bir kurum olması için ona sıkı sıkıya sarılmışlardır. Evliliğe diğer semavi dinlere göre yeterli olmasa da önem veren dinlerden bir tanesi de, Hristiyanlıktır. Hristiyanlığın evliliğe önem verdiği ve özellikle İsa'nın Dağdaki Vaazda tavrının ilk dönemlerde evlilik lehine olduğu Yeni Ahit'te var olan bir gerçekliktir.⁷⁵⁹ İsa, insanlar arasına girerken ilk mucizesini annesinin isteği üzerine bir düğünde davetliyen gerçekleştirdi. Kilise, İsa'nın Kana'daki düğünde hazır bulunuşuna çok büyük önem vermektedir. Kilise, İsa'nın düğüne katılmasının evliliğin iyi bir şey olduğunu gösterdiği gibi, evliliğin de Mesih'in varlığını gösteren etkin bir işaret olduğunu kabul eder.⁷⁶⁰

Dağdaki Vaaza göre evlenme, belirli yaşa gelmiş bir kadın ile erkek arasında, Kutsal Kitap'a uyularak kurulan birliktir. Tanrı'nın insanı erkek ve kadın olarak yaratması, evlenmenin ilk kaynağı sayılır. Bu nedenle evlilik, bir Tanrı buyruğu, bir din görevi olarak nitelenir.⁷⁶¹ Bunun yeni Ahit'te de onaylandığını görebiliriz: "İsa

⁷⁵⁷ Hackhell, M; *Church Fathers*, s.201-302.

⁷⁵⁸ Eker, E; *Evlilik Sorunları*, s.87.

⁷⁵⁹ Bajur, G; *Marriage*, s.403-408.

⁷⁶⁰ Heinz, M; *Catholic Church And Marriage*, s.389.

⁷⁶¹ Benjamin, O.J; *Christiannity Extramarital Relationship*, s.168.

şöyle dedi: Yaradan başlangıçtan insanları erkek ve dişi olarak yarattı. Şöyle dedi: Bu nedenle adam anne babasını bırakıp karısına bağlanacak, ikisi tek beden olacak”.⁷⁶² Buna göre doğan her Hristiyan, esasında bir eş bularak ilahi birliğe katılmaktadır. Çünkü kişi dünya tek beden olarak gelmez. O diğer eşini bulup birlik olmak ister. Bu bir olmanın altında Tanrı’nın tekliğini ispatlama endişesi de olabilir. Çünkü kadın ve erkek, yalnız yaşamayıp tek vücut olduğunda Tanrı’nın yalnızlığı gibi yalnız kalmamış olmaktadırlar. Bu anlamda Dağdaki Vaazda kişinin anne babasını bırakıp karısına bağlanması esasında Tanrı’nın birliğinin kanıtlanmasıdır.⁷⁶³

Dağdaki Vaazda evlilik, hiçbir zaman medeni hal ile ilgili bir olay değildir. Hristiyanlıkta evlilik, Tanrı’nın insanlığa sevgisini simgeleyen bir yaşam halidir.⁷⁶⁴ Tanrı, insanı sevgiyle yarattığı gibi, sevmeyi bilmesini de istedi. Sevme eğilimi insanda doğuştan vardır. Tanrı, insanı erkek ve kadın olarak yarattıktan sonra onların birbirlerine karşı duyduğu sevgi, Tanrı’nın insana karşı duyduğu mutlak ve ebedi sevginin bir sureti olur. İşte Tanrı’nın kutsadığı bu sevgi de üretken olmak zorunda ve yaratılışın gizemi içinde gerçekleşmelidir.⁷⁶⁵ Dolayısıyla Tanrı, erkek ve kadını birbiri için yaratarak sadece onları bedensel anlamda birliktelik için değil Tanrı’nın sevgisini simgeleştirmek için de yaratmıştır.

Dağdaki Vaazda evlilik Tanrı’nın sevgisinin bir göstergesidir. Kadın erkeğe, erkek kadına ve sonuçta ikisi de Tanrı’ya sevgisini bu yolla ifade eder. “Ne var ki Rab’de ne kadın erkekten ne de erkek kadından bağımsızdır. Çünkü kadın erkekten yaratıldığı gibi erkek de kadından doğar”.⁷⁶⁶ Eşler, evliliğin zorunlu kıldığı karşılıklı kendilerinden bir şeyler verme vaadine her gün sadık kalarak birlikteliklerini durmadan pekiştirmelidirler. Bu insani birliktelik, evlilik sırrı ile verilen Mesih İsa’nın birlikteliği ile onaylanır, arıtılır ve tamamlanır.⁷⁶⁷ Böylece eşler, İsa’ya olan saygılarını ve Tanrı’nın kutsallığını yüceltmış olmaktadırlar. Sonuçta, evlilik kişinin bedenlen ve daha başka şekillerde kendisini eşine tümüyle vermesini gerektirir. Cinsel ilişki, karşılıklı olarak kendini birbirine vermeyi betimler ve anlatılır. Böylece

⁷⁶² Matta 19: 4 -5.

⁷⁶³ Gardienia, M, God And Women, s.608-610.

⁷⁶⁴ Aydın, M; *Hristiyan Kaynaklarına Göre Hristiyanlık*, s. 73.

⁷⁶⁵ Paletre, L; *Katolik Kilisesi Din Ve Ahlak İlkeleri*, s. 386.

⁷⁶⁶ 1Korintliler 11: 11-12.

⁷⁶⁷ Paletre, L; *Katolik Kilisesi Din Ve Ahlak İlkeleri*,s.396.

karşılıklı olarak kendini birbirine verme davranışı sona erdiğinde cinsel etkinlik bozulur.⁷⁶⁸ Ayrıca evlilik kurumu ortadan kalkma tehlikesiyle karşı karşıya gelir. Bu yüzden Hristiyanlar Tanrı'nın suretinde birlikteliği gerçekleştirmeli ve onun kutsallığına sevgiyle evlenerek, güç katmalıdırlar.

Dağdaki Vaaza göre evlilik, iki insanın anlaşmasının kilise tarafından takdis edilmesi ve bunların kilise bünyesinde kutsal bir bağla hayatlarını birleştirmesidir. Evlilik kurumu, Mesih ile kilisenin birleşmesini simgelediği gibi Evharistiya ayininin de meyvesi olarak anlaşılmaktadır.⁷⁶⁹ Evlilik, sıradan bir birliktelik değil, kilise ve Mesih'in kutsal bir bağla birleşmesinin simgesidir. Bu birleşmeden kadın ve erkek, meyveler üretebilir ve bu kutsal bağ inananların Tanrı'ya olan sevgisini artırıp o bağı güçlü kılabilir. Dağdaki Vaaz evliliği basit bir ayin olarak algılamaz. Ona göre evlilik birliği, kozmik ritim ile birleşen ve bu bütünleşmeyle geçerlilik kazanan bir ayindir.⁷⁷⁰

Kadın ve erkeğin Tanrı'nın huzurunda bir araya gelişi, yer ile göğün bir araya gelişinin temsilidir. Burada evliliği simgeleyen kutsal gök ve yer kavramları vardır. Gök ve yer nasıl bir araya gelip bir evrenin bütünü ifade ederse karşı cinsler de bu bağ sayesinde bir araya gelip esasında kozmik bir bütünlük ortaya koymaktadır. Nitekim evlilik ayinlerinin de bir ilahi modeli vardır. İnsanların evliliği, kutsal evliliği, yani özellikle gök ve yer arasındaki birleşmeyi yeniden üretmektedir.⁷⁷¹ Bu birleşme, amacı ve anlamı özel olan bir birlikteliktir. Bunun sonucunda kutsal evlilik, dünya ve insanın yeniden doğumunun somut ve canlı ifadesi olarak algılanmalıdır. Bu cinsel birleşme teması gerçekten çok derin ve enteresandır. Böylece Dağdaki Vaaz da evliliği olacaksa eğer değerini önemli kılarak emretmektedir. Başka bir deyişle evliliği bedensel veya maddesel bir algılamadan çıkartıp ona manevi bir tat vermektedir. Bu bağlamda Dağdaki Vaazda evlilik birleşmek, tek olmaktan kurtulup bir bütün olmak şeklinde ifade bulmuştur. Nasıl Oğul, Baba ve Kutsal Ruh bir bütün oluşturuyorsa kadın ve erkek de Tanrı'nın huzurunda birleşerek bir birliği

⁷⁶⁸ Hançerlioğlu, O; *İnanç Ve Sözlüğü*, s.228.

⁷⁶⁹ Yıldırım, M; *Yunanistan ve Ortodoks Kilisesi*, s.143.

⁷⁷⁰ Eliade, M; *Ebedi Dönüş Mitosu*, s.36.

⁷⁷¹ Eliade, M; *Ebedi Dönüş Mitosu*, s. 37.

oluşturmakta ve bütünleşmeyi sembolize etmektedir.⁷⁷² Öyle ki İsa tarafından ortaya konulan evlilik birliği ve evliliğin çözülmezliği idealleri, diğer ideallerine paraleldir. İsa yalnızca şehvet eylemlerini değil, şehvetli hayalleri de eleştirdi.⁷⁷³ Çünkü evlilikte amaç yalnızca haz almak değildir. Üremek ve birliği oluşturmak asıl yapılması gereken şeydir. Bu durumun bile manevi amaçları vardır. Tek beden olmak daha ulvi ve kutsal bir görevdir. Bu sebeple Dağdaki Vaaz sadece hazza ve şehvete yönelik birleşmeye çok sert bir şekilde karşı çıkmıştır. “Zina etmeyeceksin, dendiğini duyduunuz. Ama ben size diyorum ki, bir kadına şehvetle bakan her adam, yüreğinde o kadınla zina etmiş olur. Eğer sağ gözün günah işlemene neden olursa, onu çıkar at. Çünkü vücudunun bir üyesinin yok olması, bütün vücudunun cehenneme atılmasından iyidir. Eğer sağ elin günah işlemene neden olursa, onu kes at. Çünkü vücudunun bir üyesinin yok olması, bütün vücudunun cehenneme gitmesinden iyidir”.⁷⁷⁴ Evlilikte birleşmenin bile bir amacı varken kadına sadece hazza yönelik yaklaşmak, yasak bir davranış olarak kabul edilmiştir. Dağdaki Vaaz, yalnızca zevk için kurulmuş evlilikleri onaylamaz. Kadın ve erkek, yatak odasına kapanıp haz almanın peşine düşmemelidir. Cinsel haz amaç değil, evlilikte yapılması gereken bir ritüeldir. Bunu amaç yapıp evliliği kutsal hedefinden saptırmak, Hristiyanlığın tasvip etmediği bir davranıştır.

Dağdaki Vaazın evliliğe kutsal bir ayin olarak baktığı ve asıl amacın cinsel birleşmeye yönelik haz almak olmadığı Yeni Ahit’in diğer bölümlerinde de açıkça vurgulanan bir gerçektir. “Tanrının istediği şudur: Kutsal olmanız, fuhuştan kaçınmanız, her birinizin, Tanrı’yı tanımayan uluslar gibi şehvet tutkusuyla değil, kutsallık ve saygınlıkla kendine bir eş alması ve bu konuda haksızlık edip kardeşini aldatmamasıdır”.⁷⁷⁵ Bu pasajda görüldüğü gibi kutsal amaca hizmet etmeyen her türlü cinsel teşebbüs, ret edilmektedir. Yeni Ahit, kişinin şehvet tutkusuyla değil sevgi temelli cinsel eylemde bulunmasını istemektedir. Fakat bu sevgi temelli cinsel ilişkinin sonucunda üremeye yönelik bir eylem olmalıdır.

⁷⁷² Bajur, G; *Marriage*, s.340-343.

⁷⁷³ Parrinder, G; *Dünya Dinlerinde Cinsellik*, s.296.

⁷⁷⁴ *Matta* 5:27- 30.

⁷⁷⁵ *Selanikliler* 4:3-6.

Dağdaki Vaazda evliliğe İsa ve Kilise birliğinin sembolü olarak bakılmakta; bu sebeple evlilik kutsal ve çözülmez bir birliktelik kabul edilmektedir. Bununla birlikte evlenmeyip bekâr kalmak ve kendini Tanrı'ya adanmak daha üstün görülen bir durumdur. Ayrıca evliliğin dinen geçerli olması için nikâhın kilisede gerçekleştirilmesi gerekir.⁷⁷⁶

Hz. Musa'nın yasası zinayı kesinlikle yasaklamıştır.⁷⁷⁷ Bir kişinin bu buyruğu hiç çiğnememekte övünmesinin doğru olmadığı kişinin sadece fiili olarak zina yapmasa da zihninden geçirmesi de eleştirilmiştir. "Gözleri zinayla doludur"⁷⁷⁸ denilmektedir. Kişinin dışarıdan saygın görünürken, aklının daima karışık kirli şeylerde olabileceği vurgusu yapılmıştır. Bu nedenle Hz. İsa öğrencilerine fiziksel hareketten kendilerini geri tutmalarının yetmeyeceğini hatırlatarak, iç saflık olması gerektiğini vurgulamıştır. Yasanın zina etmeyi yasakladığı vurgulanırken; Hz. İsa'nın arzuyu yasakladığı açıklanmıştır: "Bir kadına bakıp onu arzulayan her adam, zaten yüreğinde o kadınla zina etmiştir"⁷⁷⁹ denilmektedir. Yeni Ahit yorumcuları bu pasajın önemini şunları yazarak vurgulamıştır: "Eğer zinayı düşünür ya da yaparsanız cinsel dürtünüzü tatmin etmezsiniz; ateşi söndürmek için benzin dökersiniz" günah düşüncede başlar ve onu beslersek sonunda eyleme geçiririz"⁷⁸⁰

Lekesiz bir yaşam sürme düşüncesinin tam bir özdenetim gerektirdiği söylenmektedir. Bu nedenle Hz. İsa, günah işlemeye neden olan vücudun herhangi bir üyesinin, bu yaşamda yok olmasının, sonsuzluklar boyunca yok olacak hayattan daha iyi olacağını öğretti.⁷⁸¹

Boşanmanın hiçbir zaman Tanrı'nın insan için arzuladığı şey olmadığı belirtildi. O'nun ideali bir erkekle bir kadının evlilik birlikteliğinin yalnızca ölümle sonuçlanmasıdır.⁷⁸²

Kutsal Kitapta ifade edilen bir boşama türü de Tanrı'nın İsrail'i boşaması olarak gösterildi.⁷⁸³ Çünkü halkın putlara tapmak için Tanrı'yı terk etmesi ve İsrail

⁷⁷⁶ Ünal, A; *Hristiyanlıkta Kaden Ve Aile Anlayışına Genel Bir Bakış*, s, 135.

⁷⁷⁷ Çıkış 20:1; Yasanın Tekrarı 5:8.

⁷⁷⁸ 2Petrus 2:14.

⁷⁷⁹ Matta 5:27-28.

⁷⁸⁰ Witte, J; *Christianity And Law*, s. 403-405.

⁷⁸¹ Strange, R; *The Catholic Faith*, s.201-204.

⁷⁸² Romalılar 7:2-3.

halkının Tanrı'ya sadık kalmaması Tanrı'nın boşama gerekçesi olarak gösterildi. Bu mecazi boşamanın da gerçek boşamanın tek nedeni olan sadakatsizlik, aldatma yani zina eden bir durumun ortaya çıkmasına vukuu bulması gibi bir nedene benzetildiğinden Tanrı'nın da kendisini aldatan halkını boşayabileceği söylendi.⁷⁸⁴

Hız. İsa eşlerden birisinin cinsel ahlaksızlık yapmasının dışında, boşanmanın yasak edilmiş olduğunu öğretti.⁷⁸⁵

Bazı araştırmacılar, İnanan bir Hristiyan'ın inanmayan biri tarafından terk edilmesi durumunda boşanmanın kabul edilebileceğini Yeni Ahit'i kaynak göstererek uygun bulmuştur.⁷⁸⁶ Pavlus, geride kalanın (terk edildiği için) özgür olduğunu bildirmiştir.⁷⁸⁷ Bu açıklamalarda dikkati çeken önemli bir konunun İmanlı birisinin imanlı birisiyle olan birlikteliğinde boşanma izninin imanlı olmayan tarafından yapılabileceğine atıfta bulunulmuştur. Yani İnanan bir Hristiyan İnanmayan birini zina dışında yine boşayamaz.⁷⁸⁸

Yeni Ahit yorumlarında boşanmayla ilgili farklı tartışmalar ortaya atıldı: "Kurtulmadan (Rab İsa'yı kabul etmeden) önce boşanmış olanlar ne olacak? "Rab İsa'ya gelmeden önceki buyruğa uymayan boşanmalar ve yeniden evlenmeler tamamen affedilmiş olan günahlar mıdır yoksa bu günahlar affedilemez mi? gibi sorularla bu tartışmalar yapıldı. Çoğu Yorumcılara göre bu konu da hiçbir sorunun olmaması gerektiği vurgulandı.⁷⁸⁹ Hız. İsa'yı kabul etmeden önce işlenmiş günahların kiliseye katılımları engellemeyeceği belirtildi.⁷⁹⁰

Yeni Ahit yorumlarında tartışılan bir diğer konu ise Kutsal Yazılara aykırı olan nedenlerle boşanıp yeniden evlenen Hristiyanla ilgilidir. Kiliseye geri gelebilirler mi? Sorusunun yanıtı; zinanın fiziksel birliğin ilk hareketi mi yoksa devam eden durum mu olduğuna bakılması gerektiği tartışılmıştır. Eğer bu kişiler zina

⁷⁸³ Yeremya 3:8.

⁷⁸⁴ Tex, B; *Love And Divorce*, s.80-85.

⁷⁸⁵ Matta 5:31-32; Matta 19:9.

⁷⁸⁶ 1Korintliler 7:12-16.

⁷⁸⁷ Mallcom, A.J; *The Writings Of St.Paul*, s.387.

⁷⁸⁸ Wesley,Y; *Understanding Of The Church Fathers*, s.276.

⁷⁸⁹ 1Korintliler 6:11; Cullmann, O; *The Christology Of The New Testament*, s.300; Jackson, P; *Marriage And Virginity*, s.87-88.

⁷⁹⁰ Wesley,Y; *Understanding Of The Church Fathers*, s.277.

durumunda yaşıyorlarsa, o zaman yalnızca günahlarından tövbe etmekle kalmayıp beraber oldukları kişiden ayrılmaları gerektiği söylenmiştir.⁷⁹¹

Boşanma ve yeniden evlenme konusu Kutsal Kitap'ın en karmaşık konularından biridir. Ortaya çıkan bütün soruları yanıtlamak neredeyse imkânsızdır, fakat Kutsal yazıların bu konuda öğrettiklerini gözden geçirip, Hz. İsa'ya bağlı olduklarını söyleyen kişilerin bu kurallara uyması istenmektedir.⁷⁹²

⁷⁹¹ Cullmann, O; *The Christology Of The New Testament*, 309-311; Drucker, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.539.

⁷⁹² Wackny,D; *Contact Jesus*, s.40-43.

III. BÖLÜM

DAĞDAKİ VAAZIN AHLAKLA İLGİLİ HÜKÜMLERİNİN TAHLİLİ

1. Genel Hatlarıyla Hristiyanlıkta Ahlak

Hristiyan ahlâkına göre iyi ve kötünün ne olduğunu belirleyen, Tanrı'nın yasasıdır. Ahlâkî iyilik, Hz. İsa tarafından açıklanmıştır. Tanrı, babadır; O, kendisine itaat edilmesini emreder; O'na itaat edilmelidir; çünkü O, insanlar için en iyi olanı bilir; insanlar O'na itaat etmezlerse, O'ndan uzaklaşmış, O'na karşı yabancılaşmış olurlar. Hristiyan ahlâkının dayandığı temel kurallardan biri de, Yahudilik'te olduğu gibi, Tanrı'ya benzemektir. İnsanın Tanrı'ya benzemesinin anlamı, bütün varlıklar arasında, Tanrı'yla anlamlı bir iletişim kurabilme kapasitesinin yalnızca insana verilmiş olmasıdır. İnsanda var olan bu Tanrı'ya benzeme özelliği, insanın cesediyle ilgili özelliklerden değil, rûhuyla ilgili özelliklerden kaynaklanmaktadır.⁷⁹³ Aynı zamanda bu benzeysi, insanın diğer varlıklar üzerinde otorite sahibi bir yönetici olması ve insanın, bilgi, doğruluk ve kutsallık gibi özelliklere sahip olduğu anlamına gelmektedir. Hristiyan ahlâkı, Tanrı'nın, kendi doğasını ve amacını, insanlığın yararına olmak üzere, Hz. İsa'ya vahyetmesi inancından kaynaklanır; İnciller, Hristiyan inancının ve ahlâkının en önemli dayanaklarıdır.⁷⁹⁴

Hristiyan ahlâkını özetlemek için en çok kullanılan kelime, sevgi (agape)'dir. Hristiyan ahlâkında anahtar motif, Hz. İsa'nın sahsında vahyedilmiş olan Tanrı'nın sevgisine karşı içten gelen bir sorumluluk duygusudur; İncillerde zikredilen bir diğer motif de, mükâfât arzusu (Cennet) ve ceza korkusudur (Cehennem); fakat bu motif, ikincil bir öneme sahiptir; önemli olan, birincisidir; ödül ve ceza, birincinin bir yan ürünü gibi düşünülmelidir; ödül için çaba sarfedenler değil, sevgiden dolayı çaba sarfedenler ödüle ulaşacaklardır.⁷⁹⁵

⁷⁹³ Radburt, H.U; *Religion Give Up*, s.80-87.

⁷⁹⁴ Urban, L; *Christian Thought*, s.301-307.

⁷⁹⁵ Hadon, M.G; *Moral Laws*, s.112-114.

Hristiyan ahlâkı ile diğer ahlâkî gelenekler arasındaki benzerlik, doğal hukuk anlayışının doğmasına neden olmuştur; bu anlayış, insanda mevcut olan temel ahlâkî esasları kendiliğinden fark edebilme özelliğine dayanır; buna göre insandaki vicdan duygusu, insanın aklı sâyesinde, doğru ile yanlış arasında ayırım yapabilme ve ahlâkî tercihlerde bulunabilme özelliğine sahiptir; bir mânâda vicdan, Tanrı'nın sesidir; fakat bunu da belirtmek gerekir ki, vicdan duygusuna duyulan güven sınırlıdır; zira bazen o, dış etkilere dolaylı olarak insanı yanıltabilmektedir.⁷⁹⁶

Hristiyanlıkta Eski Ahit geleneğinden hareketle Tanrı'nın suretinde yaratıldığı düşünülen insan bedeninin, Tanrı'nın bir mabedi olduğu anlayışı vardır.⁷⁹⁷ Dolayısıyla bu mabedin temiz tutulması ve kirletilmemesi gerekir. Ahlaklı olmak, iyi olmanın şartıdır. Bu ise nesne, niyet ve koşullar açısından insan tutum ve davranışlarının iyi çerçevede gerçekleşmesini ifade etmektedir.⁷⁹⁸ İyi ve ahlaklı olmak, tutkuların esiri olmamak, sağduyu, adalet, cesaret ve itidal gibi tam erdemlere sahip olmaktır. Hristiyanlıkta bilgelik, akıllı olmak, öğüt, güç, bilgi, dindarlık ve Tanrı Korkusu Kutsal Ruh'un insana yönelik yedi armağanı olarak tanımlanır.⁷⁹⁹

Hristiyan geleneğine göre İsa Mesih'in "Dağ Vaazı" olarak bilinen deyişleri,⁸⁰⁰ Hristiyan ahlakının temel özelliklerini içermektedir.⁸⁰¹ Burada doğruluk, merhametli olmak, temiz kalplilik, yumuşak huyluluk, barışseverlik, affedicilik; gösteriş, kibir ve ikiyüzlülükten uzak durma, insanların kusurlarından önce kendi kusurlarının farkında olma ve benzeri Hristiyan yaşamına ilişkin temel kural ve değerler vurgulanır.⁸⁰²

"Başkasını yargılamayın ki, siz de yargılanmayasınız. Başkasını nasıl yargıyorsanız, siz de aynı yoldan yargılanacaksınız. Hangi ölçekle ölçerseniz, size de aynı ölçek uygulanacak. Sen neden kardeşinin gözündeki çöpü görürsün de kendi gözündeki mertegi fark etmezsin? Senin gözünde mertek varken nasıl olur da kardeşine, "izin ver de gözündeki çöpü çıkarayım" dersin? Seni ikiyüzlü! Önce kendi

⁷⁹⁶ Radburt, H.U; *Religion Give Up*, s.302-303; Hadon, M.G; *Moral Laws*, s.115-117.

⁷⁹⁷ Cahill, S.L; *Christian Ethics*, s.302.

⁷⁹⁸ Radburt, H.U; *Religion Give Up*, s.118-120.

⁷⁹⁹ Hadon, M.G; *Moral Laws*, s.118.

⁸⁰⁰ *Matta* 5-7.

⁸⁰¹ Hadon, M.G; *Moral Laws*, s.119.

⁸⁰² Radburt, H.U; *Religion Give Up*, s.122-123.

gözündeki merteği çıkar, o zaman kardeşinin gözündeki çöpu çıkarmak için daha iyi görürsün.⁸⁰³

Beni, “Rab! Rab!” diye çağırın herkes “Göklerin Egemenliği’ne girecek değildir. Ancak göklerde olan babamın isteğini yerine getiren girecektir. O gün birçokları bana diyecek ki “Rab! Rab! Biz senin adınla peygamberlik etmedik mi? Senin adınla cinler kovmadık mı? Senin adınla birçok mucize yapmadık mı? O zaman ben de onlara açıkça şöyle diyeceğim: “Ben sizi hiç tanımadım. Çekilin önümden, ey kötölük yapanlar!”⁸⁰⁴

İnsanlarla ilişkiler açısından birçok dinde vurgulanan ve “altın kural” olarak adlandırılan “Başkalarının size nasıl davranmasını istiyorsanız siz de onlara öyle davranın” ilkesi, Hristiyan kutsal kitabında da vurgulanmaktadır.⁸⁰⁵

“Dar Kapıdan girin. Çünkü yıkıma götüren kapı geniş ve yol enlidir. Bu kapıdan girenler çoktur. Oysa yaşama götüren kapı dar, yol çetindir. Bu yolu bulanlar azdır.”⁸⁰⁶ Yeni Ahit yorumlarında “Enli ve Geniş” yolun ahlaki ihmal, yüzeysellik, enaniyet, riyakarlık, yalan, hırslar, eleştiri ruhu ve katılaşmış kalp olduğu vurgusu yapılmıştır. Çünkü onun sınırları gerçekten açıktır. Bu yolun darlığının sebebi Hz. İsa’nın “ilahi ilan” diye adlandırılan Tanrı’nın sözünde bildirdiği kurallara sınır getirmesidir. Tabiki bu kurallar doğru ve düzgün kurallardır.⁸⁰⁷ Dar kapıdan girebilmenin ölçütü hırsları, bencilliği, aşırı istekleri terk etmekle olacaktır.

Yeni Ahit yorumlarında rastladığımız bir açıklama dikkatimizi çekmiştir. İki yolun var olduğu bildirilmiştir. Bunlardan Birincisi çileli-dar yol, bu yol İsa Mesih’in yoludur. Hz. İsa’ya bağlı olanların yoludur. Diğer yol ise geniş yoldur. Bunun dışında orta yol yoktur denilmiştir.⁸⁰⁸ Aynı şekilde iki kapının var olduğundan söz edilmiştir. Biri dar kapı diğeri ise geniş kapıdır bu kapılar dışında başka bir kapının olmadığı belirtilmiştir. Toplulukların “çok topluluk” ve “az topluluk” olarak ikiye ayrılacağı belirtilmiştir. Başka aralarında tarafsız bir topluluğun olmadığını

⁸⁰³ Matta 7:1-5.

⁸⁰⁴ Matta 7:21-23.

⁸⁰⁵ Matta 7:12; Radburt, H.U; *Religion Give Up*, s.124-126.

⁸⁰⁶ Matta7:13-14.

⁸⁰⁷ Matta 11:30, Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.115.

⁸⁰⁸ Malachi, E.N; *The Birth Of Morality*, s.201-204.

söylemişlerdir. Bu yolculuğun ise ya “Helakla” ya da “Hayatla” sona ereceği bildirilmiştir. Üçüncü bir alternatif yoktur. İsa Mesih’in insanları bir taraf olmaları gerektiği noktasında uyardığı belirtilmiştir.⁸⁰⁹

Bir Hristiyan azizi olan Saint Augustin (354-430)’e göre bütün eylemlerimizin gâyesi, erdemdir; erdem de, akla uygun hareket ve ebedî mutluluğa götüren yasama sanatıdır. Ona göre, bu dünyada Hristiyanlık’ın emirlerine inanan ve bu emirlere uygun bir şekilde yasayan insan, bu mutluluğa kavuşacaktır. Onun ahlâk anlayışı, Hristiyan unsurlarla Platoncu unsurların bir karışımı olarak kabul edilmektedir.⁸¹⁰ Yeni Ahit yorumlarına göre, ahlâk yasası mutlak ve hiçbir şeye bağlı değildir; ahlâk yasası, Tanrı tarafından konduğu için iyi değildir, bilakis bu yasa iyi olduğu için Tanrı onu koymuştur; bir şey, Tanrı yasakladığı için kötü değil, kötü olduğu için Tanrı tarafından yasaklanmıştır. Bazı teologlara göre insan, Hz. Âdem’in işlemiş olduğu günahtan dolayı, günahtan kaçınma ve iyilik işleme konusundaki özgürlüğünü kaybetmiş ve ilâhî iradenin elinde bir kukla haline gelmiştir.⁸¹¹ Ona göre Tanrı’nın inâyeti (Latince’si: Charis; İngilizce’si: Grace) olmasa, hiç kimse Şeytan’ın tasallutundan kurtulamaz ve Hristiyanlığa uygun bir hayat yaşayamaz; ona göre ahlâkî hayat, sevgi (agape) kelimesiyle açıklanabilir. Hristiyan düşünürlere göre doğal yasa, bizim doğa gereği eğilimli olduğumuz yasadır; vahyin doğaüstü yasası onu tamamlar, fakat onun yerini almaz; doğal insan, vahiy olmaksızın iyi olan şeyi bilebilir.⁸¹² Bazı Hristiyan kelimcılara göre akıl, doğru kullanıldığı takdirde bizi yanıltmaz; vahiy de, kaynağı Tanrı olduğu için bizi yanıltmaz; bu itibarla, akıl ve vahiy gerçeğinin, birbiriyle uyumlu olması zorunludur. Aquinas geleneğine bağlı olan Hristiyan kelimciler, ahlâkî ilkelerin gerçek kaynağı olarak Tanrı’yı görmekte beraber, insanın bu ilkeleri kendi aklıyla bilebileceğine inanırlar; onlara göre insan, vahiyden bağımsız olarak neyin iyi, neyin kötü olduğunu bulabilir.⁸¹³

⁸⁰⁹ Radburt, H.U; *Religion Give Up*, s.217.

⁸¹⁰ Kedrick, K; *Saint Agustin And Understanding Of Religion*, s.35-36.

⁸¹¹ Radburt, H.U; *Religion Give Up*, s.218-219.

⁸¹² Hadon, M.G; *Moral Laws*, s.120; Eddrick, E; *Jewish Sharia*, s. 38-39; Radburt, H.U; *Religion Give Up*, s.220-221.

⁸¹³ Hadden,R; *Religion And Marriage*, s.168-169.

2. Dağdaki Vaazın Ahlakla İlgili Hükümlerinin Tahlili

1. Fakirlik

Ne mutlu ruhta yoksul olanlara!⁸¹⁴ Bildirilen ilk bereketin ruhta yoksul olanları kapsadığı vurgulanıyor. Bu, doğal mizacı değil, kişinin bilinçli seçimini ve disiplini işaret etmektedir.⁸¹⁵ Ruhta yoksul olanlar, çaresizliklerini kabul ederek Tanrı'nın her şeye gücünün yetmesini kabul edenler olarak algılanmıştır.⁸¹⁶ Ruhsal gereksinimlerini sezerler ve bunun Tanrı tarafından sağlanmasını isterler. İnsanın kendi kendine yetmesinin erdem olmadığını ve insanın kendisini yüceltmesinin kötü bir alışkanlık olduğu kabul edilerek Göklerin Egemenliğine girmenin şartlarından ilki ruhta yoksul olanlara ayrılmıştır.⁸¹⁷

Matta'nın birinci müjdesinin Yeni Ahit'in bütünlüğü içerisinde, yorumlanmasının gerektiği belirtilmiştir. “Mesakin” (yoksul olanlar), maddiyata muhtaç olanlar, yani Tanrıdan başka çıkış yolu olmayanlar anlamına gelir.⁸¹⁸ Fakirliğinse başka bir manevi anlamı vardır. O da, Tanrının verdiği imat edip razı olan demektir. Meryem kendisini “yoksul” diye tanıtır diyor ki: “Bu mazlum yakardı, nefisini arındırmaktan aciz ve çaresiz, Tanrıya yönelip hak edemediği kurtuluşu ondan istemektedir. Elçi Yeşaya ruhta yoksunluğun bu yönüne işaretlerle şöyle der: “Düşkünler yoksullar su arıyor ama yok. Diller kurumuş susuzluktan ben Rab onları yanıtlayacağım. Çıplak tepeler üzerinde ırmaklar, vadilerde su kaynakları yapacağım. Çölü havuza, kurak toprağı pınara çevireceğim.”⁸¹⁹ Tanrı “Alçak gönüllülere, ruhta ezik olanlara, sözünde titreyen kimseleri hiçbir zaman yalnız bırakmadığını, onların ödülleri farklı şekilde ortaya konulacağını vurgulamıştır.”⁸²⁰

Hiz. İsa'nın Nasıralılara: “Yüce ve görkemli olan sonsuzlukta yaşayan adı kutsal olan diyor ki; Yüksek ve kutsal yerde yaşadığım halde. Alçak gönüllülerle ezilenlerle birlikteyim. Yüreklerini sevindirmek için ezilenlerin yanıdayım.”diyerek

⁸¹⁴ Matta 5:3.

⁸¹⁵ Baker, W.J; *Live*, s. 20-22.

⁸¹⁶ Malachi, E.N; *The Birth Of Morality*, s.321.

⁸¹⁷ Baker, W.J; *Live*, s. 44.

⁸¹⁸ Sefanya 3:12.

⁸¹⁹ Yeşaya 41:17-18.

⁸²⁰ Baker, W.J; *Live*, s.47-50.

kurtuluşun sevinçli müjdesini açıklamıştır. Zenginlik kişiyi madde düşkünlüğünün ortasında yer almaya zorlar. Zenginlik ve dünyalık yan yana bir arada bulunurken; fakirlik ve takvada bir arada yol alır.⁸²¹

Hristiyanların ruhta yoksul olabilmesi için; Tanrı önünde ruhsal yönde iflasını, fakirliğini ve acizliğini bilip ortaya koyması gerekmektedir. Çünkü bütün Hristiyanların kutsal Tanrının gazabı altında açık günahkârlar olduğu dikkate sunulmuştur. Ancak İsa Mesih'i kabul edip, ahlaki olgunluğa erişenlerin durumunu ise Tanrı'nın inayeti ile Göklerin Egemenliğine kavuşacağı belirtilmiştir.⁸²²

Hz. İsa'nın söyleminde ortaya koyduğu ilke; kişi kendi nefsinin Tanrı önünde kurtulmuş olarak görmeyip: "Tanrım bana acı, ben hata ettim." demesiyle kurtulmasının mümkün olacağını belirtmiştir. John Calvin'nin dediği gibi; Ruhta yoksul olan kişi, kendisinin hiçbir şey olmadığını ve tamamen Tanrı'nın rahmetine güvenen kimse olduğunu idrak edendir."⁸²³

Göklerin Egemenliğine girmenin Tanrı'nın bir lufu olduğunun farkına varılması istenmektedir. Çünkü kurtuluş Tanrı'nın karşılıksız armağanıdır ki, bunu kimsenin kesinlikle kendi kazanımlarıyla hak edemeyeceği söylenmiştir.⁸²⁴ Ancak çocukların çaresiz ağlayışları gibi Tanrıya yalvarış ve tam bir bağlılıkla mümkündür.⁸²⁵ Dağdaki Vaazın başında, Hz. İsa ırki esaslar üzerine tesis edilen Yahudi yasalarını ret etmiştir.⁸²⁶ Çünkü egemenlik yoksullarıdır. Ne zenginler için ne de zorbalar için ne de gücüyle gururlanıp her şeye ulaşacağını iddia eden bir ordu içindir. Zira Hz. İsa döneminde amelleriyle zengin olduklarını sanan ve kendilerini güya nimete ulaştıran Tanrı'ya şükretmelerine rağmen Ferisiler bu egemenliğe giremediler.⁸²⁷ Tanrı'nın egemenliğini kılıç ve kanla tesis edeceklerini iddia edenlerin de bu egemenliğe giremediği belirtilmiştir.⁸²⁸ Fakat toplumun çıkarıcıları, soyguncuları ve alçakları Tanrı'nın bu egemenliğine girebildiler. Çünkü fakirliklerini

⁸²¹ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.42.

⁸²² Baker, W.J; *Live*, s.70-71.

⁸²³ Vareck, U; *Calvin's Philosophy*, s.67-69.

⁸²⁴ Baker, W.J; *Live*, s.76.

⁸²⁵ Vareck, U; *Calvin's Philosophy*, s.70.

⁸²⁶ Yates, K; *Jesus And Modern Life*, s.83-87.

⁸²⁷ Baker, W.J; *Live*, s.78-79.

⁸²⁸ Yates, K; *Jesus And Modern Life*, s.89-92.

ve bir şeyler sunma hususundaki acizliklerini bildiler. Tanrı'ya yalvarışta bulunup rahmetini istemeye koyuldular. İşte onların çılgınlıkları dinlenip hesaba katılacaktır.⁸²⁹

Tanrı egemenliğini kabul etmenin zarureti, hep ruhta yoksul olmakla birlikte gerçekleşecektir. Tanrı ise zenginlerin ellerini hep boşa çıkaracağını belirtmiştir.⁸³⁰ Dağdaki Vaazın yorumunda, “Egemenlik yolunda ilerlememiz ve yükselebilmemiz için tevazu ile alçalarak nefsimizi bağlamalıyız.” düsturunun benimsenmesi gerektiğinin altı çizilmiştir.⁸³¹

2. Hüzün

“Ne mutlu Yashı olanlara! Çünkü onlar teselli edilecekler”⁸³² Yashı olanlara ne mutlu; teselli günü onları bekliyor, bu yaşamdaki olaylardan dolayı olan yası ifade etmiyor. Kişinin Tanrı'yla olan ilişkisinden dolayı yaşadığı üzüntüdür.⁸³³ Dünyanın acısını ve günahını Tanrı'yla etkin bir şekilde paylaşmadır.⁸³⁴ Bu nedenle bu, yalnızca kişinin kendi günahının üzüntüsü değil, ama dünyanın korkunç durumundan dolayı var olan üzüntüyü, Kurtarıcı'nın reddedilişini ve O'nun merhametinin reddedenlerin yok oluşunu da kapsar.⁸³⁵ Yashı olanlar, “ Tanrı, onların gözlerinden bütün yaşları silecek,⁸³⁶ bunun olacağı gün geldiğinde teselli edilecekler. İnananlar bu hayatta üzülmüyorlar; İnanmayanlar için ise bugünün acısı yalnızca sonsuz üzüntünün önceden alınan tadıdır.⁸³⁷

Dağdaki Vaazda Hz. İsa'nın bu müjdesini farklı cümle kalıplarıyla da ifade etmişlerdir: “Mutlu olmayanlara Ne Mutlu!” Burada ifade edilen “yashı olma hali” acılardan hâsıl olmuş bir yas olmadığı, tövbe ile gelen bir hüzün olduğuna dikkat çekilmiştir.⁸³⁸

⁸²⁹ Baker, W.J; *Live*, s.80; Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.43.

⁸³⁰ Luka 1:53.

⁸³¹ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.44; Yates, K; *Jesus And Modern Life*, s.94-95.

⁸³² Matta 5:4.

⁸³³ Yates, K; *Jesus And Modern Life*, s.100.

⁸³⁴ Abbot, A.M; *Jesus And God*, s.24-30.

⁸³⁵ Yates, K; *Jesus And Modern Life*, s.102.

⁸³⁶ Koloseliler 4:3.

⁸³⁷ Abbot, A.M; *Jesus And God*, s.44-45.

⁸³⁸ Burcke, A.M; *Peak Points In Life*, s.111-112.

Hız. İsa'nın söyleminde manevi-ruhi ödüllere ulaşmanın yollarından bahsedilmiştir. Ruhta yaşlı olmak ödüllere ulaşmanın yollarından biridir; Hız. İsa'nın sıkıntısını paylaşan ve onunla sözde ve özde birlikte olan Hristiyanların teselli edilip, sıkıntılarının geçici olduğu vurgusu yapılmaktadır. Ve burada ifade edilen sıkıntılara katlanan inananlara Göklerin Egemenliği vaat edilmektedir.⁸³⁹

Hız. İsa'nın Dağdaki Vaaz'ında Hristiyanca yaşamının ölçütleri belirtilmiştir. Hız.İsa'nın düşüncesine uygun yaşamakla bu ölçütün sağlanabileceği dile getirilmiştir.⁸⁴⁰ Her şeyin tamamen gülmek ve sevinmek olmadığı dile getirilmiştir. Bazı Hristiyanların, gülümseyen bir yüz takınmaları, hep tebessümlü oluşlarıyla hayatı hep neşe ve şamata ile yaşamaktan ibaret olduğunu algılamalarının yanlış olduğu belirtilmiştir. "Ey şimdi gülenler vay halinize yas tutup ağlayacaksınız."⁸⁴¹ Busöylemlerden anlaşılan bir realiteden bahsedilmektedir: "Mesihçe-Hristiyanca Ağlayış" diye adlandırılan bu olgunun varlığına bir kanıt olduğu söylenmiştir. Gerçekte ağlayanların az olduğundan bahsedilmiştir.⁸⁴²

Hız. İsa'nın başkalarının hatalarına ağladığı belirtilmiştir. Hız. İsa'nın kendisini kabul etmeyip reddeden halka ağladığı vurgusu yapılmıştır. Her asırda böyle takvalıların bulunduğu ifade edilmiştir.⁸⁴³ Dağdaki Vaazda Hız. İsa'nın da Hristiyanları dünyanın hatalarına ağlamaya çağırdığı vurgusu yaptığı söylenmiştir.. Ağlayan elçi olarak bilinen Yeremya'nın: " Keşke başım pınar, Gözlerim bir gözyaşı kaynağı olsa! Halkımın öldürülenleri için ağlasam gece gündüz!"⁸⁴⁴ dediği gibi. Yine Hız.Meryem'in Tanrı'ya "oluk oluk yaş akıyor gözlerinden Çünkü uymuyorlar yasana"⁸⁴⁵ dediği gibi Hristiyanların da bu şuurda hareket etmesi gerektiğinden söz edilmiştir. Hezekiyal'in Yeruslaim Kenti'nin içinden geçerek, orada yapılan iğrenç şeylerden ötürü dövünüp ağlayanları işittiği gibi⁸⁴⁶ yine, o günlerde kiliseyi rahatsız eden yalancı öğretmenlere Pavlus'un; iyi hallerinden dolayı birçoklarını sevinçle size anlatacaktım ama şimdi onları ağlayarak anlatıyorum. Onlar İsa Mesih'in

⁸³⁹ Abbot, A.M; *Jesus And God*, s.47-49.

⁸⁴⁰ Burcke, A.M; *Peak Points In Life*, s.114-115.

⁸⁴¹ Luka 6:25.

⁸⁴² Abbot, A.M; *Jesus And God*, s.58.

⁸⁴³ Burcke, A.M; *Peak Points In Life*, s.117-118.

⁸⁴⁴ Yeremya 9:1.

⁸⁴⁵ Mezmurlar 119:136.

⁸⁴⁶ Hezekiel 9:4.

düşmanlarıdır⁸⁴⁷ dediği gibi ağlanılması gerektiği vurgusu yapılmıştır. Hristiyanlardan istenen sadece başkalarının hatalarına ağlaması değil tabii ki; kendi hatlarına da ağlaması gerektiği dikkatlere sunulmuştur.⁸⁴⁸ Kutsal Kitap'ta bunun örnekleri verilmiştir: Ezra'nın kendini Tanrı tapınağının önüne atıp günahlarını itiraf ederek ağladığını, ağlayarak kendini Tanrı'nın Tapınağı'nın önünde yere atan Ezra'nın dua edip günahlarını açıklamasından bahsedilmektedir.. Bu arada erkek, kadın, çocuk, İsraililer'den çok büyük bir topluluk Ezra'nın çevresine toplandığından, onların da hıçkırarak ağladığından⁸⁴⁹ bahsedilmiştir. Yine Pavlus'un, bağırarak hatasını itiraf ettiğinden: "Eyvah ben asi bir insanmışım! Bu ölü cesedimden beni kim uyandıracak?"⁸⁵⁰ sözlerinden Hristiyanların sadece başkaları için değil öncelik olarak kendileri içinde ağlamaları ve kendi ruh dünyalarını temize çıkarmaları gerektiği vurgulanmıştır.⁸⁵¹

Hristiyanların nida ederek üzerinde titredikleri şeyin daha çok nimet için olduğunu, günahı hafife alıp onu önemsemediklerine yeterince günahlarına üzülmeklerine dikkat çekilmektedir. Aynı şekilde nedametsiz tövbeyi inşa eden "Takva Hüznü" diye adlandırdığımız olgunun daha çok tetkik edilmesi gerekmektedir.⁸⁵²

Hatalarına eğilen Hristiyanlar, o yaşlılar yücecek, taziz olunacaklardır. Fakat onları yüceltecek ve yaslarından çıkartacak olan yegâne şey, Tanrı'nın karşılıksız – bedava- bağışdır. Muhakkak ki; "En büyük yücelik, feryat ile ağlayarak tövbe eden günahkârın af edildiğinin ilanıdır."⁸⁵³ Burada Hristiyanlara düşen Hz. İsa'nın sunduğu söylemleri takip etmek kişinin tüm bedenini ve ruhunu saran hata ve günahları için sürekli pişmanlık duyup günahlarının ve hatalarının farkına varıp hüznü elden bırakmamasıdır. Bu davranışın bile Göklerin Egemenliğine girebilmek için yeterli olmadığı belirtilmiştir.⁸⁵⁴

⁸⁴⁷ Filipililer 3:18.

⁸⁴⁸ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s. 45.

⁸⁴⁹ Ezra 10:1.

⁸⁵⁰ Romalılar 7:10.

⁸⁵¹ Burcke, A.M; *Peak Points In Life*, s.120-121.

⁸⁵² Korintliler 7:10.

⁸⁵³ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.45.

⁸⁵⁴ Abbot, A.M; *Jesus And God*, S.58-60.

3. Yumuşak Huyluluk

“Ne mutlu yumuşak huylu olanlara! Çünkü onlar yeryüzünü miras alacaklar”⁸⁵⁵ üçüncü bereket ise yumuşak huylu olanlar hakkındadır: Onlar yeryüzünü miras alacaklardır. Dağdaki Vaazda Hz. İsa’nın üçüncü söylemine ancak Mesih’in ruhunu idrak edebilenlerin, yumuşak huylu ya da ılımlı olabileceği belirtilmiştir.⁸⁵⁶ Yumuşak huyluluk, kişinin mütevazî konumunu kabul etmesini belirtir. Yumuşak huylu kişi kendi davasında ılımlı ve yumuşak olmasına rağmen Tanrı dava konusu olduğunda ya da başkalarını savunurken aslan gibi olabilir.⁸⁵⁷ Yumuşak huylu olanların yeryüzünü miras almalarının zor olduğu; daha çok mallarına el konulacağı ve kötü muamele görecekları ifade edilmiştir. Ama Mesih Kral olarak bin yıllık esenlik ve zenginlik içinde hüküm sürdüğü zaman gerçekten yeryüzünü miras alacakları dile getirilmiştir.⁸⁵⁸ Dağdaki Vaazda ve Hz. İsa’nın diğer söylemlerinde önemli olan vurgu Mesih’in Kral olarak süreceği bin yıllık saltanatı sırasında zor durumda kalmış ve Hz. İsa’ya tam bağlılıkla O’na itaat etmiş kişilerin bu saltanat içinde yer alacağının müjdesinin verilmesidir.⁸⁵⁹

Arapçaya, “Vedig” (Yumuşak huylu) diye tercüme edilen, aslı Yunanca olan Praus kelimesi; “Mütevazî, akıllı, latif, yoldaş” gibi anlamlara gelmektedir.⁸⁶⁰ Nefsi dizgin etmeksizin bu sıfatların gerçekleşmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Bu kelimeler Hz. İsa’nın yumuşak huylu, hidayet veren ve letafet sahibi olduğunun düşünülmesine vesile olmaktadır.⁸⁶¹ Kimileri Hz. İsa’yı zayıf görerek “yumuşak huylu” olmayı reddetmelerine karşın, Hz. İsa bizzat kendisinin yumuşak huylu ve mütevazî olduğunu açıklamıştır.⁸⁶² Pavlus da Hz. İsa’nın da “Yumuşak huylu ve hilm sahibi” oluşundan bahsetmiştir.⁸⁶³ Fakat sahibine bu denli ödül ve ödülleri sunan yumuşak huyluluğun keyfiyeti ne istenirse onun yapılması pasif bir inanan modeli

⁸⁵⁵ Matta 5:5.

⁸⁵⁶ Matta 11:28-29.

⁸⁵⁷ Burcke, A.M; *Peak Points In Life*, s.123-124.

⁸⁵⁸ Odell, K.M; *Christian Living*, s.217.

⁸⁵⁹ Burcke, A.M; *Peak Points In Life*, s.125-126.

⁸⁶⁰ Odell, K.M; *Christian Living*, s.218-219.

⁸⁶¹ Burcke, A.M; *Peak Points In Life*, s.125.

⁸⁶² Matta 11:29.

⁸⁶³ 2 Korintliler 10:1; Zekeriya 9:9.

sunmamaktadır. Bilakis Hz. İsa'ya bağlı kendi nefsinin kontrol altına alabilecek mekanizmayı oluşturmaya yönelik bir yumuşak huyluluk sunulmaktadır.⁸⁶⁴

Dağdaki Vaazda Hz. İsa, müjdelarını açıklarken, yumuşak huyluluğu “yaslı olanlar” ile “doğruluğa acıkıp susayanların” arasında yer vermiş olmasının dikkat çekici bir yerleştirme olduğu vurgulanmıştır.⁸⁶⁵ Hz İsa'nın kendisine bağlı olanlardan istediğı yumuşak huyluluğunda bu aşamadan geçmesi gerektiğı belirtilmiştir.⁸⁶⁶ İnananların, hüzünlü olduğu bir dönemde ya da daha da geniş bir açıdan bakılacak olursa, kişilerin hüzünlü olduğu anda yumuşak huyluluk göstermesinin çok zor olduğu ifade edilmiştir.⁸⁶⁷ Bunu sağlayan bir Hristiyanın böyle bir psikolojik sıkıntı içindeyken doğruluğuda düşünmesi Hristiyan ilahiyatında tarif edilemez bir yerde olduğunu göstermektedir. Ve bu tür tavırları sergileyen bir Hristiyanın İsa Mesih ile birlikte olmasının kaçınılmaz olduğunu ve ödölüne kimsenin paha biçemez olduğu vurgusu sıklıkla anlatılmaktadır.⁸⁶⁸

Yumuşak huylulukla ilgili daha farklı bir bakış açısı sunulmuştur. Bir Hristiyanın kilisenin önünde; “Ben perişan ve günâhkarım” diye itirafta bulunmasının, onu mutlu edeceği ve bu itirafta, o Hristiyanın büyük sorunlara yol açmayacağı belirtilmiştir.⁸⁶⁹ Fakat kilise dışına çıktıktan sonra günahını itiraf eden o Hristiyanın bir şahıs gelip: “Sen perişan bir günahkarsın” diye bir söylemde bulunsa o Hristiyan'ın takındığı tavır yumuşak huylu olup olmadığını belirlemede kanıt oluşturacağı söylenmiştir.⁸⁷⁰ Sorulan sorudan rahatsızlık duyulmuşsa işte burada yumuşak huyluluğun gıyabında esasen riyayı kabul ettiğı varsayılmıştır.⁸⁷¹ Hristiyan ilahiyatçıları güzel bir üslupla bunu özetleyerek: “Yumuşak huyluluk, düşünce yapımızda ve yolumuzda beliren incelikleri, nefsimizde yaşayarak başkalarına karşı göstereceğimiz doğru bir zerafettir”⁸⁷² demişlerdir.

⁸⁶⁴ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s. 46.

⁸⁶⁵ Odell, K.M; *Christian Living*, s.220-221.

⁸⁶⁶ Burcke, A.M; *Peak Points In Life*, s.126-127.

⁸⁶⁷ Odell, K.M; *Christian Living*, s.23-224.

⁸⁶⁸ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s. 47.

⁸⁶⁹ Odell, K.M; *Christian Living*, s.225-226.

⁸⁷⁰ Burcke, A.M; *Peak Points In Life*, s.127-128.

⁸⁷¹ Odell, K.M; *Christian Living*, s.227-228.

⁸⁷² Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.48.

Yumuşak huylu kişilerin, Tanrı ve insanlar önünde güzel suretinden mahcup olan, insanlar tarafından üstün değerle mukabile edildiklerinde mahcubiyet duyan kimseler oldukları belirtilmiştir.⁸⁷³ Bu da yumuşak huyluyu, ince ruhlu, mütevazî, hassas ve başkalarıyla olan ilişkilerinde hep sabırlı olmayı gerekli kılmaktadır.⁸⁷⁴

Hz. İsa'nın yumuşak huylu olanlar, yeryüzünü miras alacaklar söyleminin Hristiyanlar arasında çok fazla itibar edilmediğinden söz edilmektedir.⁸⁷⁵ Hristiyanların bunun aksini düşündükleri dile getirilmektedir. Yumuşak huyluların bir şey kazanamayacaklarını herkesin onları kandırıp omuzlarına binebileceklerini, ayaklarıyla onları ezip geçebilecekleri düşünülmüştür denilmektedir.⁸⁷⁶

Eski Ahitte, kötülerin, iyi olanlara üstün geleceklerini düşünenler olduğu zaman, kutsanmış mütevazî Tanrı adamlarının ortaya özbenliklerini koydukları anlatılmıştır. Bu mezmur 37'de açıkça bahsedilmiştir. Mez 37:1'de kötülük edenlere kızıp üzülme suç işleyenlere özenme!" Mez 37:11'de de "Alçakgönüllüler ülkeyi miras olacak, derin bir huzurun zevkini tadacak." Mez 37:22'de " Rab'bin kutsadığı insanlar ülkeyi miras alacak, lanetlediği insanların kökü kazınacak. Mez. 37;34 Rab'be umut bağla, O'nun yolunu tut, Ülkeyi, miras almak üzere seni yükseltecektir. Kötülerin kökünün kazındığını göreceksin" ifadeleri tamamen günümüzde de uygulanabilirliği olan ilkeler olduğu vurgulanmıştır.⁸⁷⁷ Kötülerin güç ve üstünlükleriyle iftihar ediyor olmaları, geçici bir süre için varolacağı belirtilmiştir. Sonunda kazanmalarının mümkün olmadığı belirtilmiştir.⁸⁷⁸ Ak huylu olanların ve Hz. İsa'nın ortaya koymuş olduğu ilkelere bağlı olanların ise, geçici bir süre için sıkıntı içinde olsalar dahi ebedi sonsuzluk için İsa Mesih'le yaşayacaklar ve onunla kazanacaklarının altı çizilmiştir.⁸⁷⁹ Mesih'e bağlı olmak kurulacak olan Tanrısal Krallıkta yer almasının garantisi olarak görülmektedir."Benim adım uğruna evlerini

⁸⁷³ Odell, K.M; *Christian Living*, s.229-230.

⁸⁷⁴ Burcke, A.M; *Peak Points In Life*, s.129-130.

⁸⁷⁵ Orland, P.K; *Philosophy Of Life*, s.43-44.

⁸⁷⁶ Odell, K.M; *Christian Living*, s.232-233.

⁸⁷⁷ Orland, P.K; *Philosophy Of Life*, s.47-50.

⁸⁷⁸ Burcke, A.M; *Peak Points In Life*, s.131-132.

⁸⁷⁹ Orland, P.K; *Philosophy Of Life*, s.57-58.

kardeşlerini, anne ya da babasını, çocuklarını ya da topraklarını bırakan herkes bunların yüz katını elde edecek ve sonsuz yaşamı miras alacak”⁸⁸⁰ denilmektedir.

İsa Mesih’in yolunun, bütün âlemin yolundan tamamen farklı bir yol olduğu söylenmektedir. Ve her Hristiyan, hatta Pavlus bile “hiçbir mülk edinmediği halde” benliğini aşır “her şeye sahip olduğunu”⁸⁸¹ gönül zenginliğiyle ortaya koymaktadır. “Nefsani Bencilliği inkar, âlemin efendisi olma yoludur.” denilmektedir.⁸⁸²

“Merhametin”, muhtaçlara şefkat göstermekle ortaya çıkan bir durum olduğu belirtilmiştir. Yorumlarda, merhamet kelimesi ile nimet kelimesini birbirinden ayırarak; Yunancada merhamet (eleos), hataların sebep olduğu sıkıntı, dert ve acılarda sürekli gördüğümüz acıma duygusunu ifade ettiği belirtilmiştir.⁸⁸³ Nimet ise, Yunancada (charis) kelimesi, daima günah ve hatanın bizzat kendisi ile ilgili kullanılır.⁸⁸⁴ Nimet müsemaha sunarken, merhamet yardım etme duygusunu öne çıkarmaktadır. Yine “merhamet”, yardım ettirir ve şifa verir, nimet ise temize çıkarır ve sakındırır” denilmiştir.⁸⁸⁵

Dağdaki Vaazda, İsa Mesih, merhamet edilmesi gerekenlerin kimler ve hangi özellikte kimseler olduğu konusunda bir açıklama ihtiyacı duymamıştır. Çünkü Tanrımız merhamet sahibidir. O halde egemenliğin çocukları da onun gibi “merhamet edenler” olmalıdır demiştir.⁸⁸⁶

Merhamete müstehak kimselerin, acımasız bir dünyada yaşadığı belirtilmiştir. İnsanların sapkınlığından ve acılarından kendini arındırmaya yeğlediğini iddia eden kilisenin bile dünyaya benzemesiyle çoğu zaman acımasız olduğu ifade edilmiştir.⁸⁸⁷ Kilisenin kin ve intikamdan tat aldığını ama bağışlanmadan tat almadığının altı çizilmiştir.⁸⁸⁸ Merhamet edenler müstesna, yorumların birçoğunda, “Ne mutlu merhamet edenlere! Çünkü merhametin kendisi onlara dönecek” şeklinde verilir. Bu

⁸⁸⁰ Matta 19:29; Burcke, A.M; *Peak Points In Life*, s.134-135.

⁸⁸¹ Koloseliler 6-10.

⁸⁸² Barnett, H.G; *The Interpretation Of St. Matthew's Gospel*, s.149-150.

⁸⁸³ Orland, P.K; *Philosophy Of Life*, s.60-62.

⁸⁸⁴ Odell, K.M; *Christian Living*, s.234-235.

⁸⁸⁵ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.51.

⁸⁸⁶ Orland, P.K; *Philosophy Of Life*, s.64-65.

⁸⁸⁷ Pinker, A.J; *Ecclesiasticism*, s.58-60.

⁸⁸⁸ Orland, P.K; *Philosophy Of Life*, s.67-70.

gerçeğin şu sözde mevcut olduğu belirtilmiştir: “Eğer insanların hatalarını bağışlarsanız, aynı şekilde göksel babanız sizi bağışlayacaktır.”⁸⁸⁹

Merhamet etmenin anlamı; merhamet edildiği için merhametin hak edildiği anlamı çıkmayacağı belirtilmiştir. Ya da Hristiyanların birilerini bağışladığı için bağışlanacağı anlamına gelmediği belirtilmiştir.⁸⁹⁰ Tövbe edilmediği müddetçe asla Tanrı rahmetine ulaşılmayacağı dikkatlere sunulmuştur.⁸⁹¹ Başkalarının hatalarına yönelik merhamet edici olunmadığı sürece, günahlarına tövbe ettiği iddiasının hiçbir şey ifade etmeyeceğine vurgu yapılmıştır.⁸⁹² Hristiyanın başkalarını bağışlaması ile bağışı hak etmesi birbirini tamamlayan iki olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Başkalarına merhamet edilmesi de Hristiyan’ın merhamet bulması anlamında diğer önemli iki olgu olarak belirtilmektedir. İşte bu, merhamet etmeyen kölenin misalinde İsa Mesih’in açıkladığı olaydır.⁸⁹³

Dağdaki Vaaz ışığında, “Merhamet edenlerin aynı zamanda “Yumuşak huylular” olduğu belirtildi. Yumuşak huylu olabilmenin en önemli ölçütünün; başkalarına karşı kişinin günâhkar ve hatalı davranışları bulunduğunu itiraf etmesinde nefsin zoruna gitmemesi gerektiği vurgulandı.⁸⁹⁴ “Merhamet edenler” olunabilmesi için de, başkalarına günahlarını itiraf edenlere beraber olup, onlara katılmanın gerekliliğinden söz edilmiştir. Çünkü daha önce günah işleyenlerde aynı şekilde günahlı olduklarını itiraf etmişlerdi.⁸⁹⁵

4. Doğruluk

“Ne mutlu doğruluğa acıkıp susayanlara! Çünkü onlar doyurulacaklar”⁸⁹⁶ diğer bereket doğruluğa acıkıp susayanlar üzerinedir; doyurulacakları vaat edilmektedir.⁸⁹⁷ Bu kişilerin yaşamlarında doğruluğa tutkun oldukları; toplumda dürüstlüğü, doğruluğu ve adaleti görmeyi özledikleri; kilisede uygulanabilir kutsallığı aradıkları

⁸⁸⁹ Matta 6:14; Pinker, A.J; *Ecclesiasticism*, s.62-63.

⁸⁹⁰ Orland, P.K; *Philosophy Of Life*, 72-77.

⁸⁹¹ Pinker, A.J; *Ecclesiasticism*, s.64-65.

⁸⁹² Odell, K.M; *Christian Living*, 235-236.

⁸⁹³ Matta 18:21-35; Orland, P.K; *Philosophy Of Life*, s. 238.

⁸⁹⁴ Pinker, A.J; *Ecclesiasticism*, s.67-68.

⁸⁹⁵ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.52.

⁸⁹⁶ Matta 5:6.

⁸⁹⁷ Pinker, A.J; *Ecclesiasticism*, s.70-72.

belirtildi.⁸⁹⁸ Bu kişilerin Hz. İsa'nın gelecek olan egemenliğinde bol bol doyurulacakları ifade edildi. Onlar doyurulacaklar çünkü doğruluk hüküm sürecektir ve çürüklük en yüksek manevi standart karşısında çökecektir.⁸⁹⁹

Bu ilke, Dağdaki Vaaz da genel olarak özel bir yer tutmakta ve önemli bir mesafe almaktadır. Tanrının doyurduğu acıkanlar ve susayanlar, işte o “Ruhta acıkıp susayanlar”dır. Bu ruhsal acıkma, saf özlemlerini maddiyata değil, maneviyata yönelten, Tanrı ulusunun sıfatlarından biridir. İnananların servet biriktirmeye dalan Putperestler gibi olmadığı belirtildi.⁹⁰⁰

Tanrı sözünde doğruluğun üç manası olduğuna vurgu yapıldı. Bunlar hukuki, ahlaki ve sosyal olmak üzere üç gruba ayrıldı.⁹⁰¹ Hukuki doğruluk kişinin kendisini temize çıkarmak için ortaya koyduğu davranışlar olarak ifade edildi. Pavlus, Yahudilerin doğruluk yolunda çabaladıklarını ancak ona ulaşmaya muvaffak olamadıklarını belirtti. Çünkü yanlış yolda çaba sarf ettiklerini dile getirdi. “Bizzat İsa Mesih’in kendisi olan Tanrı gerçeğine boyun eğmek yerine kendi nefisleri için doğruluğu sağlamlaştırmak istediler.”⁹⁰²

Ahlaki doğruluğun Tanrı huzurunda rızaya ermişlerin, edindikleri yol, sıfat ve özelliklerinde ortaya çıkan doğruluk olduğu söylenmiştir. Mesih müjdelerin sonunda bunun Hristiyanlar ile Ferisiler arasındaki karşılaştırmasını yapar.⁹⁰³ Hz. İsa, Ferisilerin doğruluğunu, dışa dönük ve ayin tamamlama gibi adetlerde gözükten gösterişçi, şekliyatçı olduğunu, inananların doğruluğunu ise, içe dönük, kalpte ve düşüncede samimiyetle belirip, dışarıya akseden özellikte olduğunu vurgular. Bundan dolayı her Hristiyan'ın ahlaki doğruluğa acıkıp susaması gerektiği vurgulanıyor.⁹⁰⁴

Sosyal Doğruluk ise; Kutsal Kitap'ta geçen doğruluk, (dürüst) sözünün, sadece Tanrı ile iyi ilişki anlamına veya ahlaki doğruluğun sadece başkalarına karşı gösterilen bir meziyet olma anlamına geldiğinin kabul edilmesinin mümkün olmadığı

⁸⁹⁸ Amalados, M; *The Christian Faith*, s.249.

⁸⁹⁹ Beare, W.F; *The Gospel According To Matthew*, s.355-360.

⁹⁰⁰ Matta 6:33.

⁹⁰¹ Beare, W.F; *The Gospel According To Matthew*, s.367-368.

⁹⁰² Romalılar 9:30, 10:4; Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.48.

⁹⁰³ Matta 20.

⁹⁰⁴ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.49.

belirtilmiştir.⁹⁰⁵ Esasen kitabı doğruluk, kişiye özel en büyük somut ilişkileri ifade etmekle beraber aynı zamanda Eski Ahit ve elçilerinin Hristiyanlara öğrettikleri gibi toplumsal yardımlaşmayı da ifade etmektedir.⁹⁰⁶ Böylelikle Hristiyanlar zulm ve kahırdan insanı kurtarmayı, adaletle hükmedilmesini isterler. İnsan haklarının ilan edilmesini Hristiyanların kendisi için nezih bir amel, evde ve aile içinde şerefli bir hayat sürdürmeyi istemelerinden söz edilmiştir.⁹⁰⁷ Hristiyanın, toplumsal hayatta doğruluğa acıkmış halde yaşaması gerektiğinden söz edilmiştir. Çünkü böyle bir yaşamın, doğru olan Tanrıyı razı edeceği belirtilmiştir.⁹⁰⁸

Luther, bu konuda şunları kaydeder: “Rab, sana çölde boşuna dönüp dolaş diye vasiyet etmedi. Bilakis çöldeyken oradan çıkmanı, ellerini, ayaklarını ve tüm bedenini sunmanı, sana ait ne varsa feda etmeni ve yapmaya güç yetireceğin her şeyi yapmanı istiyor. Böylece doğruluğa acıkıp susamaya seni muhtaç kılıyor. Bu hedeflerin gerçekleşmesini engelleyen olumsuzlukları reddederek, ne hakkı koruma ve kollamaktan başka bir şey ara, ne de önem ver! Eğer âlemi inançlı yapmaya güç yetiremiyorsan, en azından kendi çevreni inançlı yap.”⁹⁰⁹

Hristiyanca yaşam için yüreklerden fıskıran sağlam manevi arzulardan daha büyük bir sır bulunamayacağı ifade edilmiştir. Kutsal Kitap, açlıktan doyunluğa tekrar tekrar dönüp vurgu yapar. “Çünkü O susamış canın susuzluğunu giderir, aç canı iyiliklerle doyurur.”⁹¹⁰ Dağdaki Vaazda Hz. İsa’nın ortaya koyduğu yaşam düzenini kurabilmenin ölçüsü olarak, özlem, hırs ve arzuların hastalıklı durumundan kurtarılması gerektiği belirtildi. Bundan dolayı geçmişteki hataların temizlenmesinin yetmeyeceği, aynı zamanda gelecekteki doğruluğa büyük bir özlem duyulması gerektiği vurgulandı.⁹¹¹

Bu dünya hayatında insanların ne açlığının ne de susuzluğunun tam anlamıyla son bulmasının mümkün olmadığı belirtildi. İnsanoğlunun doyunca açlık hissini

⁹⁰⁵ Pinker, A.J; *Ecclesiasticism*, s.78-79.

⁹⁰⁶ Burg, H; *Christentum Und Jesus*, s.57-62.

⁹⁰⁷ Pinker, A.J; *Ecclesiasticism*, s.84.

⁹⁰⁸ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s. 49.

⁹⁰⁹ Manson, T.W; *On Paul And John*, s.82.

⁹¹⁰ *Mezmurlar* 107:9.

⁹¹¹ Manson, T.W; *On Paul And John*, s.84.

unuttuğu hatırlatıldı. Acıktığı zamanda hemen doyurulmayı beklediği ifade edildi.⁹¹² İsa Mesih, vereceği sudan kim içerse sonsuza kadar susamayacağını söyledi. Fakat bu susuzluk, sürekli içmeye devam edilmediği sürece doyuma ulaşmayacaktır. Hz. İsa şöyle yanıt verdi: “ Bu sudan içen her içen susayacak. Oysa benim vereceğim sudan içen sonsuza dek susamaz. Benim vereceğim sudan içen de sonsuz yaşamda fışkıran bir pınar olacak.” Bayramın son ve en önemli günü İsa ayağa kalktı, yüksek sesle şöyle dedi: “Bir kimse susamışsa bana gelsin, içsin”, Kutsal Yazı’da dendiği gibi, bana iman edenin içinden diri su ırmakları akacaktır.⁹¹³ Hristiyanların geçmişe bakarak ders çıkarıp, essiz bir gelecek için Hz. İsa’nın ortaya koyduğu ilkeler ışığında yaşaması gerektiğinin altı çizildi.⁹¹⁴

Müjdelerde geçen açlık ve susuzlukla ilgili bütün sıfatlar, Mesih’in öğrencilerinin daimi özellikleridir. Tabi ki, “Onlar bundan sonra acıkmadılar ve susamadılar” diye bir sonuç çıkarılmasının doğru olmadığı belirtildi. Ancak Göklerin Egemenliği’ni kazananların bunları görmesinin mümkün olacağı söylendi. Çünkü o zaman Mesih’in Hristiyanları gözeteceği ve içlerinden diri su ırmakları akıtacağı vurgulandı.⁹¹⁵

Özetle ifade edilirse; dört müjde Hristiyanlara manevi derecelerin yollarını açıklıyor. Bu yolu, bir basamağın ardından diğerine çıkılması mümkün olan bir merdivene benzetirsek, Hristiyanların ilk aşamada; “Ruh da yoksul” olmaları öğütlenmiştir.⁹¹⁶ Tanrı huzurunda ruhsal yoksunluğunu aczini ve iflasını itiraf ettikten sonra, (ruhsal fakirliğin üzerine) “Yas” çünkü Hristiyanlar olarak günahsız olmaları mümkün olmadığından, bu günahlarında insanın bozuk ve düşük tabiatından kaynaklandığı vurgulanmaktadır.⁹¹⁷ Aynı zamanda dünyada efendilik taslayıp ölümüne hatalar yapıldığı için yas tutulması gerektiği belirtilmiştir.⁹¹⁸ Bir sonra gelen üçüncü adım ise; “yumuşak huyluluktur.” İnleyerek itirafta bulunulması gereken

⁹¹² Vorster, W.S; *Speaking Of Jesus*, s.80.

⁹¹³ *Yuhanna* 4:13-14; *Yuhanna* 7 :37; *Yuhanna* 7:38.

⁹¹⁴ Manson, T.W; *On Paul And John*, s.85.

⁹¹⁵ Pinker, A.J; *Ecclesiasticism*, s.86-87.

⁹¹⁶ Mckay, D; *Christian Ethics*, s.23-24.

⁹¹⁷ Dodd, C.H; *The Founder Of Christianity*, s.190.

⁹¹⁸ Mckay, D; *Christian Ethics*, s.25.

ruhsal fakirliği kazanmak için başkalarına şefkat edebilmek için mütevazı olma hali, insanlara ve Tanrı'ya karşı edinilen yolun şekillenebilmesi için önemlidir.⁹¹⁹

Sonra dördüncü adım: “Doğrulukta acıkıp susayanlar” Hristiyanların bu sığata sahip olması gerektiğı vurgulandı. Eğer bu doğruluk terk edilirse Tanrı ve insanlar nezdinde ağılamanın ve itirafın hiçbir kıymeti olmayacağı belirtildi.⁹²⁰ Unutulmaması gerekir ki günah ve hataları itiraf, Hristiyanları doğrulukta acıkmaya götürecektir.⁹²¹

Müjdelerin ikinci bölümünde ise (son dört müjde) Hristiyanın duruşunu Tanrı ile olan konumu yönünden, insanlara olan ilişkilere çevirmektedir. “Merhamet edenler”, insanlar için merhameti ortaya koyuyorlar, “Barışı sağlayanlar”, insanın kardeşiyle barış içinde yaşamasını sağlıyorlar. Samimiyetin nişanesi “Yüreğı temiz olanlar” ise ikinci bölümü teşkil etmektedir.⁹²²

5. Kalp Temizliğı Ve Merhamet

“Ne mutlu merhametli olanlara! Çünkü onlar merhamet bulacaklar, Ne mutlu yüreğı temiz olanlara! Çünkü onlar Tanrı'yı görecekler”⁹²³ Merhametli olmanın etkin olarak şefkatli olmak anlamına geldiğı vurgulanmıştır. Daha geniş anlamıyla ise kendi kendilerine yardım edemeyen çaresizlik içindeki kişilere yardım etmektir.⁹²⁴ Tanrı, Hristiyanların günahlarını, hakettikleri cezayı bağışlayarak ve İsa Mesih'e kurtarma işini yükleyerek, Mesih'e bağılı olanlara iyiliğini kanıtlayarak merhametini gösterdiği söylenmektedir.⁹²⁵ Hristiyanında şefkatli davranış da bulunması Tanrı'yı taklit ettiğı ve Tanrı yolunda olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Dağıdaki Vaazda Merhametli olanların merhamet bulacakları söylenmiştir.⁹²⁶ Hristiyan bir kişi merhametli olmamışsa merhamet bulamayacağı; merhametli olmayan bir Hristiyanında armağanlardan mahrum kalacağı belirtilmiştir.⁹²⁷ Yüreğı

⁹¹⁹ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.50.

⁹²⁰ Mckay, D; *Christian Ethics*, s.26.

⁹²¹ Amalados, M; *The Christian Faith*, s.250-251.

⁹²² Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.50.

⁹²³ Matta 5:7-8.

⁹²⁴ Mckay, D; *Christian Ethics*, s.45-46.

⁹²⁵ Amalados, M; *The Christian Faith*, s.253-254.

⁹²⁶ Mckay, D; *Christian Ethics*, s.47.

⁹²⁷ Urke, M; *Basic Christianity*, s.411.

temiz olanlara, Tanrı'yı görme güvencesi verilmiştir.⁹²⁸ Güdüleri karışık olmayan, düşünceleri kutsal ve vicdanı temiz olan kişi, yüreği temiz olan kişi olarak tanımlanmıştır.⁹²⁹ Tanrı'yı görecekle ifade birkaç şekilde anlaşılabilir. İlk olarak söz ve ruh birlikteliğiyle yüreği temiz olanlar tarafından Tanrı görülür. İkincisi İsa Rab'bin onlara doğaüstü bir görünüşünün, ya da görünümünün görünmesidir. Sonra Tanrı'yı İsa'nın kişiliğinde geri geldiği zaman göreceklelerdir. Diğer ise Tanrı'yı sonsuzlukla göreceklelerdir.⁹³⁰

“Kalp” sözünün, Mesih'in talep ettiği yürek temizliğine işaret ettiği belirtilmiştir. “Ruhta” sözünün fakir ve yoksul olma manalarına atfedildiği gibi. “Ruhta yoksul olanlar” maddiyatta değil, maneviyatta yoksul olanlardır. “Yüreği temiz olanlar” ise; hava ve dış görünüşe değil, yürek temizliğine sahip olma anlamında kullanılmıştır.⁹³¹

Yeni Ahit yorumlarında “yürek temizliği”nin iç temizlik olduğuna vurgu yapılır. Ayinsel temizlikle açıklanabilen, ahlaki kirlilikten temizlenme anlamında olduğu açıklanmıştır.⁹³² Eski Ahitte bu düşünce birçok yerde tekrar eder. Özellikle Mezmurlarda Hz. Davut şöyle der: “Rab'in dağına kim çıkabilir, kutsal yerinde kim durabilir? Elleri pak, yüreği temiz olan, gönlünü putlara kaptırmayan, yalan yere ant içmeyen” Rab kutsar böylesini, Kurtarıcısı Tanrı aklar onu.”⁹³³ Tanrı, “Hakkı batıldan ayırmayı ister. Bunun için dua ederek: “ Ey Tanrı! Bende temiz bir yürek yarat” der. Madem sen gönülde sadakat istiyorsun. Bilgelik öğret bana yüreğimin derinliklerinde”, “Ey Tanrı, temiz bir yürek yarat, yeniden kararlı bir ruh var et içimde” ve “ Tanrı gerçekten İsrail'e, yüreği temiz olanlara karşı iyidir.”⁹³⁴

Hz. İsa, bu konuyu Ferisilerle münakaşasında izah ederek onların iç ve dış gösterişlerinde aynı temizliğe önem vermeleri gerektiğini öğütler.⁹³⁵ Rab ona şöyle dedi: “Siz Ferisiler, bardağın ve tabağın dışını temizlersiniz, ama içiniz açgözlülük

⁹²⁸ Matta 5:8.

⁹²⁹ Urke, M; *Basic Christianity*, s.413.

⁹³⁰ McKay, D; *Christian Ethics*, s.49.

⁹³¹ Urke, M; *Basic Christianity*, s.414-415.

⁹³² Neil, M; *A History Of The Christian Mission*, s.230-233; Culmann, O; *The Christology Of The New Testament*, s.102-104.

⁹³³ Mezmurlar 24:3-5.

⁹³⁴ Mezmurlar 51:6; 51:10; 73:1.

⁹³⁵ Druck, L; *Early Christian Doctionary Of The New Testament*, s.532.

ve kötülükle doludur” ve “Ey akılsızlar! Dışı yapanla içi yapan aynı değil mi? Ve “ Vay haline ey din bilginleri ve Ferisiler, ikiyüzlüler! Bardağın ve çanağın dışını temizlersiniz, oysa bunların içi açgözlülük ve taşkınlıkla doludur. Yine dıştan insanlara doğru görünürsünüz, ama içten ikiyüzlülük ve kötülükle dolusunuz” der.⁹³⁶

Martin Luther, dünyevi anlayış çerçevesinde içsel temizlik ile dışsal temizlik arasındaki ayrılığı açıklayarak yürek temizliğinin sadece dış gösterişi içinde olmakla değil aynı zamanda içsel kirlilerden korunmaktada olacağı vurgusunu yapıyor.⁹³⁷ Diyor ki : “Mesih yürek temizliğini, bir kimse mutfakta ateş yakıp isi ile orayı burayı karartarak kirlitse bile yürek temizliğine sahip olmasını istiyordu.” Ve ekliyordu, “ Belki ayakkabıcı, demirci ya da normal bir işçi kirli elbiseler giyinmiş, kötü şekilde kokan ve dış görünüşü, tiksindiren biri olsun. Fakat içten Tanrı sözünü kalbinde taşıması ve ona itaat etmesiyle Tanrı huzurunda temiz ve misklenmiş olarak kabul edilir.”⁹³⁸

Hristiyanın içsel ve ahlaki yoğunlaşmayı dışa yansıtması, bu yansıtma gösteriş amacıyla değil kişinin olgun tavırlarının toplum tarafından fark edilmesi olarak dile getirildi.⁹³⁹ Böyle bir tutumunda Dağdaki Vaazın tamamen ruhunu yansıttığı belirtildi.⁹⁴⁰ Hz. İsa, yürek yardımını istemektedir. Bununla beraber “Temiz yüreklilik” sosyal hayatımızı belirler. Yürek temizliği konusunda “Kenetlenmiş yürek, parçalanıp uzuvlara ayrılmış olan benliğin tesirinden kurtulandır” diye ifade edilmiştir.

Hz. İsa temiz yürekli olabilmenin ölçütünü Dağdaki Vaazda geçen bir sözünde açıklamıştır: “ Bedenin ışığı gözdür. Gözünüz sağlamsa, bütün bedeniniz aydınlık olur.”⁹⁴¹ Hz. İsa’nın buradaki vurgusu kişinin yaşamının bir bütünlük arz ettiğidir. Bedenin her hangi bir yerindeki olumsuzluk insanın tüm bedenini etkilemesinde kaçınılmaz olduğu vurgulandı.⁹⁴²

⁹³⁶ Luka 11:39, Luka 11:40, Matta 23:25, Matta 23:28.

⁹³⁷ Manson, T.W; *On Paul And John*, s.87-88.

⁹³⁸ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.53; Manson, T.W; *On Paul And John*, s.89.

⁹³⁹ Mckay, D; *Christian Ethics*, s.50; Urke, M; *Basic Christianity*, s.418.

⁹⁴⁰ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s. 60.

⁹⁴¹ Matta 6:22.

⁹⁴² Urke, M; *Basic Christianity*, s.419-420.

Hız. İsa Mezmur 24/4 deki söyleminde tamamiyle samimiyete işaret etmektedir diyebiliriz:”Elleri pak, yüreği temiz olan, gönlünü putlara kaptırmayan, yalan yere ant içmeyendir. Temiz yürekli, Tanrı ile ilişkilerinde ve insanlar arasındaki münasebetlerde yalandan arınmış kimsedir. O, “Tamamen ihlâslıdır.”⁹⁴³ Tanrı huzurunda özel şeffaf bir hayata, insanlar nezdinde de umumi şeffaflığa sahiptir. Bu güzel düşünceler ve teslimiyetle kalbi derinliktedir. Yürek temizliği, aldatmaya, riyaya, kötülüğ ve fesatlığa benzemez. Bunların hepsi Hız. İsa’nın nazarında kerih görülen şeylerdir.⁹⁴⁴

İnsanlar için tam anlamıyla kalp temizliğinin olmadığını düşünenlerde olmuştur. Farklı Yeni Ahit yorumlarında bunlara rastlamaktayız. İnsanın tam ve mükemmel olmasının düşünülmesinin imkânsız olmasıdır.⁹⁴⁵ Burada ayrıca kilise babalarının da dâhil edilerek Hız. İsa’nın dışında kalbi tamamen temiz ve ayıpsız olarak başka kişilerin bulunamasının imkansız olmasıdır.⁹⁴⁶

6. Barış

“Ne mutlu barışını sağlayanlara! Çünkü onlara Tanrı oğulları denecek”⁹⁴⁷ Bu söylemde Hız. İsa uysal, sakın mizaçlı kişiler ya da barışını sevenler hakkında konuşmamıştır.⁹⁴⁸ Dağdaki Vaazda Hız İsa etkin olarak barışını sağlamak için aracılık edenlere işaret ediyor.⁹⁴⁹ Doğal yaklaşım, çekişmeyi gözlemci olarak seyretmektir. Tanrısal yaklaşım ise, barışını yaratmak için ağır hakarete ve kötü muameleye maruz kalınsa bile kişinin elinden geleni yapmaya çalışması olarak tanımlanmaktadır.⁹⁵⁰

Barışını sağlayanlara Tanrı oğulları denilecek olmasının her barışını sağlayanı kapsamadığı dile getirilmiştir.⁹⁵¹ İnananların, barışını sağlayarak, kendilerinin Tanrı

⁹⁴³ Drucker, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.535.

⁹⁴⁴ Urke, M; *Basic Christianity*, s.421-422.

⁹⁴⁵ Alex, K.J; *The New Testament Commentary*, s.241.

⁹⁴⁶ Adem, N; *Church*, s.89.

⁹⁴⁷ *Matta* 5:9.

⁹⁴⁸ Urke, M; *Basic Christianity*, s.423.

⁹⁴⁹ Alex, K.J; *The New Testament Commentary*, s.243.

⁹⁵⁰ Pinker, A.J; *Ecclesiasticism*, s.145.

⁹⁵¹ Sager, L; *The Christian Vision*, s.36-37.

oğulları olduklarını açıkça gösterecekleri ve bir gün Tanrı'nın da onları aile benzerliğini taşıyan kişiler olarak kabul edeceği belirtilmiştir.⁹⁵²

“Temiz yürekli” ile “Barışı sağlayanlar” arasında bulunan bağ ve düşünce zincirinin gayet tabii bir durum olduğu vurgulanmaktadır. Çünkü savaş sebeplerinden biri de hile ve desiselerdir. Ancak ihlâs ve samimiyet; barış ve esenlik için olması gereken zaruretlerdir.⁹⁵³

Bu müjde ışığında her Hristiyanın toplumda ve kilisede barışı sağlayan olması önerilmektedir.⁹⁵⁴ Mesih, “Yeryüzüne barış getirmeye geldiğimi sanmayın! Barış değil, kılıç getirmeye geldim.” Çünkü ben babayla oğlun, anneye kızın, gelinle kaynananın arasına ayrılık sokmaya geldim”, “ İnsanın düşmanı kendi ev halkı olacak” Annesini ya da babasını beni sevdiğinden çok seven bana layık değildir. Oğlunu ya da kızını beni sevdiğinden çok seven bana layık değildir.”⁹⁵⁵ diyor. Bu sözlerle kişinin kendi evine dahi savaşı zorunlu olarak getirdiğine vurgu yapılmaktadır. Bir Hristiyan Hz. İsa'ya layık olmak istiyorsa O'nu bütün kalbiyle sevmesi ve O'nu anne ve baba ve azizlere olan sevgisinin üstünde tutması gerektiğinden söz edilmiştir.⁹⁵⁶

Yeni Ahitte belirtildiği gibi, İsa Mesih ve elçilerin öğretilerinde ne savaş başlatmayı ne de savaşa girişmenin gerekliliği görülebilir. Aksine barış tohumları ekmeye davet edildiği söylenebilir. “Tanrı bizi barışa çağırıyor”⁹⁵⁷ Hz. İsa'nın temel amacının bütün insanlarla beraber barış içinde yaşamaya çalışılmasıdır.⁹⁵⁸

Barışı sağlamanın ilahi bir iş olduğu söylendi. Çünkü barışın, esenlik olduğu vurgulandı. Barış ve esenliğin kaynağının ise Tanrı olduğu bildirildi. Pavlus bu kelimeyi, Tanrı'nın, Mesih ile ne yaptığını açıklamak için müjdede⁹⁵⁹ kullanmıştır: “Mesih'in çarmıhta akıtılan kanı aracılığıyla esenliği sağlamış olarak, yerdeki ve

⁹⁵² Orland, P.K; *Philosophy Of Life*, s.245.

⁹⁵³ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.55.

⁹⁵⁴ Sager, L; *The Christian Vision*, s.40-43.

⁹⁵⁵ Matta 10:34-37.

⁹⁵⁶ Sager, L; *The Christian Vision*, s.44-45.

⁹⁵⁷ 1Korintliler 7:15.

⁹⁵⁸ Sager, L; *The Christian Vision*, s.46.

⁹⁵⁹ Manson, T.W; *On Paul And John*, s.90-92.

gökteki her şeyi O'nun aracılığıyla kendisiyle barıştırmaya razı oldu.”⁹⁶⁰ Hz. İsa'nın hedefinin; (Yahudi ve kabilelerin aksine) insanı ikiye ayırmaya çalışan zihniyete (sünnetli ve sünnetsiz diye) yeni bir insan olarak kendi nefsinde bu düşmanlığı yıktığı anlatıldı.⁹⁶¹ Hz. İsa'nın amacının iki topluluktan kendisinde yeni bir insan yaratarak esenliği sağlamak düşmanlığı çarmıhta öldürmek ve çarmıh aracılığıyla bir bedende iki topluluğu Tanrı'yla barıştırmaktı.⁹⁶² Barışı sağlamakla ilgili, o özel “Tanrı oğulları” diye çağrılma ödülünün çok müthiş bir anlam ifade etti. Bunu Hz. İsa ileride⁹⁶³ ilan edecektir. Şeytan düşmanlığın sahibidir. Tanrı ise barışı sever. Tanrı nasıl biricik oğluna barışı sağlamışsa şimdi de Hristiyanlara, oğullarına aynı barışı sağlayacağı açıklandı.⁹⁶⁴

“Barış” ile “ateşkes” sözlerinin aynı anlamı taşımadığının altı önemle çizildi. Çünkü Tanrı barışının, çıkar karşılığında olmadığı belirtildi. Tanrı'nın Hristiyanların barışını gerçekten değerli bir karşılıkla sağladığı bu karşılığın ise Hz. İsa'nın kanı olduğu vurgulandı. Bu iki sözün biri birine benzemesine rağmen anlamca büyük bir farklılığı ortaya koymaktadır.⁹⁶⁵

Barışı sağlamanın sorumluluk işi olduğu dile getirildi. Sürekli “ucuz nimet” ibaresi tekrarlanmaktadır.⁹⁶⁶

Barışla ilgili, acılarla yoğrulmuş şu dünyada birçok misal görmenin mümkün olduğu söylendi. Tanrı'nın İnsanlardan istediğinin sıradan bir bağışlama olmadığının altı çizildi.⁹⁶⁷ Barış yapmanın hakiki anlamda Hz. İsa'nın yolunda atılacak bir adım olması gerektiğinin unutulmaması öğütlenmiştir. Ucuz bağışlamanın, ucuz barıştan ortaya çıkacağı belirtildi.⁹⁶⁸ Ancak gerçek barışın ve bağışın çok pahalı hazineleri olduğu vurgulandı.⁹⁶⁹ Tanrı tövbe eden her Hristiyanı bağışlayacağını müjdeledi.⁹⁷⁰

⁹⁶⁰ Koloseliler 1:20.

⁹⁶¹ Sager, L; *The Christian Vision*, s.47-48.

⁹⁶² Efesliler 2:15.

⁹⁶³ Matta 5:44-45.

⁹⁶⁴ Barnett, H.G; *The Interpretation Of St. Matthew's Gospel*, 214.

⁹⁶⁵ Sager, L; *The Christian Vision*, s.51-52.

⁹⁶⁶ Drucker, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.275.

⁹⁶⁷ Orland, P.K; *Philosophy Of Life*, s.247.

⁹⁶⁸ Sager, L; *The Christian Vision*, s.53.

⁹⁶⁹ Orland, P.K; *Philosophy Of Life*, s.248.

⁹⁷⁰ Sager, L; *The Christian Vision*, s.54-55.

Tanrı'nın Hristiyanlardan isteği şu cümle de özetlenmiştir: “Yaşantınıza dikkat edin! Kardeşiniz günah işlerse, onu azarlayın; tövbe ederse, bağışlayın.”⁹⁷¹

Ulaştığımız Hristiyan kaynaklarında; bu konu bağlamında eleştirilen bir konu ise kiliselerin birlikte olmadığı eleştirisidir. Kiliselerin birleşmemesi ya da aralarında ortaya çıkan anlaşmazlıkları basit ve ucuz barışın yolları aranılarak yapıldığından çözümün ortaya çıkmamıştır.⁹⁷² Kiliselerin birliğinin, Hristiyanların vazgeçilmez talebi olduğu söyleminin bulunması takdire şayan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.⁹⁷³ Hz. İsa'nın, halkının kötülüklerden, felaketlerden korunmaları ve gerçekten yücelmeleri için dua ettiği gibi birliği içinde dua ettiği belirtildi.⁹⁷⁴ Fakat birlik anlayışını sadece mukaddes öğretilere ve takip edilen yola atfedilip, kilise mensuplarının bu birlik anlayışı dışında tutulmuş olmasının düşünülemeyeceği vurgusu yapılmaktadır.⁹⁷⁵ Burada yapılan vurgu eğer “ucuz(değersiz) bir birleşme varsa, o zaman orada “basit bir davet”in var olduğu iddiasıdır.⁹⁷⁶ Öğrencisi ve çırağı olma bedeli ödenmedende İncil ile vaaz edildiğinin altı çizildi. Böyle bir davranışın ise; Hristiyanın vaaz ve davetinde davasını değersiz kılmasına yol açacağı belirtildi. Bu da İncil'in basit, ucuz ve değersiz kılınıp, Hz. İsa'nın davasının tahrip edildiğinin göstergesi durumuna düşebileceği endişeleri dile getirildi.⁹⁷⁷

7. Zulüm

Bir sonraki mutluluk ise kendi hatalarından dolayı değil, ama doğruluk uğruna zulüm görenlerle ilgilidir. Doğru şeyler yaptıkları için acı çeken Hristiyanlara Göklerin Egemenliği sözü verilmiştir.⁹⁷⁸ Onların doğruluğu Tanrısız dünyayı suçlar ve onun düşmanlığını ortaya çıkarır. İnsanlar doğru bir yaşamdan nefret ederler, çünkü dürüst olmayan yaşantılarının açığa çıkması korkusu insanları tedirgin etmektedir.⁹⁷⁹

⁹⁷¹ Luka 17:3.

⁹⁷² Sager, L; *The Christian Vision*, s.56-57.

⁹⁷³ Ivan, J; *Catholicism*, s.60-68.

⁹⁷⁴ Lache, B; *Jesus Christ In Modern Thought*, s.107-109.

⁹⁷⁵ Ivan, J; *Catholicism*, s.311.

⁹⁷⁶ Lache, B; *Jesus Christ In Modern Thought*, s.48-54.

⁹⁷⁷ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.56.

⁹⁷⁸ Lache, B; *Jesus Christ In Modern Thought*, s.56-58.

⁹⁷⁹ Matta 5:10.

Son gerçek mutluluk bir öncekinin tekrarı gibi görünmesine rağmen; aralarında bir fark var: Bir nceki maddenin konusu doğrulukta zlmdr; buradaki ise Mesih'e bağlılıktan ötürü olan zlmdr; Hz. İsa, ğrencilerinin kendisiyle olan birliktelikleri ve kendisine olan bağlılıklarından dolayı eziyet çekeceklerini biliyordu.⁹⁸⁰ Tarih bunu doğrulamıştır. Dünyanın başlangıcından beri İsa'nın izleyicileri zlm görmüştür. Hapse atılmıştır ve öldürülmüştür.⁹⁸¹ Mesih uğruna acı çekmek sevinç getiren bir ayrıcalık olarak algılanmıştır. Bundan dolayı büyük sıkıntıda peygamberlere yoldaş olan kişileri büyük bir dl beklemektedir.⁹⁸²

Eski Antlaşmadaki Tanrı szclerinin zulme rağmen dayandıkları belirtilmiştir. Sadık kalarak cesur bir şekilde yaşayanların şimdiki neşeyi ve gelecekteki yüceliği paylaşacakları ifade edilmiştir.⁹⁸³

Gerçek mutluluk Hz. İsa'nın Egemenliğindeki ideal vatandaşın portresini sunar. Doėruluk⁹⁸⁴, Barıř⁹⁸⁵ ve sevin⁹⁸⁶ üzerindeki vurguya dikkat edilmesi gerekmektedir. Pavlus da şunları ifade etmiştir: "nk Tanrı'nın Egemenliği, yiyecek ve içecek sorunu değil, doğruluk, esenlik ve Kutsal Ruh'ta sevinçtir."⁹⁸⁷

Hristiyanların Hz. İsa'nın öğretilerini anlatmaya çaba sarf ederken karşılaşacakları sıkıntıların kaçınılmaz olduğu belirtilmiştir.⁹⁸⁸ Bu sıkıntıların Hristiyanların kendi hatalarından kaynaklanmadığı vurgusu yapılarak İsa uğruna çekilen bir sıkıntı olduğunun unutulmaması gerektiği vurgusu yapılmıştır.⁹⁸⁹ "Doğruluk uğruna"⁹⁹⁰ ya da "Mesih yüzünden"⁹⁹¹ çekilen sıkıntıların ödülünün çok büyük olduğu vurgusu yapılmıştır. Çekilen sıkıntıların İsa Mesih'in yolunda gidildiğinin göstergesi olarak kabul edilmesi vurgulanmıştır. Hz. İsa kendisinden

⁹⁸⁰ Sager, L; *The Christian Vision*, s.58-60.

⁹⁸¹ Matta 5:11, Lache, B; *Jesus Christ In Modern Thouht*, 59.

⁹⁸² Matta 5:12.

⁹⁸³ Orland, P.K; *Philosophy Of Life*, s.248.

⁹⁸⁴ Matta 5:6.

⁹⁸⁵ Matta 5:9.

⁹⁸⁶ Matta 5:12.

⁹⁸⁷ Romalılar 14:17.

⁹⁸⁸ Calbert, O; *Paul's World*, s.120-121.

⁹⁸⁹ Sager, L; *The Christian Vision*, s.62-64..

⁹⁹⁰ Matta 5:10.

⁹⁹¹ Matta 5:11.

öncede yaşayan peygamberlere zulmettiklerini belirtmiştir.⁹⁹² Burada dikkati çeken en önemli konunun çekilen bu sıkıntıyı sevinç içinde isyan etmeden ve Hz. İsa'nın Mesihliğini kabul ederek bir lütuf olduğunun düşünülmesi, kurulacak olan Tanrısal Krallıkta ödülün çok büyük olduğunun kabul edilmesidir.⁹⁹³

Zulme karşı, Hz. İsa'nın öğrencilerinden ortaya koymalarını istediği davranış “Sevinçle coşun!”⁹⁹⁴ olmuştur. İnanmayanlar gibi intikam alma peşine düşülmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Çocuklar gibi somurtulmasını istememiştir.⁹⁹⁵

Hristiyanların sevinmesi ve coşması, yani coşkuyla zıplaması istenmiştir. “O gün sevinin, coşkuyla zıplayın! Çünkü gökteki ödülünüz büyüktür”⁹⁹⁶

“Gökteki ödülünüz büyük olacaktır”⁹⁹⁷ sözünün Hz. İsa'ya tabii olmak yeryüzünde elde edilecek dünyalık şeyleri önemsemeyip Gökteki Egemenlikte yer almayı sağlamak olması gerektiği belirtilmiştir.⁹⁹⁸

Zulme uğramanın Hristiyanın asaletine delalet ettiği dile getirilmiştir. İnananların zulme uğramasının asıl bir silsileye uyanlarla birlikte oldukları belirtilmiştir. Çünkü Ancak zulmün ortasında bulunup sevince neden olan ana sebep; “benim için” sözüdür⁹⁹⁹ ve Hz. İsa'ya olan sevgi ve samimiyetin ölçüsü olarak değerlendirilmiştir.¹⁰⁰⁰

Zulümle ilgili hitabın bu bölümde de, diğer bölümlerdeki gibi geldiğinin mülhaza edilmesinin önemli olduğu belirtilmiştir.¹⁰⁰¹ Hz. İsa'nın bu iki söyleminde farklılık olduğu belirtilmiştir.¹⁰⁰² Bu müjdenin (diğerlerinde olduğu gibi) gâip zamiriyle geldiği belirtilmiştir: “Ne mutlu! Doğruluk uğruna zulme uğrayanlara!”¹⁰⁰³ Ancak muhatap zamiriyle de geldiği dikkatlere sunulmuştur; “Ne mutlu size!”

⁹⁹² Calbert, O; Paul's World, s.123.

⁹⁹³ Sager,L; *The Christian Vision*, s.65.

⁹⁹⁴ Matta 5:12.

⁹⁹⁵ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.76.

⁹⁹⁶ Luka 6:23.

⁹⁹⁷ Matta 5:12.

⁹⁹⁸ Sager,L; *The Christian Vision*, s.67.

⁹⁹⁹ Matta 5:11.

¹⁰⁰⁰ Dacian, P; *To Love Christ*, s.74.

¹⁰⁰¹ Sager,L; *The Christian Vision*, s.68-69.

¹⁰⁰² Matta 5:10.

¹⁰⁰³ Matta 5:11.

Muhatap zamiriyle gelen müjdenin İsa Mesih yolunda olanların çekeceği sıkıntının değerinin paha biçilmez olduğu, sevinmeyi coşmayı gerektirecek bir durumun vukuu bulunduğu belirtilmiştir.¹⁰⁰⁴ Her Hristiyanın zulme maruz kalabileceği belirtilmiştir. Hz. İsa'nın Hristiyanlara: "Bana zulmettilerse, size de zulmedecekler. Benim sözüme uydularsa, sizinkine de uyacaklar. Bütün bunları size benim adımdan ötürü yapacaklar. Çünkü beni göndereni tanımıyorlar. Eğer gelmemiş ve onlara söylememiş olsaydım, günahları olmazdı; ama şimdi günahları için özürleri yoktur"¹⁰⁰⁵ mesajı gayet açıktır. Doğruluğa acıkanlar, doğruluğa acıktıkları için gözetileceklerdir. Yani Hz. İsa'ya tabii olanların her asırda böyle zulümle karşılaşacağını altı çizilmiştir. Fakat bu zulüm doğruluk uğruna ve İsa Mesih uğruna çekilen zulümdür.¹⁰⁰⁶

Hristiyanlara karşı düşmanlığın artmış olmasının şaşılacak bir durum olmadığı belirtildi. Asıl şaşılacak olan durumun zulüm ve sebatın olmamasıdır.¹⁰⁰⁷ Hüküm sahibi Tanrı'nın Dağdaki Vaazda bulunan şu sözünün hatırlatılması istenmiştir; "Bütün insanlar sizin için iyi sözler söyledikleri zaman Vay halinize! Çünkü onların ataları da sahte elçilere böyle davrandılar."¹⁰⁰⁸ Bu söylemde dikkat çeken unsurun yalancı elçiler ortaya çıktığı zaman yüksek bir şöhretin yayılması olarak nitelendirilmiştir. Yüksek şöhretin yalancı elçilerin siması olduğuna vurgu yapılmıştır. Zulme uğramanın ise hakiki elçilerin belirleyici siması olduğu belirtilmiştir.¹⁰⁰⁹

Hz. İsa'ya bağlı olmanın O'nun yolundan gitmenin manasının, acı çekilmesi olduğu vurgulandı. Çünkü acı çekilmesinin gerektiği söylenmektedir.¹⁰¹⁰ Öğrenciliğin manası, acı çekmiş Mesih'e, gösterilen sevgidir. İnanan bir Hristiyanın acı çekmeye çağrılmasının yadırganmaması gerektiği vurguladı. Bilakis acının nimetin nişanesi olduğu belirtildi ve gerçek sevinç olduğu tarif edildi.¹⁰¹¹

¹⁰⁰⁴ Dacian, P; *To Love Christ*, s.78-80.

¹⁰⁰⁵ *Yuhanna* 15:18-25.

¹⁰⁰⁶ Dacian, P; *To Love Christ*, s.81-82.

¹⁰⁰⁷ Sager,L; *The Christian Vision*, s.79.

¹⁰⁰⁸ *Luka* 6:26.

¹⁰⁰⁹ Dacian, P; *To Love Christ*, s.84.

¹⁰¹⁰ Sager,L; *The Christian Vision*, s.80; Dacian, P; *To Love Christ*, s.85.

¹⁰¹¹ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.58.

Bu müjdeler, Hz. İsa'nın öğrencisinin Tanrı huzurunda dizleri üzerine çökmüş, ruh yoksulluğunu itiraf eden ve halinden dolayı hüznlenen bir şekilde çekilmiş bir fotoğrafını önümüze açıklayıp koymaktadır.¹⁰¹² Bu onu tüm ilişkilerinde yumuşak huylu ve ince ruhlu yapmaktadır. Başkalarının onu bu fotoğrafta görmelerine müsaade ederek Tanrı huzurunda kendi nefsi için itirafta bulunma güvencesi veriyor, yine de bu halinden razı olup yetinmiyor. Çünkü o doğruluğa susayıp acıkıyor, nimet ve esenliğe ermeyi istiyor.¹⁰¹³

İsa Mesih'e bağlanan bir Hristiyanın yapmış olduğu bütün bu iyiliklere rağmen kendisine teşekkür edecek birini bulamayacak olmasından söz edilmektedir. Tersine kendisine küfreden, direnen ve nefsi yenilendiği doğruluk uğruna ve hayatını feda eden Hz. İsa için, kendisine zulmedenlerin olacağı belirtilmektedir.¹⁰¹⁴

Hz. İsa'nın müjdelerinde, Hristiyan olmayan dünya insanlarına karşı en yüksek değerde bir yol belirleyip ortaya koymaya çalıştığı belirtilmiştir. Hz. İsa kendisine tabii olanlardan ise; o değerlerin üzerinde bir yaşantıyla bu yolda yürümelerini istemiştir.¹⁰¹⁵

Her kim Hz. İsa'nın yolundan gitmek isteyen öğrenci olmak isterse; başta, en köklü bir yolla onun değer ve itibarını iade etmesi gerektiğinden sözedilmiştir.¹⁰¹⁶

Her müjdeyle beraber, Hz. İsa'ya inananlar ile diğer toplum arasındaki derinlik genişlemektedir. Hz. İsa'nın çağrısı onlardan daha fazla ve açıkça ayrılmalardır. Özellikle "Yas tutanlar" müjdesinde bunu görmekteyiz.¹⁰¹⁷ Hz. İsa, dünya ile kenetlenmemeyi, onun günahlarına, gidişatına ve haz duydukları şeylerle, tüm değer ve ölçütleriyle keyiflenmemeyi emrediyor. Dünya düğün ediyorsa, inananların kenara çekilmeleri söylenmiştir. Çünkü inananlara gemi terasındaki bu sevinç çılgınlıklarının, gemi batarken acı çılgınlıkları olacağı bildirilmiştir. Dünyanın, gücün ve daha iyi bir istikbalin ilerleme hayalleri peşinde olduğu; Hristiyanların ise dünyanın istikbali için üzüntü içinde olduğuna dikkat çekilmiştir. Çünkü kötü gidişatın bir sonu vardır. Ve

¹⁰¹² Dacian, P; *To Love Christ*, s.88.

¹⁰¹³ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s. 59.

¹⁰¹⁴ Sager,L; *The Christian Vision*, s.81-82.

¹⁰¹⁵ Sager,L; *The Christian Vision*, s.83.

¹⁰¹⁶ Dacian, P; *To Love Christ*, s.92.

¹⁰¹⁷ Sager,L; *The Christian Vision*, s.84-85.

sonunda yargılanacaklardır. Dünyanın, doğruluk için zulüm gören Hristiyanlar seviyesine çıkmasının mümkün olmadığı vurgulanmıştır.¹⁰¹⁸

8. Komşu Sevgisi Ve Düşman Sevgisi

a-Komşu Sevgisi

Evrensel dünya dinlerinin hemen hepsinde ortak temel özellik olarak görülen, kişinin kendisi için istediği bir şeyi bir başkası için de istemesi ya da kendisi için istemediği şeyi bir başkası için de istememesi ilkesi¹⁰¹⁹ Dağdaki Vaazda, insanın komşusunu sevmesi olarak tezahür etmektedir. Hristiyanlıkta sevilmesi gereken varlıklar içerisinde gösterilen komşu en ön sıralarda gelmektedir. Komşunun sevilmesi konusundaki emir Kutsal Kitap'ta birçok defa tekrar edilmekte, inananlar komşuyu sevmeye davet edilmektedir.¹⁰²⁰ Komşuyu sevmek bazen kardeş sevgisi, bazen de birbirini sevmek olarak ifade edilmiştir. Dağdaki Vaazda komşuyu sevmek emri yeni bir emir değildir. İsa'dan önce de Kutsal Kitap'ta komşuyu sevmek emredilmiştir. Zaten Mesih İsa da bunun yeni olduğunu söylememiştir. Ancak Mesih İsa yeni bir sevgi anlayışı ortaya koyarak komşuyu sevmeyi kendisinin, insanları sevmesi gibi algılanması gerektiğini bildirmiş, bu sevgi konusunda kendi sevgisini örnek göstermiştir. İsa'nın sevgi buyruğunda getirdiği yenilik, kendisinin oluşturduğu modeldir. İsa'nın insanlara olan sevgisi, insan sevgisinin en yüksek derecesi olmakla kalmamış, onun insanları sevmesi, Tanrı'nın onu sevmesi ile özdeşleştirilmiştir. Tanrı'nın İsa'ya olan sevgisi ile İsa'nın insanlara olan sevgisi de Tanrısal bir sevgi olarak görülmektedir.¹⁰²¹

Yeni Ahit yorumlarına göre, İsa'nın örnek alınmasını istediği ve ortaya koymuş olduğu sevgi anlayışında Allah ve insan sevgisi birleştirilmiştir. O'nun sevgi anlayışında Allah'a ve muhtaç olanlara, kurtulmak amacıyla sevgi ve hizmette

¹⁰¹⁸ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.45

¹⁰¹⁹ Gündüz, Ş; *Dinsel Şiddet*, s.22.

¹⁰²⁰ *Matta* 5:43, 19:18,19, 22:39; *Markos* 12:31,33; *Luka* 10:27; *Romalılar* 13:10,19, 15:2; *Efesliler* 4:25; *Yuhanna* 13:34, 15:12,17; 1.*Selanikliler* 3:12, 4:9; 1.*Petrus*,1:22, 4:8; 1.*Yuhanna* 3:11,23, 4:7; 2.*Yuhanna*, 1:5.

¹⁰²¹ Ulrich, J.N; *The God*, s.202.

bulunulmaz, tam tersine Allah’a ibadetler, yoksul ve muhtaçlara hizmet, Allah’ın insanlar için sağladığı kurtuluşa şükür için yerine getirilir.¹⁰²²

Hristiyanlıkta emir olarak verilen komşuyu sevme zorunluluğu, Tanrı’yı sevme zorunluluğuna benzer özelliğinden dolayı, insana verilen önemi ve değeri ayrıca vurguladığı ifade edilmektedir. Hristiyanlara göre, Tanrı tarafından verilen böyle bir emir insanı yüceltmekte, ona çok yüce bir değer vermekte ve onu onurlandırmaktadır. Yeni Ahit yorumlarında insanın kardeşini sevme zorunluluğu ile Tanrı’yı sevme zorunluluğunu karşılaştırarak insanın onurunun büyüklüğüne dikkat çekmekte, insanın Tanrı gibi sevilmesi gerektiğini belirterek, bu sevginin toplum sevgisine dönüşeceğini iddia etmektedir.¹⁰²³

Hristiyanlıkta komşu sevgisi o kadar inanç konusu haline getirilmiştir ki, Hristiyan sevgisi ve ona dayanan yaşam ele alınırken Tanrı sevgisi, kişinin kendine olan sevgisi ve komşuya olan sevgi arasında oluşturulan etkin ayrımlar, bazen ortadan kalkmaktadır. Nitekim Yeni Ahit yorumcularına’a göre, Tanrı Mesih İsa’da insanların komşusu olmuştur. İnsanlar Mesih İsa aracılığıyla, Tanrı’ya komşudan daha yakın olmuşlardır ve bu komşuluk devam etmektedir. Bu durumda insanlar O’nun evlatları olarak birbirlerinin kardeşleri olmaktadır. Tanrı’nın bu ailesinde komşuya olan bu sevgi, Mesih İsa’da bir kardeşe olan sevgiyi, Tanrısal yaşamı paylasan ya da paylaşmaya çalışan birine duyulan sevgiyi oluşturur. Bundan dolayı komşuya olan sevgi, kişinin kendine olan uygun sevgisi ve Mesih İsa’da Tanrı’ya olan sevgi, tek bir sevgiye dönüşür.¹⁰²⁴

Sevgi kavramının yapısından dolayı, hangi nesneye karşı sevgi beslenirse beslensin bu sevginin varlığını gösteren bazı işaretlerin bulunması gerekmektedir. Belirtisi, yani tezahürü olmayan bir sevginin varlığının anlaşılabilmesi mümkün değildir. Komşu sevgisinde de komşu, sevginin bir nesnesi konumunda olduğu için bu sevginin tezahürlerinin neler olduğunun tespit edilmesi Hristiyanlıkta komşu sevgisinin anlaşılmasını sağlayacaktır. Hristiyanlık tarihinde önemli bir yer tutan II. Vatikan Konsül’ünde de, Allah’ın aşk gayesi içinde bütün insanları, bir tek aile

¹⁰²² Robert, H.K; *Tanrı’nın Anlamı*, s.123-131.

¹⁰²³ Cuvillier, A; *Felsefe Yazarlarından Seçilmiş Metinler*, s.671.

¹⁰²⁴ Schniller, J.P; *Christ And Jesus*, s.219.

kurmaya ve kardeşler gibi karşılıklı ilişkilere çağırdığı bildirilmiştir. Konsüle göre, insanın gerçek değeri ancak bu kardeşliği yaşadığı zaman anlaşılabilir. ¹⁰²⁵ Yeni Ahit yorumlarına göre, burada aşkın üstünlüğü ilave bir değer değil, kişideki temel cemaat boyutudur. Yani, kişinin çabası ile cemiyetin gelişmesi arasında bir bağımlılık söz konusudur. Yine bu kardeşlik sevgisi, düşmanlar da dahil olmak üzere, hiç kimseyi istisna etmeksizin her türlü insana saygı göstermeyi ifade etmektedir. ¹⁰²⁶

Yahudilikte önemli bir yere sahip olan “On Emir” komşu sevgisinin tezahürü olarak görülebilecek bir yapıya sahiptir. Bu emirlerde Tanrı öncelikle kendisinden başka ilahlar edinilmesini yasaklamaktadır. İlah edinme sadece güneşe, aya veya yıldızlara tapınmak olarak algılanmamalıdır. İnsanların düşüncelerinde, duygularında ve sevgilerinde Tanrı’nın önüne geçerek baş yeri alan Tanrı’dan başka her şey ilah edinilmiş demektir. Yine insanların kendilerine put yapmamalarının emredilmesi de Tanrı’nın, kendisinden başka sahte ilahları kabul etmeyeceğini ve insanların böyle yanlış bir inanışa saplanmamalarını istediğini göstermektedir. Tanrı’nın adını boş yere ağza almak da yapılan işlerle davranışların uyumsuzluğunu ifade etmektedir. ¹⁰²⁷ Tanrı’ya inanan sözleriyle ve davranışlarıyla uyum içerisinde olmak durumundadır. Bunlardan sonra gelen emirler, toplumsal hayatı doğrudan ilgilendirmekte, komşu ve kardeş sevgisinin nasıl tezahür edeceğini göstermektedir. Sebt gününün kutsal kabul edilip tapınma için ayrılması, insanın kendi bedeninin de dinlenmesi için önem arz etmektedir. Anne-Babaya saygı gösterilmesi emri Tanrı’ya karşı görev olarak addedilmekte, aynı zamanda komşu ve kardeşlik sevgisinin bir tezahürü olarak algılanmaktadır. Adam öldürmeme, zina etmeme, hırsızlık yapmama, komşuya karşı yalan yere tanıklık yapmama, komşunun hiçbir şeyine göz dikmeme emirleri de açık bir şekilde komşu ve kardeşlik sevgisinin tezahürleri olarak görülmektedir. ¹⁰²⁸

Hristiyanlığa göre komşuyu sevmenin öneminden dolayı On Emir’in son yedi buyruğunda bu konu ele alınmıştır. Komşuyu sevmek, Hristiyan töresinin özeti gibi

¹⁰²⁵ Xenia, J.B; *II. Vatikan The Council*, s.109-121; Ursula W; *Christianity And Love*, s.56-77.

¹⁰²⁶ Ulrich, J.N; *The God*, s. 204; Robert, H.K; *Tanrı’nın Anlamı*, s. 134-136.

¹⁰²⁷ Zachary, A; *In Judaism love*, s.304-320.

¹⁰²⁸ Xenia, J.B; *II. Vatikan The Council*, s 123-127, Ursula, W; *Christianity And Love*, s.90-98.

görülmektedir. Çünkü başkalarını seven Kutsal Yasa'yı yerine getirmiş olmaktadır.¹⁰²⁹

Hristiyan geleneğinde bu görüşler şöyle dile getirilmektedir: “On Emirde ilk olarak Tanrı’ya sevgiyle hizmet etmenin her şeyden önce geldiği bildirilir. İkincisi, Tanrı’nın bize bildirdiğine göre O’na hizmet etmek, kişinin komşusuna koşulsuz saygı göstermesini gerektirir. Bu saygı gerek kişinin eylemlerinde, gerekse düşünce ve sözlerinde belirgin olacaktır. Üçüncüsü, son iki emrin belirttiği gibi, bu gibi davranışlara yönelme, ne Tanrı sevgisiyle, ne de komşu saygısıyla bağdaşmaz. Demek ki, bu tür davranışlar her zaman ve her yerde yanlıştır. Hiçbir konumda yapılmaması gerekir.”¹⁰³⁰

Hristiyan inancında komşu sevgisini hâkim kılmak daha iyi bir dünyada yasamanın da gereği olarak kabul edilmektedir. İnsanların komşusuna karşı görevleri, birer sevgi görevleridir.¹⁰³¹ Yine Hristiyan inancına göre insanların başkalarını kendileri gibi sevmesi, onları sınırsız sevmeleri anlamına gelmektedir. Aç olduğunda, besin bulabilmek için her şeyi yapabilen, korkulu anlarında bu ruh halinden kurtulmak amacıyla her yolu deneyen insan, aynı şekilde aç olanları doyurmalı, ümitsizleri koruyup teselli etmeli, yorgunlara dinlenme imkânı vermelidir. İsa’nın her insanı kendisiyle özdeşleştirecek derecede sevdiğinin unutulmaması gerektiği vurgulanmıştır.¹⁰³²

b. Düşman Sevgisi

Hristiyanlık düşman sevgisi ifadesini ve inancını kullanarak belki de diğer ilahi dinlerden ve dünya üzerinde mensubu bulunan birçok dinden farklı bir inanç esasını ortaya koymaktadır. Hiçbir dinde insanın düşmanı ile ilişkisi düşman sevgisi olarak ifade edilmemektedir. Bu bakımdan Hristiyanlığın düşman sevgisi ile kastının ne olduğunun ve bu sevginin uygulama alanı bulabilme ihtimalinin ne olduğunun ortaya çıkarılmasının önemli olduğu kanaatindeyiz.

¹⁰²⁹ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.129.

¹⁰³⁰ Zachary, A; *In Judaism Love*, s.320-322; Xenia, J.B; *II. Vatikan The Council*, s.128-130; Ursula, W; *Christianity And Love*, s.102-104.

¹⁰³¹ Ursula, W; *Christianity And Love*, s.108-109.

¹⁰³² Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.130.

Dağdaki Vaazda sevilmesi emredilen nesnelerden biri de düşmanlardır. Kutsal Kitap'ta düşmanı sevme emri, insanlardan komşuyu sevmenin daha ileri bir aşamasının istenmesi tarzında ifade edilmektedir. Nitekim Dağdaki Vaazda bu konuyla ilgili şu ifadeler yer almaktadır: “Komşunu sev, düşmanından nefret et denildiğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, düşmanlarınızı sevin, size zulmedenler için dua edin.”¹⁰³³ “Ama beni dinleyen sizlere sunu söylüyorum: düşmanlarınızı sevin, sizden nefret edenlere iyilik yapın, size lanet edenler için iyilik dileyin, size hakaret edenler için dua edin.”¹⁰³⁴ “Verdiğiniz geri almak umudunda olduğunuz kişilere ödünç vererseniz, bu size ne övgü kazandırır? Günahkârlar bile verdikleri kadarını geri almak koşuluyla günahkârlara ödünç verirler. Ama siz düşmanlarınızı sevin, iyilik yapın, hiçbir karşılık beklemeden ödünç verin. Alacağınız ödül büyük olacak, en yüce olanın oğulları olacaksınız. Çünkü O, nankör ve kötü kişilere karşı iyi yüreklidir.”¹⁰³⁵

Dağdaki Vaazda düşmanı sevme emri Hristiyanlardan başka insanları sevmelerini istemektedir. Ancak bu emir, komşuyu sevmekten çok daha ileri seviyede bir davranışı bu dine inananlardan istemektedir. Hristiyanlıkta düşmanı sevme emrini doğru olarak algılayabilmek için, düşman kelimesiyle kimlerin ifade edildiğini doğru olarak tespit etmek gerekmektedir. Kutsal Kitap'ta düşman olarak tanımlananlar genel anlamda bu dine inananlardan nefret eden kimseler, bu dine inananları baskı altına almaya çalışan kişi veya gruplar, Hristiyanların, ellerinden kurtarılması gerektiği topluluklar, Hristiyanlara iftira etmek için fırsat kollayan müfteriler şeklinde ifade edilmektedir.¹⁰³⁶ Bu konuda Yeni Ahit'te geçen ifadeler şöyledir: “Eski çağlardan beri kutsal peygamberlerinin ağzından bildirdiği gibi, kulu Davut'un soyundan bizim için güçlü bir kurtarıcı çıkardı; düşmanlarımızdan, bizden nefret edenlerin hepsinin elinden kurtuluşumuzu sağladı.”¹⁰³⁷ “Nitekim bizi düşmanlarımızın elinden kurtaracağına ve ömrümüz boyunca kendi önünde kutsallık ve doğruluk içinde, korkusuzca kendisine tapınmamızı sağlayacağına dair atamız

¹⁰³³ *Matta* 5:43,44.

¹⁰³⁴ *Luka* 6:27,28.

¹⁰³⁵ *Luka* 6:34,35.

¹⁰³⁶ Ursula, W; *Christianity And Love*, s.110-117; Schniller, J.P; *Christ And Jesus*, s.201-203.

¹⁰³⁷ *Luka* 1:69-71.

İbrahim'e ant içerek söz vermişti."¹⁰³⁸ "Senin için öyle günler gelecek ki, düşmanların seni setlerle çevirecek, kuşatıp her yandan sıkıştıracaklar."¹⁰³⁹ "Bu nedenle, daha genç olan dulların evlenmelerini, çocuk yapmalarını, ev yönetmelerini ve düşmana herhangi bir iftira fırsatı vermemelerini isterim."¹⁰⁴⁰

Görüldüğü gibi Kutsal Kitap'ta Hristiyanların düşmanları olarak sunulan kişiler genel anlamda onlara karşı tehdit oluşturan kişilerdir. Ancak Hristiyanlığın tarihi gelişimine ve çeşitli uygulamalara bakıldığında zaman görülmektedir ki, Hristiyanlığı kabul etmeyen herkes düşman tanımının içerisine alınmıştır. Bu düşmanlar Dağdaki Vaazda anlatılan ve her zaman Hristiyanlara karşı tehdit oluşturanlardan çok İsa'nın çağrısının duyurulmasına ihtiyaçları olan kimselerdir. Bu kimselerden 'düşman komşular' şeklinde bahsedilmesi böyle bir inancı açıkça göstermektedir.¹⁰⁴¹

Hristiyanlıktaki Tanrı anlayışının Yahudiliğin Tanrı anlayışından farkı Hristiyanlığın düşmana bakışında da etkili olmuştur. Erken dönemlerden itibaren Hristiyan yazarlar ve ilahiyatçılar, Yahudi geleneğindeki yargılayan ve cezalandıran Tanrı anlayışına karşı Hristiyanlığın seven, kurtaran ve bağışlayan bir Tanrı düşüncesini vurguladığını ileri sürmüşlerdir.¹⁰⁴² Yine Tevrat'ta İsrail oğullarını intikam almaya, düşmanlarını kılıçtan geçirmeye çağıran ve İsrail oğulları merkezliliği esas alan Tanrı, Kutsal Kitap'ın Yeni Ahit bölümünde tüm uluslara yönelik sevgi hukuku ilkesini getirmektedir.¹⁰⁴³

Hristiyanlıktaki böyle bir Tanrı anlayışının sonucu olarak da bu dinin mensupları düşmanlarına karşı düşmanca bir tutum ve tavır içinde olmaktan çok, onlara sevgi ile yaklaşmak durumundadırlar. Çünkü Tanrı'nın bile artık düşmanlara karşı tavrı değişmiştir. Sevgi kavramının sadece Hristiyanlıkta değer verilen bir kavram olmadığı, tüm büyük dinlerin insanların ve toplumların birleştirilmesinde büyük önem verdiği bir değer olduğu çeşitli vesilelerle ifade edilmekte, sevginin

¹⁰³⁸ Luka 1:73-75.

¹⁰³⁹ Luka, 19:43.

¹⁰⁴⁰ 1Tim 5:14.

¹⁰⁴¹ King, M.L.; *Sevginin Gücü*, s.68-69.

¹⁰⁴² Gündüz, Ş; *Pavlus Hristiyanlığın Mimarı*, s.34; Phanyk, T.J; *Christianity And God*, s.120-123.

¹⁰⁴³ Gündüz, Ş; *Pavlus Hristiyanlığın Mimarı*, s.37.

sadece Hristiyanlığa has bir anlayış olmadığı vurgulanmaktadır.¹⁰⁴⁴ Hristiyan Teologlar, diğer insanları gerçek anlamda sevmenin yumuşak bir kalbe sahip olmayı gerektirdiğini, sert yürekli insanın hiçbir zaman gerçek anlamda sevemeyeceğini ve katı bir faydacılığa kapılacağını belirtmektedir. Düşmana karşı sevgi beslemenin insanın en zor gerçekleştirebileceği bir davranış olduğunu ifade eden teologlar, İsa'nın öğretileri içerisinde en zor uygulanacak emrin düşmanı sevme olduğunu belirtmektedir.¹⁰⁴⁵ Ancak ona göre bu zorluklara rağmen düşmanın sevilmesinin gerekliliği her zamankinden daha da önemli bir görünüm arz etmektedir. Çünkü ona göre modern toplum nefret yolunda hızlı bir yolculuk yapmaktadır. Bu yolculuğun sonu insanlığı imhaya götürecek kadar karanlık görünmektedir. Bundan dolayı Yeni Ahit yorumcularına göre, düşmanı sevmek bir ütopya olarak görülmemeli, bu emrin günlük hayatta uygulanması için çareler aranmalıdır.¹⁰⁴⁶

Düşmanı sevmenin anlamı üzerindeki farklı anlayışlara çözüm bulma konusunda Yunan dilinde sevginin anlamını ifade edebilen farklı kelimelere başvurulmuş, sevmek ile hoşlanmak arasında da bir ayırım yapılmıştır. Belki de bu ayırım Hristiyanların düşmana karşı beslemek zorunda olduğu sevgi duygusunu ve bunun gerektirdiği davranışları yerine getirememesine karşılık sunulmuş bir çözüm olarak görülebilir. Bu sorun teologlar tarafından Yunancaya başvurularak çözülmeye çalışılmıştır.¹⁰⁴⁷ Yunanca Eski Ahitte kullanılan eros, philia ve agape kelimeleri arasındaki farka dikkat çeken teologlar, İsa'nın insanlardan istediği sevginin eros veya philia değil agape olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre, Philia sevmekle birlikte hoşlanmayı da gerektirirken agapede böyle bir zorunluluk yoktur. Bu durumda düşmandan hoşlanılmasa da sevilebilir sonucu ortaya çıkmaktadır.¹⁰⁴⁸

¹⁰⁴⁴ Ursula, W; *Christianity And Love*, s.209-221; Xenia, J.B; *II. Vatikan The Council*, 97-101; Wingate, A; *Commentary On The Synoptic Gospels*, s.301; Woodhead, L; *An Introduction To Christianity*, s.402-404.

¹⁰⁴⁵ Ursula, W; *Christianity And Love*, 230; Ryken, L; *The New Testament In Literary Criticism*, 101-108; Price, L.J; *Interpreting The New Testament*, s.76-78.

¹⁰⁴⁶ Thadeny, M; *Commentary On The Synoptic Gospels*, s.46-48; Wingate, A; *Commentary On The Synoptic Gospels*, s.250.

¹⁰⁴⁷ Drucker, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.302.

¹⁰⁴⁸ Tarrin, O; *The Law Of Christ*, s.60-65; Dodd, C.H; *The Founder Of Christianity*, s.118-120; Stock, A; *The Method And Message Of Matthew*, s.72-77.

Düşmana, ya da başkasına karşı beslenmesi gereken ve davranışlarla ifade edilmesi gereken sevginin tam olarak anlaşılabilmesi için bunun zıddı olarak ifade edilebilecek kavramların ve eylemlerin de zikredilmesi uygun olacaktır. Bir insana sevgi ile davranmanın karşısında kin, nefret ve şiddetle ortaya konulan davranışlar vardır. Bu duygularla gerçekleştirilen eylemler sevginin yokluğunu gösteren ölçütlerdir. Başka insanlara karşı duyulan kin, nefret ve şiddet eylemleri farklı zamanlarda, çeşitli şekillerde ve değişik sebeplerle ortaya çıkmaktadır.¹⁰⁴⁹ Kin, nefret ve şiddete dayalı eylemler bazen ekonomik, bazen dini, bazen ırksal, bazen de bunların hepsini ya da birkaçını içerisinde barındıran sebeplerle ortaya konulmaktadır. Günümüzde başka insanlara duyulan kinin temelinde kavim merkeziliğinin önemli bir konumda olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu kin ve nefretin sonucunda da şiddet eylemleri ortaya çıkmaktadır. Kavim merkeziliğin de kendisini diğer hemcinslerinden üstün olarak gören bir grup insanın düşüncesi olduğu ifade edilerek bu grubun diğer insanların niteliğini inkâr ettiğini, ya da onlara çok gerektiği zamanlarda daha aşağılık bir insanlık atfettiğini iddia etmektedir.¹⁰⁵⁰ “Esasen şiddet, dayandığı arka plan açısından çok yönlü ve kompleks bir yapıya sahiptir; yalnızca dinsel inanış ve tutumlarla ilgili değildir. Öyle ki dinsel görünümlü her şiddet eyleminin ya da tavrının ardında bile aslında (ya da aynı zamanda) politik, ekonomik ve benzeri nedenler tespit etmek mümkündür. Bununla birlikte din ve dinsel metinlerin, hangi nedenden kaynaklanırsa kaynaklansın şiddeti meşrulaştırmada önemli bir fonksiyon üstlenmiş oldukları bir gerçektir.”¹⁰⁵¹

Hristiyanlıkta düşmanların sevilmesinin komşuyu sevme emrinde olduğu gibi bir inanç esası olarak algılanması ve kaynağını Dağdaki Vaazdan alıyor olması, Hristiyanların düşmanın niçin sevilmesi gerektiği yolundaki sorulara cevap aramaya çalışmalarına engel olmamıştır. Bu sorular aynı zamanda Hristiyanlıkta bir inanç esası olarak algılanan bu anlayışın pratik hayatta uygulanıp uygulanamayacağının sorgulanması anlamına da gelmektedir. Hristiyanlıkta düşmanların neden sevilmesi gerektiği sorusuna Yeni Ahit yorumcuları, ilk neden olarak nefrete nefretle cevap vermenin, nefreti kat kat büyüteceğini, nefretin nefretle kovulamayacağını, onun

¹⁰⁴⁹ Deborah, H; *Love And Hate*, s.34-45.

¹⁰⁵⁰ Finkelkraut, A; *Sevginin Bilgeligi*, s.99.

¹⁰⁵¹ Gündüz, Ş; *Dinsel Şiddet*, s.26.

ancak sevgi ile kovulabileceğini ifade ederek cevap vermektedir. Teologlara göre, nefret nefreti büyütür, şiddet şiddeti büyütür, sertlik sertliği büyütür.¹⁰⁵² Teologlar, Dağdaki Vaazda Hristiyanlıkta düşmanın sevilmesinin zorunlu olusunun bir başka nedeni de, nefretin insanın ruhunda yara izi bırakması ve kişiliğini parçalaması olarak görmektedir. Buna örnek olarak Hitler'in yaptığı katliamları göstermekte, zencilere uygulanan şiddet suçlarını da bu nefretin sonucu olarak görmektedir.¹⁰⁵³ Ona göre nefret, nefret edene de büyük zararlar veren bir duygudur ve tıpkı denetim altına alınmamış bir kanser gibidir. Nefret, kişiliği paslandırır, onun capcanlı tutarlılığını kemirir. Nefret insanın değerler sistemini, objektifliğini yok eder. Kişinin güzeli çirkin olarak, çirkinini de güzel olarak tanımlamasına, doğruyu yanlışla, yanlış da doğruyla karıştırmasına yol açar. Yeni Ahit yorumcularına göre, düşmanın sevilmesini gerektiren üçüncü bir neden de, bir düşmanı dost haline getirebilecek tek gücün sevgi olmasıdır.¹⁰⁵⁴ Dağdaki Vaazda düşmanı sevmenin gerekliliği, sevgi ve nefret arasındaki bu zıt ilişkiden kaynaklanan sebeplerin yanında, düşmanı sevmenin asıl sebebinin Tanrı ile insan arasındaki ilişkinin layıkıyla sağlanabilmesi için sergilenmesi gereken bir davranış olduğunun da unutulmaması gerektiğini vurgulamaktadır.¹⁰⁵⁵

Nefretin de sevgi ile aynı ortamda bulunamayacağından yola çıkarsak, korku ile nefret arasında bir ilişkinin olabileceği düşüncesine ulaşabiliriz. Yeni Ahit yorumcularına göre nefretin kökü korkudur, korku ve nefretin tek ilacı da sevgidir. Onlara göre dünyadaki savaşların baş nedeni de korkudur. O halde insanlar ve toplumlar arasında büyük bir yıkıma sebep olan, birçok insanın ölümüne, yaralanmasına, evsiz kalmasına, aç kalmasına kısaca insan için reva görülemeyecek bir yasama mahkûm olmasına sebep olan her türlü çatışmalar düşmanı sevmemekten kaynaklanmaktadır. Düşmanı sevmemek de ondan nefret etmekle aynı anlama gelmektedir. Nefretin kökü de insanların birbirinden korkmasına dayanmaktadır. İnsanlar düşmanlarını sevebilmeleri için öncelikle korkudan kurtulmalıdırlar.¹⁰⁵⁶

¹⁰⁵² Deborah, H; *Love And Hate*, s.65-66

¹⁰⁵³ Jacqudiny, A.T; *Love Enemies*, s.36-64.

¹⁰⁵⁴ Deborah, H; *Love And Hate*, s.70-72.

¹⁰⁵⁵ Jacqudiny, A.T; *Love Enemies*, s.66-73.

¹⁰⁵⁶ Jacqudiny, A.T; *Love Enemies*, s.74-77; Ursula, W; *Christianity And Love*, s.240-247.

Dağdaki Vaazda Hz. İsa'nın "Düşmanlarınız sevin" vaazını ele alarak bu konuda bir çok yorum yapana rastlanmıştır. Düşmanları sevmenin nedeni insanlığı adanışın ve ahlakın kuvvetini sahip olmak olarak anlatılmıştır. Ve sevginin düşmanı dostu çeviren tek kuvvet olduğu belirtilmiştir. Bir dönem Amerika da yapılan etnik ayrımcılıktan dolayı perişan içinde olan insanlar olduğundan bahsedilmiş. Fakat Hz. İsa'nın gerçek öğretisini algılayan ve hayatına uygulayan insanların bunlarla mücadele ederek, onların da özgürlüklerinin kazandıklarını düşmanlıklarını bu yolla yok ettikleri vurgulanmıştır.¹⁰⁵⁷

Yasaların öğretisine mantıkla yaklaşmak, kendine göre sözler sarf etmek başlangıçta doğru bir şekilde gelen vasiyetlere cahilce bir yaklaşım olarak algılandı. Tanrı, halka hasattan arda kalanları iyi bir şekilde garip ve yoksullara, yani İsrail oğullarından olmayan kişilere terk etmelerini vasiyet etti. "Yoksulu ve garibi terk!" müjdelerin sonunda; Tanrı, kendi yurtlarında oturan gariplere asla zulüm etmemelerini vasiyet etmiştir. "Sizin yanınıza inen, sizin içinizden bir vatandaş gibi size ait bir garip olmuştur ve onu kendi nefsinin sevdiğin gibi seveceksin!"¹⁰⁵⁸ Rab Musa'ya "Yerin doğurduğu ve aranızda inene bir tek yasa uygulayın, ayırım yapmayın demiştir."¹⁰⁵⁹

Yeni Ahit Yorumcuları tarafından eleştirilen konunun, Hristiyanların düşmanları ile ilgili düzenlenen diğer birçok vasiyetleri arka plana attıklarıdır.¹⁰⁶⁰ Bunlara örnekler verilmiştir: "Düşmanın bir öküzüne veya kaçkın bir eşeğine rast geldin yolda, onu hemen sahibine ver. Kin duyduğun bir adamın eşeğini gördün ve eşek yükün altında düşmüş. Sende onun dengini doğruttun. O adam ile kesinlikle helalleşmen gerekir"¹⁰⁶¹ Başka vasiyetlere vurgu yapılmıştır.: "Kardeşinin yola düşmüş öküzüne veya eşeğine bakma ve ondan gafil de kalma! Mutlaka kendisi ile beraber onları da kaldır."¹⁰⁶² Kardeşin hayvanları ile düşmanın hayvanlarına davranışın aynı olması gerektiği söylenmiştir. Hz. İsa'nın temel ölçütünün kişinin kendi nefsi ile mücadelesinde Tanrı'ya dönük yönü ile bakabilmesini sağlamaktır.

¹⁰⁵⁷ Drucker, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.257.

¹⁰⁵⁸ *Levililer* 19:34.

¹⁰⁵⁹ *Çıkış* 12:49.

¹⁰⁶⁰ Yancy, E; *Martin Luther Interpretation Of The New Testament*, s.161-163.

¹⁰⁶¹ *Çıkış* 23:4-5.

¹⁰⁶² *Yasanın Tekrarı* 22:4.

Tanrı Kutsal Kitap da bir çok misallerle öğrettiklerinin anlaşılır olmasını kılmıştır. Pavlus'un sevginin anlamına dair birçok açıklamalarını oradan aldığı belirtmiştir."Eğer düşmanın aç ise; onu ekmek ile doyur, Eğer susuz ise; ona su ver!"¹⁰⁶³

Yazıcılar ve Ferisiler düşmanlara kötü davranmayla ilgili kitaptan deliller sunmuştur. Kenanlılara karşı İsraililerin savaşlarından veya düşmanları yeren Mezmurların bazı yerlerinden deliller getirmiştir. Fakat Yazıcılar ve Ferisilerin İsraililerin savaşını ve Mezmurlar bölümlerini anlamadıkları belirtilmektedir.¹⁰⁶⁴

İsrail oğullarının savaşlarından bahsedilirken tarihteki tek kutsal savaş olduğunun altı çizilmiştir. Çünkü puta tapan insanların karşısında Tanrı'nın savaşı olduğu belirtilmiştir. Yoksa bu savaşların Hz. İsa'yı alçaltan savaşlar olmadığı söylenmiştir. Eğer öyle olsaydı, Tanrı'nın muamelesi ile bütün tarih içindeki halklar aşağılanırdı. Fakat burada şunun altını çizilmesi gerektiği belirtilmiştir günümüzde artık iman savaşlarının olmadığıdır.¹⁰⁶⁵ İnanan Hristiyan'ların kötülere karşı kin besleyerek, nefret gücünün olmamasının gerektiği üzerinde durulmuştur.¹⁰⁶⁶

Kötülük yapanların kötülük yapmalarına karşın yine insanların sevgisini göstermeleri dile getirilmiştir. Nasıl ki insanların Tanrı'nın emirlerini yerine getirmedikleri halde Tanrı'nın gazabını değil sevgisini bekledikleri gibi olması gerektiği söylenmiştir.¹⁰⁶⁷

Düşmanlıkların ölçüsüne farklı açıdan yaklaşılmıştır. "Tam kin" denilen kinden bahsedilmiş. Bunun "adil ve barışa" götüren bir gazap olduğu vurgulanmıştır. Fakat bunun Tanrı'nın düşmanlarına duyulan bir gazabın göstergesi olduğunun altı çizilmiştir. İnsanın şahsi kininden farklı olduğu vurgulanmıştır. Böyle bir kinin derin, azgın ve intikamdan uzak olduğu belirtilmiştir. Böyle bir intikamın Tanrı'ya olan sevginin sonucu olduğunun altı çizilmiştir.¹⁰⁶⁸

¹⁰⁶³ Romalılar 12:20.

¹⁰⁶⁴ Holfen, D; *Judaism*, s.58-62.

¹⁰⁶⁵ Kolber, O; *Jesus And Love*, s.89-96.

¹⁰⁶⁶ Deborah, H; *Love And Hate*, s.73-74.

¹⁰⁶⁷ Kolber, O; *Jesus And Love*, s.98-102.

¹⁰⁶⁸ Dofers, H.M; *Christianity*, s.186-188.

Tanrı adına duyulan kin saf ve kutsal kin olarak ele alınmıştır. Kötülüğe ve kötülere karşı olan durumdan kaynaklandığı belirtilmiştir. Burada çok önemli bir duruma vurgu yapılmıştır. Yasa uygulayıcıları, yakınına karşı duydukları sevgiden ötürü bu hükmü Tanrı adına değiştirmeleri düşünülemez. Aynı şekilde kişisel bir düşmanlıktan ötürüde vasiyet kılmalarının mümkün olmadığı altı çizilmiştir.¹⁰⁶⁹

Dağdaki Vaazda Hz. İsa'nın “düşmanına kin beslemeyeceksin!” cümlesine yeni bir açılım getirerek fakat ben size derim ki “Düşmanlarınızı da sevin!” diyerek bu açılıma Kutsal kitapta destekleyici cümleler bize sunmuştur. Hristiyan'ın birisini sevmesi için mutlaka kendi ırkından yada dininden olmasına gerek olmadığı bilakis herhangi bir bağının olmasının şart olmadığı ve hatta Hristiyana silah ve bıçak çeken bir düşmanı dahi olsa tutumunun değişmemesi gerektiği belirtilmiştir.¹⁰⁷⁰

Yeni Ahit yorumlarında farklı yorumlara rastlanılmıştır. “Yakın” ifadesi, Tanrı'nın dil kurallarında, “düşmanı da” kapsayacağının altı çizilmiştir. Yakın insandan kastedilen şeyin muhtaç insan olması dikkate sunulmuştur.¹⁰⁷¹

Hz. İsa'nın sözünde kastettiği şeyi insanların henüz anlamadığı belirtilmiştir. Burada bahsedilen sevginin gerçek sevginin öylesine soyut vicdani lütuflar olmadığıdır. Hz. İsa'nın bize sunduğu asıl sevginin hayata geçirilebilen mütevazi, uygulanabilen bir sevgi olduğundan söz edilmiştir.¹⁰⁷² Sevgiyle yapılan işin öylesine geceleyin sevgiyle hayallere dalıp boş geçirilen vakitten çok fazla kıymetli olduğu vurgulanmıştır. Düşmanların hasımlarına nasıl zarar vereceğini planlarken, bir Hristiyanın da “onları nasıl barışa getirebiliriz onları nasıl doğru yola iletebiliriz” düşüncesinin olması gerektiği söylenmiştir.¹⁰⁷³ Tanrı'nın Hristiyanlardan istediği şeylerin de bu olduğu vurgulanmıştır. Hz. İsa'nın nefsini düşmanları için verdiğinin altı çizilerek böyle bir durumda da Hz. İsa'ya bağlı olan kişilerin de aynı davranışı sergilemesi gerektiği söylenmiştir.¹⁰⁷⁴

¹⁰⁶⁹ Koloselilerber, O; *Jesus And Love*, s.97.

¹⁰⁷⁰ Luka 10:29-37; Dofers, H.M; *Christiannity*, s.190.

¹⁰⁷¹ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.112.

¹⁰⁷² Deborah, H; *Love And Hate*, s.102; Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, 113; Ursula, W; *Christianity And Love*, s.201.

¹⁰⁷³ Tamela, J; *The Christology Of The New Testament*, s.97-105.

¹⁰⁷⁴ *Romalılar*; 5:10.

Düşmanlara sevginin gösterilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Ya da vasiyeti hayata geçirerek onlar adına Tanrı'ya yönlendirilebilecek durumda olunması gerektiği söylenmiştir. “Size lanet edenlere hayır dua edin! Velez ki düşmanlarınız, bizim başımıza çeşitli musibetler gelmesini isteseler ve bunun için uğraşsalar dahi! Onların bu yaptıklarının karşısında, gökyüzünün bütün ödüllерinin onların üzerine inmesinin istenilmesini ve bu şekilde onların döndürölmesi gerektiği söylenmiştir. “Size hakaret edenler hakkında onlara dua edin!”¹⁰⁷⁵

Yeni Ahit yorumlarının birçoğunda “hakaret edenlere yapılacak duanın” Mesih’e bağlılığın en doruk noktası olarak ifade edilmiştir.¹⁰⁷⁶

Dua eden kişinin dua ettiği kişiye karşı sevgi besleyeceği vurgulanmıştır. İnsanın sevdiği kişiye dua ettiğinin altı çizilmiştir. Fakat düşmanlarımıza bu sevgiye ulaşmayı beklemeden dua etmemiz ve bu duada sürekli olunması gerektiği söylenmiştir. Hz. İsa’nın, kendisine eziyet verenlere de dua ettiğini, kullandığı “bağışla” fiili ile “Ey babacığım! Onları bağışla! Çünkü onlar ne yaptıklarını bilmiyorlar”¹⁰⁷⁷ dediği ifade edilmiştir. Hz. İsa’nın kendisine eziyet verenlere dua ettiğini ve duasını çarmıha gerilinceye kadar da devam ettirdiği bu bağışlama olayına delil olduğu söylenmiştir. Katı çarmıh azaplarının dahi, Hz. İsa’nın düşmanları için dua etmesini engelleyemediği ifade edilmektedir. Hz. İsa’nın bu durumda bile dua etmesi Hristiyan’lar için insanlar için örnek teşkil etmeli bağışlamanın ne kadar önemli bir fenomen olduğunun daima canlı tutulması gerektiği dikkate alınmalıdır.¹⁰⁷⁸

Her insanın birbirini sevdiğinden söz edilmiştir. Ve bunun da kaçınılmaz olduğu vurgulanmıştır. Çölde yaşayan kabalık ve tamahkârlıkları ile bilinen ve insanlara eziyet veren bedevi guruplar bile birbirlerini sevmektedirler. Yahudilerin aşağıladıkları ve kendilerinden çok çektikleri puta tapan toplumlar dahi birbirlerini severler. Birbirlerine selam verirler. Fakat Hz. İsa’ya bağlı olanların insan sevgisi, yüksekliği, büyüklüğü ile beraber, tam bir sevgi olması gerekmektedir. Sevgideki

¹⁰⁷⁵ Matta 5:44; Luka 6:28.

¹⁰⁷⁶ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.112.

¹⁰⁷⁷ Luka 23:34.

¹⁰⁷⁸ Drucker, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.239; Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.114; Neil, M; *A History Of The Christian Mission*, s.43.

bencillik kirlerinin arındırılması gerektiği vurgulanmıştır.¹⁰⁷⁹ Burada çok önemli bir noktaya temas edilmiştir. Hz. İsa'ya bağlı olanlar sadece birbirlerini severlerse kötülerden üstün olmaları beklenemez. Hz. İsa'ya bağlı olanlar sadece kız kardeşine selam verir, sadece erkek kardeşine selam verirse, inançsız insanlardan bir farkı kalmadığı ifade edilmiştir. Puta tapanlar da sadece kendilerine selam veriyorlar. Mesih'in sevgisinin kapsamlı olması gerektiği vurgulanmıştır daha doğrusu Mesih'e bağlı olduklarını iddia edenlerin bu sevgiyi göstermeleri söylenmiştir.¹⁰⁸⁰

Hz. İsa'ya bağlı olan birisinin, insanlardan ayırt eden özellikleri olması gerektiği vurgulanmıştır. Bunun ise adetler üstü olması normal olmamasıdır. Normal işlerin üstünde olan bir tutum sergilemesi gerektiği vurgulanmıştır. Hz. İsa'nın ona inananlara örnek teşkil ettiği dile getirilmiştir.¹⁰⁸¹

Çarmıhta gerilen Hz. İsa ya yani Mesih'e bağlılığın sembolü O'nun sevgisidir. Mesih'e bağlananlara Nasara "Yardım Edenler = Hıristiyan" denilmiştir.¹⁰⁸²

Hz. İsa'nın nitelediği yolun "mükemmel sevgi" yolu olduğu açığa çıkmaktadır. İnsanlara duyulan sevgi değil bilakis Tanrı'ya duyulan bir sevgi olduğundan bahsedilmiştir. "Sizler mükemmel olunuz! (buradaki "siz" kelimesi, Mesih'e bağlı olanları, bağlı olmayanlardan ayırt edici bir özelliktir.) Gökteki babanız nasıl mükemmelse siz de öyle olun!"¹⁰⁸³ Tanrı'nın halkının, Tanrı'ya benzemesi gerektiği söylenmiştir. Bunun delili olarak Kutsal Kitapta geçen şu cümleler kanıt olarak gösterilmektedir. "İlahınız olan Rab benim, kendinizi kutsayın ki, kutsal olasınız. Çünkü ben kutsalım"¹⁰⁸⁴

Hz. İsa'nın "Kutsallar" olmak için değil bilakis "Mükemmel" olunması için insanlara çağrıda bulunduğu söylenmiştir.¹⁰⁸⁵ Bu cümlede geçen "Mükemmel Kutsallığın" bu hayatın içine bina edilmesi gerektiği konusunda, bu hayatın içinde

¹⁰⁷⁹ Zachary, A; *In Judasim Love*, s.104.

¹⁰⁸⁰ Barnett, H.G; *The Interpretation Of St. Matthew's Gospel*, s.149; Drucker, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.142; Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.115.

¹⁰⁸¹ Macquarrie, J; *Jesus Christ In Modern Thought*, s.119

¹⁰⁸² Ursula, W; *Christianity And Love*, s.287; Xenia, J.B; *II. Vatikan The Council*, s.87-88; Deborah, H; *Love And Hate*, s.92-96.

¹⁰⁸³ Matta 5:48.

¹⁰⁸⁴ Levililer 11:45-45, 19:2, 20/7; 1Petrus 1:16.

¹⁰⁸⁵ Brillant, C.W; *Commentary On The New Testament*, s.302-309.

mutlak kemale ulaşmaya çok geniş bir hayal olarak bakıldığı dikkate sunulmuştur.¹⁰⁸⁶ “Dağdaki Vaaz”da Hz. İsa’nın sözlerine bakıldığı zaman, bağışlamanın büyük bir erdem olduğuna vurgu yapılmıştır.”Günahlarımızı bizim için bağışla” diye.¹⁰⁸⁷ İyiliğe duyulan açlık ve bağışlanma isteğinin, devamlı tarzda süren iki emir olduğunun altı çizilmiştir. Yani Hz. İsa’nın asla öğrencilerinin, bu hayatın içinde hata yapmaksızın, mükemmel olabileceklerini görmemiş ve bunu dile getirmemiştir.¹⁰⁸⁸

Hz. İsa’nın kullandığı ve Aramice bir kelime olan “Gamira = Merhametli” kelimesi hakkında Yeni Ahit yorumcuları; “Dağdaki Vaaz” da basamaklar halinde yapılan ifadelerde denklik vardır demişlerdir. Buna, Luka İncilinde “Babanız nasıl merhametli ise; sizlerde merhametli olun”¹⁰⁸⁹ ifadesini örnek göstermişlerdir.

Yeni Ahit yorumlarında Hz. İsa’nın İntikam duygusunun ve kötülüğün iyiliğe üstün gelme planlarının ortadan kaldırılması için çaba sarf ettiğinden bahsedilmiştir. Kötülüğün iyiliğe başarılı olup üstün gelmesi, şeytanın işidir, iyiliğin iyiliğe başarılı olup üstün gelmesi insanın işidir. Ama iyiliğin kötülüğe başarılı olup üstün gelmesinin ise; İlahi bir iş olduğu vurgulanmıştır.¹⁰⁹⁰

Hz. İsa Ferisileri kendi sevgi anlayışlarından ötürü çok tehlikeli kayıtlar koyduklarını söyledi. Hz. İsa Feriselerin yanlış sevgi anlayışı içinde olduklarını belirtti. Feriselerin kendi dinleri dışında olan uluslara ve kendilerine hakaret edenlere asla yönelmediklerinden bahsetmiştir. Hala Ferisilerin ortaya koyduğu bu düşünce ruhunun yaygın bir şekilde devam ettiği belirtilmiştir. Bu ruhun ise intikam ve etnik ırkçılık ruhu olduğu bildirilmektedir.¹⁰⁹¹ Hz. İsa kendi yolundan gidenlere aynı hataya düşmemeleri için uyardı.¹⁰⁹² Etkin ırkçılığı ve intikamı bozup, sevgi elbisesini giyinmeye çağırdı insanları. Ta ki sevginin sağlam temeller üzerine oturmasını,

¹⁰⁸⁶ Scott, C.A; *Christianity According To St.Paul*, s.128.

¹⁰⁸⁷ Matta 6:12.

¹⁰⁸⁸ Brilliant, C.W; *Commentary On The New Testament*, s.310-314.

¹⁰⁸⁹ Luka 6:36, Funk, R; *The Five Gospels*, s.94; Barnett,H.G; *The Interpretation Of St. Matthew’s Gospel*, s.114.

¹⁰⁹⁰ Barnett,H.G; *The Interpretation Of St. Matthew’s Gospel*, s.117-118.

¹⁰⁹¹ Hector, I; *According To Reformers In The New Testament Commentary*, s.134-141.

¹⁰⁹² Barnett,H.G; *The Interpretation Of St. Matthew’s Gospel*, s.120.

merhametle dolu ve her şeyi kaplamasını, Tanrı'nın sevgisi gibi olması için kendisine uyanları bu sevgiye davet etti.¹⁰⁹³

Hız. İsa'nın amacının içteki derin iyilik ve kalbin iyiliğı olduğı vurgulanmaktadır. Yasayı uygulama konusunda Ferisilerin ayırım meydana getirdikleri dikkate sunulmuştur. Hız. İsa'ya bağı olanlar için açlık ve susuzluğun hala devam ettiğı söylenmiştir. Bu manasını verdiğimiz iyilik, kutsallık, emanet veya sevgi hayatıdır ve hepsi birbirine eşittir. Hız. İsa'ya bağılılığın temeli dünyaya benzemek için değildir. Bilakis göklerde olan Tanrı'ya benzemek olduğunun altı çizilmiştir.¹⁰⁹⁴

¹⁰⁹³ Drucker, M; *Commentary On A Harmony Of The Evangelist*, s.251, Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.115; Funk, R; *The Five Gospels*, s.84-85.

¹⁰⁹⁴ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.113-114.

IV. BÖLÜM

DAĞDAKİ VAAZIN DİĞER HÜKÜMLERİNİN İNCELENMESİ

1.Şariat Sorunu

a. Hz. İsa ve Tevrat

Hz. Musa'nın M.Ö. XIII. yüzyılda yaşadığı tahmin edilmektedir. On Emir Hz. Musa'ya Sina dağında vahyedilmekle beraber, On Emrin ihtiva ettiği hususlar, bütün peygamberlerin üzerinde ısararla durdukları konulardır. On Emir'de Yahudilere özel emirler de vardır. Fakat Allah birliği, hırsızlığın, zinanın, adam öldürmenin, komşunun malına ve kendisine göz dikmenin bütün ilahi dinlerde yasak olduğu çok önemli bir husustur. Bu yasaklar, özellikle Yahudilikte ve Hristiyanlıkta dikkat çekici bir şekilde takdim edilmiştir. Buna göre Yahudiliğin On Emri, ilahi dinlerin önerdiği evrensel ahlak ilkelerinden en önemlilerini içinde toplamıştır.¹⁰⁹⁵

Hz. İsa Tevrat'ı kabul etmekle beraber,¹⁰⁹⁶ bu kabul Yahudi din adamlarının anladığı manada değildir. Aksine Hz. İsa dine, din adamlarından daha çok sarılmıştır. Hz. İsa'nın diğer Yahudi bilginlerinden farklı olan din anlayışı ve tebliğ metodu, Yahudilik üzerinde otorite sahibi olan kişilerin tepkisine sebep olmuştur.¹⁰⁹⁷ Hz. İsa, Matta'nın 5/18 ibâresinde ifade edildiği gibi ne havradan ayrı bir ibadethane kurmayı ne de günümüzdeki Hristiyan mezheplerindeki ibadet şekillerini oluşturmayı düşünmüştür. O, hayatta kaldığı müddetçe Yahudileri tevhide¹⁰⁹⁸ ilahi hâkimiyete¹⁰⁹⁹ hak ile batıl arasındaki mücadeleye¹¹⁰⁰ hak yolunda imtihanın lüzumlu olduğuna¹¹⁰¹ sabır ve metanete¹¹⁰² ahirete müteveccih yaşamaya¹¹⁰³ ilahi hükümlerle¹¹⁰⁴ ve idarecileri halka hizmet etmeye davet etmiştir.¹¹⁰⁵

¹⁰⁹⁵ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s. 3-7.

¹⁰⁹⁶ Matta 5:18; Ataurrahim, M; *Bir İslâm Peygamberi Hz. İsa*, s. 22.

¹⁰⁹⁷ Matta 2: 1-23.

¹⁰⁹⁸ Markos 12:28-32.

¹⁰⁹⁹ Matta 6:9,10.

¹¹⁰⁰ Matta 10: 34-37.

¹¹⁰¹ Matta 10: 38,39.

¹¹⁰² Matta 5/ 39-42.

¹¹⁰³ Matta 6:19,20.

Dağdaki Vaazdaki “Sanmayın ki ben şeriatı yahut peygamberleri yıkmaya geldim, ben yıkmaya değil, bilakis tamamlaya geldim.”¹¹⁰⁶ Bu cümlelerin yorum tarihi çok önemlidir. Çünkü, İsa Mesih Kilisesinde Yahudi şeriatının geçerli olup olmadığı, tamamen bu cümlelerin anlaşılmasına ve kabulüne bağlıdır. Bu cümle ile Hristiyanlığın, Yahudiliğe bağlanması muhtemeldi. Kilise bu soruya her zaman geçerli olabilecek, karmaşık bir çözüm yolu buldu. Buna göre İsa, Eski Ahit kanunlarını kısaltarak muhafaza etmiş ve yenilemişti. On Emir etrafında ibadet ve merasim kanunları devam ederken, ahlak kanunları gelişmiş oluyordu. Anlaşıldığı kadarıyla Hristiyanlık, daha çok İsa’nın tutumunu kendisine prensip edinmiş, lâfza bağlı kalmamıştır.¹¹⁰⁷

b. Pavlus’un Hristiyan Olması ve Kutsal Yasa

Pavlus Kilikya’nın Tarsus şehrine yerleşmiş bir Yahudi ailesinin çocuğudur. Şam ve Anadolu arasında geçiş köprüsü olan Tarsus, Yunanistan, İtalya, Frigya, Kapadokya, Şam, Kıbrıs, Fenike ve Mısır ticaret yolları üzerinde bulunuyordu. Bu bölge önemli ticaret yolları üzerinde bulunmasının bir sonucu olarak, değişik fikir ve cereyanların etkisi altında kalmıştı. Tarsus, bir mekan olarak bir doğu şehri olsa da bir çok noktada Yunanlaşmıştı. Okulları ve üniversiteleri tamamen yunan etkisi altında idi.¹¹⁰⁸ Pavlus bu okullarda eğitim görmüş, özellikle Gameliel’in rahle-i tedrisinden geçmişti. Gameliel, aslen bir Ferisî olup aynı zamanda Sanhadrin mahkemesinin bir üyesi idi. Pavlus her ne kadar Kudüs’te yetişmemiş olsa da, Antakya ve İskenderiye’de belli bir Yahudi nüfusunun olması sebebiyle Yahudi geleneğine tamamen hâkimdi. Çünkü biz biliyoruz ki Yahudiliği çok iyi bilmesinin yanında, Yunan kültürü etkisinde yetişmiş olması onu farklı kılıyor ve her iki kültürü anlama noktasında ona büyük avantaj sağlıyordu.¹¹⁰⁹

¹¹⁰⁴ Matta 11/:28-30.

¹¹⁰⁵ Luka 22: 25,26.

¹¹⁰⁶ Matta 5:17.

¹¹⁰⁷ Sarıkçıoğlu, E; *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi.*, s.304.

¹¹⁰⁸ Resullerin İşleri 22:3.

¹¹⁰⁹ Yıldırım,S; *Mevcut Kaynaklara Göre Hristiyanlık*, 59-60; Calbert, O; *Paul’s World*, s124-126.

Bir Yahudi olan Pavlus önceleri Yahudi-Hristiyanlarına karşı bir tavır almıştır. Daha sonraları Şam yolunda gördüğü bir vizyonla Hristiyanlığın sarsılmaz bir savunucusu olmuştur.¹¹¹⁰

Hristiyanlık, Pavlus'un Hristiyan olması ile farklı bir mecraya kaymış oldu. Mesîhiler, Kurtarıcı Tanrı sırrı, Vaftiz ve Komünyon gibi değişik inançlar Hristiyanlıkla bütünleşti. En sonunda kilise havradan ayrıldı. Ve Yahudi Mesîhçilerin Kudüs'teki Yahudilerle hiçbir noktada bağlılığı kalmadı.¹¹¹¹

Yukarıda da belirtildiği gibi Hz. İsa, “ Sanmayın ki ben şeraiti yahut peygamberleri yıkmaya geldim, ben yıkmaya değil fakat tamam etmeye geldim”¹¹¹²; sözüyle Tevratı tasdik ettiğini ve Yahudi şeriatında bir kısım tamamlamalar yapmak için gönderildiğini söylemektedir. Pavlus'la beraber Hristiyanlık, Yahudilerden bir çok konuda ayrılmıştır.

Havârîler ve Hristiyan din adamları, İsa Mesih'in gelişiyle birlikte, kendilerinin artık Eski Antlaşmanın getirmiş olduğu kutsal yasanın altında olmadıklarını iddia etmişlerdir. Eski Antlaşmanın özellikle hukûkî konulardaki hükümleri, yiyecek-içeceklerle ilgili sınırlamaları, Sebt günüyle ilgili kurallar, antlaşma altında olsun bir sembolü olan sünnet olma geleneği vb. artık geçerli değildir. Pavlus'a göre yasanın var oluş amacı, insanın suç ve günahlarının ortaya çıkmasını ve insanda günah bilincinin oluşmasını sağlamaktır; yasa, İsa Mesih gelinceye kadar insanların eğiticisi olmuş; fakat İsa Mesîh gelince, söz konusu yasa ortadan kalkmıştır.¹¹¹³ İnsanlar artık yasaya uymak suretiyle değil, Mesih'e îman etmek sûretiyle aklanacaklardır.İsa Mesih'e inananlar, kutsal yasanın değil, Tanrı'nın lütfu altındadırlar. Bundan sonra insanlar yaptıklarıyla değil, yalnızca îman etmekle kurtulurlar. Herhangi bir tür iş veya çabayı sonsuz yaşamı elde edebilmek için bu îmana eklemek, kurtuluşu lütufla alınan bir şey olmaktan çıkarır; çünkü kurtuluş, iyi işler yapmakla değil, sadece ve sadece îman sonucu elde edilen bir şeydir, Öbür taraftan da şunu unutmamak gerekir ki bir insanın îman ederek kurtulmuş olması,

¹¹¹⁰ Resüllerin İşleri 7: 58; 8: 1-3.

¹¹¹¹ Yıldırım,S; *Mevcut Kaynaklara Göre Hristiyanlık*, s. 59-79.

¹¹¹² Matta 5/:18; Yuhanna 14:16,17.

¹¹¹³ Scott, C.A; *Christiantiy According To St.Paul*, s.302-304; Calbert, O; *Paul's World*, s.130-132.

onu iyi işler yapmaya doğal olarak götürmelidir.¹¹¹⁴ Nitekim Eski Antlaşma'da zikredilen On Emir'in Sebt gününe dâir kural hariç olmak üzere dokuzu, uyulmaması durumunda dünyevî herhangi bir ceza öngörülmemesi gibi önemli bir farkla, Yeni Antlaşma'da da tekrarlanmıştır.¹¹¹⁵

Hız. İsa'nın yalnızca yasayı ve peygamberlerin sözlerini desteklemekle kalmaz, onları genişletir ve daha derin anlamlar kazandırır. Pavlus da Eski Antlaşma'da geçen birçok ahlâkî ilkeyi, takip edilmesi gereken ilkeler olarak ileri sürmüştür. Hristiyan ahlâkının aradığı erdem, kendini kurban etmektir; buna göre insanın ezeli hayattaki kurtuluşu için, bu dünyada kendini feda etmesi gerekir.¹¹¹⁶

Hız. İsa Dağdaki Vaazında Tevrat kanunlarının esas gayesine götürmek istediğinden bahsetmiştir. Hız. İsa'nın gayesi, şeriatı bir takım fazlalıklar eklemek ve uygulamasını zorlaştırmak değildi. Günlük hayatın alışılmış kanunları ötesinde, Tanrı'nın hakiki isteklerine dikkat çekmek istiyordu. Hız. İsa, ne şeriatı fazlalaştırıyor ne de ruhtan uzak şekilsel uygulamasını istiyordu.¹¹¹⁷

c. Şeriat Sorununa (Kutsal Yasa'ya) Dair Yorumlar

Kutsal Yasa'nın, Tanrı'nın Hız. Musa aracılığıyla İsrail halkına verdiği yasa sistemi olduğu söylendi. Kutsal Yasa'nın bütünün Mısırdan Çıkış, Levililer ve Yasanın Tekrarı'nda görüldüğü, fakat Yasa'nın özünün bir bütün halinde On Emir'de toplandığı belirtildi.¹¹¹⁸

Kutsal Yasa'nın kurtuluş aracı olarak verilmedi. Kurtuluşun İsa Mesih'e imanla olacağına dair Kutsal Kitap'ta birçok ibareye rastlanılmaktadır.¹¹¹⁹ Kutsal Yasa'nın insanlara günahkâr olduklarını göstermek¹¹²⁰ için olduğu söylendi. Her çağdaki insan için geçerli ahlaki prensipler (kurallar) içermesine rağmen, İsrail

¹¹¹⁴ Debbert, M; *According To Paul, Christianity*, s.38-42.

¹¹¹⁵ Calbert, O; *Paul's World*, s.133-134.

¹¹¹⁶ Vane, O; *Paul And Christianity*, s.69-71; Calbert, O; *Paul's World*, s.135; Gündüz, Ş; *Pavlus Hristiyanlığın Mimarı*, s.78-79.

¹¹¹⁷ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.63; Stock, A; *The Method And Message Of Matthew*, s.90-92.

¹¹¹⁸ Çıkış 20:1-17.

¹¹¹⁹ Resullerin İşleri 13:39; Romalılar 3:20; Galatyalılar 2:16,21; Gal 3:19.

¹¹²⁰ Romalılar 3:20, Romalılar 5:20, Romalılar 7:7; Koloseliler 15:56; Galatyalılar 3:19.

halkına verilmişti.¹¹²¹ Tanrı, Kutsal Yasa'nın gereklerini yapmakla hiç kimsenin aklanamayacağını belirtti. Ancak Kutsal Yasa ile günah bilincine varılacağını söyledi.¹¹²²

Kutsal Yasa'nın buyruklarından birini çiğneyen kişi bütün Yasa'yı çiğnediği anlamı taşıdığı söylenmiştir.¹¹²³ İnsanlar Yasa'yı çiğnediklerinden dolayı günahın laneti altında oldukları dile getirildi. Tanrı'nın doğruluğu ve kutsallığı cezanın ödenmesini gerektirdi. İşte bu nedenle Hz. İsa'nın dünyaya geldiği; ölümüyle cezayı ödemek için kendisinin günahsız olmasına rağmen, Yasa'yı çiğneyenlerin suçlarını üzerine alarak öldüğü belirtildi. Hz. İsa Kutsal Yasa'yı da bir kenara atmadı. Bu nedenle Müjde'nin Yasa'yı yıkmadığı, Yasa'yı desteklediği ve Hz. İsa'nın kurtarıcı işiyle Yasa'nın taleplerini yerine getirdiği söylendi.¹¹²⁴ Bu nedenle, İsa'ya güvenen kişi artık Yasa'nın altında değil; Hz. İsa'nın lûtfunun altında olduğu bildirildi.¹¹²⁵ Yeni Ahit'te dikkat çeken bir diğer açıklamada Kutsal Yasa'nın amacının Hz. İsa gelmeden önce olduğu; Hz. İsa'nın gelmesiyle ve İsa Mesih'e imanla artık insanların bu Yasa denetiminin altında olmadığı vurgulandı. Yasa'nın cezasının yalnız bir kere ödenmesinden söz edildi, bu cezayı, Hz. İsa'nın ödediği ve Hristiyanların ödemesine gerek olmadığı belirtildi. Bu durumda Yasa'nın Hristiyanlar veya İsa Mesih'e bağlı olanlar için hükmünün olmadığı vurgulandı.¹¹²⁶ Hz. İsa gelene kadar Yasa'nın bir öğretmen gibi olduğundan fakat kurtuluştan sonra bu öğretmene artık gerek kalmadığından söz edildi.¹¹²⁷

Hz. İsa'ya bağlı olanların; davranışını ceza korkusuyla değil de Hz. İsa'yı memnun etme arzusuyla biçimlenmesi gerektiğinden söz edildi. Hz. İsa'ya bağlı olduğunu söyleyenlerin en önemli kanıtının kendi yaşamlarında Hz. İsa'yı yaşamının yöneticisi olarak tayin etmesi olacağı söylenmektedir.¹¹²⁸ Yeni Ahit'te çalmanın, başkalarının malına, namusuna göz dikmenin ya da cinayet işlemenin her zaman yanlış olduğu vurgulanmıştır. Yeni Antlaşmada On Emir'in dokuzunun Yasa olarak

¹¹²¹ *Romalılar* 2:14, 15.

¹¹²² *Romalılar* 3:20.

¹¹²³ *Yakup* 2:10.

¹¹²⁴ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.57.

¹¹²⁵ *Romalılar* 6:14.

¹¹²⁶ *2 Korintliler* 3:7-11.

¹¹²⁷ *Galatyalılar* 3:24-25.

¹¹²⁸ *Yuhanna* 13:15; *Yuhanna* 15:15; *Efeslilere* 5:1,2, *1Yuhanna* 2:6, *1Yuhanna* 3:16.

tekrarlandığı belirtilmiştir.¹¹²⁹ Tekrarlanmayan tek emrin Sept Günü olduğudur. (Haftanın yedinci günü Cumartesi) Yeni Ahit'te Hristiyanlara Sept Günü emrine uymaları hiçbir zaman öğretilmemiştir.¹¹³⁰

Yasa'nın görevinin kurtulmamış kişiler için sona ermediği dikkatlere sunulmuştur. "Yasa'yı özüne uygun biçimde kullanan biri için, Yasa'nın iyi olduğu" söylenmiştir.¹¹³¹ Yasa'nın yasal kullanımının günah bilgisini sağlamak ve tövbeye götürmek olduğu belirtilmiştir. Fakat Yasa'nın, kurtulmuş insanlar için olmadığı; Yasa'nın doğru insanlar için konmadığının altı çizilmiştir.¹¹³² Yasa'nın, yasa tanımayanlara, asilere, günâhkarlara, kutsallıktan yoksun olanlara, kutsala karşı saygısız olanlara, anne ya da babasını öldürenlere, katillere, fuhuş yapanlara, köle tüccarlarına, yalancılara, yalan yere ant içenlere, sağlam olan öğretiye karşıt olan ne varsa onların için konulduğu belirtilmektedir.¹¹³³

Yasa'nın gerektirdiği doğruluğun "doğal benliğe göre değil, Ruh'a göre yaşayanlarda"¹¹³⁴ ortaya çıkacağı söylendi. Hz. İsa'nın Dağdaki Vaazındaki öğretilerinin Yasa'ninkinden daha yüksek bir standart sergilediği iddia edildi. Yasa'nın "Öldürmeyin" dediğini Hz. İsa'nın "Nefret bile etmeyin" dediği dikkatimize sunuldu. Böylece Dağdaki Vaazın yalnızca Yasa'yı ve peygamberleri desteklemekle kalmadığı, onları genişlettiği ve onlara daha derin anlam kazandırdı.¹¹³⁵

Hz. İsa Tanrı'nın buyruklarını gevşetmeye olan doğal eğilimden söz etti. Bu buyrukların en küçüklerinden birini kim çiğner ve başkalarına öyle yapmalarını öyle öğretirse, Göklerin Egemenliğinde en küçük sayılacağı; böyle kişilerin Göklerin Egemenliğine giremeyecekleri söylendi. Fakat Göklerin Egemenliğine girişin ön şartının İsa Mesih'e iman etmeyle olacağı vurgulandı.¹¹³⁶

¹¹²⁹ 2 Timoteosa 3:16.

¹¹³⁰ Neville, M.T; *Christianity And Law*, s.56.

¹¹³¹ 1Timoteos 1:8.

¹¹³² 1 Timoteos 1:9.

¹¹³³ Newman, W; *Christian Law*, s.34-38.

¹¹³⁴ Romalılar 8:4.

¹¹³⁵ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.81-88; Newman, W; *Christian Law*, s.39-40.

¹¹³⁶ Matta 5:19; S.102.

Devrimci liderlerin birçoğunun geçmişle olan bağların hepsini kopardığı ve var olan geleneksel düzeni tanımadığı bilinmektedir. Hz. İsa'nın böyle olmadığı belirtildi. Hz. İsa, Hz.Musa'nın yasasını desteklediği ve yerine getirilmesi gerektiğinde ısrar ettiği dile getirildi.¹¹³⁷ Hz. İsa Kutsal Yasa'yı ya da peygamberlerin sözlerini geçersiz kılmaya değil, tamamlamaya geldiğini ve her şey gerçekleşmeden, Kutsal Yasa'dan ufacak bir harf ya da bir noktanın bile eksilmeyeceğini açıkça belirtti.¹¹³⁸

Hz İsa, küçük önemsiz görünen ayrıntılarda dâhil olmak üzere Kutsal Kitap'ın harfi harfine esinlenmiş olduğuna inanıyordu. Kutsal Yazılarda en küçük nokta bile önemsiz değildir.¹¹³⁹ Hz İsa'nın Kutsal Yasa'nın hiçbir zaman sona ermeyeceğini söylemesi dikkat çekici bir konudur.¹¹⁴⁰

Pavlus Hz. İsa'nın Eski Ahit ile Yeni Ahit arasındaki ilişkiyi ele aldığını ve diğer taraftan da İncil ile yasalar arasındaki ilişkiyi ele aldığını iddia eder.¹¹⁴¹ Hz. İsa İncil ile yasa ilişkisini ele alamaz. Çünkü O'nun zamanında İncil de yoktu.

Mesih'in geldiği dönemde bir grup Hz. İsa'nın yasaları ve elçilerin getirdiğinin yapısını bozmaya geldiğini ortaya atmışlardı. Oysaki Hz. İsa Dağdaki Vaazda Eski Ahit'ten hiçbir şey bozmaya gelmediğini üzerine basarak vurguladı.¹¹⁴² Bu söylentilere inanan insanlar olmuştur. Mesih iddiasındaki yalancıların bozgunculuk yapmak için geldiği Kutsal Kitap ve farklı kitaplarda dile getirilmiştir.¹¹⁴³

Hz. İsa'nın yasayı değiştirmeye çalıştığına inananların gerekçeli bir nedeni vardı. Hz. İsa Cumartesi yasağını kaldırarak Cumartesi günü eli kurumuş bir adama şifa vermişti.¹¹⁴⁴ Hz. İsa'nın tebliğine başladığı andan itibaren yaptığı çalışmalar ve ortaya koyduğu yetkinlik halkın eski inançlarını sarsmaya başlamıştı. Ve halk kendi arasında birbirlerine: “ Bu yeni öğretinin ne olduğunu” soruyordu.

¹¹³⁷ Neville, M.T; *Christianity And Law*, s.49-54.

¹¹³⁸ *Matta* 5:17-18.

¹¹³⁹ Newman, W; *Christian Law*, s.47.

¹¹⁴⁰ Palmer, T; *Law*, s.78-80.

¹¹⁴¹ Newman, W; *Christian Law*, s.49-50.

¹¹⁴² *Matta* 7:12.

¹¹⁴³ Palmer, T; *Law*, s.85-86.

¹¹⁴⁴ *Markos* 2:23 3:6.

Hız. İsa'nın getirdiği yasalar ile Musa'nın getirdiği yasaların arasındaki ilişki sorgulanmaya başlandı. Yasaları içeren yazılar onların önüne apaçık bir şekilde konmasına rağmen bunu sorgulamaya başladılar. Çünkü onlar “Yasaların öğreticileriydiler” ve açıklamalarını defterlere yazıyorlardı. Onun içindekilere itaat ediyorlardı ve boyun eğerek içindekileri öğrenip uygulamak istiyorlardı.¹¹⁴⁵ Fakat bu itaat Hız. İsa'da açık bir şekilde ortaya çıkmamıştı. İnsanlar Hız. İsa'nın kendisinin yetkinliği konusunda söz söylüyorlardı. Çünkü Hız. İsa daha önceki elçilerin kullanmadığı sözleri kullanıyor ve yazılanlara uygun davranmıyordu.¹¹⁴⁶ Bundan dolayı kulakları çınlatan kuvvetli sözleri insanların sözlük diline giriyordu: “Size gerçekleri söylüyorum! gibi ve o kendi ismi ve yetkinliği ile konuşuyordu. Onun bu Krallığını yüce kılan ne idi? Tanrı'nın yanında kutsal olan Musa'nın sultanlığından daha büyük bir yetkinlik mertebesi mi veriyordu kendisine? Bunlar kafalarda soru işareti uyandıran sorular olarak dile getiriliyordu.¹¹⁴⁷

Eski Ahit de inanç konularının öğretiminin önemli olduğu üzerinde durulmuş. Tevrat kelimesinin “yasalar bütünü” diye tercüme edildiği vurgulanmıştır.¹¹⁴⁸ Yasalar bütününe ise her şeyi kapsayan öğretiler ve ilanlar olduğu söylenmektedir. Eski Ahit; Tanrı'yı, insanı, samimiyeti ve bunun dışındaki diğer bütün büyük öğretileri Hız. İsa'ya bağlı olanlara öğrettikleri dile getirilmiş fakat bu ilahi ilanlar Mesih'in şahsiyle, öğretisiyle ve ameliyle tamamlandığı cüzi ilan olduğunun altı çizilmiştir.¹¹⁴⁹ Bunun anlamının şu cümlelerde özetlendiği dile getirilmiştir: “Şüphesiz Eski Ahit; işte o tomurcuklanmaya yüz tutmuş İncil'dir. Fakat Yeni Ahit; işte o da çiçek açmış İncil'dir, Eski Ahit; işte o ottan kağıtlar üzerine yazılmış İncil'dir. Fakat Yeni Ahit; işte olgunlaşmış bir başağın hepsidir.¹¹⁵⁰

Eski Ahit de gelecek olan Elçilerin özelliklerinin içerdıği ister sözlü ister işaret yoluyla olsun Mesih'in günleri anlatılmış. Mesih'inde bu elçilik özelliklerini şahsında olgunluğa ulaştırıp gerçekleştirmiştir.¹¹⁵¹

¹¹⁴⁵ Palmer, T; *Law*, s.90.

¹¹⁴⁶ Neville, M.T; *Christianity And Law*, s.55-58.

¹¹⁴⁷ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.79; Newman, W; *Christian Law*, s.55-56.

¹¹⁴⁸ Neville, M.T; *Christianity And Law*, s.60.

¹¹⁴⁹ Paul, T; *The Rise Of Christ*, s.80-83.

¹¹⁵⁰ Newman, W; *Christian Law*, s.58; Neville, M.T; *Christianity And Law*, s.64.

¹¹⁵¹ Paul, T; *The Rise Of Christ*, s.85-87.

Bazı İncillerde ilk ibarenin apaçık hizmetlerden bahsettiği ifade edilmektedir. “Zamanı ve zaman içindeki durumları olgunluğa ulaştırdı”¹¹⁵²

Burada yorumlarda ulaştığımız diğer bir noktada Eski Ahit; Tanrı’nın ahlak yasalarını içerdiği. Fakat insanların bunu anlamadığı ve itaat etmediği Mesih’in onu olgunluğa erıştırıp ona itaat edilmesini sağladı.¹¹⁵³

Hız.İsa Tanrı’nın emirlerini asla fazlaştırmadığını sadece onları koruduğunu ve yasalara uymalarından daha fazlasını istemiştir.¹¹⁵⁴

Bir başka Yeni Ahit yorumunda da “Tanrı’nın insanlar için kıldığı iyiliği ilan edip duyurmak için, o yasaları olgunlaştırdı” ifadesi yer almaktadır.¹¹⁵⁵

Uzun asırlardır Mesih’e bağlı olduklarını söyleyen bazı grupların kendi fikirlerine kendi keyiflerine göre hareket ettikleri dile getirilmiştir. Bunların başında da Hristiyan dünyası tarafından bidat ehli olarak adlandırılan Marcion’un geldiği ifade edilmiştir.¹¹⁵⁶ (M.S. 2. asır) Eski Ahit’e dair ne varsa çıkardığını bununla birlikte Hız. İsa’nın Dağdaki Vaazını da çıkardığı ileri sürülmüştür. Ve onu takip eden bir sürü takipçisi olduğu vurgulanmıştır. Bu iddialardan birisi de Hız. İsa’nın “Ben geçmişlerin yasalarını ve elçilerini olgunlaştırmaya değil, bilakis bozmaya geldim” ibaresi olduğunu ortaya koymuşlardır.¹¹⁵⁷

Mesih’in geliş amacı yasaları tamamlamaktır. Bunun nedeni yasaların olgunlaşmaya kadar Tanrı’nın yasalarının gelmeye devam etmesidir.¹¹⁵⁸ Hız. İsa’nın bu konuda ifade ettiği cümleye bakalım: “Sizlere gerçekleri söylerim. Gökler ve yer yok oluncaya kadar, hiçbir harf kaybolmayacaktır. Hatta yasalardan en küçük bir noktayı dahi değiştirmeleri mümkün değildir. Ta ki her şey tamam oluncaya kadar”.¹¹⁵⁹ Bu ifade edilen cümlede yasalardan bahsettiği dikkate sunulmuştur. Elçilerden bahsedilmediğinin altı çizilmiştir.¹¹⁶⁰

¹¹⁵² Markos 1:15.

¹¹⁵³ Paul, T; *The Rise Of Christ*, s.63.

¹¹⁵⁴ Newman, W; *Christian Law*, s.59.

¹¹⁵⁵ Paul, T; *The Rise Of Christ*, s.65.

¹¹⁵⁶ Fuller, G; *New Bible Commentary*, s.340-344; Newman, W; *Christian Law*, s.62-63.

¹¹⁵⁷ Parkin, J; *The Target Audience Of Jesus*, s.68-76.

¹¹⁵⁸ Matta 5:17.

¹¹⁵⁹ Matta 5:18.

¹¹⁶⁰ Fuller, G; *New Bible Commentary*, s.64-65.

Elçilerden bahsedilmemiş olması elçilerin ihmal edildiği anlamına gelmediğini “Yasa” kelimesinin her şeyi içine alan bir kelime olduğu ifade edilmiştir.¹¹⁶¹

Burada dikkatimizi çeken önemli noktalardan biriside artık bundan sonra Tanrının yazılı yasalarına ihtiyaç duyulmamasıdır. Yeni Ahit yorumlarının birçoğunda yasanın tamamlanmış ve olgunlaşmasının başka yasaya gerek kalmamasının üzerine vurgu yapılması önemli bir unsur olduğunun göstergesidir.¹¹⁶²

Bir başka yorumda da Yasaların tamamlanması demek; yeni bir doğumun başlangıcı olduğu ikisinin de aynı vakitte olgunluğa ereceği ve her ikisinin de aynı esnada tamamlanıp, gerçekleşeceğinin vurgulanmasıdır.¹¹⁶³

Hız. İsanın bu vaazında en önemli noktalardan birisi de bu vaazda ortaya konan ilkelerin devamlılığın sağlamasını istemiş olmasıdır. Tanrının Egemenliğinin ve koyduğu yasalar arasındaki bağın bu şekilde anlaşılmasının gerektiğinin altını çizdiği söylenmektedir.¹¹⁶⁴

Tanrının Egemenliğinde kalmanın en önemli noktalarından birisinin de bu yasa içinde olan vasiyetlere bağlı kalınması gerektiğinin altı çizilmiştir. Mesih’in Egemenliğinde şerefli bir şekilde kalabilmek için ancak itaat derecesi ile bağlı kalınarak bunun yapılabileceği vurgulanmıştır.¹¹⁶⁵

Mesih’in ifadelerinin derin ahlaki yapılar olduğu dikkate sunulmaktadır. Ferisiler yasalara harfiyen uymaları konusunda verdikleri önem; dışta, şekilde görülen bir itaat ile ön plana çıkmaktadır.¹¹⁶⁶ Fakat Mesih’in bundan daha derinini istediği vurgulanmıştır. Çünkü kendi başına şekiller yeterli değildir. Tanrının razı olacağı iyiliğin asıl olarak içte olan iyilik olduğu vurgulanmıştır.¹¹⁶⁷

Kalbin iyiliğinin asıl hedefinin elçilik ruhu olduğu vurgulanmıştır. Tanrı yasalarını şüphesiz Hız. İsa’ya bağlı olanların içine yerleştirmesi ruhuna işlemesi gerektiği vurgulanmıştır. Önemli bir nokta da “Ruh” ile “Yasalar” arasında ve“

¹¹⁶¹ Parkin, J; *The Target Audience Of Jesus*, s.77-79.

¹¹⁶² Fuller, G; *New Bible Commentary*, s.66-68.

¹¹⁶³ Parkin, J; *The Target Audience Of Jesus*, s.80-81.

¹¹⁶⁴ Fuller, G; *New Bible Commentary*, s.72-74; Paul, T; *The Rise Of Christ*, s.71-72.

¹¹⁶⁵ Parkin, J; *The Target Audience Of Jesus*, s.83.

¹¹⁶⁶ Fuller, G; *New Bible Commentary*, s.75-76.

¹¹⁶⁷ 1Samuel 16:7.

iyilik” ile kalp arasında sağlam bir bağ olduğunun ifade edilmesidir.¹¹⁶⁸ Ferisilerin yasaları dıştan gösterilmesinin ve bütün iyiliklerin böylece tam olacağını düşünmelerinin büyük bir yanılgı içerisinde olduklarının göstergesi olarak kabul edilmiştir.¹¹⁶⁹

Kalbin içsel iyiliğinin ortaya çıkması için itaatin gerekli olduğu dile getirilmiştir.¹¹⁷⁰ Hristiyanların iyilik anlayışının sadece Tanrı’nın ruhunu içlerinde barındırmakla olamayacağı bundan dolayı Ferisilerin iyiliğinden “çok derin ve çok büyük bir iyilik” olmadan Tanrı’nın egemenliğine girmenin mümkün olamayacağı vurgulanmıştır.¹¹⁷¹ Çünkü bu iyiliğin ikinci doğuma bir delil oluşturduğunu ikinci bir defa dirilmeyecek olan kimsenin, asla Tanrı’nın Egemenliği’ne giremeyeceğinin altı çizilmiştir.¹¹⁷²

Çok büyük ve çok derin iyilikler konusunda Matta 5 de örnekler mevcuttur. Hz. İsa’nın söylemlerinin bozup kaldırmak için değil olgunlaştırmak için ortaya koyduğunu ayrıca bu söylemlerin ahlak yasalarının devamı olduğu vurgulanmaktadır. Bu söylemlerin Yazıcılar ve Ferisilerin öngördüğü söylemden daha mükemmel bir söylem olduğuna dikkat çekilmiştir.¹¹⁷³

Yorumcuların birçoğu; Hz. İsa’nın eski ahlak yasalarına ters düştüğünü ve yeni ahlak yasaları ortaya attığını iddia ettiler. Burada üzerinde durulan önemli konu Mesih’in yasalara ters düşmediği Ferisilerin açıklamalarına ters düşmesinden dolayı bu şekilde Mesih’in zan altında kaldığının altı çizilmiştir.¹¹⁷⁴ Mesih’in Yasalara ters düştüğünden söz konusu bile edilmesinin yanlış olacağı vurgulanmıştır.¹¹⁷⁵ Çünkü Hz. İsa’nın yasaları teyit ettiğini ve doğruladığını belirtmişlerdir. Yasaların üstünlüğünü yüksek sesle haykırdığı ve yasalara gerçek tefsirler yaptığı ileri sürülmüştür.¹¹⁷⁶

¹¹⁶⁸ Fuller, G; *New Bible Commentary*, s.84-85.

¹¹⁶⁹ Paul, T; *The Rise Of Christ*, s.72-74.

¹¹⁷⁰ Fuller, G; *New Bible Commentary*, s.87-88.

¹¹⁷¹ Paul, T; *The Rise Of Christ*, s.78-85.

¹¹⁷² *Yuhanna* 3:3,5.

¹¹⁷³ Paul, T; *The Rise Of Christ*, s.88-89.

¹¹⁷⁴ Parkin, J; *The Target Audience Of Jesus*, s.84-85.

¹¹⁷⁵ Fuller, G; *New Bible Commentary*, s.89.

¹¹⁷⁶ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.82.

Şüphesiz Hz. İsa'nın Yazıcıların ve Ferisilerin Yasadaki yaptıkları karşılaştırmaları nedeni ile Hz. İsa kendi değişik ama apaçık olan öğreti şeklini sunduğu ifade edilmektedir.¹¹⁷⁷ Konan yasaların ışığında, Hz. İsa'nın dili ile “Şerh-açıklama” kelimesi bu konu için en uygun adlandırma olacağı vurgulanmıştır.¹¹⁷⁸ Mesih'in konan yasaların asla değiştirme mücadelesi vermediğinden söz edilmektedir. Bunun nedeni olarak da Mesih'in Yahudi halkının önünde bir önder olduğundan bahsedilmiştir. Hz. İsa'nın asıl mücadelesinin Yasanın çevresinde dolaşan ve esasları alt üst eden tefsirle mücadele olduğu vurgulanmıştır.¹¹⁷⁹

Hz. İsa'nın kendi hayatında Tanrı'nın kıldığı yasaların yerini gösterdiğini ve öğrencilerine de o yasalardan neler verdiğini kuvvetli bir şekilde açıkladığı ifade edilmiştir. Hz. İsa'nın yasaları olgunlaştırarak, öğrencilerine de itaat etmeleri gerektiği noktasında vurgu yaptığı bildirilmektedir.¹¹⁸⁰

Yeni Ahit yorumlarının birçoğunda, dört İncil'den anlaşılması gerekenin, Mesih'in kesinlikle Musa'yı ve getirdiklerini ortadan kaldırmadığıdır.¹¹⁸¹ Yeni Ahit eskisini bozup ortadan kaldırmamıştır. İncil'in asla eski gelen yasaları bozup kaldırmadığını bilakis Mesih'e kılınan yasaların en gerçek tefsirlerin sunduğu ileri sürülmüştür ve diğer hatalı tefsirlerin ortadan kaldırdığının altı çizilmiştir.¹¹⁸²

Burada çıkan anlaşmazlıkların “Mesih'in İyiliği” ile “Fesislerin İyiliği” arasında gidip geldiğinden söz edilmiştir.¹¹⁸³

Mesih'in yasaları veya elçilerin getirdiklerine ters düşmediğini bilakis onları olgunlaştırdığı ifade edilmiştir.¹¹⁸⁴ Gerçek Mesih takipçilerinde, O'nun getirdiklerine uyum gösterdiği ve bu inancın yanında yer aldığından bahsetmişlerdir.

Yeni Ahit yorumlarının birçoğunda Yazıcılar ve Ferisilerin yaptıkları eleştirilmiştir. Onların yasaları insanların hayatında etkisini aza indirmeye çaba

¹¹⁷⁷ Fuller, G; *New Bible Commentary*, s.90-91.

¹¹⁷⁸ Parkin, J; *The Target Audience Of Jesus*, s.86.

¹¹⁷⁹ Hengel, M; *Between Jesus And Paul*, s.45-50.

¹¹⁸⁰ Parkin, J; *The Target Audience Of Jesus*, s.87.

¹¹⁸¹ Fuller, G; *New Bible Commentary*, s.92-93.

¹¹⁸² Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.83.

¹¹⁸³ Fuller, G; *New Bible Commentary*, s.94.

¹¹⁸⁴ Matta 5:17.

sarf ettiğine vurgu yapılmıştır. İnsanları basit ahlaki anlayışa sürükledikleri belirtilmiştir.¹¹⁸⁵

Dağdaki Vaazda Mesih'in dört vasiyet hakkında üç tane yoldan bahsettiği anlatılmıştır. "Öldürme!, Zina Yapma!, Yalan yere yemin etme!" dördüncüsü de zorunlu "düşmanını seveceksin". Bu dört emrin Tanrı'dan apaçık bir şekilde geldiği yorumlanmıştır. Mesih'in iki şey hakkında da konuştuğundan bahsedilir bunlar : "Helaller ve Helal gibi izin verilmiş olanlar". Helallerin konusunun boşanma olduğu dile getirilerek burada Tanrı'nın bu konuda bir vasiyette bulunmadığı söylenmiştir. Fakat belirli anlarda ve şartlarda onun kullanılabileceğine dair izin verdi. Helal gibi izin verilmiş olanlar ise "göze göz" gibi ceza ile ilgili konudur. Olayın meydana geldiği yerde buna izin verildiğinden söz edilmiştir.¹¹⁸⁶

Yazıcıların ve Ferisilerin yaptıkları işler de, yasalara itaati kolaylaştırmıştır. Onlar Yasaların içerdiği emirlere sınırlar getirmişlerdir. Yasaların uygulanışındaki gevşemeleri büyütmüşlerdir. Yasaların uygulanmasını istediği emirleri en az ölçülerde yazıya almaya başlamışlardır. Mesih onlara bu konuda ters düşmüştür. Çünkü O, konulmuş olan yasaların geriye eski haline getirilmesini istemiştir. Tanrı'nın yasalarındaki vasiyetlerin hiçbir eksiltme yönüne gidilmeden kabul edilmesini ve sınır getirilmeden tam bir itaat ile itaat edilmesini istemiştir.¹¹⁸⁷

Şüphesiz Yazıcılar ve Ferisiler, uygulanması farz kılınmış olan; "Öldürme! Zina Yapma! Yalan yere yemin etme! Emirlerini sınırlandırmışlardır. Ama Mesih bu sınırlandırma uygulayışını, bu fiilleri işlemeye götüren sebepleri ortaya koyarak kaldırmaya uğraşmıştır. Böylece bu bozuk uygulamanın savunulmasını men etmiştir. Onun için bu kötü uygulamanın bir kızgınlık ve şehvetten kaynaklandığını ortaya koymuştur.¹¹⁸⁸

Yazıcılar ve Ferisiler; Tanrı'nın adı geçen yalan yere yemin etme hariç vasiyetleri abluka altına aldılar. Akrabaları sevmek emrini de (cinsiyette ve dinde kendileri ile beraber olanlar diye ayırım yaptılar) abluka altına aldılar. Fakat Mesih

¹¹⁸⁵ Parkin, J; *The Target Audience Of Jesus*, s.88-89; Fuller, G; *New Bible Commentary*, s.96.

¹¹⁸⁶ Tarrin, O; *The Law Of Christ*, s.49-58.

¹¹⁸⁷ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.84-85.

¹¹⁸⁸ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.86; Tarrin, O; *The Law Of Christ*, s.59-62.

şöyle dedi: “Şüphesiz insanın kendi nefsi için verilen şey ne ise onu koruması gerekmektedir. Fakat sevginin sınır olmadan bütün insanları kapsaması gerekmektedir.”¹¹⁸⁹

Hız. İsa’nın sunduğu bu ihtilaflar ve açıklamalara hızlı bir başlangıç ve görüş açısı getirmiştir. Bu da asla ve kat’a Hız. İsa’nın Hız.Musa’nın getirdiklerini bozmamış ve yok etmemiş olmasıdır. Bilakis olaylar bunun tersine olmuştur.¹¹⁹⁰ Asıl Hız.Musa’nın getirdiklerini bozanların Ferisiler olduğu vurgulanmıştır.¹¹⁹¹ Fakat Mesih, ahlak yasasının gerçek anlamlarını açıklamıştır. Taşındığı bütün manalarıyla beraber bazılarını rahatsız etmesinden söz edilmiştir.¹¹⁹² Yazıcılar ve Ferisiler hangi konuları kısıtlamışsa Mesih’in o konuları genişlettiği ifade edilmektedir. Yazıcılar ve Ferisilerin hangi konularda da kendi arzularına göre istenilenin ötesinde gevşetme yapmışlarsa, onlara sınırlar koyduğundan yorumlarda bahsedilmiştir.¹¹⁹³

Hız. İsa’ya göre Hız.Musa’nın ortaya koyduğu yasalar, Tanrı’nın yasalarıydı. Ve Mesih onlara itaat etti. “Bu yasalar her asır için geçerlidir” dedi. Bundan dolayı yorumlarda Mesih’in Dağdaki Vaaz’ı üzerine “Mesih yeni bir yasa koymamıştır. Fakat O, Eski yasaları açıklayan güvenilir açıklayıcıdır” denilmiştir.¹¹⁹⁴

Ferisilerin yasaları sakladığını fakat Hız. İsa’nın yasalara heybetlerini ve güçlerini geri iade ettiği vurgulanmıştır.¹¹⁹⁵

Hız. İsa, Tanrı’nın koyduğu yasaları kabul etme konusunda asla itirazda bulunmamıştır. Bilakis onların yaptıklarının aksine aslının korunması için çok kuvvetli sözler ortaya koymuştur. Çünkü bu sözler Tanrı’nın yazılı olan sözünden bir parçadır. O, öğrencilerinden onun bu doğru ve derin yorumunu kabul etmelerini istemiştir.¹¹⁹⁶

¹¹⁸⁹ Parkin, J; *The Target Audience Of Jesus*, s.90-93.

¹¹⁹⁰ Fuller, G; *New Bible Commentary*, s.100.

¹¹⁹¹ Tarrin, O; *The Law Of Christ*, s.78.

¹¹⁹² Parkin, J; *The Target Audience Of Jesus*, s.93-94

¹¹⁹³ Tarrin, O; *The Law Of Christ*, s.79-80.

¹¹⁹⁴ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.86-87.

¹¹⁹⁵ Tarrin, O; *The Law Of Christ*, s.89-90.

¹¹⁹⁶ Fuller, G; *New Bible Commentary*, s.103.

2. Sağlam Temel Çürük Temel Benzetmesi/Metaforu

Hız. İsa, öğretisini itaat etmenin önemini gösteren bir benzetmeyle bitiriyor. Hız. İsa bu sözleri duymayanın yeterli olmadığını; bunların uygulanması gerektiğini vurgulamıştır. Hız. İsa'nın buyruklarını duyup uygulayan insanın evini kaya üzerine kuran akıllı adama benzediği söylenir. Yaşamını temel sağlam üzerine kuranların yağmurdan ya da rüzgardan etkilenmeyeceği belirtilmiştir.¹¹⁹⁷

Hız. İsa'nın sözlerini duyup da uygulamayan kişi, evini kum üzerinde kuran budala adama benzetilir. Böyle adamların zor zamanların fırtınasına karşı ayakta kalamayacakları ifade edilmiştir. Yağmurun yağması, yellerin esmesi evin çökmesine neden olacaktır çünkü atılan temelin çürük olması bunun en temel sebebidir.¹¹⁹⁸

Eğer bir kişi Dağdaki Vaazın kurallarına göre yaşarsa, dünyanın ona budala diyeceği; Hız. İsa'nın ise akıllı adam diyeceği belirtildi. Dünyanın görünüşüne göre yaşayan, bugün için yaşayan ve kendisi için yaşayan kişilerin kendilerine akıllı kişi olarak görmesinin hiçbir anlam ifade etmediği çünkü Hız. İsa'nın böyle insanlara budala dediği belirtildi.¹¹⁹⁹ Müjdeyi açıklamak için akıllı ve budala kelimeleri kullanıldı. Akıllı adam Rab ve Kurtarıcı olarak bütün güvenini kayaya, İsa Mesih'e koyar. Budala adam ise tövbe etmeye razı olmaz ve kurtuluşunun tek ümidi İsa'yı reddeder. Fakat benzetmenin yorumu, kurtuluşun ötesinde olan Hız. İsa'ya iman ederek yaşamının uygulamalarına götürür.¹²⁰⁰

Halkın İsa'nın öğretisiyle din bilginlerinin öğretisi arasındaki farkı anladığı belirtilmiştir. Hız. İsa'nın bir yetkiyle konuştuğunu; diğerlerinin konuşmalarının güçsüz olduğu Hız. İsa'nın konuşmalarının bir ses olduğu; diğerlerinininkinin ise; bir yankıdan ibaret olduğu vurgulandı.¹²⁰¹ “İşte bu sözlerimi duyup uygulayan herkes, evini kaya üzerine kuran akıllı adama benzer.” “Yağmur yağar, seller basar, yeller eser, eve saldırır; ama ev yıkılmaz. Çünkü kaya üzerine kurulmuştur.” Bu sözlerimi duyup da uygulamayan herkes, evini kum üzerine kuran budala adama benzer.

¹¹⁹⁷ *Matta 7:24-25*, Heim, M; *Jesus*, s.103-104.

¹¹⁹⁸ *Matta 7:26-27*.

¹¹⁹⁹ Yule, T; *The Five Gospel*, s.276-277.

¹²⁰⁰ Ragnar,U;*Christ's Message*, s.87-92.

¹²⁰¹ Yule, T; *The Five Gospel*, s.279-280.

“Yağmur yağar, seller basar, yeller eser, evi sarsar. Ev yıkılır; yıkılışı da korkunç olur.”¹²⁰²

Hz. İsa Vaazdaki bu bölümde “ışıtme” ve “amel” hususunu dile getirmiştir. Hz. İsa “İşte bu sözlerimi duyup uygulayan herkes”¹²⁰³ ve aynı şekilde “Bu sözlerimi duyup da uygulamayan herkes”¹²⁰⁴ diye bahseder. Sonra ise ışıtip de itaat edenler, isyan edenler arasındaki farkı ortaya koyar.

Hz. İsa inandıklarını söyleyen Hristiyanların hakiki mi yoksa sözde mi bir inanca sahip olduklarının hemen fark edilemediğinden bahsetmiştir. Gerçeğini sahtesinden ayırmanın güç olduğunu vurguladı. Çünkü ikisi de Hz. İsa’ya bağlı Mesihi bir hayat kurdukları görüntüsü içinde bulunmaktalar. Burada dikkatimizi çeken önemli bir açıklama yapılmıştır. Hz. İsa’nın kendisine inanıp itiraf eden Hristiyanları kendisine inanmayan ve itirafta bulunmayan Hristiyan olmayanları hiçbir zaman karşılaştırmamıştır. Kendisine İnanan Hristiyanları birbirleriyle karşılaştırmıştır.¹²⁰⁵

Yeni Ahit yorumlarında Hz. İsa’nın Vaazın son iki bölümünde kendisini tanımanın veya sözle onu itiraf etmenin aslında en derin öneme sahip iki şey olmasına rağmen, Hz. İsa’ya hakiki itaatin yerini tutmayacağı vurgulandı. Asıl olanın Hz. İsa’nın öğretileri ile amel edilip edilmediğidir. Yakup’un Mektubunda akılla inanmanın tehlikesinden bahsederek: “Akılla tanıma, kurtuluşu mümkün kılmayacaktır” denilmiştir. Hristiyanların ancak ameliyle kanıtladığı imanın, kişinin kurtuluş vesilesi olabileceği vurgulandı. “Tanrı sözünü yalnız duymakla kalmayın, sözün uygulayıcıları da olun, yoksa kendinizi aldatmış olursunuz”¹²⁰⁶ Kilisenin, kendisine güvenen “mükemmel bir toplumun” varlığından bahsettiği söylendi.¹²⁰⁷

3. Tuz Ve Işık Sembolü

Hz. İsa, Öğrencilerini tuza benzetti. Tuz günlük yaşamda neyse onlar da dünya için öyleydi; yiyeceğe tat verir, çürümenin yayılmasını önler, susuzluk yaratır. Bunun

¹²⁰² Matta 7:24-27.

¹²⁰³ Matta 7:24.

¹²⁰⁴ Matta 7:26.

¹²⁰⁵ Ragnar, U; *Christ’s Message*, .94-96.

¹²⁰⁶ Yakup 1:22-25, Yakup 2:14-20.

¹²⁰⁷ Ragnar, U; *Christ’s Message*, s.97-98.

gibi öğrenciler de topluma cazibe katar, koruyucu olarak hizmet eder ve önceki İncilde geçen ifadelerde tanımlanan doğruluğu başkalarının da özlemesini sağlar. Tuz tadını yitirirse, ona tekrar nasıl tuz tadı verilebilir? Gerçek doğal tadı tekrar vermek mümkün değildir. Tadını bir kere kaybeden tuz bir şeye yaramaz. Ayak altında çiğnenir. Hz. İsa'ya bağlı olanların, vaazın bütününde ve gerçek mutluluk kısmında sıralanan öğrencilik terimlerini yaşayarak dünyanın tuzu olmak gibi önemli bir işi olduğu belirtilmiştir. Bu ruhsal gerçeği sergilemede başarısız olursa, insanların O'nun tanıklığını ayaklarının altında çiğnemelerinden söz edilmiştir. Dünyaya kendini tam olarak adamayan Hristiyanın hor görüleceği söylenmiştir.¹²⁰⁸

Hz. İsa Hristiyanlara dünyanın ışığı olduğunu söylemiştir.¹²⁰⁹ Kendisinden “dünyanın ışığı”¹²¹⁰ olarak söz etmiştir. Bu iki ifade arasında ilişki, İsa'nın ışığın kaynağı olduğunu göstermesidir; Hristiyanlar O'nun ışığının yansımasıdır. Onların işlevi, tıpkı ayın güneşin görkemini yansıtması gibi O'nun için parlamaktır. Hristiyan, tepenin üzerinde kurulan kent gibidir, çevrenin üstünde yükseltilmiştir ve karanlığın ortasında parlar. Mesih'in öğretisinin özelliklerini sergileyenlerin mutlak şekilde fark edilebilir olmasına vurgu yapılmıştır.¹²¹¹

İnsanların kandili yakıp tahıl ölçeğinin altına koymadıkları söylenmiştir. Tersine kandilliğe koyarlar ki, oradanda evdekilerin hepsine ışık versin. Hz. İsa öğretisinin ışığının kişinin yalnız kendisi için değil, başkalarıyla paylaşılması için gerekli olduğunu söyledi. Hristiyanın ışığının insanların önünde parlamasından bahsedildi. Hristiyan'ın iyi işler yaparak göklerde olan Babayı yüceltmeleri istendi. Vurgu Hristiyanın hizmeti üzerinedir. Mesih'in görüldüğü yaşamların insanları etkileme ve çekici olma noktasında ikna dolu sözcüklerden daha etkin olduğu ifade edildi.¹²¹²

Hz. İsa'nın öne sürdüğü fikirleri çürütecek olanlara bu fırsatı vermediği vurgulandı. Onların azınlıkta olduklarını ifade ederek şöyle dedi: Şüphesiz bu dünya

¹²⁰⁸ Matta 5:13, Herring, G; *Introduction To The History Of Christianity*, s.87-88.

¹²⁰⁹ Matta 5:14.

¹²¹⁰ Yuhanna 8:12, Yuhanna 12:35-36, 46.

¹²¹¹ Ragnar, U; *Christ's Message*, s.100-101.

¹²¹² Matta 5:15-16, Herring, G; *Introduction To The History Of Christianity*, s.89-90.

kiliseye baskı kuruyor”.¹²¹³ Ama bütün bu baskılara rağmen, muhakkak ki kilisenin dünyadaki daveti, baskı ve zulmü yıkıp yok edeceği söylenmektedir. Bu konuda Hristiyanların üzerine düşen şeyin, çirkinliğin ve yalancılığın karşısında sevgi ve doğruluğu insanlara sunması olarak belirtildi.¹²¹⁴

Hz. İsa, tabii şekilde gelişen etkileri sınırlandırır. Günlük hayat içinde tuz ve ışık için örneklemeler kullanmıştır. Tuz ve ışığın; fakir dahi olsalar her evde kullanıldığını söyledi.¹²¹⁵

Hz. İsa’nın tuz ve ışık ilgili sözlerine Yeni Ahit yorumcuları görüşler bildirmişlerdir. Tuz ve ışıktan daha faydalı bir şeyin olmadığını vurguladılar. Işığa duyulan ihtiyacın ise kesin ve açık olduğu söylendi. Tuza gelince; tuzun birçok kullanım alanlarının olduğundan yemeğe tat vermesinden yemeğin bozulmaması için kullanıldığını dikkat çekildi. İlk başlarda insanlar tuzun kullanım alanlarından azda olsa (Yemeğe karıştırılması gibi) bazılarının biliyorlardı. Buzdolabının bulunmasından asırlar önce, tuzu etin korunmasında kullanıyorlardı. Et bozulmadan kıvamında duruyordu.¹²¹⁶

Hz. İsa da bu benzetmeleri kullanarak inananlara durumun önemini belirtti. İki tane bilinen şeyin benzerlikleri şüphesiz dünya ve kilisedir. İki tane birbirine ters, ayrı gibi duran şeyin bir araya toplanmasıdır.¹²¹⁷

Yeryüzünde yapılan birçok karanlık işlerle övünenlerin olduğu belirtilmiştir. Bu karanlığın içinde dünya, işte tadı olmayan bir bozgunculuk süreci içerisine girmiştir. Bu tadın geriye gelmesi için, Hristiyanların tuzlarını artırmaları gerektiği vurgulanmıştır. Yoksa Tanrı’nın yanında dünyanın ve içindekilerin kabul görmesi, razı olunmasının mümkün olmadığı söylenmiştir.¹²¹⁸

Kilisenin gücüne atıf yapılmıştır. Hiç kimsenin bu yozlaşma ve yıkımın karşısında duramayacağı ancak bu dünyanın dışından gelen bir tuzla bunun mümkün olacağı anlatılmıştır. Bu konuda çalışması gerekenler çalışmalıdır. Kiliseninde diğer

¹²¹³ Matta 5:10-12.

¹²¹⁴ Yule, T; *The Five Gospel*, s.281-282.

¹²¹⁵ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.66.

¹²¹⁶ Yule, T; *The Five Gospel*, s.284-285.

¹²¹⁷ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.68.

¹²¹⁸ Yule, T; *The Five Gospel*, s.286-287.

yandan bu amaca yönelmiş olanlar için var olduğu ifade edildi. O tuz gibidir durdurur veya en azından engel olur toplumun çığırından çıkıp başka yollara gitmesinin önünü keser ışık gibidir. Karanlığı ortadan kaldırmaya güç verebileceği dile getirildi.¹²¹⁹

Bu iki benzerliği derinlemesine düşündüğümüz zaman; aynı yolda yürüyen, birbirlerine bağlı iki mevzi olarak buluruz. Her ikisinin içinde Hz. İsa'nın davasının güçlendirecek deliller vardır. “Şüphesiz yeryüzünün tuzusunuz. Sizler dünyanın ışığısınız?”¹²²⁰ Sonra da bunların artısı olan şartlar takip eder ki, bunlar olmaksızın tuz ve ışık ile bir şey yapılması mümkün değildir. “Dünyanın ışığı sizsiniz. Tepeye kurulan kent gizlenemez. Kimse kandil yakıp tahıl ölçeğinin altına koymaz. Tersine, kandillğe koyar; evdekilerin hepsine ışık sağlar. Sizin ışığınız insanların önünde öyle parlasın ki, iyi işlerinizi görerek göklerdeki Babanız'ı yüceltsinler”¹²²¹ Tuzun, tuz olma özelliğini korumak zorunda olduğu belirtildi. Işığın, ölçülerin, tartıların altına konulup orada kalmaması gerektiği vurgulandı. Tuzun, tuz olma özelliği kaybolursa hiçbir işe yaramayacağından, Işık da eğer gizlenirse hiçbir şeye fayda veremez.¹²²²

Yeni Ahit Yorumcuları burada önemle ve açık bir şekilde belirtilen “sizler yeryüzünün tuzusunuz” ifadesine yorum getirmişlerdir. Topluluklardan her bir topluluk, hayatını diğerinden soyutlayarak yaşarsa dünyada bozulmaların olacağı belirtildi. Aynı balık ve et gibi insanların bozulacağının altı çizildi. İşte kilisenin bu bozulmaların önündeki tek engel olduğu iddia edildi.¹²²³

Toplumdaki bozulmalara engel olmak için, Tanrı'nın başka şeyleri de kullandığı belirtildi. Tanrı bozulmalara engel olmak için kullandığı diğer şeylerden birincisinin devlet olduğu vurgulandı. Toplumdaki karanlığa ve anarşiye engel olarak var olması gerektiği belirtildi. Bu karanlığı aşmak için de yasalar oluştuğunu ve yasaların uyguladığını gösterdi. Tanrı'nın ikinci vesilesinin ise; ev olduğu belirtildi.

¹²¹⁹ Parkin, J; *The Target Audience Of Jesus*, s.96-97.

¹²²⁰ *Matta* 5:13.

¹²²¹ *Matta* 5:14-16.

¹²²² Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.69-70.

¹²²³ Yule, T; *The Five Gospel*, s.288-289.

Ev içinde eş ve çocuklar yani aile hayatının var olmasıdır. Toplumun sıhhat ve düzenine etkili iki kurumun birincisi devlet ikincisi ise ev olarak açıklanmıştır.¹²²⁴

Tanrının koyduğu düzenlerden biri de Hıristiyanların faydalı, samimi, iyilik üzere olmaları ve kötülük üzere giden toplumun direncini kırmak için büyük bir kuvvete sahip olmaları gerekmektedir.¹²²⁵

Hz. İsa'ya bağlı olanların bozgunculuğu giderenler olduğu iddia edildi. Onların dünyadaki en temiz ahlaka sahip olmaları gerektiği belirtildi. Sürekli ahlaki değerlerin zayıfladığı ve ahlaki ölçülerin değiştiği dünyada bu özelliğin aranan en önemli özellik olduğu fakat ahlak sahiplerinin giderek azaldığına vurgu yapıldı.¹²²⁶

Tuzun etkisi, şarta bağlanmış bir etkidir. O şart şüphesiz tuzluluğun korunmasıdır. Yemek tuzu sabitliğini koruyan ve şiddetli kimyasal bileşkesi olan bir maddedir. Dıştan gelen her türlü muamelelere karşı etkisini yitirmez. Ancak içine çöpler, mikroplar karışırsa o zaman etkisini kaybeder. Zaten o esnada tuz olmaktan çıkar, zararlı bir maddeye dönüşür.¹²²⁷

İşte Hz. İsa'ya bağlı olanlar da aynen böyledir. Onlara Rab şöyle demişti: “Sizin nefislerinizde mutlaka tuz olsun”¹²²⁸ Hıristiyanların tuzu, mucizelerde anlatılan niteliklerdir. Ve o, Hz. İsa'ya tam bağımlı bir öğrencilik ile ancak sözler ve amellerde ortaya çıkar.¹²²⁹ Bu Hz. İsa'nın etki vermesi için gereklidir. Ve kişi bunu yapmasıyla Hz. İsa'ya bağlılığını korumuş olur. (Eğer Mesih gibi olacaksa) Aynen tuzun her şeye etkisini sürdürmesi için tuzluluk özelliğini koruması gibidir. Eğer Hıristiyanlar, Hıristiyan olmayanlara benzerlerse ve dünyanın kötülükleri ile kendilerini kirletirlerse; o zaman etkilerini tamamen yitirirler. Hıristiyan'ın içindeki etkisi, dünyanın tersine davranması ile ayakta durur. Asla dünyaya benzemesiyle değil.¹²³⁰

¹²²⁴ Tarrin, O; *The Law Of Christ*, s.91-92.

¹²²⁵ Yule, T; *The Five Gospel*, s.290-291.

¹²²⁶ Palmer, T; *Law*, s.93.

¹²²⁷ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.71.

¹²²⁸ Markos 9:50.

¹²²⁹ Luka 14:34-35.

¹²³⁰ Palmer, T; *Law*, s.96.

Hiz. İsa ikinci benzetmesi olan “sizler dünyanın ışığıdır” sözünü, konunun kuvvetlenmesi için söylemiştir. Ama bunun arkasından da şöyle söylemiştir: “O, dünyanın ışığı benim”¹²³¹ Hiz. İsa’ya inananın ışık olduğu çünkü Mesih’in onları aydınlatığından bahsedilir. Hiz. İsa’ya bağlı olanların ışığı O’nun ışığının uzantısıdır. Hristiyanlar, Hiz. İsa’nın ışığı ile bu dünyayı aydınlatabilir. Geceyi yıldızlar nasıl aydınlatıyorsa Hristiyanlar da bu dünyayı öyle aydınlatabilir.¹²³²

Hiz. İsa bu ışığı, kesin bir dille şöyle nitelemiştir. “Bu sizin güzel işlerinizdir!” Yine bir sözünde: “ Sizin işlerinizi görsünler ve göklerde olan babanızı yüce sayarak ona hamt etsinler. “Burada güzel işler” tabiri geneli kapsayan bir tabirdir. Hiz. İsa’nın her söylediğini ve yaptığını içine alır. Çünkü Hiz. İsa’nın yolunda olan Hristiyanın, insanların gözü önünde kendini açığa vurduğu hayat şekli, Hiz. İsa’nın imanına işaret ettiği gibi Hiz. İsa’nın yolundan çıkılmaması gerektiğini de dış dünyada temsil etmesi gerektiğini de bilmesi gerektiği vurgulandı.¹²³³

“Işık” kelimesi, yazılı ve yaygın bir kelimedir. Ve o gerçeğe kılavuzluk eder. Hiz. İsa’nın ve ona bağımlılık ışığının doğusu şüphesi konuşan bir şahitliği içine alır. Bundan dolayı geçmiş zamandaki elçiler hakkında gelen bilgiler, onların görevleri “toplumlar için birer ışık “ olmuşlardır. Onlar “ Rabbin kulu idiler” ve bu şekilde görevlerini tamamladılar. Ama Hiz. İsa’nın şahsında böyle bir şey yoktur. O bütün dünyanın ışığıdır. Hiz. İsa’nın şahitliği yükünü taşıyan Hristiyanlarda, Hiz. İsa gibi dünyanın ışığıdır. Güzel işler “İncil’deki bütün vaazlara uymayı kapsar. Öyle ki sürekli ışık olarak kalabilsin.¹²³⁴

Şeriatın birinci ve ikinci bölümü diye iki fark oluşturulmuştur. Ve şöyle denilmektedir: “Muhakkak On Emir bizim Tanrıya yönelişimizin ve akrabalarımıza yönelişimizin sorumluluklarını bize bildirmekten ibarettir.”¹²³⁵

En doğru imanin sürekli hatırdaki tutulması ve itiraf edilmesi gerekir. Kitap ile sürekli öğretim içinde olunması yeterli değildir. Samimiyetin delili ve Hristiyanları değiştirecek olan kutsal ruhun istediği amelin de bu olduğudur. Fakat öğretim sadece

¹²³¹ Yuhanna 8:12, 95.

¹²³² Filipililer 2:15.

¹²³³ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.72.

¹²³⁴ Yeşaya 42:6, 49:6, Resullerin İşleri 26:23;13:47.

¹²³⁵ Yule, T; *The Five Gospel*, s. 291.

imanın güzel göstergesi olup yeterli değildir. Bu güzellikleri sevgi ile doruğa ulaştırmalıdır.¹²³⁶

Tanrı için olunması ve samimi olmanın yeterli olmadığı başkalarının da önem verilmesi zorunluluğu vurgulanmıştır. Güzel işlerdeki temel anlamın şefkatli bir dokunuş işi olması gerekmektedir. İnsanlar Tanrı'yı yüce sayarak hamd ederlerse o zaman kendilerine düşen görevin ne kadar kutsal olduğunun farkına varabilirler. Çünkü Hristiyanların, kendilerini çağıran, yürüyen sevginin haberlerini bedenselleştirmek zorunda kişiler oldukları söylenmiştir. Eğer bedenleştirmezlerse; İncil'in doğruluğunu kaybederler. “ Tuz” ve “Işık” hakkındaki sözlerde olduğu gibi Tanrı'yı yüce saymış ve hamt etmiş olmazlar.¹²³⁷

Hristiyanların gerçeği görebilmeleri için Hristiyan'ın üzerine düşen görev, içinde bulunan Hz. İsa'nın ışığını iyice özümseyip onu yayması ve dış dünyayı da aydınlatmasını sağlamaktır.¹²³⁸

Hristiyanlara düşen görevlerin Hz. İsa'nın önünde ders alan öğrenciler gibi olması gerektiğidir. Bilinen gerçeklerin hiçbir zaman gizlenemeyeceği ve yükseleceğidir. Veya gerçeklerin sürekli ayakta ve hayatta tutulduğu ölçüde başarılı olunacağıdır.¹²³⁹

Hz. İsa'ya bağlılığın bütün toplumlara yayılması ve ayakta tutulması gerektiği vurgulandı. Bazı yorumcular şu ifadelere yer verdi: “Bizim görüşlerimizin, bakış açımızın dışından bir görüş getirmek, bizim davetimizi inkâr etmektir. Şu zamanımızda kendilerini gizlemeye çalışan Mesih toplumu, Mesih ile beraber yürüyüşünü durdurmuştur.” Merkez noktasının Hz. İsa olması şarttır. Gerçek ve açıklıkla Hz. İsa'ya bağlılık hayatını, bütün topluma yaşatılmalı ve bununla birlikte mucizelerin niteliklerini de yaşatılmasıdır. Hz. İsa'dan ötürü utanılmamalıdır.¹²⁴⁰

¹²³⁶ Palmer, T; *Law*, s.98-100.

¹²³⁷ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.75.

¹²³⁸ Palmer, T; *Law*, s.102-104.

¹²³⁹ Yule, T; *The Five Gospel*, s.292-295

¹²⁴⁰ Palmer, T; *Law*, s.106-108.

Hız. İsa, tuz ve ışık benzetmesini hayatında çokça kullanmış ve bunu Hristiyanlara öğretmiştir. Hristiyanların Mesih'e bağılılık inancı ve yaymadaki sorumluluğı bundan dolaydır.¹²⁴¹

Tuz ve Işık'tan Hristiyanların alacağı dersler vardır.. Bu sembol ifadelerden ortaya çıkan yorumlara yer verilmesi gerekmektedir.

Hristiyan olanlar ile olmayanlar arasında çok net bir farkın olduğı belirtilmiş. Kilise ile dünya arasında da farkın olduğına vurgu yapıldı.¹²⁴²

Hristiyan olmayan bazı kişiler, kendilerini Mesih'in ahlakındanmış gibi yalancı bir süsün içine giriyorlar. Tabii ki bununla birlikte gerçekten Hristiyan olanların, Hristiyan olmayanlardan ayırt edilmesi gerekmektedir. Ama her iki taraf arasında da bir özlük mücadelesi devam etmektedir. Hristiyan olanlar ile olmayanlar arasındaki fark; beyaz peynir ile tamamı tebeşir olan peynire benzeyen bir parçaya benzetilmiştir.¹²⁴³ Bir yönden bu iki şey arasındaki olay, ışık ile karanlık arasındaki fark gibidir. Diğer bir yöndende bozulmaktan koruyan tuz ile bozulmalar arasındaki fark gibidir. Eğer bir Hristiyan bu farkı silmeye hatta daraltmaya çalışırsa; işte o zaman Hristiyanlar, Tanrı'ya hizmet etmiş olmaz. Şüphesiz Hız. İsa'ya bağılılık "farklı bir şahsiyet örneğidir" denilmiştir.¹²⁴⁴

Kilise bu konuyu en iyi anlayan ve yaşayan olmuştur. Ve hala üzerinden uzun bir zaman geçirmesine rağmen yaşamını sürdürmüştür. Ve bu süreç, istenilen ve en mutluya götüren ahlak ile şekillenmiştir.¹²⁴⁵

Bu daveti Hız. İsa'nın Hristiyanlara yaptığından dolayı Hristiyanlara Mesih'e bağılılık açısından sorumluluk bilinci vermektedir. Bununda Hristiyanlara verdiği konumdan kaynaklandığı belirtilmektedir. Özellikle bu davet esasen dünyanın batıp gittiğini gören ve bunu hisseden gençlerin üzerine düşmektedir. Şüphesiz insan topluluklarının konumu, isyana sürükleyici sorunlar haline gelmiştir. İnsanlarda bu

¹²⁴¹ Tarrin, O; *The Law Of Christ*, s. 94-96.

¹²⁴² Palmer, T; *Law*, s.109-110.

¹²⁴³ Tarrin, O; *The Law Of Christ*, s.98-100

¹²⁴⁴ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.75

¹²⁴⁵ Palmer, T; *Law*, s.110-111.

sorunların önünde aciz, duygusuz, zayıflıklarından dolayı etkisini yitirmiş ve küçülmüş bir şekilde durmaktadır.¹²⁴⁶

Hristiyan burada Işık olarak ele alınmıştır. Işığın sürekli olarak etrafı aydınlatması vurgulanmıştır. Hangi durumda olunursa olunsun Hristiyanın ışığını saklaması etik kabul edilmemiştir. Bu durumun ister hata ile ister ilgisizlikle olsun ister tembellikle olsun ister korkuyla olsun asla ışığını yitirmesi kabul edilemez.¹²⁴⁷

Bu daveti Hz. İsa'nın Hristiyanlara yapması nedeniyle Hristiyanlara Mesih'e bağlılık sorumluk bilinci vermektedir. Özellikle bu davetin dünyanın batıp gittiğini gören ve hisseden gençlerin üzerine düştüğü vurgulanmaktadır.¹²⁴⁸

Hristiyanların kendilerini aciz ve zayıf kişiler olarak görmemeleri gerektiği vurgulandı. Çünkü her Hristiyanın Hz. İsa ve O'nun öğretisine bağlı kalarak bu güce ulaşabileceği söylendi.¹²⁴⁹

Hz. İsa'ya inananların bozulmuş ve kararmış olan bu global dünyada ihtiyaç duyduğu tuz ve ışığı İsa Mesih'te bulabileceği iddia edilmektedir. Kendi özüne uygun davranışlar sergileyen bir Hristiyanın tuzun tadını ve yeryüzünün ışığını koruyabileceği belirtildi.¹²⁵⁰

Tuz ve ışık birbirine bağlı ,ortak olan tek şeydir. Tuz ve ışığın ikisinin beraber gelip beraber yayıldıkları iddia edildi.¹²⁵¹

Tuz ve ışık ortaya koyduğu hizmetler bakımından farklı şeylerdir. Her birinde bulunan etki bir diğerinin tamamlayıcısıdır. Tuzun görevi, diğerlerine karşı muhalif olmanın istendiği asıl görevi ortaya koymaktır. Ve Tuz bozgunculuğu tamamen ortadan kaldırmaktadır. Ama ışığın görevi icabet etmekle ortaya çıkmaktadır. Çünkü Işık, karanlıkları aydınlatır.¹²⁵²

Bu iki benzetme bir araya konulduğunda; Hz. İsa'nın bütün mesajlarında sosyal yapılanmalar ve oradaki işler ile dünyadaki yapılan öğütler arasındaki gerçek

¹²⁴⁶ Palmer, T; *Law*, s.112-113; Tarrin, O; *The Law Of Christ*, s.102-103

¹²⁴⁷ Parkin, J; *The Target Audience Of Jesus*, s.99-101

¹²⁴⁸ Ragnar, U; *Christ's Message*, s..106

¹²⁴⁹ Parkin, J; *The Target Audience Of Jesus*, s.105.

¹²⁵⁰ Guthrie, D; *New Bible Commentary*, s.176.

¹²⁵¹ Tarrin, O; *The Law Of Christ* , s.105.

¹²⁵² Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.75-76.

farkın ve alâkanın ayırt edilmiş olduğu görülür. Hristiyanın bu dünyaya tuz ve ışık olması için Hristiyanların arasında yayılan kötü alışkanlıktan uzak durması vurgulanmıştır.¹²⁵³

Tuz olmanın temelini Pavlus Hristiyanların önüne sermektedir. Romalılar yazılan mektubun ilkinin sonunda, kötülükleri sevmeleri sebebi ile tabiattaki Tanrı'nın apaçık haklarını yere çalmalarından dolayı toplumun içinde çirkinlik ve kötülük resimleri çizmişlerdir. Bütün dünyanın buna doğru bir zaman yarışı içine girdiğinden bahsedilmiştir. Bu nedenle kıymetinin ve değer ölçüsünün her zaman azalmaya ve düşmeye devam edeceği söylenmiştir. Bunun ise insanların Tanrı'yı hayatlarından kaldırmalarından kaynaklandığı iddia edilmiştir.¹²⁵⁴

Tanrı Hristiyanları bu dünyaya bozgunculuk işlerini ortadan kaldırmak için göndermiştir. Ve Hristiyanların bu dünyaya iyice nüfuz ederek dünyayı ele geçirmeleri istenmektedir. Kese gibi duran güzel bir evin veya kurulu mahzenler gibi sarayların içinde kalınmaması öğütlenmektedir.¹²⁵⁵

Çevredeki topluma Hz. İsa'yı bir heykel gibi işlenmesi dikkate sunulmuştur. Nasıl ki tuz ete işlendiğinde, eti bozulmaktan korursa insanların Hz. İsa'yı bilmeleri onu tanımaları bozulmalarını önlemeye yönelik olduğu vurgulanmıştır.¹²⁵⁶

Bozulmuş olan bu dünyadan elini eteğini çeken bir grup ruhbanın kendilerine “Işığın Çocukları” lakabını verdikleri belirtilmiştir. Onların ışıklarının dış dünyayı aydınlatmamasına rağmen kendilerine bu ismi vermelerinin manidar olduğu söylenmiştir. Böyle yaşayan toplulukların tuzlarının hiçbir faydası olmadığından bahsedilmiştir. Aynen kendilerine yakın bir denizin kıyısında bekleyen ve oradan alınmayan ve ondan hiç kimsenin haberinin olmadığı bir tuz yığını gibi kaldıkları iddia edilmiştir.¹²⁵⁷

¹²⁵³ Guthrie, D; *New Bible Commentary*, s.177-178.

¹²⁵⁴ Adda, F; *Look To The World Religions*, s.64-66.

¹²⁵⁵ Parkin, J; *The Target Audience Of Jesus*, s.107-108.

¹²⁵⁶ Adda, F; *Look To The World Religions*, s.68-70.

¹²⁵⁷ Adda, F; *Look To The World Religions*, s.72-77.

Hristiyana düşen asıl görev tuzun tuz özelliğini korumasıdır o zaman ancak etkisini gösterebilir. Hristiyan olanlarında İncil de olduğu gibi öğüt verilmesi isteniyorsa İncilin emrettiği gibi net olunmasına işaret edilmiştir.¹²⁵⁸

Tuzun yaralara basılması istenmektedir. Başka yerlerde ve yörelerde de İncilin ortaya çıkarılması gerektiği vurgulanmıştır. Bunun Hristiyanlar üzerine düşen bir görev olduğunun unutulmaması gerektiği üzerinde durulmuştur.¹²⁵⁹

Gerçek tuzun dünyanın hatalarını, rezaletlerini ortaya koyup küçük düşürerek, en doğru kelimelerle, en açık bir biçimde gerçekleri ortaya koymaktır ki bu dünyada Hz. İsa'ya basit bir imandan başka bir şey kalmamışken, Hristiyanın üzerine düşenin de bu olması gerektiği dile getirilmiştir.¹²⁶⁰

Hz. İsa'nın getirdiği tuzun insanların sözlerinde ve amellerinde etkisini göstermesi gerekmektedir. Tanrı, devlet ve aileyi iki sosyal kurum olarak var etmiştir. Bunların Tanrı tarafından yaratılması şerhlerin yok olması ve hayırlı ortamların ortaya çıkmasını sağlamalıdır.¹²⁶¹

Hz. İsa'ya bağlı olduklarını iddia edenlerin bu iki kurumu ayakta tutması gerekir. Bunun nedeni olarak adaletin sürekli olan yapısının koruması için bunun gerekliliği önemle vurgulandı.¹²⁶²

Hastaya hangi ilacın kendisine iyi geldiği öğretilirse, önemide gösterilirse, hastalar ona göre tedavi olurlar. Toplumun içindeki hastalıkları tedavi yollarını isimlendirip onun üzerinde önemle durulmalıdır. Toplum ahlakını korumak ve konulan ölçüleri ayakta tutmak için bunun önemi vurgulanmıştır.¹²⁶³

Daha faziletle toplumların inşası için adaletin yayılması yasaların hakkıyla ortaya konulması gerekmektedir. Tanrı'nın emirlerinin her uygulandığında

¹²⁵⁸ Ragnar, U; *Christ's Message*, s.110-111.

¹²⁵⁹ Adda, F; *Look To The World Religions*, s.78-80.

¹²⁶⁰ Ragnar, U; *Christ's Message*, s.112-113.

¹²⁶¹ Adda, F; *Look To The World Religions*, s.85-86.

¹²⁶² Ragnar, U; *Christ's Message*, s.117.

¹²⁶³ Adda, F; *Look To The World Religions*, s.87-88.

Hristiyanın hayatta kalacağı belirtilmiştir. Toplumun ve tuzun arasındaki bağında aynen Tanrı'yla Hristiyanın arasındaki bağ gibi olması gerektiği vurgulanmıştır.¹²⁶⁴

Toplumun hayatını güzelleştirmenin çaresi sadece toplumun dünyasını güzelleştirmekle gerçekleşmediği toplumda sevilen işlerin yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Sadece toplumlara ellerini yıkaması öğretilirse dünyalık bir hizmet yapılmış olacağı oysa Hristiyana düşen görevin sadece dünyalık olmaması gerektiği daha derin ve anlamlı şeylerinde öğretilmesi gerektiği belirtilmiştir.¹²⁶⁵

İnsanoğlunun nasıl bir durumda olursa olsun, onu yönlendirecek doğru yola iletecek belirli unsurlar olması gerekliliğinden söz edilmiştir. İnsanlığın bozuk gidişatını durdurabilme çabasının olması esaslı bir değişikliğe ihtiyacın olduğunun göstergesidir.¹²⁶⁶

İncil ile amel edebilmenin yeni bir hayatın başlangıcı olarak ele alınması gerektiği belirtilmiştir Buradan “ Sizler dünyanın ışığısınız” İncil gerçeğini, derin, karanlık uçurumlara düşmüş artık kırılmaya yüz tutmakta olanlara yol gösteren bir nur olarak algılanmasından bahsedilmiştir.¹²⁶⁷

İnsanoğlunun içinde bulunduğu zayıflıktan ancak İncil'den doğan ve yayılan apaçık bir ışıkla çıkılabileceği ifade edilmiştir.¹²⁶⁸

Tuz ve Işık sembolünün doğru algılanması gerektiği üzerinde durulmuştur. Sadece tuz ya da sadece ışık olarak ele alınmaması söylenmiştir. İkisinden biri olmadan sadece biri ile yetinilmesi birine önem verilmesi doğru olarak algılanmamıştır. Bozuk kişinin ve şeyin tuza ihtiyacı olmaktadır. Karanlığın ise ışığa ihtiyacı olduğu söylenmiştir. Hz. İsa'nın Hristiyanlar için ikisinin de bir arada tutmasını ve ikisinin de bir Hristiyanda bulunması gereken özellikler olduğu belirtilmiştir. Yorumlarda Mesih'in bu emrini kayıtsız yerine getirilmesi vurgulanmıştır.¹²⁶⁹

¹²⁶⁴ Heim, M; *Jesus*, s.34-37.

¹²⁶⁵ Adda, F; *Look To The World Religions*, s.89-90.

¹²⁶⁶ Yates, K; *Jesus And Modern Life*, s.83.

¹²⁶⁷ Radburt, H.U; *Religion Give Up*, s.27-30.

¹²⁶⁸ Yates, K; *Jesus And Modern Life*, s.84.

¹²⁶⁹ Stott, J; *The Message Of The Sermon On The Mount*, s.77; Yates, K; *Jesus And Modern Life*, s.93-94.

İngiltere’de “Işık Şölenleri” (Festival Of Light) diye oluşan bir kurumun olduğu anlatılmıştır. Ve bu kurumun gençleri birçok ahlak dışı, zina fahişelik gibi bozuklukların karşısında çalışmalarını sürdürdüğü ifade edilerek Işık sembolünün yerine getirilmeye çalışıldığı vurgulanmıştır.¹²⁷⁰

Toplumun ahlaksal çöküş yaşanan yerlerinde Tanrı’nın kıldığı yasaların ve ahlak kurallarının uygulanması için davete çalışıldığı anlatılmaktadır.¹²⁷¹

Her Hristiyanın tuz ve ışık olma yolunda sarf edilen çabadan asla utanmadan ve sıkılmadan devam etmesi gerektiği yoksa Tanrı’nın vermiş olduğu yaşam konusunda ayrılığa düşüleceği vurgulanmıştır.¹²⁷²

Anne ve babadan gelen geleneksel yaşamla değil Mesih’in gösterdiği yaşamla hayat yaşanırsa anlam kazanacağı ifade edilmiştir. Mesih’in ahlakı ile ahlaklanmak gerektiği üzerinde durulmuştur.¹²⁷³

Hız. İsa gören ile görmeyen kişinin ve onların ışık ve karanlıkta geçen hayatlarının karşılaştırmasını yapmıştır. Gözün bedeninin ışığı olmasının mecâzi bir anlamı olduğu söylenmiştir. Tanrı’nın sözlerinde çokça rastlanılan şeyin göz olduğu ve gözün kalbi simgelediği belirtilmiştir.¹²⁷⁴

¹²⁷⁰ Ragnar, U; *Christ’s Message*, s.118.

¹²⁷¹ Adda, F; *Look To The World Religions*, s.100-102.

¹²⁷² Ragnar, U; *Christ’s Message*, s.119-121.

¹²⁷³ Adda, F; *Look To The World Religions*, s.103-104.

¹²⁷⁴ Yates, K; *Jesus And Modern Life*, s.98.

SONUÇ

Ağırlıklı olarak Matta, kısmen de Luka İncilinde yer alan Hz. İsa'nın Dağdaki Vaazı Hristiyanlık açısından çok büyük önem taşımaktadır. Söz konusu vaazda iman, ibadet ve ahlakla ilgili hususlar Hristiyan dini anlayışının merkezinde yer almaktadır.

Vaazda, Hz. İsa'nın halka yönelik temel mesajlarını üç ana noktada özetlemek mümkündür: Bunlardan ilki, insanları Tanrı'nın Krallığına davet etmektir. Bu davet Tanrı'nın emir ve yasaklarına bağlanmak suretiyle ona iman etmeyi ve yaklaşan hesap/yargı gününe karşı hazırlıklı olmayı içermektedir. Temel mesajlardan ikincisi, Musa hukuku olarak da adlandırılan ilahî yasalara ya da haram ve helal kurallarına sıkı sıkıya bağlanmakla ilgilidir. Vaazda, Hz. İsa bu kurallara bağlılığı Matta, 5: 18-19 belirtmiştir.

Hz. İsa'nın mesajları arasında öne çıkan üçüncü husus ise, toplumda özellikle din adamları ve yöneticilerle ilişkili olarak görülen ahlâksızlıklara karşı mücadeledir. Kendisi, yaşadığı dönemde toplumsal yapıya egemen olan sosyokültürel çöküşe karşı bizzat tavır almış, hukukun ve ahlâkın önemini vurgulamıştır. Bu dönemde toplumu kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmeye çalışan ve özellikle Ferisi ve Saduki ileri gelenlerinden oluşan gruplar, hukuku da menfaatlerine göre yorumlayıp uygulamakta; dinsel inanç, beklenti ve mekânları kişisel amaçlarına uygun şekilde anlayıp kullanmaktaydılar. Ayrıca hem Yahya hem de İsa ile ilgili hadiselerde görüldüğü gibi, toplumsal yapı, kendi otoritesine karşı oluşabilecek her türlü muhalefeti şiddetle bastırmaktan veya ortadan kaldırmaktan asla çekinmeyen bir siyasal mekanizmanın tahakkümü altında bulunuyordu. İşte Hz. İsa söz ve eylemleriyle bütün bu güç odaklarına karşı mücadele etmiştir.

Burada üzerinde durulan ana konu, şekil dindarlığından çok, iç ve deruni dindarlığın makbul olduğudur. Bütün dinlerin hedefi öyle şekil arasındaki dengenin ve ahengin tesisidir.

Hz. İsa, önce insanın ruhi yönüne hitap etmiş; ruhun, maddenin esiri olmasının önüne geçmesinin önemini belirtmiştir. Bunun için vaazın ilk bölümünde ruhta fakir olanları, dertli olanları, yumuşak huylu olanları, mutluluğu isteyenleri,

merhametli olanları, temiz kalpli olanları, barışçıları, barış için eziyet çekenleri övmüştür. İsa'ya göre bunlar, İsa'nın mesajını kabul edenlerin özellikleridir.

Hz. İsa vaazının ikinci bölümünde, mesajı kabul edenlerin, İsa için sıkıntı çekeceklerini, birçok felaketle karşılaşacaklarını ve buna göğüs gereceklerini ifade etmiştir. İsa'ya göre yeryüzüne tat verecek olanlar, İsa'nın mesajını kabul edenlerdir. İsa bütün bunları söylerken, Yahudi şeriatını yıkmaya değil, yapmaya geldiğini; bu şeriat kurallarının dünyanın sonuna kadar devam edeceğini belirtmiştir. Bunun için, en küçük emirleri bile değiştirmeyeceğini ifade etmiştir.. Yahudi dini grupları olan Yazıcılar ve Ferisilerden, Hristiyan olanların amellerinin daha ileri olmasını talep etmektedir. Yine İsa, Yahudiliğin on emrindeki öldürmeyeceksin emrini daha ileri götürerek, öldürme değil, hakaret etmenin bile cezaya müstehak olacağını belirtmektedir. Kul hakkının ve insanların gönlünü kazanmanın önemini belirten İsa, bunun Tanrıya sunulan takdimelerden daha önemli olduğunu belirtmektedir. Bunun için düşmanla dost olmanın yolları gösterilmiştir.

İsa zinanın yasak olduğunu, ancak, bir kadına şehvetle bakan herkesin, yüreğinden zina ettiğini belirtmektedir. Bunun için şehvete götüren tüm yolların kapatılması gerektiğini belirtmektedir. Bu, herhangi bir uzvun kesilmesini gerektiriyorsa, onun yapılmasını istemektedir.

Dağdaki vaazın ilerleyen bölümlerinde İsa, boşanmaya, yalan yere yemine, kötülüğe karşı iyilik yapmaya, zâlime teslim olmaya, düşmanları sevmeye davet etmektedir. Yine İsa, riyakarlıktan kaçınmaya, samimiyetle dua etmeye, kanata, insanları bağışlamaya çağırmaktadır. Dağdaki vaazda İsa'nın birçok yerde üzerinde durduğu ana konu riyakarlıktır. Bunun için, oruç tuttuğunuzu, sadece Tanrı bilsin, surat asarak oruçlu olduğunuzu insanlara göstermeye çalışmayın demektedir.

İsa, Matta İncilinin VI. Bölümünün sonunda, hazineleri gökte biriktirin, yer yüzünde biriktirmeyin, kulluğu sadece Allah edin, siz “hem Allah’a ve zenginliğe kulluk edemezsiniz” demektedir.

Dağdaki vaazın VII. bölümünde, başkalarının kusurları araştırmak yerine kişinin kendi kusurlarını araştırmasını, insanlardan nasıl davranış bekleniyorsa, kişinin karşısındakine de öyle davranması gerektiği hatırlatılmaktadır.

Dağdaki vaazın son kısmında İsa, yalancı ve sahtekar din propagandacılarından kaçınmayı, her Allah diyenin göklerin egemenliğine

giremeyeceğini, bu sözleri dinleyip de yapmayanın halinin, evini kum üzerine yapan budala biri gibi olacağını bildirerek sözlerini bitirmektedir.

KAYNAKÇA

- Abbot, A.M; **Jesus And God**, Write Book Press, Ausburg, 2001.
- Adam, Baki; **Karşılaştırmalı Dinler Tarihi**, Meb Yayınları, İstanbul, 2004.
- Adasal, Rasim; **Normal Ve Anormal Cinsiyet Ve Evlilik**, Doruk Yayınları, Ankara, 1975.
- Adda, Farley; **Look To The World Religions**, Reading Publishers, London, 2005.
- Adem, Neal; **Church**, Candy Puplicher, John Flex&Werner, New York, 1998.
- Alex, K.J; **The New Testament Commentary**, Oxford University Press, New York, 1974.
- Allison, Abel; **The New Testament Commentary**, James John Press, New York, 2005.
- Amalados, Michel; **The Christian Faith**, Theologies From Asia, Maryknell Orbis Book, 1994.
- Armstrong, Karen; **A History Of God From Abraham To The Present: The 4000 Year Quest For God**, London, San Francisco, 1987.
- Arnaldez, Roger; **Trois Messagers Pour Un Seul Dieu**, Paris, 1991.
- Arslan, Hıdır; **Tanrı Ve Kadın**, Berfin Yayınları, İstanbul, 1999.
- Ataurrahim, Muhammed; **Bir İslâm Peygamberi Hz. İsa**, (çev.: Kürşat Demirci), İnsan Yayınları, İstanbul, 1994.
- Augustinus, Saint; **İtiraflar** (Çev. D. Pamir,) Kaknüs Yayınları, İstanbul, 1999.
- Aydın, Mahmut; “**Yahudi Bir Peygamberden Gentile Tanrı’ya: İsa’nın Tanrılaştırma Süreci**” İslamiyât, C.3, Sayı 4,
- Aydın, Mehmet; **Hristiyan Kaynaklarına Göre Hristiyanlık**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2005.
- Aydın, Mehmet; **Dinler Tarihine Giriş**, Din Bilimleri Yayınları, Konya, 2002.
- Aydın, Mehmet; “**Hristiyanlık**”, İslam Ansiklopedisi, T.D.V.Yay., C.XVII, İstanbul, 1998
- Aydın, Mehmet; **Hristiyan Genel Konsilleri ve II. Vatikan Konsili**, Selçuk üniversitesi yayınları, 1991.
- Backus, Irena; **The Church Fathers In The West**, Harper Press, Leiden-New York, 1997.

- Bajur, Goodwin; **Marriage**, Right Press, Pennsylvania, 1989.
- Baker, W.Jagger; **Live**, Versty Press, London, 1991.
- Barnet, Hillman.G; **The Interpretation Of St. Matthew's Gospel**, Wright Press, New York, 1953.
- Bayraktar Mehmet; **Bir Hristiyan Doğması Teslis**, Ankara Okulu Yayınları, 2007.
- Beare, W.F; **The Gospel According To Matthew**, Cambridge, New York, 1981.
- Benjamin, Oram.J; **Christianity Extramarital Relationship**, Quen Press, London, 1998.
- Berkday, Fatmagül; **Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın**, MetisYayınları, İstanbul, 1996.
- Bihlmeyer, K; Tuchle; H; **I ve IV. Yüzyıllarda Hristiyanlık**, Çev.: A.Göral, Güler Matbaası Yay., İstanbul, 1972.
- Bireley, Robert; **The Refashion Of Catholicism**, The Catholic University Of America Press Washington, 1999.
- Borb, Marcus; **Jesus**, A New Vision, New York, 1987.
- Borb, Marcus; **Jesus In Contemporary Scholarship**, Trinity Press International, Pennsylvania, 1994.
- Bowden, John; **Jesus: The Unanswered Questions**, Scm Press, London, 1988.
- Bowden, John; **Christ The Experience Of Jesus As Lord**, Crossroad, New York, 1988.
- Brill, E. J; **The İdeal Of The Self-Goverining Church**, Kobehnavn, New York, 1999.
- Brooke, G.J; **The Birth Of Jesus**, T&T Clark, Edinburg, 2000.
- Brown Raymond.E; **The Birth Of Messiah**, Image Books, New York, 1979.
- Bucaille, Maurice; **Müsbet İlim Yönünden Teyrat, İnciller ve Kur'an**, (Çev.:M. Ali Sönmez), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1991.
- Buckley, Mike.; Poorta, Sjoerd; **Cinselliğin Doğası** (Çev. A. Balçı), Bütün Dünya Kitaplığı, İstanbul, 2003.
- Bultman, Rudolf; **Theologie Des Neuen Testaments**, J.C.B. Mohr Tübingen, Köln, 1980.
- Burcke, Aaric.M; **Peak Points In Life**, Transaction Puplichers, London, 2000.
- Burg, Halbart; **Christentum Und Jesus**, Harper Press International, New York 1999.

- Cahill, Sowle.Lisa; **Christian Ethics**, The Pilgrim Press, New York, 1996.
- Calbert, Omar; **Paul's World**, Perlin Press, New York, 1997.
- Calder, J.; **Historic Church**, Wentige Press, Oxford, 1998.
- Çalışlar, Oral; **İslam'da Kadın Ve Cinsellik**, Afa Yayınları, İstanbul, 1991.
- Candy, M.; **"Sermon"** Encyclopedia of Religion, Ed.: Mircea Eliade, Macmillan Publishing Company,III, New York, 1987.
- Canon, James; **Fundamentals Of Catholic Dogma**, Lynch Press, English, 1955.
- Cantril, Hadley; **The Words Of The Lord Jesus**, Ausburg, 1953.
- Carpenter, H; **Jesus**, Oxford University Press, New York, 1980.
- Cascioli, Luigi.; **Mesih Masalı** (Çev. Abdurrahman, Aydın), Çiviyazıları Yayınevi, İstanbul, 2006.
- Casey, P.Maurice; **From Jewish Prophet To Gentile God**, James Clark&Co New York, 1991
- Chapman, Geoffrey.A; **Catechism Of The Catholic Church**, Caseli Imprint, London, 1994.
- Cheyenne,Malka; **New Testament Interpretation**, The University Of New York Press, London, 1998.
- Cilacı, Osman; **"Dua"** Mad., İslam Ansiklopedisi, C. IX, T.D.V.Yay., İstanbul, 1994.
- Comiskey,Andrew;**Cinselliğin İyileştirilmesi** (Çev. L. Kıran), Yeni YaşamYayınları, İstanbul, 2000.
- Craknell, Kalen; **The Christian Faith**, London Epwort, London, 1995.
- Cross, F. L.; **The Oxford Dictionary Of The Christian Church**, Oxford University Press, New York, 1985.
- Crossan, John.Dominic; **The Historical Jesus**, Harpersan Francisco A Divition Of Harper Collins Puplishers, New York, 1992.
- Cullmann,Oscar;**The Christology Of The New Testament**, London Scm Press, London, 1959.
- Cuvillier, Armand; **Felsefe Yazarlarından Seçilmiş Metinler**, Çev: M. Mukadder Yakupoğlu, Doruk Yayımcılık, İstanbul, 2003.
- Çelik, Banu; **Benim Adım Kadın**, Haberci Yayınları, İstanbul, 2004.
- Dacian, Parr; **To Love Christ**, Collewells İmprint, London, 2004.

- Debbert, Mace; ***According To Paul, Christianity***, Cambridge University Press, New York, 1934.
- Deborah, H.Roberts; ***Love And Hate***; Carolina Press; New York, 2006.
- Dietrich,Donald.J; ***Human Rights And The Catholic Tradition***, Transaction Puplishers, London, 2007.
- Dodd, Carles.Harold; ***The Founder Of Christianity***, Colins Press, London, 1971.
- Dodd, Carles.Harold;***Historical Tradition In The Fourth Gospel***, Cambridge At The University Press, London, 1963.
- Dofers, H.Malvin; ***Christianity***, Inter Press, Asburg, 2002.
- Dominac, R; ***“Fast “***,*New Religion Encyclopedia*, The Washington Üniversity of America, C. X, Washington, 2004.
- Doran, Robert; ***Birth Of A Worldview In Early Christianity In Its Jewish And Pagan Context***, Westview Press, Oxford, 1995.
- Druck, Lawson; ***Early Christian Doctrines***, Mundi Press, London, 1977.
- Drucker, M; ***Commentary On A Harmony Of The Evangelist, Matthew, Mark And Luka***, Candy Puplisher, Oxford, 1937.
- Dufour, Xavier. Léon.; ***Dictionary Of The New Testament***, Harper&Row Publishers, New York, 1983.
- Eddrick, E; ***Jewish Sharia***, Clapert Book Press; New York, 1998.
- Eker, Engin; ***Evlilik Sorunları***, N. Arat (Yay. Haz), Say Yayınları, İstanbul, 1993.
- Eliade, Mircade; ***Dinler Tarihine Giriş*** (Çev. L. Arslan), Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2003.
- Eliade, Mircade; ***Dinsel İnançlar Ve Düşünceler Tarihi*** (Çev. A. Berkday), Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2003.
- Enochpowel, J; ***The Evolution Of The Gospel***, Yale University Press, London, 1994.
- Erbaş, Ali; ***Hristiyan Ayinleri***, Nun Yayıncılık, İstanbul, 1998.
- Erbaş, Ali; ***Hristiyanlıkta İbadet***, Ayışığı Kitapları, İstanbul, 2003.
- Erbaş, Ali; ***Hristiyanlık***, İnsan Yay., İstanbul, 2004.
- Erbaş, Ali; ***Melekler Alemi***, Nun Yayıncılık, İstanbul, 1998.
- Erbaş, Ali; ***“Noel ve Yılbaşının Dini ve Kültürel Boyutu”***, İlim ve Sanat, c. III-IV, sy. 46-47, İst. 1997, s. 143-153
- Erhat, Azra; ***Mitoloji Sözlüğü***, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1993.

- Ericson, Talbert.H; ***Sin And Repentance***, The Catholic University Of America Press, Washington, 2000.
- Finkelkraut, Alain, ***Sevginin Bilgeligi***, (Çev: Aysen Ekmekçi) Ayrıntı Yayınevi, İstanbul, 1995.
- Fitzmyer, Joseph.A; ***Pauline Theology***, Cassel Imprint, New York, 1971.
- Folder, M; ***“Prayer”*** , The Encyclopedia of Religion, C.: VII, Ed.: Mircea Eliade, Macmillan Publishing Company, New York, 1987.
- Fox, Emmet; ***The Sermon On The Mount***, A Division Of Harper Collins Puplichers, New York, 1989.
- Fuller, Gale; ***New Bible Commentary***, Hower Press, London, 2002.
- Funk, Robert; ***The Five Gospels***, The Search For The Authentic Words Of Jesus, A Polebridge Press Book, New York, 1993.
- Gardenia, Mace; ***God And Women***, Cambridge University Press, New York, 1967.
- Geoffrey, M; ***Catholicism***, New Edition, New York, 1966.
- Giddens, Anthony; ***Mahremiyetin Dönüşümü: Modern Toplumlarda Cinsellik, Aşk Ve Erotizm*** (Çev. İdris, Şahin), İstanbul Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1994.
- Golds; A; ***Understanding Of Civil Disobedience, Gandhi***; James Press; Philadelphia, 1988.
- Golf, T.; ***Paul Chirstian Understanding***, Prage West Imprint, New York, 1994.
- Gough, Michael; ***The Early Christians***, Praeger Publishers, New York, 1961.
- Grant, C; ***Altruism And Christian Ethichs***, Cambridge University Press, New York, 2001.
- Gred, Hal; ***The Historical Jesus***, Hoover Press, New York, 1998.
- Guenon, Réne; ***Hristiyan Mistik Düşüncesi***, (Çev. İsmail,Taşpınar), İnsan Yay., İstanbul, 2005.
- Guthrie, Donald; ***New Bible Commentary***, Reading Press, İngiltere, 1987.
- Güç, Ahmet; ***Çeşitli Dinlerde Ve İslam’da Kurban***, Düşünce Kitabevi Yay., İstanbul, 2003.
- Güç, Ahmet; ***Dinlerde Mabed Ve İbadet***, Ensar Yay., İstanbul, 2005.
- Gündüz, Şinasi; ***Din Ve İnanç Sözlüğü***, Vadi Yayınları, Konya, 1998.
- Gündüz, Şinasi; ***Mitoloji Ve İnanç Arasında***, Etüt Yay., Samsun, 1998.
- Gündüz, Şinasi; ***Sâbiiler Son Gnostikler***, Vadi Yay., Ankara, 1999.

- Gündüz, Şinasi; ***Pavlus Hristiyanlığın Mimarı***, Ankara Okulu Yay., Ankara, 2004.
- Gündüz, Şinasi; ***Anadolu'da Paganizm***, Ankara Okulu Yay., Ankara, 2005.
- Gündüz, Şinasi; ***Dinsel Şiddet***, Etüt Yayınları, Samsun, 2002.
- Gündüz, Şinasi; ***“İslam da Ötekinin Bilimi”***, sayı 9-10, Tezkere, 1996.
- Hackhell, Marco; ***Church Fathers***, The Catholic University Of America Press, Washington, 1994.
- Hadden, Rad; ***Religion And Marriage***, Brillent Varsty Press, Los Angeles, 2002.
- Hadon, Madison.G; ***Moral Laws***; New York Universtiy Press; New York, 1998.
- Hançerlioğlu, Orhan; ***İnanç Sözlüğü***, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1993.
- Hanner, E.; ***“Prayer”*** Encyclopedia of Religion and Ethics, C.: XII, Ed.: James Hastings, Charles Scribner's Sons, New York, 1951.
- Hawley, John; ***Historicizing Christian Encounters With The Other***, Macmillian Press Ltd, London, 1998.
- Hector, Ike; ***According To Reformers In The New Testament Commentary***, Cambridge At The University Press, London, 1963.
- Heim, Max; ***Jesus***, Judson Press, Philadelphia, 1985.
- Heinz, M; ***Roman Catholic Church And Marriage***, Berlin Well Press & Co, Berlin, 2006.
- Hengel, Martin; ***Between Jesus And Paul***, Wipe and Stock Publishers, London, 2003.
- Herring, George; ***Introduction To The History Of Chirstianity***, New York University Press, New York, 2006.
- Hinnells, J. R; ***Jesus***, The Penguin Dictionary of Religions, Printed by Clays Limited, England, 1984.
- Holfen, Dacey; ***Judaism***, Cambridge University Press, New York, 2001.
- Holt, Brian; ***Jesus God Or The Son Of God?***, Telway Publishing, New York, 2002.
- Howard, Wilbert. Francis; ***The Fourt Gospel And The Mandaean Gnosticism***, L&R, England, 1927.
- Hurst, Lincoln.D; ***New Testament Theology***, Clarendon Press, Oxford, 1994.
- İannnitto, Lugi; Jacob, Xavier ve Hıdıroğlu, Nilay; ***Hristiyan İnancı*** (Çev. Leyla, Alberti), Müjde Yayıncılık, İstanbul, 1994.

Işık, Hidayet; **“Dini Kökeni Açısından Noel ve Yılbaşı”** Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl, 1997, sayı.7. s.447

Ivan, J; **Catholicism**, Cambridge University Press, USA, 1999.

Jacaux, Adney.John; **Christian Ethics**, Kolberg A Book; Ausburg, 2004.

Jackson, Pablo; **Marriage And Virginity**, P&W Press, London, 2007.

Jacquidiny, Armondo.T; **Love Enemies**, Fort American Press, USA, 2003.

Jacqueline, Peter; **Religious Marriage**, Wender Bother Book Press, Ausburg, 2001.

James, E. O; 1951. **“Water, Water-Gods (Primitive and Savage)”** “Encyclopedia of Religion and Ethics, C.: XII, Ed.: James Hastings, Charles Scribner’s Sons, New York. 1951.

Jomings, D; **“Prayer”** “Encyclopedia of Religion and Ethics, C.: X, Ed.: James Hastings, Charles Scribner’s Sons, New York, 1951.

Jomier, J.; **Tevrat, İncil Ve Kur’an**, (Çev: Sakib Yıldız) Dergah Yay.,İstanbul, 1980.

Katar, Mehmet; **Hristiyanlık, Yahudilik ve İslam’da Tövbe**, Töre Yay., Ankara, 1997.

Kaya, Yalçın; **Hristiyanlık Ve Felsefesi**, Tıglat Matb., İstanbul, 2000.

Kedrick, K; **Saint Agustin And Understanding Of Religion**, College Book Imprint, New York, 2004.

Keith, W; **Ethics And Christianity**, Humanities Press, New York, 1970.

Kelly, , John Norman Davidson; **Early Christian Doctrines**, Harper Collins Publishers, SanFrancisco, 1987.

Kendrick, Graham; **Tapınma**, (Çev. Levent Kınran), İstanbul, 1996.

Kenna, S.M; **“Pelagius And Pelagianis”**, New Catholic Encyclopedia, The Catholic University of America, Washington, 2003.

Kenndy, A; **New Bible Commentary**, Cambridge University, New York, 2001.

Kennedy, A.George; **New Testament Interpretation Through Rhetorical Criticism**, The University Of Nort Carolina Press, London, 1983.

Kenneth, M; **“Archangelmichae”**, New Catholic Encyclopedia, C. XI, The Catholic University of America, Washington, 2004.

Kevin, J.D; **Christian Faith And Social Action**, Charles Press, England, 1987.

Kılıç, Hüseyin; **Antikçağdan Günümüze Kadın Ve Cinsellik**, Otopsi Yayınları, İstanbul, 2002.

- Kılıç, Recep; *Modern Batı Düşüncesinde Vahiy*, AÜİF YAY. Ankara, 2002.
- King, Martin Luther, *Sevginin Gücü* (Çev: Belkıs Çorakçı Disbudak), Arda's Yayınları, İzmir, 1991.
- Kolber, Orvin; *Jesus And Love*, Human Press, London, 1996.
- Kunger, R; *The Five Gospel, Words Of Jesus*, Polebridge Press, New York, 1996.
- Kutsal Kitap*; Yeni Çeviri, Ohan Matbacılık Ltd.Şti, İstanbul, 2001.
- Kuzgun, Şaban; *Dört İncil Yazılması Derlenmesi Muhtevası Farklılıkları Ve Çelişkileri*, Ertem Matbaası, 2. Baskı, Ankara, 1996.
- Lache, Bates; *Jesus Christ And Modern Thought*, Brulla Press, London, 2003.
- Lapide, Pinchas; Ulrich, Luz; *Jesus In Two Perspectives A Jewish-Christian Dialog*, Lawrence Press, Ausburg, 1987.
- Leeuwen, Van; *A.T. Christianity In World History*, Edinburgh House Pres, 1966.
- Ludeman, Gerd; *Heretics The Other Side Of Early Christianity*, Scm Press, London, 1996.
- Macquarric, John; *Jesus Christ And Modern Thought*, Scm Press, London, 1990.
- Madrigal, Carlos.; *İncil'in Vahiy Bölümünün Yorumu*, Yeni Yasam Yayınları, İstanbul, 2000.
- Malachi, Emil.N; *The Birth Of Morality*, Cambridge University Press, New York, 2001.
- Mallcom, Adem John; *The Writings Of St. Paul*, Dominic Book Press, New York, 2003.
- Manson, T.W; *On Paul And John*, Scm Press, London, 1963.
- Manton; Joseph; *Women And Religion*, Alesion Press, New York, 1996.
- Maxmial, Duke; *Church And Marriage*, Leuwen Press, London, 1998.
- Mckay, Daniel; *Christian Ethics*, Company Books Press, New York, 1952.
- Mckenzie, John. L.; *Dictionary Of The Bible*, Macmillan Publishing Company, New York, 1965.
- Meeks, A.Wayne; *The Writings Of St. Paul*, Text Press, New York, 1990.
- Mercer, S.A.B; *"Water, Water-Gods (Babylonian)"*, Encyclopedia of Religion and Ethics, C.:XII, Ed.: James Hastings, Charles Scribner's Sons, New York, 1951.
- Meslin, M.; *"Baptism"*, *The Encyclopedia of Religion*, C.: II, Ed.: Mircea Eliade, Macmillan Publishing Company, New York, 1987.

- Michel, Thomas; *Hristiyan Tanrıbilimine Giriş*, Orhan Basımevi Yay., İstanbul, 1992.
- Milne, Bruce; *Tanrı Öğretisi*, (Çev: Levent Kınran), Yeni Yaşam Yay., İstanbul, 1995.
- Mixocel, Jakob.W; *Nuns And Virginity*, Moders Press, Ausburg, 2000.
- Mobre, John.H; *Jesus The Jew*, Bridge Press Book, New York, 2003.
- Murphy, F.X.; *“Creed”*, New Catholic Encyclopedia, Washington 1967.
- Neil, M; *A History Of The Christian Mission*, Penguin Books, London, 1964.
- Neil, Stephen.W; *The Interpretation Of The New Testament*, Oxford University Press, New York, 1964.
- Neville, Michel.T; *Christianity And Law*, Cambridge University Press, USA, 2007.
- Newman, Wingon; *Christian Law*, Darwell Book Press, London, 2003.
- Oberle, Martin.J; *Divorce*; Write Press, Ausburg, 1994.
- Odell, Karl.M; *Christian Living*, Harper Press, New York, 1996.
- Orland, Pell.K; *Philosophy Of Life*, Lorden Press, Washington, 2002.
- Oswald, N; *“Charity”* The Encyclopedia of Religion, C.: XIV, Ed.: Mircea Eliade, Macmillan Publishing Company, New York, 1987.
- Paçacı, Mehmet; *Kur’an Ve Kitab-ı Mukkades’te Ahiret İnancı*, Ay Işığı Yayınları İstanbul, 1994.
- Palmer, Tayson; *Law*, Light Publications, Asburg, 2005.
- Pamir, Dominik; *Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri*, 1893 Filmcilik Ltd. Sti., İstanbul, 2000.
- Parkin, John; *The Target Audience Of Jesus*, Cambridge University Press, New York, 2002.
- Parrinder, Geoffrey; *Dünya Dinlerinde Cinsellik* (Çev. N. Elçi), Say Yayınları, İstanbul, 2003.
- Paul, Tobia; *The Rise Of Christ*, T&V Press, London, 2000.
- Peter, J; *“Original Sin”*, New Catholic Encyclopedia, C. X, The Catholic University of America, 2003.
- Phanyk, T.Jan; *Christianity And God*, Theological Press, London, 1998.
- Pinker, A.Jagger; *Ecclesiasticism*, Lord Book Press, New York, 2001.

- Pike, E.Royston, Encyclopedia of Religion and Religions, “*Apostles Creeds*” Great Britain, 1951.
- Price, L.J; *Interpreting The New Testament*, Holt American Press, New York, 1961.
- Radburn, H.Ulfred; *Religion Give Up*, Cambridge University Press, New York, 1992.
- Rader, E; “*Noel* “, New Catholic Encyclopedia, The Catholic University of America, C. XI, Washington, 2004.
- Ragnar, Ulmar; *Christ’s Message*, Pmc Press, Ausburg, 1979.
- Ramsey, Ian.T; *Christian Ethics And Contemporary Philosophy*, Scm Press Ltd Blommsbury, London, 1966.
- Raymond, M; “*God*”, New Catholic Encyclopedia, The Catholic University of America, C. XV, Washington, 2004.
- Robert, G.Hamerton Kelly; *The Gospel And Sacred*, Fortpress, Ausburg, 1994.
- Robert H.King; *Tanrı’nın Anlamı*, Çev. Temel Yeşilyurt, İstanbul,2001.
- Rummel, Erika; *Erasmus Annotations On The New Testament*, University Of Toronto Buffalı, London, 1986.
- Russel, Bertrand; *Evlilik Ve Ahlak* (Çev. Vasıf Eranus), Say Yayınları, İstanbul, 1993.
- Ryken, Leland; *The New Testament In Literary Criticism*, Frederick Ungar Puplishing Co, New York, 1984.
- Sager, Leal; *The Christian Vision*, Monex Press, London 1992.
- Sakioğlu, Mehmet. U; *Hız. İsa Nasıl Tanrılaştırıldı?*, Karakutu Yayınları, İstanbul 2006.
- Sarıkoğlu; Ekrem; *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, Kardelen Kitabevi, Isparta, 1999.
- Sarıkoğlu, Ekrem; *Din Fenomenolojisi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Basımevi, Isparta 2002.
- Schimmel, Annemarie; *Dinler Tarihine Giriş*, Kırkambar Yayınları, İstanbul, 1999.
- Schniller, J.P; *Christ And Jesus*, Theological Studies Press, Ausburg, 1976.
- Scott, Charles Anderson; *Christianity According To St.Paul*, Cambridge University Press, New York, 1927.
- Sharpe, Eric; *Dinler Tarihinde 50 Anahtar Kavram*, (Çev: Ahmet Güç), Arasta Yay., Bursa, 2000.

- Sot, Michal; *Batıda Aşk Ve Cinsellik "Hristiyan Evliliğinin Oluşum Süreci"* (Çev. A. Gür), İletişim Yayınları, İstanbul, 1992.
- Stendahl Krister, *Paul Among Jews And Gentiles*, by fortress Press, U.S.A, 1976.
- Stock, Augustine; *The Method And Message Of Matthew*, The Liturgical Press Collegevillla, London, 1994.
- Stott, John; *The Message Of The Sermon On The Mount*, İnterVarsty Press, Leicester, United Kingdom, 1984.
- Stott, John. R; *Basic Christiantiy*, İnter-Varsity Press, London, 1977.
- Strange, Rang; *The Catholic Faith*, Oxford University Press, London, 1986.
- Sutherland, Stewart.R; *God, Jesus And Belief*, Brill Press, New York, 1984.
- Swinburne, Richard; *The Christian God*, Clarendon Press, Oxford, 1994.
- Tamela, John; *The Christology Of The New Testament*, Colins Press, London, 1997.
- Tarakçı, Muhammet; *St. Thomas Aquinas*, İz Yay., İstanbul, 2006.
- Tarrin, Olin; *The Law Of Christ*, Cambridge University Press, New York, 1993.
- Tex, Beal; *Love And Divorce*, Cambridge University, 1988.
- Tillch, Paul; *İmanın Dinamikleri*, (Çev: Fahrullah Terkan, Salih Özer) Ankara Okulu Yay., Ankara, 2000.
- Tümer, Günay - Küçük, Abdurrahman; *Dinler Tarihi*, OcakYayınları, Ankara, 1997.
- Ulrich, John.N; *The God*, New York Oxford University, 1992.
- Urban, L; *Christian Thought*, New York Oxford Universtiy Press, New York, 1995.
- Urke, Michel; *Basic Christiantiy*, Candy Puplicher, Oxford, 1976.
- Ursula Wead; *Christianity And Love*, Yale University Press, London, 1956.
- Ünal, Asife; *Hristiyanlıkta Kadın Ve Aile Anlayışına Genel Bir Bakış*, Dinler Tarihi Araştırmaları. 3, 2002.
- Vareck, U; *Calvin's Philosophy*, Oxford University Press, New York, 2001.
- Vermes, Geza; *Jesus The Jew*, Dominican Publications, Philadelphia, 1973.
- Veyne, Paul; *A History Of Private Life*, The Belknap Pres of Harvard University, Cambridge, 1987.
- Vorster, W,S; *Speaking Of Jesus*, Botha Press, Köln, 1999.
- Wackny, Deke; *Contact Jesus*, Penguen Book Press, New York, 2001.
- Wander, U; *"Paskalya"*, New Religion Encylopedia, Oxford Universtiy, Planen Press, New York, 1993.

- Wayne Grudem; *Hristiyan İlahiyatı*, (Çev. Levent Kınran), İstanbul, 2005.
- Werner, Martin; *Die Entstehung Des Christlichen Dogmas*, Dargestell Auflage, Berlin, 1987.
- Wesley, Yul; *Understanding Of The Church Fathers*, Families, Lynorda Press, London, 2002.
- Williams, R; *On Christian Theology*, Blackwell Publishing, USA, 2000.
- Wingate, A; *Commentary On The Synoptic Gospels*, Brauer Press, London, 1975.
- Witte, John; *Christianity And Law*, Cambridge University Press, USA, 2008.
- Woodhead, Linda; *An Introduction To Christianity*, Cambridge University, USA, 2004.
- Xenia, Jack.B; *II.Vatikan The Council*, Brewer Press, Oxford, 1987.
- Yalom, Marilyn; *Antik Çağlardan Günümüze Evli Kadının Tarihi* (Çev. Zeynep Yelçe ve Neşenur Domaniç), Çitlembik Yayınları, İstanbul, 2002.
- Yancy, E; *Martin Luther Interpretation Of The New Testament*, Candy Puplicher, Oxford, 1965.
- Yapıcı, Asım; *Ruh Sağlığı Ve Din*, , Karahan Kitabevi, Adana, 2007.
- Yates, K; *Jesus And Modern Life*, Theologies Press, London, 2004.
- Yıldırım, Suat; *Mevcut Kaynaklara Göre Hristiyanlık*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1998.
- Yule, T; *The Five Gospel*, Honnover Press; London, 2006.
- Zachary, Adem; *In Judaism Love*, Blacderick Werner Pupliching Co, New York, 1999.
- Zitelman, S; *“St. Michael The Archangel”*, Encyclopedia of Religion and Ethics, Ed.: James Hastings, Charles Scribner’s Sons, New York